

Сестра Керрі

Теодор Драйзер

Теодор Драйзер

СЕСТРА КЕРРІ

Роман

З англійської переклала Елеонора Ржевущка

РОЗДІЛ I

Магніт діє. На волі стихій

Коли Кароліна Мібер сідала в денний поїзд, що йшов на Чікаго, все її майно складалося з невеличкої валізи, дешевенької сумки — імітація під крокодилячу шкіру, — скромного сніданку в картонній коробочці та жовтого шкіряного гаманця, в якому лежав квиток, папірець з адресою сестри, що мешкала на Ван-Б'юрен-стріт, і гроші — чотири долари. Було це в серпні 1889 року. Вісімнадцятирічна, жвава й водночас соромлива, Кароліна була сповнена ілюзій, властивих недосвідченості й юності. Якщо вона й відчувала жаль, покидаючи рідне місто, то, в усякім разі, не за тими вигодами, яких у цю мить зрікалась. Рясні сльози потекли їй з очей, коли мати на прощання поцілувала її, горло стислося, коли вагони прогуркотіли повз млин, де її батько працював поденно, тяжке зітхання вихопилося з грудей, коли знайомі зелені околиці міста пропливли перед очима, — і узи, що не дуже міцно зв'язували її з дівочими літами й рідною домівкою, були розірвані навіки.

Певна річ, можна зійти на найближчій станції і повернутися додому. Попереду велике місто, а сполучення тут чудове — оці самі поїзди прибувають туди щодня. І в Чікаго вона буде не так уже й далеко від Колумбія-Сіті. Ну що там, справді, кілька годин їзди — якихось кількесот миль? Кароліна подивилась на папірець з адресою сестри і глибоко замислилась. Втупивши погляд у зелений краєвид, що швидко пробігав перед вікном вагона, вона поринула в свої ще швидкоплинніші думки і скоро вже не бачила нічого, намагаючись збагнути, що ж являє собою Чікаго. Коли дівчина залишає батьківський дім у вісімнадцять років, з нею трапляється одне з двох: або вона попадає в надійні руки і стає кращою, або ж швидко засвоює вільніші уявлення про доброчесність і стає гіршою. Щось середнє тут неможливе.

Велике місто сповнене згубних принад, далеко небезпечніших, ніж мужчина-спокусник. Тут діють могутні сили, які, збуджуючи найтонші емоції, ваблять непереможними спокусами витонченої культури. Сяйво тисяч вогнів часто впливає не менш переконливо, ніж блиск закоханих очей. Падіння простої недосвідченої істоти спричиняють головним чином впливи, що не підвладні людині. Море звуків, галас життя, велетенське нагромадження людських вуликів — усе це справляє дивне враження на збентежені почуття. І скільки хибного може це все нашептати в беззахисне вухо, коли поруч немає розважливої людини, яка вчасно пояснить, порадить, застереже! Не знаючи того, що справді криється за цією красою, люди так

часто піддаються їй, а вона, як музика, присипляє, ослаблює, а далі й зовсім руйнує найпростіші людські принципи.

Кароліна, чи сестра Керрі, як її пестливо охрестили вдома, мала розум нерозвинений, а тому не вміла спостерігати й аналізувати. Егоїзм, правда, не надмірний, становив основну рису її вдачі. Сповнена юнацьких мрій, з природженою кмітливістю, що світилася в очах, гарненька, ще в перехідному віці і тому малопомітна, вона обіцяла в майбутньому розвинутих і являла прекрасний зразок американки середнього класу в третьому поколінні після переселення в Новий світ. Книжки її зовсім не цікавили — це було над її розуміння, знання ж були для неї книгою за сімома печатями. Мистецтва невимушеного кокетування Керрі ще не опанувала. Вона ще не навчилася граціозно відхилити голівку, руки її рухалися незграбно, а ніжки, хоч і були маленькі, ступали важко. Однак вона думала про те, яке враження справляє, гостро сприймала радощі життя і прагнула матеріального добробуту.

Вона була майже незброєним маленьким лицарем, що вирушав у таємниче місто, плекаючи солодкі мрії про те далеке майбутнє, коли це місто стане її здобиччю і, підвладне їй, жінці, схилиться до її ніг.

— Це один з найчарівніших маленьких курортів у всьому штаті Вісконсін, — промовив хтось у неї над вухом.

— Справді? — відказала вона нервово.

Поїзд саме відходив від станції Вокіша, і Керрі ще перед тим помітила позад себе якогось чоловіка. Вона відчувала його погляд на своєму пишному волоссі, чула, як він совається на своєму сидінні, і інтуїтивно догадалася, що нею зацікавились. Дівоча соромливість і почуття пристойності підказували їй, що не можна допускати ніякої фамільярності з боку цього чоловіка, але його сміливість і привабливість, народжені чималим досвідом і звичними успіхами, перемогли. І вона відповіла.

Він трохи нахилився вперед, сперся ліктями на спішку її сидіння і вів далі, щоб показати себе приємним співрозмовником:

— Так, для жителів Чікаго це чудовий курорт. Готелі тут шикарні. Ви, мабуть, не знайомі з цією місцевістю?

— О ні, трохи знайома, — відповіла Керрі. — Власне, я живу в Колумбія-Сіті, а тут ще не була.

— Виходить, це ваша перша подорож до Чікаго? — спитав він.

Вона весь час краєчком ока вивчала його і розгледіла рум'яні, свіжі щоки, світлі вуса, сірий фетровий капелюх. Тепер, обернувшись до нього, вона глянула йому просто в обличчя; інстинкт самозахисту і кокетство безладно боролися в ній.

— Я цього не казала, — промовила вона.

— Ах, я вас не так зрозумів, — відповів він дуже мило, удаючи, що помилився.

Це був типовий роз'їзний агент промислової фірми, з тих, кого саме тоді охрестили комівояжерами. До нього також дуже пасувало інше слівце, яке ввійшло в загальний ужиток в останній чверті дев'ятнадцятого століття і визначало мужчину, одяг і поведження якого розраховані на те, щоб чарувати вразливих молодих жінок, — те, що

звуть "зальотником". Його коричневий шерстяний костюм з картато-смугастої тканини, — тоді ще новинка, — згодом став звичною формою ділових людей. З глибокого викоту жилета визирала крохмальна сорочка в білі й рожеві смужки, а з рукавів піджака — такі ж полотняні манжети, застебнуті великими позолоченими запонками, оздобленими дешевими жовтими агатами, що відомі під назвою "котячого ока". На пальцях у нього красувалося кілька каблучок, у тому числі, певна річ, і масивний перстень з печаткою, а на жилеті звисав золотий ланцюжок від годинника із значком таємного ордену Лосів. Костюм щільно облягав його. Блискучі жовті черевики на товстій підошві та м'який сірий капелюх доповнювали його туалет. Для дівчини такого розумового рівня, як Керрі, він був привабливий, і, звичайно, вона з першого ж погляду помітила в ньому все, що свідчило на його користь.

Щоб цей тип людей не зник зовсім з пам'яті, я дозволю собі описати тут найхарактерніші з прийомів і методів, які вони з таким успіхом застосовували. Гарне вбрання — ось перша і неодмінна зброя такого зальотника, без якої він ніщо. Далі — фізично дужа натура, сповнена гострого потягу до жінки. Розум, не знайомий з міркуваннями про світові проблеми та рушійні сили подій, керований не зажерливістю, а невситимою любов'ю до всіляких насолод. Прийоми його завжди були дуже прості. Насамперед — сміливість, підкріплювана, звичайно, сильним бажанням і захопленням прекрасною статтю.

Зустрівши молоду жінку, він починав атаку з милою фамільярністю, не без підлещування, і в більшості випадків це забезпечувало успіх. Якщо жінка виявляла нахил до кокетування, він дозволяв собі поправити на ній бантик, а помітивши, що "клюнуло", одразу починав називати її на ймення.

Увійшовши до універсального магазину, він фамільярно спирався на прилавок і ставив продавщиці кілька навідних запитань. У більш вишуканому товаристві, у поїзді, в залі для чекання він діяв обережніше. Якщо з'являвся об'єкт, який здавався вартим уваги, він ставав якнайуважнішим, заводив невимушену розмову, проводжав до салон-вагона, допомагав нести валізу, а якщо в цьому не щастило, намагався сісти поруч, сподіваючись, що до місця призначення трапиться нагода позалицятись. Запропонувати подушку, книжку, стільчик під ноги, спустити штору — про все це він умів подбати. І коли вона прибувала до місця призначення, він не поспішав потурбуватись про її багаж тільки в тому разі, якщо вважав, що справа його зовсім безнадійна.

Коли-небудь з-під пера жінки повинен вийти вичерпний філософський трактат про одяг. Жінка, хоч яка вона молода, чудово розуміється на одязі. Оцінюючи чоловічий костюм, жінка проводить якусь невловиму межу, що ділить чоловіків на вартих уваги чи, навпаки, не вартих її погляду. І досить комусь спуститися нижче цієї межі — жінка на такого й не гляне.

Існує протилежна межа — та, що примушує жінку порівнювати вбрання чоловіка зі своїм власним. Саме до цього спонукав Керрі одяг її сусіда. Вона раптом зрозуміла, що вони не рівні. Її простенька синя сукенка, оздоблена чорною бавовняною тасьмою,

здалася їй убогою. Вона згадала, які зношені її черевики.

— Дозвольте, — провадив він, — я ж багатьох знаю у вашому місті. Моргенрота — "Готовий одяг" і Гібсона — мануфактурний магазин...

— Справді? — перебила Керрі, збентежена спогадом про ті хвилюючі бажання, які прокидалися в ній перед вітринами цих магазинів.

Ось він нарешті заволодів її увагою — і скористався з цього. За кілька хвилин він уже сидів біля неї, розповідаючи про торгівлю одягом, свої подорожі, про Чікаго та розваги, що існують у цьому місті.

— Якщо ви їдете туди, вам там дуже сподобається. У вас там є родичі?

— Я їду провідати сестру, — пояснила вона.

— Вам треба побачити Лінкольн-парк, — сказав він, — і бульвар Мічіган. Там зараз споруджуються величезні будинки. Це справді другий Нью-Йорк, чудове місто! Там є на що подивитись — театри, юрби народу, гарні будинки. О, вам там сподобається!

Керрі намагалась уявити собі все те, про що він розповідав, і відчувала при цьому якийсь невиразний біль. Власна нікчемність супроти всього цього блиску пригнічувала її. Вона знала, що в Чікаго на неї чекають не тільки розваги, і все ж ті перспективи, які він розгортав перед нею, ніби обіцяли щось і для неї. Їй приємна була увага цього добре вдягненого чоловіка. Вона мимоволі всміхнулась, коли він заговорив про одну відому актрису і сказав, що Керрі схожа на неї. Керрі не була дурненька, але таке порівняння потішило її.

— Ви, напевне, побудете в Чікаго хоч трошки? — запитав він ніби між іншим під час розмови, яка тепер стала зовсім невимушеною.

— Не знаю, — промовила Керрі нерішуче, раптом пригадуючи, що треба буде шукати роботу і, можливо, їй з цим не пощастить.

— А все-таки кілька тижнів ви пробудете там? — вів він далі, пильно дивлячись їй просто в вічі.

Слова вже не передавали того, що між ними в цей час відбувалося. Він відчув її невловиму принадність, яка примушувала забувати, що ця дівчина — не чарівна красуня. А вона збагнула, що цікавить його з тієї єдиної точки зору, яка жінок і тішить, і водночас лякає. Трималась вона просто, бо ще не навчилася всіх отих маленьких хитрощів, якими жінки приховують свої справжні почуття. Де в чому її поведінка могла здатися сміливою. Якби в неї був розумний друг, він застеріг би її, що ніколи не слід так пильно дивитися чоловікові в очі.

— А чому ви спитали? — поцікавилась вона.

— Та просто тому, що я сам там пробуду кілька тижнів. Я маю докладно обізнатися з товарами нашої фірми і одержати нові зразки. Я міг би тим часом показати вам місто.

— Я не знаю, чи змогли б... Тобто, бачите, я не знаю, чи я змогла б. Я житиму в сестри і...

— Ну, коли вона буде проти, то ми щось придумаємо, — і він вийняв олівець і маленьку записну книжку, так, ніби все вже було домовлене. — То яка ж ваша адреса?

Вона намацала свій гаманець, де лежав папірець з адресою.

А він витяг із задньої кишені штанів товстий, щільно набитий бумажник, в якому були папери, залізничні квитки, а також пачка банкнот. Цей бумажник справив на Керрі сильне враження. Ніхто з її знайомих не мав такого бумажника. Та й взагалі їй ще ніколи не доводилося зустрічати такого досвідченого мандрівника, таку ділову і світську людину. Бумажник, блискучі жовті черевики, елегантний новий костюм і особливо те, як він тримався, — все це створило в її уяві туманну картину світу заможності, і цей чоловік був у центрі всього. А тому всі його вчинки вона сприймала прихильно.

Він вийняв гарненьку візитну картку з літографованим написом посередині "Бартлет, Каріо і К°", а внизу, в лівому кутку, — "Чарльз Друе".

— Це мене так звуть, — сказав він, вкладаючи картку в її пальці і показуючи на прізвище внизу. — Вимовляється "Дру-е", мій батько з походження француз.

Вона розглядала картку, поки він ховав бумажник.

— А це будинок нашої фірми, — провадив він, виймаючи з кишені піджака пачку листів і показуючи малюнок на одному з конвертів, — на розі Стейт— і Лейк-стріт.

В голосі його бриніла гордість. Це щось та важить — працювати в такому закладі! І він дав їй це наздогад.

— То яка ж ваша адреса? — спитав він знову і приготувався записувати.

Вона стежила за його рукою.

— Керрі Мібер, — промовила вона повільно, — Західна сторона, Ван-Б'юрен-стріт, номер триста п'ятдесят чотири, квартира С. К. Гансона.

Він акуратно записав адресу і знову вийняв бумажник, щоб заховати записну книжку.

— Якщо я навідаюся до вас у понеділок увечері, ви будете вдома? — спитав він.

— Думаю, що буду, — відповіла вона.

Як це справедливо, що слова — лише бліді тіні тої безлічі думок, що рояться у нашій голові. Слова — то лиш малесенькі наділені звуком ланки, що з'єднують величезні ланцюги безгучних почуттів і прагнень. Ось тут ці двоє низали коротенькі речення, виймали гаманці, розглядали картку і обоє не усвідомлювали, що їхні справжні почуття ще не ясні для них самих. Ні він, ні вона не були певні, чи вгадали вони думки одне одного. Він не міг би сказати, чи має успіх, вона ж не помічала, що безпорадно пливе за течією, аж доки він не записав її адреси. Тільки тоді вона збагнула, що в чомусь поступилася йому, а він — що здобув перемогу. Обоє вже відчували, що їх щось єднає. Тепер уже він скеровував розмову, куди хотів, і говорив упевнено, а вона менше остерігалась його.

Вони наближались до Чікаго, це було видно з усього. Поїзди раз у раз проносилися мимо. З безмежних просторів відкритої рівнини до великого міста тяглися з усіх боків ряди телеграфних стовпів. Вдалині уже вгадувалися передмістя, високо в небо здіймалися фабричні димарі.

Все частіше траплялися дерев'яні двоповерхові будинки, що стояли серед поля без огорожі, без дерев, — самотні сторожові пости близької армії будівель.

Для дитини, для генія, обдарованого уявою, або для людини, яка подорожує вперше, наближення до великого міста — це щось чудесне. Особливо увечері, в цю таємничу пору між світлом і сутінками, коли все навколо переходить з одного стану до іншого. О, скільки обіцяє наближення ночі! Як багато чекає від неї стомлена людина! Скільки одвічних ілюзій, скільки надій раз у раз відроджується з нею! Душа трудівника тішить себе: "Незабаром і я буду на волі. Я прилучуся до веселих і веселитимуся разом з ними. Вулиці, вогні, освітлені кімнати з накритими столами — все це для мене. Театри, зали, людні зборища, розваги, відпочинок, пісні — все це моє, коли настає ніч!" І хоч ніхто ще не вийшов з роботи, передчуття охоплює всіх, воно носиться в повітрі. Навіть найпохмуріші люди відчують щось таке, що не завжди можна висловити чи описати. Це з плечей людських спадає тягар праці.

Сестра Керрі задивилась у вікно. Всі почуття так легко передаються, що її супутник, перейнявшись цим інтересом до міста, почав показувати їй на різні варті уваги місця.

— Ось Північно-Західний район, — говорив Друе. — А оце річка Чікаго, — і він показав на вузьку каламутну річечку, в якій скупчилися велетні мандрівники з далеких вод, здійнявши вгору щогли і впершись носами в чорні палі набережної. Та ось запахало, загуркотіло, заскреготали колеса на рейках — і все зникло.

— Чікаго стає величезним містом, — провадив він. — Чудове місто! Ви там знайдете багато цікавого, на що варто подивитись.

Вона майже не чула. Серце її стислося від страху. Керрі раптом усвідомила, що вона одним одна, далеко від рідної домівки, і ось-ось опиниться в безкрайому житейському морі. Вона розгубилася і почувала тільки, що їй перехоплює дух і серце б'ється так швидко, аж трохи нудить. Напівстулив-ши повіки, вона намагалася заспокоїти себе, що все це пусте, а Колумбія-Сіті зовсім недалеко.

— Чікаго! Чікаго! — вигукнув провідник, з гуркотом розчиняючи двері.

Поїзд підлетів до залюдненої станції, сповненої гамору й гуркоту кипучого життя. Керрі присунула до себе свою убогу валізку і міцно стиснула в руці гаманець. Друе підвівся, звичним рухом ніг поправив штани і взявся за свою новеньку жовту валізу.

— Ваші родичі, мабуть, прийшли вас зустріти? — сказав він. — Дозвольте вашу валізу.

— О ні,— відповіла вона. — Краще не треба. Я б не хотіла, щоб сестра побачила мене з вами.

— Добре, — одразу ж погодився він. — Але я буду на всякий випадок поблизу, і якщо вона вас не зустріне, я одвезу вас до неї.

— Ви дуже ласкаві,— відповіла Керрі, почувавши, що така увага до неї, в її незвичному становищі, заслуговує вдячності.

— Чікаго! — співуче гукнув провідник.

Поїзд повільно вповзав у сутінки критого вокзалу, де з обох боків стояли інші поїзди і вже починали спалахувати вогні. Пасажири всі вже повставали з місць і товпилися біля дверей.

— Ну, от ми й прибули, — сказав Друе, простуючи до дверей. — На все добре, до понеділка.

— На все добре, — відповіла вона, потискуючи простягнуту руку.

— Пам'ятайте ж, я почекаю, поки ви не знайдете сестри.

Вона, усміхаючись, подивилася йому в вічі.

В гурті пасажирів вони вийшли з вагона, і Друе удав, ніби не звертає на неї ніякої уваги. На пероні непоказна жінка з виснаженим обличчям, впізнавши Керрі, кинулась до неї.

— Це ти, сестричко Керрі, — заговорила вона, похапцем обіймаючи сестру.

Керрі одразу відчула, що їй бракує ніжної уваги, яка допіру її оточувала. Серед метушні, галасу й нових вражень вона ніби відчула холодний дотик дійсності. Зникли світлі й радісні видіння, зник весь світ розваг. Від сестри так і повіяло похмурим і важким трудівничим життям.

— Ну, як же там усі вдома? — розпитувала сестра. — Як батько, мати?

Керрі відповідала, а сама дивилася в інший бік. В кінці перону, біля виходу до зали чекання й до міста, стояв Друе. Він теж озирався. Зауваживши, що вона бачить його і що з нею сестра, він обернувся, щоб іти, і всміхнувся до неї ледь помітно. Тільки Керрі побачила цю усмішку. І коли він пішов геть, вона відчула, ніби щось втратила. Коли ж він зовсім зник, їй стало дуже прикро. З сестрою вона почувала себе дуже самотньою — одним одна серед бурхливого, бездушного людського моря.

РОЗДІЛ II

Чим загрожують злидні. Граніт і бронза

Мінні мешкала в Західному районі, на Ван-Б'юрен-стріт, населення якої складалося з сімей робітників і службовців, людей, що прибули і все прибували до міста безперервним потоком, який досягав за рік п'ятдесяти тисяч чоловік. Квартира містилася на третьому поверсі. Вікна передніх кімнат виходили на вулицю, де ввечері сяяли вітрини гастрономічних магазинів і де гралися діти. Керрі дуже сподобалося нове для неї дзеленчання дзвіночків конки, що наближалося і потім завмирало, віддаляючись. Коли Мінні привела її у вітальню, вона задивилась у вікно на освітлену вулицю, з цікавістю прислухаючись до всіх отих звуків, до руху, до приглушеного гамору величезного міста, що простяглося на багато миль навкруги.

Після перших привітань місіс Гансон доручила Керрі доглянути дитину, а сама заходилася готувати вечерю. Її чоловік обмежився двома-трьома запитаннями і одразу ж устроїв очі у вечірню газету. Це був небалакучий чоловік; він народився в Америці, але батько його був швед. Гансон працював на бойні прибиральником вагонів-холодильників. Йому було цілком байдуже, тут сестра його дружини чи ні. Її зовнішність не справила на нього ніякого враження. Єдине, що він висловив з приводу її приїзду, — це міркування про можливість влаштуватися на роботу в Чікаго.

— Місто велике, — сказав він. — Десь улаштуєтесь за кілька днів. Роботу всі знаходять.

За мовчазною угодою ще заздалегідь було вирішено, що вона знайде роботу і

платитиме за харчі. Містер Гансон був чоловік статечний, ощадливий і вже сплатив кілька щомісячних внесків за дві ділянки землі у дальній частині Західного району. Він мріяв про те, що колись збудує на цій землі власний дім.

^Поки готувалася вечеря, Керрі встигла оглянути все помешкання. Вона була досить спостережлива, до того ж не позбавлена властивої жінкам інтуїції.

Вона відчула, що тут живуть убого й нудно. Шпалери на стінах неприємно вражали око. Підлогу вкривали солом'яні мати, а у вітальні був простелений тоненький клаптиковий килим. Меблі були грубі, нашвидку збиті, з тих, що продаються на виплат, і це одразу впадало в вічі.

Вона пішла до Мінні на кухню і сіла там, посадовивши дитину собі на коліна, але та заплакала. Тоді Керрі почала походжати з нею туди й сюди, наспівуючи якусь пісеньку. Це заважало Гансонові читати, і він підійшов і забрав у неї дитину. В цьому виявилася добра риса його вдачі: він був терпеливий і, видимо, ніжно любив свою дитину.

— Ну, ну, — примовляв він, походжаючи по кімнаті, — годі, годі, — і в його вимові виразно вчувався шведський акцент.

— Ти, мабуть, хочеш спершу оглянути місто? — мовила Мінні, коли вони сиділи за вечерею. — От ми в неділю поїдемо з тобою в Лінкольн-парк.

Керрі зауважила, що Гансон нічого на це не сказав, ніби думаючи про щось інше.

— Я, мабуть, завтра ж почну щось підшукувати, — відповіла вона. — Я ще маю п'ятницю й суботу, там побачимо. Де у вас ділова частина міста?

Мінні почала пояснювати, але тут у розмову втрутився її чоловік:

— Ось у цей бік, — промовив він, показуючи рукою, — на схід...

І він почав найдовшу в своєму житті промову про розташування Чікаго.

— Раджу вам навідатись до великих майстерень на Фран-клін-стріт та по той бік річки, — закінчив він. — Там працює багато дівчат. Та й додому вам звідти легше було б добиратися. Це не дуже далеко.

Керрі кивнула головою на знак згоди і почала розпитувати сестру про те, що є поблизу. Мінні відповідала притишеним голосом, та й знала вона небагато, а Гансон тим часом бавився з дитиною. Раптом він рвучко підвівся і віддав дитину дружині.

— Вставати мені рано, то я пішов спати, — мовив він і зник у маленькій темній спальні за вітальнею.

— Він працює далеко, на бойні, — пояснила Мінні, — і йому доводиться вставати о пів на шосту.

— А ти ж коли встаєш, щоб приготувати йому сніданок? — спитала Керрі.

— Та десь за двадцять хвилин до п'ятої.

Вони удвох закінчили денну роботу: Керрі помила посуд, а Мінні роздягла й поклала спати дитину. Кожен рух Мінні свідчив про давно набуту вправність, і Керрі догадувалась, що все сестринє життя минає в безнастанній праці.

Вона почала розуміти, що доведеться відмовитись від знайомства з Дрue. Годі й думати про те, щоб він прийшов сюди. З того, як тримався Гансон, з покірливості Мінні та й з усієї атмосфери в сестриній квартирі вона бачила, що тут засуджується все, крім

постійної і безперервної праці. Гансон щовечора сидить у вітальні й читає газету, лягає спати

о дев'ятій годині, а Мінні трохи пізніше — чого ж іншого можуть вони чекати від неї? Вона зрозуміла, що доведеться спочатку знайти роботу і забезпечити певне становище, пла-тячи за себе, тільки тоді можна буде подумати про будь-які знайомства. Її маленький флірт з Друе здавався тут чимсь незвичайним.

"Ні,— вирішила вона, — йому не можна сюди приходити".

Вона попросила в сестри чорнила й паперу. І те, і друге знайшлося на каміні в їдальні. О десятій годині сестра пішла спати. Тоді Керрі вийняла візитну картку Друе і написала:

"Я не можу запросити Вас сюди. Почекайте, поки я знову подам вам звістку. У моєї сестри надто тісно".

Вона не знала, що б іще додати. Їй хотілося якось згадати про те, як вони разом їхали в поїзді, але не вистачило сміливості. Керрі обмежилася тим, що незграбно подякувала за його люб'язність, потім завагалася знов, як підписатись. Кінець кінцем вона вирішила була обмежитися холодним "з пошаною", але одразу ж передумала й написала "широ віддана Вам".

Заклеївши конверт і надписавши адресу, Керрі пішла у вітальню, де в ніші стояло її ліжко, присунула єдине маленьке крісло-гойдалку до відчиненого вікна, сіла і в мовчазному захваті задивилась на нічні вулиці. Нарешті, стомившись від роздумів, вона мляво схилилась у кріслі, відчула, що хоче спати, скинула одяг, прибрала його на ніч і лягла.

Коли вона прокинулась уранці, була вже восьма година. Гансон давно пішов, а сестра сиділа в їдальні й шила. Одягнувшись, Керрі приготувала собі сніданок і почала радитись з Мінні, куди їй податись шукати роботу. Мінні дуже змінилася з того часу, як Керрі бачила її востаннє. Тепер це була худа, хоч і міцна, двадцятисемилітня жінка, яка дивилась на життя очима свого чоловіка і уявлення якої про обов'язки і розваги, значно обмеженіші, ніж за часів її убогої юності, уже склалися раз і назавжди.

Вона запросила Керрі зовсім не тому, що хотіла мати її біля себе, — просто вона знала, що молодша сестра незадово-лена життям у батьків, а тут зможе знайти собі роботу і платити за харчі. Вона по-своєму раділа приїздові сестри, але щодо роботи була однієї думки з чоловіком. Всяка робота хороша, аби за неї платили — ну, хоч п'ять доларів на тиждень для почину. Новоприбулу чекала неминуча доля — стати на роботу десь на фабриці. Вона влаштується на одній з великих фабрик і задовольнятиметься цим, аж доки... ну, аж доки щось трапиться. Що саме — цього ніхто з них не міг з певністю сказати. Вони не розраховували на підвищення, не були певні, що вона одружиться: життя покаже, як далі йтимуть справи, поки не станеться якась зміна на краще і доля винагородить Керрі за те, що вона приїхала в місто і присвятила себе важкій праці. З такими сподіваннями Керрі вирушила того ранку шукати роботи.

Перш ніж приєднатися до неї в її шуканнях, подивимось на те оточення, в яке кинула її доля. У 1889 році місто Чікаго швидко зростало, і тому таких відважних

прибульців, навіть молодих дівчат, чекала удача. Слава про численні й зростаючі підприємства Чикаго та про можливості розбагатіти на них рознеслася далеко і перетворила його на велетенський магніт, що притягав до себе звідусіль і тих, хто був сповнений надій, і тих, хто вже втратив усі надії; тих, хто ще мав розбагатіти, і тих, чії справи зазнали краху десь-інде.

Населення Чикаго досягало тоді понад півмільйона чоловік, але розмаху, дерзання і діяльності, які там вирували, вистачило б на місто з мільйонною людністю. Вулиці й будинки Чикаго вже тоді були розкидані на площі понад сімдесят п'ять квадратних миль. Його населення займалося не стільки виробленням товарів, як підготовкою до прибуття все нових мешканців. Скрізь лунав стукіт молотків на спорудженні нових будов. Виникали все нові великі підприємства. Могутні залізничні акціонерні товариства, які вже задовго до того розгадали великі перспективи міста, захопили величезні ділянки землі будувати нові колії та вантажні станції. Лінії конки простяглися далеко за місто, у відкрите поле, в передбаченні швидкого заселення. Вулиці заможувалися і каналізаційні труби закладалися на цілі милі крізь пустельні райони, де хіба один якийсь будинок стояв самотньо, як перший з майбутнього стовпища. Пустирі, де гуляв вітер і дощ, цілу ніч освітлювалися довгими миготливими низками газових ліхтарів, що блимали на вітрі. Вузькі дощані тротуари тяглися, минаючи на великій відстані тут дім, там крамницю, і закінчувались посеред поля.

У центрі міста розташувався велетенський район оптових контор і підприємств. Туди звичайно і скеровував свої кроки недосвідчений прибулець, шукаючи роботи. Характерною рисою Чикаго, властивою далеко не всім великим містам, було тоді те, що кожна більш-менш значна фірма займала окремий будинок. Цьому сприяла наявність вільної площі, а контори більшості оптових фірм набували від цього солідного вигляду, розміщуючись на першому поверсі, на видноті. Великі дзеркальні вікна, що стали нині звичайною річчю, тоді саме швидко входили в моду і надавали конторам на першому поверсі розкішного й величного вигляду. За цими вікнами перехожий міг бачити ряди полірованих конторських столів, безліч перегородок з матового скла, службовців, зайнятих роботою, поважних ділків в елегантних костюмах і білосніжних сорочках, які походжали чи сиділи купками. Блискучі мідні або нікелеві таблички біля входів, облицьованих квадратними кам'яними плитами, повідомляли про назву фірми та характер її діяльності точно і стисло. Весь вигляд центрального району, поважний, пишній, був розрахований на те, щоб приголомшити, залякати скромного відвідувача і показати йому, яка прірва розділяє бідність і процвітання.

У цей важливий комерційний район і попрямувала несмілива Керрі. Вона подалася на схід по Ван-Б'юрен-стріт, крізь район, квартали якого ставали чимраз непоказніші, аж поки не перейшли поступово у довгі ряди якихось халуп і вугільних складів і закінчились над річкою. Вона хоробро йшла вперед, сповнена бажання знайти роботу, але майже на кожному кроці затримувалась. Дівчину цікавило все, що було навкруги, і водночас її бентежило почуття власної безпорадності перед усіма цими свідченнями незрозумілої для неї сили й могутності. Що там, в усіх цих величезних спорудах? Усі ці

дивні машини й велетенські підприємства — чим вони зайняті? Для неї була зрозумілою маленька майстерня каменотеса в Колумбія-Сіті, де оброблялися невеликі шматки мармуру на замовлення окремих осіб. Але коли перед її очима поставала неозора територія якої-небудь каменеобробної фірми, перерізана під'їзними коліями, з вантажними платформами, з доками на березі, з високими підйомними кранами вгорі, над усім, — це видовище було надто незвичне для того маленького світу, де вона досі жила, і тому зовсім незбагненне.

Такі ж незрозумілі були для неї величезні залізничні депо, і щільні ряди суден на річці, і величезні фабрики по той бік, що простяглися понад берегом. Крізь розчинені вікна вона бачила постаті чоловіків і жінок у робочих фартухах, що заклопотано снували туди й сюди. Довгі вулиці були для неї сповнені таємниць, прихованих за стінами будинків. Особливо загадковими здавалися просторі контори, з якими пов'язувалось уявлення про дуже поважних осіб. Люди, що мають відношення до цих контор, ввижались їй тільки за рахуванням грошей, в розкішному одязі, в екіпажах. Чим вони займаються, в чому полягає їхня робота і яка мета всього цього — про це вона мала надто невиразне уявлення. Все довкола було таке дивне, неозоре, недосяжне, що вона зовсім занепала духом, і серце в неї забилося на саму думку про те, щоб переступити поріг одного з цих велетенських підприємств і попросити якоїсь роботи, щось таке, що вона могла б робити, — однаково що.

РОЗДІЛ III

Ми шукаємо щастя. Чотири з половиною долари на тиждень

Перейшовши на той бік річки і опинившись в районі оптових фірм, Керрі почала озиратися, вирішуючи, в які ж двері увійти. Розглядаючи широкі вікна і солідні вивіски, вона помітила, що на неї звертають увагу, і зрозуміла чому: догадуються, що вона шукає роботи. Їй ще ніколи не доводилося цим займатись, і вона раптом відчула, що вся її сміливість зникає. Щоб позбутися невиразного сорому від того, що її наміри всім зрозумілі, вона прискорила ходу і набрала байдужого вигляду, який, на її думку, повинна мати людина, що йде в якійсь певній справі. Так вона проминула багато фабрик і оптових контор, не заглянувши в жодну з них. Нарешті, пройшовши кілька кварталів, Керрі зрозуміла, що так нічого не вийде, і знов почала озиратися, не притишуючи, проте, ходи. Незабаром вона побачила великі двері, які невідомо чому привернули її увагу. На дверях красувалася невелика мідна табличка, а над ними здіймався ніби шести-чи семиповерховий вулик.

"Можливо, тут потрібні робітниці", — подумала Керрі і перетнула вулицю, наміряючись увійти. Уже за кілька кроків від мети вона угледіла за вікном юнака в сірому картатому костюмі. Дівчина не знала, звичайно, чи має він якесь відношення до цієї установи, але досить було йому випадково глянути в її бік, і вона знову втратила всяку мужність і? засоромившись, прослизнула повз будинок.

По той бік вулиці височіла шестиповерхова споруда з табличкою "Сторм і Кінг", вигляд якої оживив її надії. Це була оптова мануфактурна фірма, в якій працювали й жінки, — Керрі помітила їхні постаті у вікнах горішніх поверхів. І вона вирішила, що

повинна ввійти сюди будь-що-будь. Знову перейшовши вулицю, вона попрямувала до входу. В цю мить двоє чоловіків вийшли звідти і спинилися на дверях. Рознощик телеграм у синій формі проскочив повз неї, збіг угору по східцях і зник усередині. Кільком перехожим з густого рухливого потоку, що швидко ринув по тротуарах, довелося обійти дівчину, яка нерішуче спинилась. Вона безпорадно оглянулась і, помітивши, що за нею стежать, відступила. Завдання виявилось понад її сили — вона не могла пройти повз тих людей на дверях.

Така тяжка поразка дуже її засмутила. Ноги машинально несли її вперед, і кожен крок віддаляв від мети, — це була добровільна втеча. Квартал за кварталом лишався позаду. На вуличних ліхтарях біля перехресть вона читала все нові пазви вулиць: Медісон,— Монро, Ла-Салл, Кларк, Дірборн, Стейт, — і все йшла вперед, і ноги її починали вже стомлюватись від безупинного ходіння по великих кам'яних плитах тротуарів, хоч їй і подобались ці світлі й чисті вулиці. Ранішнє сонце пригрівало все дужче, але затінений бік вулиці віяв приємною прохолодою. Вона глянула на блакитне небо над головою і, як ніколи доти, раптом відчула його красу.

Керрі почала впадати в розпач від своєї боягузливості. Вона повернула назад і вирішила розшукати контору "Сторм і Кінг" і ввійти туди. По дорозі вона натрапила на велику оптову взуттєву фірму; крізь широкі дзеркальні вікна видно було кабінет управителя, відгороджений матовим склом, а перед цією перегородкою, біля самого входу з вулиці, за маленьким столиком сидів сивий добродій, і перед ним лежала велика розгорнута книга. Вона кілька разів нерішуче пройшла повз цей заклад і нарешті, переконавшись, що за нею ніхто не стежить, прослизнула в двері й несміливо зупинилась.

— Що скажете, панночко? — запитав старий добродій, досить привітно поглядаючи на неї.

— Я... тобто ви... я хочу сказати, чи у вас нема роботи? — затинаючись, мовила вона.

— Саме зараз нема, — відповів він, усміхаючись, — саме зараз нема. Зайдіть на тому тижні. Іноді нам бувають потрібні люди.

Керрі мовчки вислухала його і вийшла, незграбно задкуючи. Такий привітний прийом здивував її. Вона чекала чо-: гось значно гіршого, холодної, грубої відповіді — вона сама не знала чого. Вже те, що її не образили, не дали їй відчутти принизливості її становища, здавалось надзвичайним.

Трохи підбадьорившись, вона відважилася зайти до іншого велетенського будинку. Тут містилася фірма готового одягу і людей було більше — за мідним бар'єром зібралися добре вдягнені чоловіки років сорока і більше.

До Керрі підійшов хлопчик-служник.

— Кого вам треба? — спитав він.

— Я б хотіла побачити управителя, — сказала вона.

Хлопчик підбіг до трьох чоловіків, що вели розмову, і звернувся до одного з них. Той підійшов до неї.

— Що таке? — промовив він холодно.

Це звертання одразу вбило всю її рішучість.

— Вам не потрібні люди? — пробелькотіла вона.

— Ні,— одрубав він і повернувся до неї спиною.

Зовсім розгубившись, вона вийшла крізь двері, шанобливо розчинені хлопчиком, і прудко сховалася в натовпі. Це був тяжкий удар по тому піднесеному настрою, в якому вона тільки що перебувала.

Якийсь час вона блукала без ніякої мети, звертаючи то в той, то в інший бік, минаючи великі торговельні контори, але не наслідуючись зробити нову спробу.

Настав уже полудень, вона зголодніла. Знайшовши скромний ресторан, Керрі увійшла туди, але ціни виявились надто високими для неї, і це її збентежило. Обмежившись тарілкою супу, який вона швиденько з'їла, вона пішла далі. Однак їжа трохи підкріпила її, і вона наважилась шукати далі.

Пройшовши кілька кварталів і не знаючи, на чому б спинити свій вибір, вона знову натрапила на фірму "Сторм і Кінг" і цього разу наважилась увійти. Кілька чоловіків балакали коло самих дверей, але ніхто з них не звернув на неї уваги. Керрі стояла, нервуючись, втупивши очі в підлогу. Коли дівчину вже брав розпач, її гукнув один із численних службовців, що сиділи за бар'єром.

— Кого б ви хотіли бачити?

— О, кого-небудь, — відповіла вона, — я шукаю якої-небудь роботи.

— А, в такому разі вам треба поговорити з містером Мак-Манусом, — сказав він і додав, показуючи на стілець біля стіни: — Сідайте.

І знову почав неквапливо писати. Трохи згодом з вулиці увійшов низенький огрядний чоловік.

— Містере Мак-Манус, — гукнув чоловік з-за стола, — ця панночка хоче з вами поговорити.

Низенький чоловік обернувся до Керрі, і вона підвелась і підійшла до нього.

— Чим можу служити, міс? — спитав він, з цікавістю оглядаючи її.

— Я б хотіла знати, чи немає у вас роботи?

— Якої?

— Та будь-якої,— пробелькотіла вона.

— У вас є якийсь досвід в оптовій торгівлі мануфактурою? — запитав він.

— Ні, сер, — відповіла вона.

— Ви стенографістка чи друкарка?

— Ні, сер.

— В такому разі у нас нічого для вас нема, — сказав він. — Ми приймаємо тільки кваліфікованих службовців.

Вона позадувала до дверей, але жалібний вираз її обличчя зворушив його.

— Вам уже доводилось де-небудь працювати? — запитав він.

— Ні, сер.

— Тоді вам навряд чи вдасться знайти роботу в таких оптових фірмах, як наша. Ви

не пробували заходити до універсальних магазинів?

Вона призналася, що не пробувала.

— Так от, на вашому місці я б спробував щастя саме в універсальних магазинах, — сказав він, поглядаючи на неї доброзичливо. — Там часто бувають потрібні молоденькі продавщиці.

— Дякую, — промовила вона, вся оживаючи від цієї іскри дружнього співчуття.

— Так, так, — повторив він, коли вона вже попрямувала до дверей, — обов'язково навідайтесь до універсальних магазинів, — і з цими словами він вийшов.

В ті часи універсальні магазини тільки починали входити в моду, і їх було ще небагато. Три перші універсальні магазини в Сполучених Штатах відкрилися в Чікаго десь у 1884 році. Назви деяких Керрі знала з об'яв у газеті "Дейлі ньюс" і тепер вирушила на розшуки. Слова містера Мак-Мануса повернули їй бадьорість, яка зовсім уже була зникла, і пробудили надію, що в цьому новому ділі для неї щось та знайдеться.

Якийсь час вона блукала туди й сюди, сподіваючись випадково натрапити на один з потрібних їй будинків, — адже людина, що вирушає у важкій, але важливій справі, так легко задовольняється тією самооманою, яка дає видимість шукання! Нарешті вона запитала полісмена і дізналась, що до "Ярмарку" треба пройти ще два квартали.

Опис цих величезних комбінатів роздрібної торгівлі, якщо вони коли-небудь зникнуть назавжди, становитиме цікавий розділ в історії економічного розвитку нашої країни. До того часу світ не знав такого розквіту на основі простого, по суті, принципу торгівлі. Організовані на основі найбільш раціонального способу роздрібної торгівлі ці сотні магазинів, поєднані в один, були солідними й вельми прибутковими підприємствами. Розкішні, гамірні крамниці, де йшла жвава торгівля, обслуговував цілий натовп продавців, за якими наглядало чимало начальників.

Керрі пробиралася залюдненими проходами; її зір вабили виставлені у вітринах речі: готовий одяг, письмове приладдя, коштовності і всілякі дрібнички. Кожний прилавок являв собою захоплююче і безмежно цікаве видовище. Керрі не могла не відчувати принадності кожної дрібнички, кожної ozdobi, проте вона не спинялась. Все тут було їй потрібне, все хотілося б мати. Гарненькі черевички й панчохи, пишні плісировані спідниці, мереживо, стрічки, гребінці, гаманці — кожна річ будила в Керрі бажання володіти нею, і водночас дівчина гостро відчувала, що все це не для неї, — нічого з цього їй не купити. Вона знедолена, без роботи, без грошей, і кожен продавець з першого погляду може побачити, що вона бідна й шукає заробітку.

Проте не слід думати, що вона справляла враження нервової, вразливої, делікатної істоти, кинутої в холодний вир життя, позбавленого поезії і побудованого на розрахунках. Та вона безумовно й не була такою. Але жінки надто чутливі до всього, що стосується їх убрання.

Не тільки палке бажання нового й гарного одягу і жіночих оздоб охопило Керрі; з болем у серці дивилася вона і на чепурних дам, які штовхали її, проходячи мимо і не звертаючи на неї ніякісінької уваги, захоплені товарами, що наповняли магазин. Вигляд її щасливіших сестер — жительок великого міста — був ще для Керрі новиною.

Не мала вона досі уявлення і про продавщиць з великих магазинів та їхній вигляд — в порівнянні з ними вона дуже програвала. Ці дівчата, здебільшого гарненькі, деякі навіть дуже гарні, трималися незалежно і байдуже, і це надавало найвродливішим особливої пікантності. Одягнені вони були чепурно, навіть вишукано, і, зустрічаючись? ними поглядом, Керрі розуміла, що їй власне становище для них не таємниця, — вони добре бачать вади їй туалету, а те, як вона тримається, очевидно, ясно показує всім, хто вона і за чим прийшла. В серці їй спалахнуло полум'я заздрощів. Вона почала невиразно відчувати, як багато може дати місто: заможність, вишуканість, комфорт — усе, що прикрашає жінку. І їй ще дужче вабило гарне вбрання, усе гарне.

Контора містилася на другому поверсі, туди вона й попрямувала, розпитавшись. Там вона побачила кількох дівчат, що прийшли раніше, таких же прохачок, але вигляд у них був незалежніший і упевненіший, як у жительок великого міста. Під їхніми допитливими поглядами Керрі почувала себе дуже прикро. Минуло майже три чверті години, поки, нарешті, настала черга Керрі, і її покликали.

— Ну, — сказав єврей з різкими, швидкими рухами, що сидів біля вікна за письмовим столом з відкидним верхом, — вам уже доводилося працювати в магазині?

— Ні, сер, — відповіла Керрі.

— Виходить, не доводилось, — промовив він, пильно дивлячись на неї.

— Ні, сер, — повторила вона.

— Ну, а нам потрібні якраз досвідчені продавщиці. Я гадаю, ви нам не підійдете.

Керрі почекала ще якусь мить, не знаючи, чи скінчена розмова.

— Чого ж ви чекаєте? — вигукнув він. — Не забувайте, що ми тут дуже зайняті.

Керрі швидко рушила до дверей.

— Заждіть, — покликав він її. — Я запишу ваше прізвище і адресу. Нам іноді бувають потрібні такі дівчата.

Вибравшись на вулицю, Керрі ледве стримувала сльози. Не стільки навіть остання поразка, як усі враження цього дня зовсім позбавили її мужності, стомили і змучили. Втративши бажання звертатись в інші універсальні магазини, Керрі йшла тепер навмання, відчуваючи себе ніби безпечніше і спокійніше серед натовпу.

Отак блукаючи, вона звернула недалеко від річки на Джек-сон-стріт, одну з головних артерій міста, і прямувала по південній стороні. Раптом їй увагу привернув клаптик обгорткового паперу з написом, виведеним штемпельною фарбою: "Потрібні робітниці — пакувальниці й швачки". Хвилинку повагавшись, вона увійшла.

Фірма "Шпайгельгайм і К°", що випускала дитячі кашкети, займала один поверх. Приміщення мало п'ятдесят футів завширшки і футів вісімдесят завдовжки й було досить погано освітлене. В найтемніших кутках, заставлених машинами й верстатами, горіло електричне світло. Тут працювало багато жінок і кілька чоловіків. Жінки, розхристані, з плямами мастила й порохом на обличчях, одягнені в мішкуваті бавовняні сукні і взуті у старі черевики, іозакачували рукава, від жару гюростібувались, виставляючи голі руки й шиї. З їхнього неохайного, незграбного вигляду і з того, що в більшості обличчя були бліді від духоти, можна було догадатись, що це робітниці

найнижчої категорії. А втім, їх ніяк не можна було назвати боязкими; навпаки, ці дівчата були сповнені цікавості, дуже зухвали і язикаті.

Керрі стурбовано озиралась, — їй зовсім не хотілося тут працювати. Її скося розглядали, і це її бентежило, але ніхто не поцікавився, чого їй треба. Вона чекала довго, аж поки її присутності не помітили всі, хто був у майстерні. Нарешті хтось сказав про це майстрові, і він підійшов до Керрі, у фартусі й сорочці з засуканими рукавами.

— Ви до мене? — спитав він.

— Вам потрібні робітниці? — мовила Керрі, вже навчившись прямо ставити питання.

— Ви вмієте підшивати шапки?

— Ні, сер.

— А ви вже маєте якийсь досвід у роботі?

Керрі відповіла, що не має.

— Так, — промовив майстер, задумливо чухаючи за вухом, — нам справді потрібна швачка. Але ми б воліли досвідчену. Нам ніколи возитися, навчати. — Він помовчав, поглянув у вікно. — Правда, ми б могли поставити вас прасувати, — задумливо закінчив він.

— Скільки ви платите на тиждень? — насмілилася запитати Керрі, підбадьорена лагідністю цього чоловіка і його простим поведженням.

— Три з половиною, — відповів він.

— Ох! — мало не скрикнула вона, але стрималася і нічим не зрадила свого розчарування.

— Зараз ми, власне, нікого не потребуємо, — провадив він недбало, розглядаючи її, ніби якийсь пакунок. — Але приходьте в понеділок уранці, і я вас поставлю на роботу, — додав він.

— Дякую, — ледь чутно вимовила Керрі.

— Якщо прийдете, візьміть з собою фартух, — сказав майстер.

І він пішов, залишивши Керрі біля ліфта і навіть не спитавши, як її звуть.

Вигляд майстерні і визначена їй плата завдали удару надіям Керрі, але все ж таки, після всіх жорстоких поразок, яких вона зазнала, їй дуже потішило те, що їй нарешті запропонували якусь роботу. Хоч які скромні були її сподівання, вона ніяк не могла собі уявити, що візьметься за цю роботу. Вона ж бо звикла до кращого. Все своє життя вона провела на свіжому повітрі, і тепер усе в ній повставало проти ув'язнення в такому місці. Їй ніколи не доводилося жити в бруді. У сестриній квартирі теж було чисто. А тут — така грязюка, низька стеля, дівчата неохайні, якісь озлоблені. У них, мабуть, лихе на думці й на душі, міркувала вона. А все ж таки — їй запропонували роботу! Виходить, Чікаго не таке вже погане місто, коли в перший же день тут можна влаштуватися на роботу. Згодом знайдеться щось краще.

Проте дальші шукання Керрі не дали нічого втішного. Скрізь, куди тільки вона не зверталась після того, шукаючи привабливішої обстали, їй одразу ж рішуче відмовляли. В інших місцях потребували тільки досвідчених робітниць. Доводилось чути й гострі

відповіді. Особливо боляче вразив Керрі грубий прийом в одній майстерні верхнього одягу, де їй довелося піднятися на четвертий поверх.

— Ні, ні,— крикнув майстер, кремезний, брутальний чоловіча, який порадкував у тьмяно освітленій майстерні,— нам нікого не треба. І не ходіть сюди!

День згасав, і разом з ним танули її надії й сили, вся її мужність. Вона виявила надзвичайну наполегливість, і такі зусилля справді заслуговували кращої нагороди. Величезна ділова частина міста здавалася тепер стомленій дівчині ще неозорішою, ще жорстокішою, ще невблаганнішою в своїй байдужості. Усі двері, здається, були замкнені для неї, і боротьба була надто запекла, годі й сподіватися чогось домогтися. Повз неї нескінченним потоком поспішали чоловіки й жінки. Керрі почувала, що навкруги вирує чуже їй життя, сповнене зусиль і прагнень, почувала свою власну безпорадність у цьому вирі, почувала, хоч і невиразно, якою билинкою вона була в його хвилях. Вона марно шукала, куди б їй ще звернутись, але не бачила більше дверей, в які наважилася б увійти. Скрізь буде те саме. Такі самі принизливі прохання і така сама відповідь — коротка відмова.

Змучена тілом і душею, вона звернула на захід, до квартири Мінні, на якій тепер зосередились її думки, — і почався невеселий, безнадійний відступ, що на нього з настанням ночі так часто приречені шукачі роботи. Проходячи по П'ятій авеню на південь, в напрямі до Ван-Б'юрен-стріт, де вона збиралася сісти в конку, Керрі опинилася під дверима оптової взуттєвої фірми і крізь одне з дзеркальних вікон побачила джентльмена середнього віку за маленьким столиком. Підкоряючись якомусь раптовому імпульсу, що часом виникає з почуття безнадійної поразки, ніби останній пробіск розбитих надій, Керрі повільно зайшла у двері й наблизилась до цього джентльмена, який зацікавлено поглянув на її стомлене обличчя.

— В чому справа? — спитав він.

— Чи не знайдеться у вас якої роботи? — мовила Керрі.

— Справді, не знаю, — відповів він чемно. — Якої саме роботи ви шукаєте? Може, ви друкарка?

— Ой ні,— відповіла Керрі.

— Бачите, у нас буває потреба тільки в рахівниках і друкарках. Але ви можете пройти до бічного входу і запитати нагорі. Там кілька днів тому були потрібні люди. Спитайте містера Брауна.

Вона поспішила до бічного входу і піднялася ліфтом на четвертий поверх.

— Віллі, поклич містера Брауна, — сказав ліфтер хлопчикові, що стояв поблизу.

Віллі побіг і незабаром повернувся з відповіддю, що містер Браун просить її посидіти, він зараз прийде.

Підсобне приміщення, в якому вона опинилась, нічим не показувало, що це за підприємство, і тому Керрі не могла вгадати, яку тут можна дістати роботу.

— То ви хочете стати до нас на роботу? — сказав містер Браун, почувши, чого їй треба. — А вам уже доводилось працювати на взуттєвій фабриці?

— Ні, сер.

— Як вас звуть? — спитав він і, коли вона відповіла, промовив: — Не знаю, справді, чи знайдеться щось для вас. А ви згодні працювати за чотири з половиною долари на тиждень?

Знеможена поразками, Керрі подумала, що це не так мало. Вона, правда, чекала, що їй запропонують не менше шести доларів. Все-таки вона погодилась, і він записав її прізвище й адресу.

— Приходьте о восьмій годині ранку в понеділок, — сказав він на прощання. — Я думаю, що знайду для вас якусь роботу.

Він пішов, а Керрі підбадьорилася, зміркувавши, що нарешті знайшла щось підхоже. Кров теплою хвилею розлилася по тілу. Нервові напруження вляглося. Вона вийшла на залюднену вулицю і відчула там щось нове. Що це, яким легким кроком посувається натовп! Керрі тільки тепер помітила на обличчях усмішки. До її вух долинули уривки розмов, сміх. Повітря віяло свіжістю. Роботу вже було скінчено на сьогодні, і людські потоки виливалися з будинків. Керрі бачила на обличчях задоволення і піддала ходи, згадавши про те, що вдома, у сестри, її чекає обід. Вона поспішала і, хоч була втомлена, вже не почувала, що в неї болять ноги. Цікаво, що скаже Мінні. Ах, незабаром зима, довга зима в Чикаго — вогні, натовп, розваги! Це велетенське місто, зрештою, чудове. Фірма, де Керрі працюватиме, мабуть, солідне підприємство. Там такі величезні вікна із дзеркального скла. У неї там усе піде добре. Їй пригадався Друе і все, що він говорив. Життя знову почало здаватися кращим, веселішим, яскравішим. Керрі сіла в конку в найкращому настрої, ще почувавши, як тепла кров приємно пульсує в жилах. Вона житиме в Чикаго! — бриніло в її душі. Їй буде краще, ніж досі... Вона буде щаслива!

РОЗДІЛ IV

Марні мрії. Дійсність глузує

Два наступні дні Керрі не переставала з захопленням думати про своє майбутнє.

Нестримна уява несла її у вир розваг і втіх, яких вона могла б сподіватися, якби від колиски була улюбленицею долі. Вона охоче, щедрою рукою розподіляла свої мізерні чотири з половиною долари на тиждень, надто швидко знаходячи, на що їх витратити. Перше ніж лягти спати, вона сідала в крісло-гойдалку й дивилася у вікно на принадно освітлені вулиці, і тоді цей сподіваний заробіток прокладав своїй майбутній власниці шлях для всіх радощів і оздоб, яких тільки може зажадати жіноче серце.

"Я житиму весело!" — думала вона.

Її сестра Мінні нічого не знала про цей нестримний політ фантазії, що загрожував вичерпати всі можливі джерела насолод. Вона старанно шарувала підлогу в кухні, міркуючи про купівельну спроможність вісімдесяти центів, призначених на недільний обід. Коли Керрі повернулась додому, розпалена своїм першим успіхом, готова, незважаючи на втому, без кінця розповідати про цікаві події, які привели її до перемоги, — старша сестра тільки всміхнулася, почувши цю новину, і спитала, чи не доведеться їй частину заробітку витрачати на конку. Таке міркування не спадало Керрі на думку, проте воно не змогло надовго охолодити її запалу. Вона перебувала в тому

стані, коли одна сума легко віднімається від другої без помітного зменшення цієї останньої,— і була щаслива.

Гансон повернувся додому о сьомій годині у трохи дражливого настрої, як звичайно перед вечерею. Це виявлялося у нього не стільки в словах, як у похмурому вигляді, з яким він походжав по кімнаті. Він мав пантофлі з жовтої повсті і, повернувшись додому, одразу ж узував їх замість важких черевиків, потім довго мив простим милом обличчя, аж поки воно ставало яскраво-червоним і лискучим, — оце і все його готування до вечері. Упоравшись, він брав вечірню газету і читав у глибокому мовчанні.

Дуже неприємно, коли в молодій людини така вдача, — ось

яке враження це справило на Керрі. Як це звичайно бував, настрої Гансона впливав на всю сім'ю; його дружина припиняла і ні про що не питала, розуміючи, що відповіді не почує.

Проте, дізнавшись, які новини принесла Керрі, він трохи прояснів.

— Виходить, ви не гаяли даремно часу! — зауважив він і навіть злегка всміхнувся.

— Авжеж, — відгукнулася Керрі, і в голосі її бриніла гордість.

Він ще про щось запитав, а потім почав гратися з дитиною і облишив цю тему. Мінні повернулася до неї за столом.

Та не так легко було примусити Керрі проїнятися тими поглядами, які панували в сім'ї.

— Це, мабуть, дуже велика фірма, — сказала вона між іншим. — Величезні дзеркальні вікна, безліч службовців. Чоловік, з яким я розмовляла, сказав мені, що вони наймають силу людей.

— Тепер не так важко знайти роботу, — докинув Гансон, — аби тільки людина мала пристойний вигляд.

Підбадьорена радісним настроєм Керрі й несподіваною балакучістю чоловіка, Мінні почала розповідати Керрі про деякі всім відомі визначні місця Чикаго, які варто побачити, — розваги, що нічого не коштували.

— Тобі цікаво буде побачити Мічиган-авеню. Там такі гарні будинки. Чудова вулиця!

— А де міститься театр Джекобса? — перебила її Керрі; то був один з театрів, де ставили мелодрами.

— Та не дуже далеко звідси, — відповіла Мінні.— Це на Голстед-стріт, тут близьенько.

— Як би мені хотілося там побувати! Я ж сьогодні, здається, переходила через Голстед-стріт, правда ж?

Відповідь на це просте запитання Керрі почула не відразу. Просто дивно, як невисловлені думки відбиваються на людях. Згадка про театр викликала мовчазний осуд марнотратства, спочатку в Гансона, потім у Мінні, і ці приховані почуття одразу ж змінили настрої за столом. Мінні відповіла: "Так", — але Керрі зразу відчула, що всі тут проти відвідування театрів. Це питання більше не порушувалося, поїш Гансон, скінчивши їсти, не взявся знов за газету, з якою він перейшов у вітальню.

Коли сестри залишилися удвох, їхня розмова стала вільніша. Керрі раз у раз переривала її, стиха наспівуючи, поки вони мили посуд.

— Мені хочеться трохи прогулятися, подивитись на Гол стед-стріт, якщо це не дуже далеко, — мовила Керрі трохи згодом. — Чому б нам не піти сьогодні в театр?

— О, я не думаю, щоб Свен сьогодні мав охоту піти куди-небудь, — відповіла Мінні.— Йому так рано треба вставати.

— Та він нічого не матиме проти. Це ж його розважить! — наполягала Керрі.

— Ні, він рідко ходить у театр, — відповіла Мінні.

— А мені б хотілося піти, — сказала Керрі.— Давай підемо з тобою вдвох!

Мінні замислилась на мить, — не над тим, чи можна їй іти або чи хочеться, бо на ці питання в неї вже була готова заперечна відповідь, — а над тим, як спрямувати сестрині думки в інший бік.

— Ми підемо іншим разом, — мовила вона нарешті, не знаючи, як викрутитись.

Керрі одразу догадалась, яка причина відмови.

— В мене є трохи грошей, — сказала вона. — Ходімо, Мінні

Мінні похитала головою.

— Нехай і він піде з нами, — запропонувала Керрі.

— Ні,— відповіла Мінні стиха і забряжчала тарілками, щоб скінчити розмову, — він не піде.

Сестри не бачилися кілька років, і за цей час у вдачі Керрі розвинулись деякі нові риси. Від природи несмілива, якщо йшлося про її добробут, — особливо тепер, коли не почувала під собою міцного ґрунту, — вона водночас палко прагнула радощів і втіх, і ця риса була в ній така сильна що становила основу її вдачі. Вона змовчала б про все інше, але тут вона не вгавала.

— Спитай його! — прошепотіла вона благально.

Мінні думала в цей час про ті додаткові гроші, що їх пла-титиме сестра за харчі. Їх вистачить на плату за квартиру, і тоді з чоловіком трохи легше буде говорити про витрати. Та коли Керрі з самого початку думатиме тільки про розваги, то з грошима неминуче виникатимуть всякі ускладнення. Якщо Керрі не при звичається до одноманітної і тяжкої праці, якщо не збагне, що треба трудитись, а не мріяти про розваги, тоді яка їм користь з її приїзду до міста? Ці думки зовсім не свідчили про холодність і черствість Мінні. Просто це були серйозні турботи людини, яка завжди без зайвих нарікань пристосовувалася до тих умов життя, які могла створити для себе, безнастанно працюючи.

Нарешті Мінні погодилася спитати Гансона. Вона зробила це дуже неохоче.

— Керрі просить нас піти з нею в театр, — промовила вона, зазираючи у вітальню.

Ган сон підвів очі від газети, і вони обмінялися швидким поглядом, що промовляв ясніше за всякі слова: "Це зовсім не те, чого ми сподівались".

— Мені нікуди не хочеться йти, — відповів він. — А що вона хоче подивитись?

— Вона хоче піти у театр Джекобса, — сказала Мінні.

Він опустил очі в газету і заперечливо хитнув головою.

Побачивши, як вони поставилися до її пропозиції, Керрі ще виразніше збагнула, чим живуть ці люди. В ній зростало гнітюче почуття, хоч воно й не набрало ще форми виразного протесту.

— Знаєш що, я спущуся вниз і постою трохи біля входу, — сказала вона згодом.

Мінні не заперечувала, і Керрі, одягнувши капелюшок, вийшла.

— Куди пішла Керрі? — спитав Гансон, зазираючи в їдальню, коли почув, як грюкнули сінешні двері.

— Вона сказала, що спуститься вниз і постоїть трохи біля входу, — відповіла Мінні.— Йй, мабуть, просто захотілось подихати свіжим повітрям.

— Це не гаразд, що вона вже збирається розтринькувати гроші на театри. Як ти гадаєш?

— Та це в неї, либонь, просто цікавість, — насмілилася сказати Мінні,— Для неї все тут новина.

— Не знаю, — промимрив Гансон і, злегка наморщивши лоба, обернувся до дитини.

Він міркував над тим, до якого нестримного марнотратства й нікчемної суєти можуть доходити молоді дівчата, і дивувався, як це Керрі навіть і думати наважується про щось подібне, маючи так мізерно мало можливостей.

У суботу Керрі вийшла з дому одна і пішла спершу до річки, яка її цікавила, а потім назад до Джексон-стріт, вздовж якої тоді стояли чудові будинки з гарними газонами перед фасадом, — через що цю вулицю пізніше перетворили на бульвар. Керрі була вражена ознаками розкошів, що їх можна було помітити на цій вулиці, на якій, треба сказати, не мешкав тоді ніхто з капіталом понад сто тисяч доларів. Вона раділа, що вирвалася з квартири, в якій, вона вже збагнула це, жили нудним, убогим життям, в якій годі було сподіватися чогось цікавого й веселого. Її думки, теж ніби вирвавшись на волю, раз у раз зверталися до Друе. Керрі зовсім не була певна, що він не з'явиться все-таки в понеділок увечері, і, хоч була трохи стурбована такою можливістю, в глибині душі сподівалася, що він справді прийде.

У понеділок Керрі встала рано і зібралася йти на роботу.

Вона одягла стареньку перкалеву блузку, синю в цяточки, вигорілу коричневу саржеву спідницю і невеличкий солом'яний брилик, який носила ціле літо в Колумбія-Сіті. Черевики в неї були старі, а бантик, зім'ятий і безформний, напевне, став такий від довгого і частого вжитку. Вона мала вигляд звичайної робітниці, тільки риси її обличчя були трохи правильніші, ніж у більшості дівчат, і це надавало їй привабливого і водночас якогось стриманого вигляду.

Не легко встати вдосвіта, коли звикнеш, як Керрі вдома, спати до сьомої, а то й до восьмої години. Вона дістала деяке уявлення про те, як живе Гансон, коли, ще зовсім заспана, зазирнула о шостій годині в їдальню і побачила його, — він мовчки кінчав снідати. Поки вона одягалась, він пішов, і вони снідали втрюх — вона, Мінні й дитина, що сиділа на високому стільці і бовтала ложкою в тарілці.

Тепер, коли для Керрі настав час узятися до незвичних, незнайомих обов'язків, настрої її геть зіпсувався. Її мрії зотіли на попіл, хоч під цим попелом і жевріли ще

червоні жаринки надії. Вона була пригнічена і їла мовчки, перебираючи в думці всі свої спостереження і припущення про те, що це за підприємство, що вона там робитиме і як поставиться до неї начальство. Їй уже ввижалося, що доведеться мати справу з всесильними власниками фірми, що працюватиме вона в такому місці, куди часом заглядатимуть поважні, гарно вбрані чоловіки.

— Ну, бажаю успіху! — сказала Мінні, коли Керрі зібралася йти.

Вони ще раніше вирішили, що найкраще йти на роботу пішки, принаймні цього ранку, щоб побачити, чи зможе вона ходити так завжди; адже шістдесят центів на конку щотижня — це чимала витрата при такому заробітку.

— Увечері я тобі розповім, як у мене підуть справи, — мовила Керрі.

По вулиці, залитій сонячним промінням, в обидва боки поспішали робітники і проїжджали вагони конки, переповнені дрібними службовцями та робітниками оптових фірм; з усіх дверей виходили люди і простували хто куди. Опинившись серед цього людського потоку, Керрі трохи підбадьорилась. У сяйві ранішнього сонця, під неозорим блакитним небом, під подувами свіжого вітерця швидко розвіюються всілякі побоювання, крім хіба що найрозпачливіших! Вночі, або й удень в похмурих приміщеннях, лихі передчуття зростають і міцніють, але під ясным сонячним світлом зникає навіть страх смерті.

Керрі все йшла вперед, перейшла через міст і звернула на П'яту авеню. Вулиця нагадувала в цьому місці глибоку ущелину з рудого каміння й темно-червоної цегли. Широкі вікна сяяли чистотою. З гуркотом проїздили валки фургонів. Чоловіки, жінки, молодь і діти заповнювали вулиці, поспішаючи в усі боки. Керрі зустрічала таких же молоденьких дівчат, як і сама, і в їхніх поглядах вона, здавалось, вгадувала глузування з своєї невпевненості. Її вражав велетенський розмах навколишнього життя, вона думала про те, як багато треба знати, щоб брати в ньому хоч найменшу участь. Її знов охопив страх, що вона ні до чого не здатна, не впорається з роботою, не встигатиме за іншими. Адже в усіх інших місцях їй відмовили, бо вона нічого не вміє. А що, як її вилають, образять, виженуть з ганьбою...

У Керрі підгиналися коліна і перехоплювало дух, коли вона наблизилась до великої взуттєвої фабрики на розі Адамс-стріт та П'ятої авеню і увійшла в ліфт. Піднявшись на четвертий поверх, вона не побачила нікого; у проходах стояли тільки довгими рядами ящики, накладені під саму стелю. Керрі стояла, дуже злякана, чекаючи, щоб хтось вийшов.

Незабаром з'явився містер Браун. Він, очевидно, не пізнав її.

— Що вам треба? — запитав він.

У Керрі захолонуло серце.

— Ви казали, щоб я прийшла сьогодні вранці з приводу роботи...

— Ага! — перебив він. — Так, так... Як вас звати?

— Керрі Мібер.

— Так, — повторив він. — Ходімо.

Темними проходами між купами ящиків, від яких пахло новими черевиками, він

привів її до залізних дверей, що вели до майстерні. Перед ними відкрилося велике приміщення з низькою стелею, сповнене гуркотом і клацанням машин, біля яких працювали чоловіки у білих сорочках і синіх смугастих фартухах. Керрі боязко пробиралася за ним поміж брязкучих автоматів, зашарівшись і дивлячись просто перед себе. Вони добрались до дальнього кутка і піднялися ліфтом на шостий поверх.

Містер Браун махнув рукою майстрові, і той вийшов з лабіринту машин і верстатів.

— Ось ця дівчина, — сказав він і додав, звертаючись до Керрі: — Ідіть за ним.

І містер Браун пішов, а Керрі рушила слідом за своїм новим начальником до маленького столика в кутку кімнати, що правив йому за контору,

— Ви ніколи раніш не працювали в такій майстерні, як наша? — запитав майстер досить суворо.

— Ні, сер, — відповіла дівчина.

Його, видно, дратувало, що доводиться гаяти час із такою робітницею, проте він усе-таки записав її ім'я і повів її до дівчат, які сиділи в ряд на табуретках перед машинами, що гучно клацали. Майстер поклав руку на плече одній з дівчат, яка з допомогою машини пробивала дірочки в передку заготівки.

— Покажи цій дівчині, як це робиться, — сказав він. — Коли скінчиш, підійдеш до мене.

Дівчина, до якої він звернувся, швидко встала з табуретки, даючи Керрі місце.

— Це зовсім не важко, — промовила вона, нахилиючись над Керрі. — Треба взяти шкіру ось так, закріпити ось тут і пустити машину.

Вона закріпила маленькими пересувними затискачами шматок шкіри, з якого мав вийти правий бік передка чоловічого черевика, і натиснула на невеличкий сталевий важіль збоку. Машина одразу різко заклацала і почала вибивати з краю передка круглі шматочки шкіри, лишаючи дірочки для шнурків. Простеживши за кількома заготівками і переконавшись, що робота в Керрі йде досить добре й без її допомоги, дівчина пішла собі.

Шматки шкіри надходили від дівчини, що сиділа за машиною з правого боку, а Керрі передавала їх дівчині наліво. Вона одразу ж зрозуміла, що їй треба додержувати середньої швидкості, бо інакше коло неї назбирається купа заготовок і вона затримуватиме всіх, хто сидить ліворуч від неї. Ніколи було їй озирнутись, і Керрі ревно взялася до роботи. Дівчата ліворуч і праворуч від неї розуміли, що їй важко, що вона хвилюється, і намагались по змозі допомогти їй, працюючи трохи повільніше.

Якийсь час Керрі не відривалася від роботи, і одноманітний ритмічний рух машини притищував її хвилювання і переляк. Так минали хвилини, і вона поступово почала помічати, що в приміщенні темнуватіше. Повітря було насичене важким запахом свіжої шкіри, але Керрі на це не зважала. Вона почувала на собі погляди інших дівчат, і їй непокоїло, що вона, мабуть, працює не досить швидко.

Одного разу, коли вона, не так вставивши шматок шкіри в затискач, безпорадно смикала його, чиясь велика рука раптом з'явилася перед її очима і поправила затискач.

Це

був майстер. Серце Керрі закалатало так сильно, що вона нічого вже не бачила перед собою.

— Пускайте ж машину! — промовив майстер. — Пускайте ж машину! Не затримуйте всього ряду.

Від цього Керрі трохи отямилась. Схвильована, ледве дихаючи, працювала вона далі й перевела дух тільки тоді, коли зникла тінь, що виросла над нею.

Час минав, і в кімнаті ставало душно. Керрі хотілося ковтнути води, свіжого повітря, але вона не наслідувалась зрушити з місця. Табурет не мав ні спинки, ні підніжки, їй було дуже незручно сидіти. Незабаром у неї заболіла спина. Вона ворушилась, пересідала так і сяк, але це допомагало ненадовго, і вона почала стомлюватись.

— Чого ти не встанеш? — без зайвих церемоній порадила їй сусідка з правого боку. — Це дозволяється.

Керрі з вдячністю поглянула на неї.

— Я, мабуть, таки встану, — сказала вона.

Підвівшись із свого місця, вона якийсь час працювала стоячи, але так було важче. Від того, що доводилося нахилитись, ще дужче заболіла спина і плечі.

Оточення справляло на неї неприємне враження своєю грубістю. Вона не наслідувалась оглядатися, але крізь клацання машини до неї долітали окремі фрази, а дещо вона помічала краєм ока.

— Ти бачила вчора Гаррі? — спитала свою сусідку дівчина, що сиділа ліворуч біля Керрі.

— Ні.

— Ти б подивилась, який на ньому був галстук! Він був просто красунчик!

— Тс-с! — шепнула друга, нахилиючись над роботою.

Перша припинила і набрала серйозного вигляду. Майстер довільно йшов уздовж ряду, пильно стежачи за кожною робітницею. Тільки-но він відійшов, розмова відновилаь.

— Чуєш, — знову почала дівчина ліворуч від Керрі. — Що він сказав, знаєш?

— Ні, не знаю.

— Він сказав, що позавчора бачив мене з Едді Гаррісом у "Мартіна".

— Отаке!

Обидві захихотіли.

Юнак з рудуватим, давно не стриженим чубом пробирався поміж машин, човгаючи ногами і лівою рукою притискаючи до живота кошика з обрізками шкіри. Недалеко від Керрі він раптом простяг праву руку і схопив одну з дівчат за лікоть.

— Ой, пусти! — скрикнула вона сердито. — Причепи!

У відповідь він тільки вишкірив зуби і кинув: "Кривляка!" — коли вона глянула йому вслід. Галантним його ніяк не можна було назвати.

Керрі вже ледве могла всидіти на місці. Ноги в неї заніміли, нестерпно хотілося встати і потягнутись. Невже полудень ніколи не настане? Їй здавалось, що вона працює

вже цілісінський день. Вона зовсім не зголодніла, але почувала себе кволою, очі стомилися стежити за одним місцем, куди ударяв пробивач. Дівчина з правого боку помітила, як вона мучиться, і пожаліла її. Керрі надто сумлінно віддавала всі сили роботі, хоч насправді те, що вона робила, зовсім не вимагало такого розумового і фізичного напруження. Та нічого не можна було вдіяти. Половинки передків невпинно нагромаджувались перед нею. У Керрі заболіли кисті рук, потім пучки, а під кінець все її тіло було суцільним сплетінням ниючих, наболілих м'язів, приречених на непорушну позу, що виконували один-єдиний механічний рух, який ставав усе огидніший, аж її почало нудити. Вона з розпачем подумала, що цим мукам не видно краю, і в ту ж мить звідкись знизу крізь ліфт донеслося глухе калатання дзвона і настала перерва. Одразу зчинився рух і гамір голосів. Усі дівчата миттю схопилися з місць і поспішили в сусідню кімнату, а через майстерню потяглися з правого боку чоловіки з іншого відділу. Колеса машин почали співати все тихше і нарешті ледве чутно загули й завмерли. Запанувала лунка тиша, в якій дивно бриніли людські голоси.

Керрі підвелася й пішла по свій сніданок. Тіло її залякло, голова злегка наморочилась, дуже хотілося пити. По дорозі до маленької дерев'яної загородки, де всі складали верхній одяг і сніданки, вона зустріла майстра, і він пильно глянув на неї.

— Ну як, — промовив він, — справляєтеся?

— Нічого собі, — шанобливо відповіла Керрі.

— Угу, — не знаючи, що ще сказати, пробурчав майстер і пішов собі.

За інших умов ця робота зовсім не була б така важка, але в ті часи нові соціалістичні ідеї, що передбачають створення хороших умов праці для найманих робітників, ще не мали ніякого впливу на виробничі компанії.

У душній майстерні, де тхнуло мастилом і свіжою шкірою, було важко дихати навіть у прохолодні дні. Підлога підміталася тільки ввечері і була вся засмічена. Нікого не цікавило, чи зручно робітникам працювати, — їм намагались давати якомога менше, а вимагали з них якомога більше. Ніхто

тоді й не мріяв про підніжки, стільці з відсувними спинками, їдальні для робітниць, чисті фартухи або пристойну роздягальню. У брудні, смердючі вбиральні було гидко заходити. Вся атмосфера підприємства справляла гнітюче враження.

Керрі випила кухоль води з відра, що стояло в кутку, і озирнулася, шукаючи місця, де б сісти й поснідати. Інші дівчата повмощувались на підвіконнях і на столах тих робітників, які повиходили. Куди б вона не глянула, скрізь сиділо по двоє або й по кілька дівчат, а в неї не вистачало сміливості до когось набиватися, тому вона повернулася до своєї машини. Сівши на табуретку, вона розгорнула сніданок на колінах і почала прислухатись до балачок навкруги. Розмови точилися більше про пусте, а грубих виразів не бракувало. Дехто з чоловіків, що були в майстерні, перекидалися жартами з дівчатами.

— Слухай, Кітті, — гукнув один з них до дівчини, яка зробила кілька турів вальса на вузькому просторі біля вікна, — підеш зі мною на бал?

— Стережись, Кітті, — гукнув інший, — бо попсуєш зачіску на потилиці!

— Іди собі, причепо! — обізвалась дівчина.

Прислухаючись до цих і подібних безцеремонних дотепів,

якими щедро сипали чоловіки й дівчата, Керрі мимоволі замикалася в собі. Вона не звикла до такого і почувала за цими розмовами щось грубе, непристойне. Вона боялась, що й до неї звернеться з такими самими словами хтось із цих юнаків, які після знайомства з Друе здавалися їй вайлуватими, смішними. Як більшість жінок, вона судила по одержі, чекаючи від власників фраків гідності, доброти і всіх інших чеснот і заздалегідь приписуючи всі протилежні, непривабливі якості людям у джемперах і комбінезонах.

Вона навіть зраділа, коли минула коротка півгодинна перерва і колеса машин знов загули. За роботою вона стомлювалась, але хоч не привертала до себе уваги, — так їй здавалося принаймні. Та незабаром вона побачила, що помиляється, бо один з хлопців, проходячи поблизу, несподівано ткнув її пальцем під ребра. Обурена Керрі рвучко обернулась, але хлопець уже відійшов і тільки раз оглянувся, вишкіряючи зуби. Вона ж ледве стримала сльози.

Сусідка помітила це і сказала:

— Не звертай уваги! Він страшенний нахаба.

Керрі не відповіла нічого, тільки ще нижче нахилилась над роботою. їй здавалося, що вона не знесе такого життя. Не такою уявляла вона роботу. І поки тягся цей день після перерви, вона все думала про місто навкруги, про розкішні

вітрини, юрби людей, гарні будинки. Прийшло на пам'ять рідне Колумбія-Сіті і все те хороше, що вона там залишила.

О третій годині вона була певна, що вже шоста, о четвертій вирішила, що за часом не стежать, примушуючи всіх працювати наднормово. Майстер став справжнім звіром: він весь час так і чигав позаду, не даючи ні на мить відірватися від роботи. Всі ті розмови, які вона чула навкруги, відбивали їй охоту з кимсь тут товаришувати. Коли настала, нарешті, шоста година, Керрі з радістю покvapно вийшла. Плечі боліли, все тіло залякло від сидіння в одній позі.

Надягши брилик, вона йшла до виходу довгим коридором,

1 в цей час якийсь молодий робітник, вподобавши її, весело гукнув:

— Слухай, любко, коли ти почекаєш, я тебе проведу!

Це стосувалося тільки до неї, сумніву не могло бути, але вона й не оглянулась.

В переповненому ліфті інший юнак у запорошеному, брудному робочому одязі думав справити на неї враження, втупивши в неї хтивий погляд.

А на вулиці якийсь молодик, що чекав на тротуарі товариша, усміхнувся до неї і жартівливо гукнув:

— Вам часом не по дорозі зо мною?

Смутна повернула Керрі на захід. Виходячи з-за рогу, вона помітила за великим блискучим вікном маленький столик, біля якого, вперше прийшовши сюди, вона спитала про роботу. Як і тоді, навкруги вирував гомінливий натовп бадьорих, енергійних людей. Керрі трохи полегшало — тільки тому, що вона вирвалась з

майстерні. Їй соромно було дивитись на добре вдягнених дівчат, що проходили повз неї. В її серці нарастав протест: вона вважала, що заслуговує на кращу долю.

РОЗДІЛ V

Блискуча нічна квітка. Перша згадка

Того вечора Друе не прийшов. Одержавши листа від Керрі, він на якийсь час забув і думати про неї, цілком віддавшись тому, що розумів під словом "розважатися". Саме в цей вечір, пообідавши у досить відомому ресторані "Ректор", що містився в підвальному приміщенні на розі вулиць Кларка й Монро, він зайшов у бар "Фіцджералд і Мой" на Адамс-стріт, напроти монументального будинку муніципалітету. Там, спершись на розкішний прилавок, він вихилив чарку чистого віскі, взяв дві сигари й запалив одну з них. Все це, на його думку, належало до звичаїв "вищих кіл" суспільства,

Друе не був п'яницею, не був він і грошовитою людиною. Він тільки прагнув усього, що — в його розумінні — є в житті найліпшого, і саме так проводити час здавалося йому часткою цього найліпшого. Ресторан "Ректор", яскраво освітлений, зі стінами й підлогою з полірованого мармуру, з розкішною порцеляною і сріблом, а головне — з репутацією місця, куди приходили артисти і взагалі люди з театрального світу, здавався Друе якраз підходящим для людини, яка має успіх у житті. Він любив гарний одяг, любив смачно попоїсти, але особливо багато важило для нього знайомство й товариство людей, які добилися успіху в житті. Обідаючи тут, він відчував велику втіху від думки, що в цьому ресторані буває Джозеф Джефферсон або що Генрі Діксі, інший відомий актор, сидить за кілька столиків від нього. У "Ректорі" таку втіху завжди можна було мати, бо там бували політичні діячі, біржові маклери, актори, відомі на все місто молоді багатії-гульвіси, і всі вони їли й пили серед гомону банальних балачок.

— Он там. сидить такий-то і такий-то, — цю фразу часто можна було почути, особливо між тими джентльменами, які ще не досягли (але сподівалися свого часу досягти) запаморочливих висот заможності, що дозволяли відвідувати цей ресторан.

— Справді? — була звичайна відповідь.

— Аякже, хіба ви не знали? Він директор Великого оперного театру.

Коли такі розмови долітали до Друе, він розправляв плечі і його обід смакував йому ще ліпше. Він і так був трохи марнославний, а в таку мить його марнославство іще зростало, і честолюбність теж. Настане час, коли й він матиме змогу розкидати пачки банкнот. Проте і зараз він може обідати там, де обідають ці люди.

З тих самих причин він полюбляв і бар "Фіцджералд і Мой" на Адамс-стріт. Для Чікаго це був розкішний бар. Як і в ресторані "Ректор", із гарних люстр лилося сліпуче електричне світло. Підлога була викладена строкатими плитками, а стіни, обшиті внизу темними панелями з дорогого полірованого дерева, в яких відбивалися вогні ламп, вгорі прикрашало барвисте ліплення, що надавало залі величного вигляду. Довгий прилавок заливали потоки світла, у якому виблискувало поліроване дерево, кольорове скло, кришталь, численні пляшки вигадливої форми. Справді, бар був першорядний, з пишними завісами, добірними винами і великим вибором таких закусок, фруктів і солодоців, що кращих годі було дець знайти.

У ресторані "Ректор" Друе познайомився з містером Дж. В. Герствудом, управителем бару "Фіцджералд і Мой". Він був добре, відома в місті людина і, як казали, спритний ділок. Герствуд цілком виправдував таку репутацію. Років сорока, кремезний, з енергійними рухами, він мав поважний, імпозантний вигляд, чому сприяли гарний одяг, бездоганні комірці й коштовності, які він носив, але найбільше — властиве йому почуття власної гідності. Друе відразу ж збагнув, що це людина, з якою варто знатися, і тому не обмежився просто знайомством з Герствудом, але й став учащати в бар на Адамс-стріт, коли хотів випити чи викурити сигару.

Герствуд був у своєму роді цікавим типом. У багатьох справах він виявляв велику спритність і хитрість і вмів притому справляти на людей добре враження. Посада, яку він обіймав, була досить значна, хоч він і не мав справи з фінансами. Він досяг цього великою наполегливістю й ретельністю, після багатьох років служби, почавши з буфетника в дешевій пивниці. Тут, у цьому барі, він мав свій кабінетик з панелями із полірованого вишневого дерева, де у письмовому столі зберігав свою нехитру бухгалтерію — рахунки на замовлені й одержані продукти й напої. Загальне керівництво й фінансові операції здійснювали власники — містер Фіцджералд і містер Мой — а також касир, який відав виторгом.

Більшість часу Герствуд походжав туди й сюди по бару в елегантному костюмі, пошитому в найкращого кравця з закордонного матеріалу, і в препишному жилеті якого-небудь нового фасону; на пальці в нього виблискував перстень з солітером, у галстуку — блакитний діамант, на масивному золотому ланцюжку від годинника найновішої марки, оздобленому гравіруванням, був почеплений оригінальний брелок. Він знав на ім'я і міг привітати вигуком: "Привіт, друже!" — сотні акторів, комерсантів, політичних діячів та інших відомих у місті людей, і цим почасти пояснювався його успіх. Він виробив тонку шкалу панібратства й люб'язності, що йшла вгору від сухого "добридень" на адресу конторників і дрібних службовців, які одерщували п'ятнадцять доларів на тиждень, але, часто відвідуючи бар, мали честь знати Герствуда, — до "Здорові були, мій друже! Як ся маєте?". З цим останнім він звертався до відомих чи багатих осіб, які його знали і поводитися з ним по-дружньому. Існувала, однак, ще одна група відвідувачів, надто багатих чи уславлених, до яких він не насмільювався звертатись фамільярно; з цими він тримався з професійним тактом, з поважною шанобливістю, що мала завоювати їхню прихильність, не принижуючи його власної гідності. Нарешті, було ще кілька завсідників, не багатих, але й не бідних, досить відомих, але ще не славетних, з якими Герствуд щиро приятелював. З цими людьми він міг розмовляти довго і на серйозні теми. Любив він і розважитися часом — відвідував перегони, театри, спортивні змагання в деяких клубах. Він мав власний екіпаж і разом з дружиною і двома дітьми займав гарний будинок в Північному районі, поблизу Лінкольн-парку. Загалом це був цілком пристойний, типовий представник вищих класів Америки, що стояв тільки на один щабель нижче за грошових тузів.

Герствуд ставився до Друе прихильно. Йому подобалася його чепурність і щира вдача. Він знав, що Друе всього лише комівояжер, до того ж з невеликим стажем,

проте фірма "Бартлет, Каріо і К°" була велика й багата, а Друе встиг себе там добре зарекомендувати. Герствуд був знайомий з містером Каріо, випивав з ним час від часу чарку за дружньою бесідою в компанії. Друе властива була риса, яка дуже допомагала йому в його діяльності, а саме почуття гумору, і при нагоді він умів розповісти щось цікаве. З Герствудом він балакав про перегони, розповідав цікаві історії про самого себе, про свої пригоди з жінками, а також ділився відомостями про торговельні справи в тих містах, де він бував, і завжди був приємним співрозмовником. Сьогодні ж він був в особливо веселому настрої, бо фірма прихильно прийняла його звіт, він уже встиг підібрати нову партію зразків і намітити маршрут для нової півторамісячної поїздки.

— А, це ви, Чарлі? Привіт, друже! — мовив Герствуд, коли Друе годині о восьмій ввійшов у залу/— Як справи?

У барі було повно людей.

Друе привітно всміхнувся, потиснув Герствудові руку, і вони, балакаючи, попрямували до прилавка.

— Дякую, непогано.

— Я вже місяця півтора вас не бачив. Коли ви повернулись?

— У п'ятницю, — відповів Друе. — Проїхався чудово.

— Радий чути, — промовив Герствуд, і його чорні очі ніби потеплішали, втрачаючи звичайний холодний вираз. — Вам чого? — додав він, коли буфетник у сніжно-білій куртці й такому ж галстуку нахилився до них з-за прилавка.

— Старої перцівки, — вирішив Друе.

— І мені трошки тієї ж, — сказав Герствуд і спитав: — Ви ще довго пробудете в місті?

— Тільки до середи. Іду тепер до Сен-Поля.

— В суботу тут був Джордж Івенс. Він казав, що на тому тижні бачив вас у Мілвокі.

— Так, я зустрічав Джорджа, — підтвердив Друе. — Чудовий хлопець! Ми з ним там непогано провели час.

Буфетник поставив перед ними склянки й пляшку, і, провадячи далі розмову, вони налили собі: Друе, як було заведено, — дві третини склянки, а Герствуд — на саме денце, доливши зельтерської.

— Що з Каріо? — спитав Герствуд. — Я вже тижнів зо два не бачив його тут.

— Кажуть, старий зовсім розхворівся, — сказав Друе. — У нього ж подагра!

— Свого часу він, мабуть, добре хапонував грошенят?

— Так, силу-силенну, — підтвердив Друе. — Та жити йому вже не багато лишилось. Він останнім часом майже не буває в конторі.

— У нього тільки один син, якщо не помиляюсь?

— Так, і з дуже метких, — усміхнувся Друе.

— Але він навряд чи може завдати фірмі великої шкоди, там же є інші компаньйони.

— Та й я так гадаю.

Герствуд стояв у розстебнутому піджаку, заклавши великі пальці в кишені жилета;

його персні й інші коштовності так і вигравали в яскравому світлі. Він був справжнім втіленням вишуканості й добробуту.

Людині статечній і непитушій сліпучо освітлена зала, сповнена жвавим гомоном, повинна здаватися якоюсь аномалією, дивним викривленням природи й життя. Метелики нескінченною низкою злітали сюди на блиск вогнів. Розмови, що точилися тут, аж ніяк не свідчили про високий розумовий розвиток відвідувачів. Ясна річ, шахраї обирали відлюдніші місця для укладання своїх планів, політичні діячі приходили сюди, де кожен міг їх почути, не для того, щоб обговорював ти важливі справи; присутність тут усіх цих людей не можна було пояснити й бажанням випити, бо більшість відвідувачів таких фешенебельних місць — зовсім не алкоголіки. А проте мусить же бути якесь пояснення того, що люди люблять збиратися тут, щоб побалакати й посидіти в гамірній залі. Безперечно, якісь дивні сплетіння пристрастей і невиразних бажань породжують потребу в отаких своєрідних закладах, — інакше вони б не існували зовсім.

Друе, наприклад, приводила сюди жадоба розваг та бажання похизуватися серед багатших від нього. Численні знайомі, яких він зустрічав тут, заглядали в бар тому, що, самі того не усвідомлюючи, тяглися до товариства, до блиску, до всієї атмосфери цього закладу. Власне, це явище можна було б навіть розцінити як провісника вдосконалення суспільних звичаїв — хоч відвідувачі й задовольняли тут чуттєві бажання, в цьому не було нічого лихого. Яке лихо може постати з того, що люди бачать перед собою пишно оздоблену кімнату? В крайньому разі, у найбільш матеріалістично настроєних натур таке видовище може викликати бажання так само пишно обставити своє власне життя. Кінець кінцем, винна в цьому не розкішна зала, а люди з їхніми прагненнями. І коли така пишнота може розбудити в людях, одягнених гірше, бажання перевершити одягнених краще, то винний у цьому знову ж хибний напрям думок таких людей і ніщо інше. Досить усунути єдине, що викликає такі нарікання, — алкоголь, і залишаться тільки гарна обстава й піднесений настрій, тобто те, проти чого не заперечуватиме ніхто. Добра слава, яку мають наші сучасні ресторани, — найкращий доказ цього.

І проте перед нами — ось ця залита світлом кімната, а в ній юрба ошатно вбраних пожадливих людей, зайнятих пустими балачками, а найбільше — собою, своїми невиразними, хаотичними думками й почуттями, захоплених блиском, показною розкішшю — усім тим, зрештою, що для людини поза цими стінами, під чистим сяйвом одвічних зірок повинно здаватися чудним і нікчемним. Проти зоряного неба, під рвучким нічним вітром це місце, заляте електричним світлом, виринає з темряви, ніби блискуча нічна квітка, таємнича, запашна й зваблива, обліплена комахами троянда насолод.

— Бачите, хто до нас завітав? — спитав Герствуд, поглянувши на чоловіка в. циліндрі й сюртуку, який щойно увійшов до зали; товсті щоки новоприбулого розчервонілися, наче після ситного обіду.

— Ні. Де? — відповів Друе.

— Отой, у циліндрі, — Герствуд показав очима, в який бік дивитись.

— Так, бачу, — сказав Друе, вдаючи, ніби дивиться в інший бік. — Хто це?

— Це Жюль Уоллес, відомий спірит.

Друе з цікавістю стежив тепер очима за цим добродієм.

— А вигляд у нього зовсім не такий, ніби він має справу тільки з духами, правда? — промовив він.

— Та хто його знає, — відповів Герствуд. — А проте гроші він з цього має неабиякі. — І в його очах спалахнув вогник.

— Я не дуже вірю в ці речі, а ви? — мовив Друе.

— Бачите, важко сказати, — відказав Герствуд. — Може, щось і є за цим усім. Та щодо мене, я б не сушив собі цим голови. До речі, — додав він, — ви нікуди сьогодні не збираєтесь?

— Так, на "Дірку в землі", — відповів Друе, називаючи популярну тоді комедію.

— Ну, то вам, мабуть, час іти. Уже пів на дев'яту, — промовив Герствуд, виймаючи годинника.

Бар уже помітно спорожнів. Люди розходились — хто в театр, хто в свій клуб, а хто й до найчарівнішої з насолод (принаймні для людей цього типу) — до жінок.

— Так, я пішов, — сказав Друе.

— Зайдіть після вистави, я хочу вам щось показати, — запросив Герствуд.

— Із задоволенням! — зрадів Друе.

— Може, у вас уже щось передбачається на цей вечір? — додав Герствуд.

— Анічогісінько.

— Тоді приходьте.

— У п'ятницю, повертаючись до міста, я познайомився в поїзді з чарівним дівчатком, — сказав Друе, збираючись іти. — Чорт забирай, до від'їзду треба буде мені обов'язково навідатись до неї.

— Бог з нею, — сказав Герствуд.

— Ви б подивились, яка гарненька, — провадив Друе кон-фіденціальним тоном, намагаючись зацікавити свого друга.

— Отже, о дванадцятій, — нагадав Герствуд.

— Прийду, — відповів Друе, виходячи.

Ось яким чином Керрі була згадана у такому фривольному й веселому місці, і саме в той час, коли бідна маленька трудівниця гірко оплакувала свою важку долю, майже неминучу для неї на початку.

РОЗДІЛ VI

Машина і дівчина. Новітній лицар

Цього вечора Керрі виявила у своїх родичів нові риси. Настрій у квартирі нітрохи не змінився, але Керрі почувала себе зовсім інакше, і саме це розкрило їй очі на тих, хто її оточував. Бачивши Керрі напередодні в такому піднесеному настрої, Мінні сподівалась, що почує жваву розповідь про всі події першого робочого дня. Гансон також гадав, що Керрі буде задоволена.

— Ну що, — промовив він, входячи в квартиру в робочому одязі й кидаючи на Керрі

погляд крізь двері їдальні,— як робота?

— О, дуже важка, — відповіла Керрі.— Мені там не сподобалось.

Весь її вигляд свідчив ясніше за всякі слова, яка вона стомлена й розчарована.

— Що ж це за робота? — спитав він, уже повертаючись, щоб іти митися, і затримуючись на мить.

— На машині,— пояснила Керрі.

Можна було легко помітити, що все це цікавить його тільки з точки зору добробуту власної сім'ї. І він трохи дратувався: чому не могло статися так, щоб Керрі була задоволена своєю долею?

Мінні теж працювала з меншим завзяттям, ніж перед тим. Шкварчання печені на плиті перестало тішити її після того, як прийшла Керрі і почала скаржитись. Для Керрі ж єдиною втіхою після такого дня могла б бути затишна домівка, де на неї чекала б привітна й співчутлива зустріч, добре накритий стіл і слова: "Не журись! Потерпи трохи, ти ще знайдеш щось ліпше". Від таких сподівань лишився самий попіл. Вона зрозуміла, що її нарікання тут вважають недоречними, що вона повинна, на їхню думку, працювати і мовчати. Вона знала, що має платити за харчі й житло чотири долари на тиждень, і бачила тепер, що з цими людьми її чекає невеселе життя.

Мінні не могла бути для Керрі подругою — надто вже вона постаріла. Її погляди склались і назавжди пристосувались до умов життя. Гансон, коли в нього й бували приємні думки або радісні почуття; ніяк їх не виявляв. Його внутрішнє життя не мало ніяких зовнішніх проявів. Він був мовчазний, як пуста. Що ж до Керрі, то в ній буяли молода кров і уява. Кохання, залицяння з його таємницями ще були попереду. Вона залюбки віддавалася думкам про те, чим би їй хотілося зайнятися, у що одягтись, в яких місцях побувати. Ось чим була наповнена її голова, а тут ні з ким було поділитись своїми мріями, ніхто б її не зрозумів.

Обмірковуючи всі події цього дня, вона зовсім забула, що може прийти Друе. А тепер, пересвідчившись, які байдужі ці двоє, вона воліла б, щоб він не приходив. Вона навіть не уявляла собі, як повелася б з Друе і що стала б говорити, якби він прийшов. Після вечері Керрі переодяглася. В чепурному вбранні це було чарівне створіння з великими очима і сумно стуленими устами. На її обличчі виразно проступало все, що вона відчувала: надії, розчарування, пригнічений настрій. Коли посуд було прибрано, вона поблукала по кімнатах, побалакала трохи з Мінні, потім вирішила спуститися вниз і постояти трохи коло дверей. Якщо Друе прийде, вона стріне його там. І коли вона одягала капелюшок, її обличчя проясніло і виглядало майже щасливим.

— Здається, Керрі не дуже сподобалась робота, — сказала Мінні чоловікові, коли той з газетою в руках зайшов на кілька хвилин до їдальні.

— А все-таки їй доведеться якийсь час потерпіти, — промовив Гансон. — Вона що, вниз пішла?

— Так, — відповіла Мінні.

— Я б порадив їй потерпіти. Може статись, що вона кілька тижнів шукатиме іншої роботи і нічого не знайде.

Мінні відповіла, що так і зробить, і він знову взявся за газету.

— На твоєму місці,— обізвався він перегодом, — я б не дозволив їй стояти отам унизу на дверях. Це не зовсім пристойно.

— Я скажу їй, — пообіцяла Мінні.

Життя вулиці збуджувало в Керрі невгамовну цікавість. Здавалось, їй ніколи не набридне догадуватись, куди їдуть усі ці люди, які розваги їх чекають. Її уява обмежувалася дуже вузьким колом, весь час повертаючись до одного й того ж: гроші, зовнішність, убрання, розваги... Часом в її голові зринала невиразна згадка про Колумбія-Сіті або її на мить охоплювало роздратування від пережитого за день, але загалом той маленький світ, що її оточував, цілком поглинув усю її увагу.

На першому поверсі будинку містилася пекарня, і Гансон спустився туди по хліб, коли Керрі стояла внизу. Вона не помітила його, поки він не опинився зовсім поруч.

— Я йду по хліб, — тільки й сказав він, проходячи повз неї.

Як легко думки однієї людини передаються іншій! Гансон і справді пішов по хліб, але при цьому мав на думці також подивитись, що робить Керрі. І не встиг він наблизитись до неї, як вона вгадала його намір. Вона й сама не знала, як їй це спало на думку, але в ту мить вперше виразно відчула неприязнь до нього. Тепер, вона знала напевне, що не любить його, бо він підозріливий.

Іноді яка-небудь несподівана дрібниця здатна по-новому освітити все навколо. Течія думок Керрі була порушена, і невдовзі після того, як Гансон піднявся нагору, вона теж повернулася. Поки минав час — чверть години, і ще чверть години, і ще, і ще, — їй ставало все ясніше, що Друе не прийде, і це її чомусь трохи ображало, так, нібито її покинуто, ніби вона виявилася не досить гарною для нього. Нагорі, у квартирі, панувала тиша. Мінні шила при світлі лампи, сидячи за столом. Гансон уже ліг у ліжку. Стомлена, невесела й розчарована, Керрі тільки й спромоглася сказати, що йде спати.

— Так, ти краще лягай, — відповіла їй Мінні.— Тобі ж завтра рано вставати.

Ранок не приніс нічого втішного. Коли Керрі виглянула

зі своєї кімнати, Гансон уже виходив з дому. За сніданком Мінні пробувала розмовляти з сестрою, але кожна думала про своє і розмова не в'язалась.

Керрі знову пішла пішки, як і напередодні; вона починала вже розуміти, що її чотирьох з половиною доларів не вистачить навіть на проїзд, коли вирахувати те, що вона пла-титиме сестрі. Все складалося досить сумно. Але ранкове сонце розвіяло її невеселі думки, — така-бо одвічна властивість ранкового сонця.

На взуттєвій фабриці вона провела довгий день, уже не такий виснажливий, як напередодні, але й без такої кількості нових вражень. Головний майстер під час обходу спинився коло її машини.

— Звідки ви взялися? — спитав він.

— Мене найняв містер Браун, — відповіла вона.

— Ага, он як! — процідив майстер і додав: — Глядіть же, працюйте як слід.

Дівчата-робітниці справили на неї ще гірше враження, ніж у перший день. Вони здавались цілком задоволеними своєю долею і були всі якісь вульгарні. Керрі мала

розвиненішу уяву, а їхня груба мова бриніла незвично для неї. 1 одягатися вона вміла з більшим смаком. Особливо неприємно було їй слухати розмови своєї сусідки, дівчини, озлобленої життям.

Керрі чула, як вона сказала робітниці, що сиділа поруч із нею:

— Я недовго це терпітиму. Платня злиденна, а спину гни допізна — тут здохнеш на цій роботі.

З чоловіками дівчата трималися вільно, і з молодими, і з літніми, перекидалися з ними грубими жартами, які спочатку прикро вражали Керрі. Та й її,— вона це помітила, — вважали такою ж, як і інші.

— Привіт! — звернувся до неї під час обідньої перерви один з робітників, хлопець із здоровенними ручиськами, — А ви гарненька, нівроку.

Він чекав, що почує у відповідь звичайне: "Одчепись!", і коли Керрі мовчки відсунулася від нього, отетерів з несподіванки і подався геть, зніяковіло посміхаючись.

А вдома того вечора вона відчула себе ще самотнішою,

Нестерпна туга огорнула її. До Гансонів, очевидно, майже ніколи ніхто не приходив. Вона знов постояла на дверях унизу, визираючи на вулицю, потім наважилась трохи пройтися. Її некваплива хода і вигляд людини, яка знічев'я блукає по вулицях, привернули до неї увагу чоловіків. Керрі дуже збентежилась, коли добре вдягнений чоловік років тридцяти, проходячи повз неї, почав придивлятися, пішов тихше, повернувся й промовив:

— Вийшли трохи пройтися?

Керрі вражено поглянула на нього і, відступаючи, насилу спромоглася відповісти:

— Я вас зовсім не знаю!

— О, це не має значення! — відповів він приязно.

Вона не стала провадити розмову, кинулась геть і прибігла до своїх дверей зовсім задихана. Щось у погляді цього чоловіка злякало її.

Так і минали всі дні до кінця тижня. Раз або двічі Керрі почувала себе після роботи такою стомленою, що, не в силі йти пішки, витратилась на конку. Вона була досить тендітна, і від цілоденного сидіння в неї боліла спина. Одного разу вона лягла спати раніше за Гансона.

Пересаджування в новий ґрунт часом шкодить квітам і молодим дівчатам. Навіть продовження нормального росту потребує кращого ґрунту, чистішого повітря. Для Керрі було б краще, якби її акліматизація відбувалася поступовіше, якби перехід був не такий раптовий. Вона почувала б себе краще, якби не одразу знайшла роботу і встигла оглянути місто, яке їй весь час хотілось побачити.

Першого ж дощового ранку виявилося, що в Керрі немає парасольки. Мінні позичила їй свою, стару й вигорілу. У Керрі заговорив гонор. Вона пішла в універсальний магазин і купила собі парасольку, витративши на це долар з чвертю із свого мізерного капіталу.

— Навіщо ти це зробила? — спитала Мінні, побачивши нову парасольку.

— Треба ж мені мати парасольку, — відповіла Керрі.

— Ах ти, дурненька!

Керрі образилась, але не відповіла на це нічого.

"Я не збираюсь лишатися звичайною робітницею, — подумала вона, — хай і не сподіваються".

У першу ж суботу ввечері Керрі віддала чотири долари за харчі. Беручи ці гроші, Мінні відчула докір сумління, але як же було пояснити Гансонові, якби вона взяла менше? А цей достойний чоловік, задоволено посміхаючись, видав дружині на домашні витрати рівно на чотири долари менше. Тепер він зможе збільшити свої внески за землю.

А Керрі сушила собі голову над тим, як одягатися й розважатися за п'ятдесят центів на тиждень. Вона думала й думала про це і, нарешті, обурилась.

— Піду трохи пройдуся по вулиці, — сказала вона, повечерявши.

— Не сама, сподіваюсь? — спитав Гансон.

— Сама, — відповіла Керрі.

— Краще не треба, — докинула Мінні.

— Але ж я хочу побачити хоч що-небудь! — відказала Керрі, і з того, як вона вимовила останні слова, і чоловік, і дружина вперше зрозуміли, що вона не задоволена ними.

— Що з нею таке? — спитав Гансон, коли вона вийшла надіти капелюшок.

— Не знаю, — відповіла Мінні.

— Але ж вона повинна розуміти, що їй не годиться отак гуляти по вулиці самій.

Та Керрі не пішла далеко. Вона повернулась і постояла коло дверей. На другий день вони всі пішли у Гарфілд-парк, але їй там не сподобалось. Вона не досить добре виглядала для цього місця. В понеділок на роботі вона прислухалася до захоплених розповідей інших дівчат про їхні розваги, зрештою досить звичайні. Ці дівчата були щасливі!

Потім кілька днів підряд ішов дощ, і Керрі їздила конкою. Якось увечері вона промочила до нитки, ідучи до зупинки на Ван-Б'юрен-стріт. Весь цей вечір вона самотньо просиділа у вітальні, замислено дивлячись на вулицю, де вогні відбивались у мокрому брукові. Керрі була досить вразлива, отож не дивно, що в неї зіпсувався настрій.

У суботу вона знову заплатила сестрі чотири долари і з розпачем сховала свої п'ятдесят центів. Вона вже зазнайомилася з кількома дівчатами на фабриці і дізналась, що із заробітку в них лишалося на власні витрати більше, ніж у неї. Вони мали знайомих хлопців, — із тих, якими Керрі, після зустрічі з Друе, гордувала, — і вони дбали про розваги для своїх дівчат. Але їй все менше подобалися ці легковажні фабричні хлопці. Зустрічаючись з ними тільки на роботі, вона вважала їх усіх грубими.

Настав день, коли над містом промчав перший подих зими. Вітер хутко гнав по небу кучеряві хмари, витягав у довгі, тонкі смуги дим з високих фабричних димарів і різкими раптовими поривами знімався на вулицях і перехрестях. Перед Керрі з усією невідкладністю постало питання про зимовий одяг. Що робити? Вона не мала ні

теплого жакета, ні капелюшка, ні черевиків. Нелегко було починати розмову з Мінні про все це, але, нарешті, вона зважилась.

— Не знаю, що мені робити, — сказала вона якось увечері, коли вони з сестрою залишилися вдвох. — Наближається зима, де я візьму теплий одяг? І капелюшок мені потрібен.

Обличчя Мінні стало серйозним.

— Ну що ж, залиш собі частину своїх грошей і купи капелюшок, — сказала вона, заклопотана тими ускладненнями, які викличе зменшення сестриноного внеску.

— Якщо ти не заперечуєш, це було б дуже добре, хоч на один або два тижні, — насмілилась попросити Керрі.

— А по два долари ти зможеш платити? — спитала Мінні.

Керрі охоче погодилась, зрадівши, що вихід знайдено, і

одразу стаючи щедрою. Вона підбадьорилася і негайно почала підраховувати. Насамперед їй потрібен капелюшок. Які пояснення Мінні дала Гансонові, Керрі так і не дізналась. Він нічого не сказав, але в квартирі створилася неприємна, гнітюча атмосфера.

Можливо, усе б влаштувалося, але несподівано прийшла недуга. Якось опівдні, після дощу, подув сильний вітер, а в Керрі ще не було жакета. Вийшовши о шостій з фабричної задухи, вона затремтіла під подувом холодного вітру. Вранці Керрі чхала, і коли вона вийшла з дому, нежить посилювався. Весь той день у неї нили кістки, а голова була якась порожня. Надвечір вона почувала себе зовсім недобре, а добравшись додому, не схотіла їсти. Мінні помітила її млявість і спитала, що з нею.

— Не знаю, — сказала Керрі, — мені щось зовсім погано.

Керрі все тулилася до пічки, їй трусило, і вона лягла в ліжко зовсім хвора. Вранці в неї був сильний жар.

Мінні дуже перелякалась і ніжно піклувалась про сестру. Гансон висловив думку, що їй, мабуть, краще на деякий час повернутись додому. Коли вона встала через три дні, то було ясно, що місце на фабриці вона втратила. Зима ось-ось настане, вона не має теплого одягу, а тепер ще й лишилась без роботи.

— Я не знаю, що робити, — сказала Керрі. — У понеділок я піду в місто, пошукаю, може, вдасться що-небудь знайти.

Та цього разу її зусилля були марні. Одяг її не пасував до пізньої осені. Останні гроші було витрачено на капелюшок. Три дні блукала вона по місту, дедалі більше впадаючи в розпач. Атмосфера в квартирі стала зовсім нестерпна. Щовечора її охоплювала відраза на саму думку, що треба туди вертатись. Гансон зробився холодний як лід. Керрі розуміла, що це не може тривати довго. Скоро їй доведеться все кинути і повернутись додому.

Весь четвертий день вона проходила по місту, позичивши в Мінні десять центів на сніданок. Марно шукала вона хоч якоїсь роботи, заходячи в найбільш непривабливі місця. Вона навіть зайшла до маленького ресторанчика, у вікні якого побачила об'яву, що є місце офіціантки, але їй відповіли, що потрібна досвідчена дівчина. Украй

пригнічена, Керрі пробиралася крізь густий натовп чужих їй людей. Раптом чиясь рука схопила її вище ліктя і повернула навкруги.

— Оце-то так! — промовив хтось.

З першого ж погляду Керрі пізнала Друе. Його рожеві щоки аж пашіли. Він ніби випромінював сонячне світло і чудовий настрій.

— Як справи, Керрі? — промовив він. — А ви гарненька, нівроку. Де ж ви були весь час?

Від нього віяло такою щирою привітністю, що й Керрі одразу почала усміхатись.

— Я була дома, — сказала вона.

— А я ще здалеку, через вулицю, вас побачив. Мені одразу здалося, що це ви. Я саме збирався вас провідати. Як же все-таки ваші справи?

— Добре, — відповіла Керрі, все так само усміхаючись.

Друе кинув на неї погляд і вирішив, що це не так.

— Ну гаразд, — сказав він, — мені б хотілося з вами поговорити. Ви нікуди зараз не поспішаєте?

— Зараз ні, — відповіла Керрі.

— Давайте зайдемо кудись, перекусимо. Ах, який же я радий, що знову вас бачу!

Вона відчула таку полегкість в його присутності, зігрита його веселістю і увагою, що згодилась охоче, вдаючи, проте, ніби вагається.

— От і чудово, — сказав він, беручи її під руку, і стільки товариської щирості було в цих словах, що вони зовсім розтопили її серце.

По Монро-стріт вони дійшли до старовинного ресторану "Віндзор" — просторого, затишного, де добре годували й чудово обслуговували відвідувачів. Друе вибрав столик біля вікна, звідки можна було спостерігати швидкоплинний натовп. Він любив мінливу панораму вулиці, любив за обідом бачити інших і щоб його бачили.

— Ну що ж, — мовив він, коли вони обоє зручно посідали за столиком. — Вам що замовити?

Керрі переглянула велике меню, подане офіціантом, не спиняючись ні на чому. Їй дуже хотілося їсти, і назви страв

ще більше розпалювали її апетит, але вона помітила, що ціни дуже високі.

"Смажене курча — сімдесят п'ять центів".

"Філе з грибами — один долар двадцять п'ять центів".

Їй доводилося чути про всі ці страви, але не вірилося, що вона сама повинна їх замовляти.

— Почекайте, зараз ми це владнаємо, — вигукнув Друе. — Гей, офіціанте!

Кремезний, круглолиций негр наблизився до них і шанобливо схилився.

— Філе з грибами, — замовив Друе. — Фаршировані помідори.

— Слухаю, сер, — сказав негр, киваючи головою.

— Смажена картопля.

— Слухаю, сер.

— Спаржа.

— Слухаю, сер.

— І кава.

Друе повернувся до Керрі.

— Я зранку нічогісінько не їв. Я щойно приїхав з Рок-Айленда і саме збирався йти обідати, як побачив вас.

Керрі тільки всміхалась.

— Що ви робили весь час? — вів він далі.— Розкажіть мені все докладно. Як ваша сестра?

— Вона здорова, — мовила Керрі, відповідаючи на останнє запитання.

Він уважно подивився на неї.

— А ви часом не були хворі?

Керрі кивнула головою.

— Подумайте, яка прикрість! У вас і справді не дуже добрий вигляд. Я зразу помітив, що ви трохи бліді. Що ж ви робили весь цей час?

— Працювала, — сказала Керрі.

— Справді? Де ж це?

Керрі розповіла.

— "Роде, Моргентау і Скотт"? Так, так, я знаю цю фірму. Це тут, далі, на П'ятій авеню, правда? Це скупенька компанія. Що примусило вас піти туди?

— Я не могла знайти нічого кращого, — одверто призналася Керрі.

— Це ж просто обурливо! — заявив Друе. — Вам не слід працювати у цих людей. У них там майстерня зараз же за крамницею, ззаду, правда ж?

— Так, — підтвердила Керрі.

— Це несолідна фірма. Така робота вам не пасує.

Він балакав не вгаваючи, розпитував Керрі, розповідав про себе, пояснював, який це гарний ресторан, поки не з'явився знову офіціант, несучи на великому підносі гарячі, апетитні страви. За обідом Друе показав себе вельми галантним кавалером. Він мав чудовий вигляд з ножем і виделкою в руках, за застеленим сніжно-білою скатертиною столом, заставленим срібним посудом. Коли він розрізував м'ясо, його персні так блищали, що, здавалось, вони ось-ось заговорять. Новісінький костюм приємно шелестів, коли він простягав руку до страви, передавав хліб або наливав каву. Він накладав Керрі повну тарілку, і, зігрівшись душею й тілом, вона вся аж засяяла. Він був із тих, кого звичайно називають чудовим хлопцем, і зовсім зачарував її.

Ця маленька завойовниця долі сприйняла несподіваний поворот на краще зовсім спокійно. Вона почувала себе трошки ніяково, але атмосфера великої зали підбадьорювала її, а натовп добре вдягнених людей за вікном викликав у неї захоплення. Що то мати гроші! Як приємно приходити сюди обідати! Щасливий цей Друе — роз'їжджає в поїздах, гарно одягається, він такий сильний і обідає в чудових ресторанах. Друе справді поважна людина — просто дивно, що він так по-дружньому і з такою увагою ставиться до неї.

— Виходить, ви втратили роботу через хворобу? — сказав він. — Що ж ви тепер

думаєте робити?

— Шукатиму, — відповіла Керрі, і по очах її можна було прочитати, що в неї промайнула згадка про злидні, які переслідуватимуть її поза стінами цього ресторану невідступно, мов голодний пес.

— Е, ні,— заперечив Друе, — це нікуди не годиться. А ви давно шукаєте?

— Чотири дні.

— Подумайте тільки! — вигукнув Друе, ніби звертаючись до якогось уявного співрозмовника. — Ні, все це не для вас. Ці дівчата, — він зробив рукою округлий жест, ніби охоплюючи всіх продавщиць і фабричних робітниць, — майже нічого не заробляють. Ви ж не можете прожити на ці гроші?

Він поведився з Керрі зовсім по-братньому. Відкинувши саму думку про таку роботу, він звернув розмову на інше. Керрі справді була дуже вродлива. Навіть у такому непоказному одязі видно було, що в неї гарна фігура. А які великі й лагідні очі! Друе подивився на неї, і вона прочитала ці думки в його погляді. Вона відчула його захоплення, яке так підкреслювалося щедрістю й добросердістю. Керрі почувала, що й він подобається їй, що він міг би завжди їй подобатись. Та було й щось інше, глибше, наче якийсь підводний струмінь у течії її думок. Їхні очі зустрічалися тепер щохвилини, і це спрямовувало їхні почуття в одне річище.

— Чому б вам не піти сьогодні зі мною у театр? — сказав він, присуваючи стілець ближче, — стіл був не дуже широкий.

— О ні, я не можу, — вигукнула вона.

— Що ж ви збираєтесь робити сьогодні?

— Нічого, — відповіла Керрі невесело.

— Вам, я бачу, не дуже подобається там, де ви живете?

— Та як вам сказати...

— А що ж ви робитимете, коли не знайдете роботи?

— Мабуть, поїду додому.

Її голос ледь затремтів; Друе зовсім її заворожив. І обоє зрозуміли без слів — він її становище, а вона — що йому все ясно.

— Ні,— сказав він, — так не можна! — В цю мить він був сповнений щирого співчуття. — Дозвольте мені допомогти вам. Візьміть у мене трохи грошей.

— О ні! — вигукнула вона, відсахнувшись.

— Що ж ви будете робити?

Вона замислилась і тільки похитала головою.

Він дивився на неї з усією ніжністю, на яку був здатний. В жилетній кишені в нього лежало кілька банкнот. Вони були м'які, і Друе нечутно намацав їх, зібгав і затис у руці.

— Послухайте мене, — заговорив він знову. — Я вам щиро хочу допомогти. Купіть собі дещо з одягу.

Він вперше порушив цю тему, і Керрі одразу згадала, що вдягнена поганенько. Своїм грубуватим натяком він вразив її у найболючіше місце. В неї затремтіли губи.

Її рука лежала на столі. Вони були зовсім самі в своєму кутку, і він поклав на цю

ручку свою велику й теплу долоню.

— Годі вам, Керрі,— промовив він. — Що ви можете зробити самі? Дозвольте мені допомогти вам.

Він злегка стиснув її руку, і вона спробувала звільнитись. Він стиснув міцніше, і вона більше не пручалась. Тоді він всунув зелені банкноти їй у руку і на її заперечення прошепотів:

— Не турбуйтеся, я вам їх позичаю, тільки позичаю!

Він примусив її взяти гроші. Тепер вона почувала, що якісь дивні зв'язки єднають її з ним. Вони вийшли на вулицю, і він провів її далеко на південь, до Полк-стріт.

— Вам не хочеться жити з вашими родичами? — спитав він серед розмови, ніби між іншим.

Керрі чула запитання, але не звернула на нього уваги.

— Приходьте сюди завтра зранку, — запропонував він, — і ми з вами підемо на денну виставу. Гарзд?

Керрі спершу відмовлялася, але нарешті згодилась.

— У вас є вільний час. Купіть собі гарненькі черевички і жакет.

Вона й не уявляла собі, які складні міркування хвилюватимуть її по його відході. Поки він був з нею, їй передавався його бадьорий, безтурботний настрій.

— І не сушіть собі голови думками про людей, з якими ви зараз живете, — сказав він, прощаючись. — Я вам допоможу.

Керрі розсталася з ним, відчуваючи себе так, ніби якась велика, дужа рука простяглася до неї, щоб скинути тягар турбот з її плечей. Вона мала гроші — дві м'які, зелені, гарні десятидоларові банкноти.

РОЗДІЛ VII

Земне вабить. Краса говорить сама за себе

Справжнього значення грошей і досі ще ніхто як слід не зрозумів і не з'ясував. Коли кожен усвідомить, що головне призначення грошей — оцінювати по заслугі і що їх треба виплачувати за чесно витрачену енергію, а не перетворювати на беззаконно загарбаний привілей, — тоді багато з наших соціальних, релігійних і політичних лих назавжди відійдуть у минуле. Що ж до Керрі, то для неї моральне значення грошей було таке саме, як і для більшості людей. Старе визначення: "Гроші — це те, що мають інші і що мені теж треба мати", — якнайкраще передає, чим для неї були гроші. І ось тепер вона тримала в руці трохи грошей — дві м'які десятидоларові банкноти — і, володіючи ними, почувала себе незрівнянно краще. Вони таїли в собі якусь особливу силу. Людина її розвитку була б щаслива, опинявшись на безлюдному острові з великою торбою грошей, і тільки довгі злигодні та голодування навчили б її розумій, що часом гроші нічого не варті. Але й тоді вона б не збагнула їх відносної цінності; напевне, вона б тільки пошкодувала, що, маючи в руках таку силу, позбавлена можливості скористатися з неї.

Розставшись з Друе, бідна дівчина не чула під собою ніг від хвилювання. Вона трошки соромилася думки, що не знайшла сили відмовитись, але ж потреба в грошах

була така пекуча, як було не радіти! Тепер вона матиме гарненький новий жакет! Вона купить собі пару гарненьких черевиків з гудзиками. І панчохи, і спідницю, і ще, і ще... Знову, як і тоді, коли вона підраховувала свій майбутній заробіток, Керрі, в полоні нестримних бажань, удвічі переоцінила купівельну спроможність своїх грошей.

Зате у неї склалося правильне уявлення про Друе. В її очах це був симпатичний, добродушний хлопчина. В ньому не було нічого лихого. Він дав їй грошей, бо мав добре серце, бо розумів, що вона їх потребує. Він не дав би, певна річ, такої ж суми бідному юнакові, але не треба забувати, що бідний юнак, цілком природно, не міг би так зворушити його, як молода дівчина. Прекрасна стать завжди дуже впливала на його почуття. Жадання завжди жило в ньому. Правда, якби він здибав жебрака, що попросив би: "Згляньтеся, пане, я конаю з голоду", — він охоче дав би йому стільки, скільки, на його думку, належало давати жебракові, і одразу ж забув би про це. Він не став би міркувати й філософувати з цього приводу. Йому взагалі не властиві були розумові процеси, що заслуговували б такої назви. Це був метелик, веселий і безтурботний метелик, що кружляв навколо лампи. Втративши своє становище, зазнавши тяжких ударів, що їх часом доля завдає людині, він став би таким самим безпорадним, як і Керрі,— таким самим безпорадним, розгубленим і так само викликав би жаль до себе.

Що ж до його зальотів, то він не мав на думці нічого лихого, не вважаючи, що ті відносини, які він прагнув зав'язати з жінками, можуть бути згубні для них. Він любив залицятись до них, підкоряти їх своїм чарам не тому, що був холодним, злим, підступним негідником; просто його вроджені нахили поривали його до цього, як до вищої насолоди. Він був марнолюбний, хвалькуватий і тішився гарним убранням, наче дурненьке дівча. Справжній негідник обдурив би його так само легко, як він зумів зачарувати гарненьку фабричну робітницю. Успіх Друе у торговельних справах пояснювався його добродушною вдачею і доброю репутацією фірми. Він крутився поміж людей, сповнений невичерпної життєрадісності, і про нього ніяк не можна було сказати, що в нього є духовна сила, гідна називатися інтелектом, що в нього є думки, та ще й благородні, що в нього є почуття, які тривають довше, ніж одну мить. Сафо назвала б його свинею; Шекспір сказав би про нього: "моє жваве дитя", а старий п'яниця Каріо вважав його за розумну, здібну, ділову людину. Одно слово, він був добрий хлопець в його власному розумінні цього слова.

Керрі взяла в нього гроші, і це є найкращим доказом того, що в ньому було щось щире й привабливе. У підступного, нищого чоловіка з лихими намірами, вона не взяла б і п'ятна-дцяти центів, хоч би як він прикривався маскою дружби. Люди з нерозвиненим розумом зовсім не такі вже безпорадні. Природа навчила диких тварин тікати перед лицем невідомої небезпеки. Вона прищепила маленькому бурундукові несвідомий страх перед отрутами. "Господь оберігає свої створіння", — ці слова стосуються не тільки тварин. Немудра Керрі, мов овечка, керувалась у своїх вчинках інстинктом, а проте залицяння Друе майже не збудили в ній інстинкту самозбереження, дуже сильного у таких безпосередніх натур.

Попрощавшись з Керрі, він поздоровив себе з тим, що зумів справити на неї добре враження. Чорт забирай, просто обурливо, що молодим дівчатам доводиться отак поневірятись. Настає холоднеча, а в неї нема чого вдягнути. Просто жах! Треба піти до "Фіцджералда і Моя" викурити сигару. Коли він згадував про Керрі, ноги легше несли його.

Керрі повернулась додому в такому піднесеному настрої, що не могла його приховати. Але несподівані гроші принесли з собою безліч ускладнень, які її дуже непокоїли. Як же вона зможе купити собі щось із одягу, коли Мінні знає, що в неї немає грошей? Ще не дійшовши додому, вона зрозуміла, що це неможливо. Які пояснення вона могла б дати?

— Ну як? — спитала Мінні.

Керрі не любила брехати і, почувавши одне, говорити зовсім інше. Якщо вже ухилитися від правди, то хоч принаймні тоді, коли вже інакше не можна. Отож, щоб не доводилося скаржитись, коли в неї було так радісно на серці, вона відповіла:

— Мені дещо обіцяли.

— Де?

— В магазині "Бостон".

— Напевне пообіцяли? — допитувалась Мінні.

— Ось завтра дізнаюся, — відповіла Керрі, якій не хотілося брехати без потреби.

Мінні відчула, що в Керрі гарний настрій, і вирішила, що це добра нагода з'ясувати сестрі, якої думки Гансон про її спробу влаштуватися в Чикаго.

— Якщо тобі не дадуть цієї роботи... — Вона затнулася, не знаходячи підходящих слів.

— Якщо я найближчим часом не знайду нічого, я, мабуть, поїду додому.

Мінні радо підхопила:

— Свен теж вважає, що так буде краще, принаймні на зиму.

Керрі одразу все зрозуміла: вони не хотіли більше тримати в себе безробітну. Вона не дуже сердилася на Мінні та й на Гансона теж. Але, сидячи тепер і міркуючи над сестриними словами, вона раділа, що в неї є гроші Друе.

— Так, — мовила вона, помовчавши, — я теж про це думала.

Але вона не сказала, що сама гадка про це її обурювала. Що чекало її в Колумбія-Сіті? Вона так добре знала тамтешнє нудне, одноманітне життя. А тут — величезне, таємниче місто, яке ще притягувало її до себе, наче магніт. Те, що вона встигла побачити, свідчило про величезні можливості. І що ж: зректися цього всього і повернутись до сірого животіння? їй хотілося кричати на саму думку про це.

Керрі рано прийшла додому і сховалась у вітальню, щоб там подумати на дозвіллі. Що ж робити? Не може бути й мови про те, щоб купити нові черевики і показатися у них тут. Частину цих двадцяти доларів доведеться залишити на той випадок, коли треба буде їхати додому, — треба ж заплатити за проїзд. Вона не хотіла позичати в Мінні. Ну добре, а як же вона пояснить, де дістала грошей на дорогу? Якби їй вдалося знов підробити — як легко б тоді все владналося!

Вона знов і знов поверталася до цього заплутаного вузла. Завтра вранці Друе чекатиме, що вона прийде в новому жакеті, а це ж неможливо. Гансони зі свого боку чекають, щоб вона їхала собі, і вона охоче пішла б від них, але ж їй зовсім не хочеться їхати додому. Вона уявила собі, як би вони подивилися на те, що вона дістала грошей, не працюючи, і їй самій здалося жахливим, що вона взяла ці гроші. їй стало соромно. Вона була вже зовсім пригнічена тим, як усе складалося. Поки вона була з Друе, все було так ясно. А тепер усе так безнадійно заплуталося, — куди гірше, ніж було до того: нібито й є допомога, і не можна з неї скористатися.

У неї зовсім зіпсувався настрій, і за вечерею Мінні вирішила, що в сестри знову був тяжкий день. Кінець кінцем Керрі поклала повернути гроші Друе. Не треба було брати їх — це була помилка. Завтра вона з самісінького ранку піде шукати роботи. Опівдні, як було умовлено, зустрінеться з Друе і все йому скаже. Та коли Керрі прийняла рішення, на серці в неї стало дуже важко і вона знову впала в розпач.

Дивна річ: досить їй було взяти гроші в руки, як вона одразу відчувала полегкість. Після своїх розпачливих думок вона раптом забувала про все, і двадцять доларів знову зда-ззалися їй чимсь чудовим, чарівним. О гроші, гроші! Яке щастя їх мати! Якби зараз їх було вдосталь, як легко розвіялися б усі її турботи!

Другого дня Керрі встала раненько і пішла з дому. Рішення шукати роботи було не дуже тверде, однак гроші, що лежали у неї в кишені і завдали їй стільки турбот, робили думку про роботу не такою страшною. Вона знову опинилась в районі оптових фірм, але на саму думку про те, що треба ввійти і спитати, серце в неї стискалося. "Яка ж я боягузка!" — казала вона собі. Але ж вона вже стільки ходила й питала! Все одно в неї нічого не вийде. І вона все йшла і йшла, поки, нарешті, не зайшла на одну фабрику, де її зустріли, як і скрізь. Керрі вийшла, почувуючи, що щастя її зрадило. Марні намагання!

Майже бездумно дійшла вона до Дірборн-стріт. Тут містився універсальний магазин "Ярмарок" з величезними вітринами, безліччю фургонів розвозити покупки і цілим натовпом покупців. Це видовище хутко відвернуло її від гірких думок. Це ж сюди вона збиралася була прийти, щоб купити собі обнови. Тепер, щоб хоч трохи розважитись, може ж вона зайти і хоч поглянути на жакети!

Чи є що приємніше в нашому житті, ніж той перехідний душевний стан, в якому ми часом перебуваємо, охоплені бажанням щось купити, маючи на те гроші, але ще вагаючись, стримувані сумлінням чи нерішучістю? Саме в такому стані була Керрі, коли вона почала блукати по магазину, серед чудових речей, виставлених скрізь. Ще з того дня, коли вона приходила сюди шукати роботу, у неї склалася дуже висока думка про цей магазин. Тепер вона спинялася перед кожною річчю, яку тоді покvapно поминала. Її жіноче серце палало бажанням усім цим володіти. Як личило б їй оце, якою гарненькою вона була б в отому! Вона стала перед прилавком, де продавали корсети, і замилювалася елегантними, оздобленими мереживом корсетами найрізноманітніших кольорів. Досить їй зважитись, і один з них належатиме їй. Вона надовго затрималася також у ювелірному відділі, розглядаючи сережки, браслети,

шпильки, ланцюжки. Чого б вона не дала, щоб мати це все! Якою чарівною була б вона у таких оздобах!

Та головною принадою були жакети. Тільки-но увійшовши в магазин, Керрі одразу заглядела одну жакетку кофейного кольору, з великими перламутровими гудзиками — крик моди в ту осінь. Все ж вона походила по магазину, щоб подивитися, чи немає там чого кращого. Проходячи поміж скляними шафами й полицями, де були виставлені жакети, вона з задоволенням бачила, що вибрала найкращу річ. І весь час вона вагалася, то переконуючи себе, що, коли схоче, може зараз же купити цю річ, то згадуючи про справжній свій стан. От-от настане полудень, а вона так ні на що й не зважилась. Ні, треба йти і повернути гроші!

Друе стояв на розі, чекаючи її.

— Добрий день, — привітався він. — А де ж жакет і... — він глянув на її ноги, — ...черевики?

Керрі збиралася розумно пояснити йому своє рішення, але це запитання збентежило її у край.

— Я прийшла сказати вам, що... що я не можу взяти цих грошей.

— Ах, он воно що! — вигукнув Друе. — Ну гаразд, в такому разі ходімо зі мною. Давайте зайдемо до "Партріджа".

Керрі пішла з ним. В одну мить розлетілися й зникли всі її сумніви й вагання. Вона ніяк не могла пригадати своїх найсерйозніших доводів і обставин, які збиралась йому пояснити.

— Ви вже снідали? Напевне, ні. Давайте зайдемо сюди, — і Друе увійшов до одного з гарних ресторанів на Монро-стріт, недалеко від рогу Стейт-стріт.

— Я не повинна брати у вас гроші, — сказала Керрі, коли вони вместилися в затишному куточку і Друе замовив сніданок. — Я не можу носити ці речі там. Мої родичі... вони не зрозуміють, звідки я їх узяла.

— Що ви думаєте робити? — всміхнувся він. — Ходити без одягу?

— Мабуть, поїду додому, — мовила вона сумно.

— Годі вам! — сказав він. — Ви просто надто довго думали над цим. Я вам зараз скажу, що вам треба зробити. Ви кажете, що не можете носити ці речі там. Чому б вам по найняти мебльованої кімнати і не залишити там ці речі, скажімо, на тиждень?

Керрі похитала головою. Вона була як усі жінки: опиралася, щоб потім піддатись умовлянням. А він мав розвіяти її сумніви і постаратись прокласти шлях для інших думок.

— Чому ви їдете додому? — спитав він.

— Ах, я не можу знайти тут ніякої роботи.

— Родичі, мабуть, не хочуть вас лишити в себе? — здогадався він.

— Вони не можуть, — відповіла Керрі.

— Я вам скажу, що вам треба зробити. Тримайтесь мене. Я про вас подбаю.

Керрі покійно слухала його. На збентежену дівчину ці слова діяли так, ніби раптом розчинилися двері і з них привітно війнуло свіжим повітрям. Друе, здавалось, на все

дивився її очима і був такий ласкавий до неї. Він був охайний, вродливий, гарно вдягнений і так співчував її горю. Його голос був голосом друга.

— Ну що ви робитимете в Колумбія-Сіті? — вів він далі,

і це запитання викликало в її уяві картини того нудного життя, яке вона залишила. — Там же нічого сінько немає цікавого. Чикаго — ось місце, де треба жити! Ви можете тут найняти гарненьку кімнату, одягтися як слід, а згодом і робота для вас знайдеться.

Керрі дивилась у вікно, на залюднену вулицю. Ось воно, чарівне велике місто, таке чудове, коли є гроші! Повз вікно промчав розкішний екіпаж, запряжений парою гнідих коней; усередині, на тлі пишної оббивки, сиділа молода дама.

— Що вас чекає вдома? — сказав Друе.

Питання було поставлене щиро, без усякої задньої думки. Він просто подумав, що там вона буде позбавлена всього, заради чого, на його думку, варто жити.

Керрі сиділа нерухомо, втупивши погляд у вікно. Вона напружено думала: що робити? Адже родичі чекають, що вона на цьому тижні поїде додому.

А Друе знову заговорив про її одяг.

— Чому ви не купите собі гарненької жакетки? Вона ж вам потрібна. Гроші я вам позичу, і про це не турбуйтеся зовсім. Ви можете собі найняти хорошу кімнату, де ви житимете самі. Я вас не скривджу, не бійтесь.

Керрі розуміла, куди він хилить, але не могла висловити своїх думок. Ніколи ще вона не почувала так виразно всієї безпорадності свого становища.

— Якби ж я могла знайти якусь роботу... — промовила вона.

— Можливо, й знайдете, якщо залишитесь тут, — підхопив Друе. — Але як поїдете, то вже, звичайно, нічого не вийде. Ваші родичі не хочуть, щоб ви в них лишались? То чому б вам не дозволити мені найняти для вас хорошу кімнатку? Я не турбуватиму вас, не бійтесь. А коли ви влаштуєтесь як слід, може, щось і знайдеться.

Він не відривав очей від її гарненького личка і ставав усе красномовніший. Ця чарівна дівчина вабила його, в цьому не могло бути сумніву. В ній почувалась якась прихована сила, і взагалі вона чимсь відрізнялася від звичайних продавщиць, що їх повно по крамницях. Зрештою, вона не була дурненька.

Керрі й справді мала багатшу уяву і тонший смак, ніж Друе. Її пригнічений настрій і почуття самотності якраз і були наслідком її вразливої вдачі. Її убоге платтячко було чисте й охайне, і голівку вона несвідомо тримала дуже граціозно.

— Ви думаєте, я змогла б щось знайти? — спитала вона.

— Напевне, — сказав він і простяг руку, щоб налити їй чаю. — Я вам допоможу.

Вона звела на нього очі, і він підбадьорливо усміхнувся.

— Слухайте, ми ось що зробимо. Підемо до магазину "Партрідж", і ви собі там виберете, що захочете. Потім пошукаємо для вас кімнатку, і ви там залишите свої речі. А ввечері підемо в театр.

Керрі похитала головою.

— Ну добре, ви потім повернетесь до своїх, так буде навіть краще. Вам зовсім не треба zostаватися в тій кімнаті. Ви тільки наймете її, щоб було де залишити речі.

До кінця обіду вона все вагалась і не знала, що робити.

— Ну ходім подивимось, які є жакети, — запропонував він.

І вони пішли. Як тільки вони опинилися в магазині, блиск і шелест нового одягу миттю заповнили серце Керрі. Після смачного обіду у товаристві життєрадісного Друе запропонований ним план здавався їй цілком здійсненним. Вона оглянула жакети і вибрала один, подібний до того, який так сподобався їй у "Ярмарку". Коли ця річ опинилась у Керрі в руках, то здалась їй ще кращою. Продавщиця допомогла їй приміряти — жакет був як на неї шитий. Обличчя Друе заясніло, коли він побачив, як змінила її обнова: вигляд у Керрі став зовсім елегантний.

— Саме те, що вам треба, — заявив він.

Керрі крутилася перед дзеркалом. Їй справді приємно було помилуватися собою. Її щічки зашарілися рум'янцем.

— Це саме те, що вам треба, — повторив Друе. — Платіть же.

— Він коштує дев'ять доларів, — сказала Керрі.

— Дарма! Беріть його! — наполягав Друе.

Вона вийняла з гаманця одну з банкнот. Продавщиця спитала, чи одягне вона жакет зразу, і вийшла. Незабаром вона повернулась і віддала їм решту грошей.

Від "Партріджа" вони пішли в магазин взуття, де Керрі приміряла черевики. Побачивши, як гарно вони виглядають на її ніжках, Друе, що стояв поруч, промовив:

— Не скидайте їх!

Проте Керрі похитала головою — вона не забувала, що має повернутись до сестри. Друе за одним заходом купив їй сумочку, потім ще рукавички і сказав, щоб вона купила собі панчохи.

— А завтра, — промовив він, — ви ще підіть і купіть собі спідницю.

Все це Керрі робила з якимсь лихим передчуттям. Що більше вона заплутувалась, то міцніше хапалася за думку, що все залежить від того, чого вона ще не зробила, отже, шлях до відступу відкритий.

Друе знав, де здавалися в найми кімнати на Вобеш-авеню. Показавши Керрі на будинок, він застеріг:

— Глядіть же, тепер ви — моя сестра.

Він дуже спритно вів переговори з хазяйкою, уважно все оглядав, вибирав, критикував і зрештою все уладнав.

— Її речі прибудуть через день-два, — заявив він задоволеній хазяйці.

Коли вони zostалися в кімнаті вдвох, Друе ні в чому не змінив своєї поведінки. Він і далі розмовляв з нею так, наче вони були ще на вулиці. Керрі залишила в кімнаті свої покупки.

— А чому ж вам не переїхати сьогодні? — спитав Друе.

— О ні, я не можу, — відповіла Керрі.

— Чому ж?

— Я не хочу так піти від них.

Він знову повернувся до цього, коли вони вже йшли по вулиці. День випав теплий,

сонячний, вітер зовсім ущух. Із розмови з Керрі Друе склав собі точне уявлення про атмосферу, яка панувала в квартирі її сестри.

— Залиште ви їх, — сказав він, — їх це дуже мало стурбує. Я вам допоможу все уладнати.

Вона слухала його, і поступово всі лихі передчуття зникали. Він спочатку покаже їй місто, а потім допоможе зцayти якусь роботу. Друе й сам вірив у свої слова. Він знову поїде у справах, а вона зможе тим часом працювати.

— Знаєте, що вам треба зробити? — сказав він. — Підіть туди, візьміть усе, що вам потрібно, і повертайтеся.

Вона довго міркувала і, кінець кінцем, погодилась. Він чекатиме її на розі Пеорія-стріт. Вона має прийти туди о пів на дев'яту.

О пів на шосту Керрі була дома; о шостій рішення було остаточно прийняте.

— Ну як, нічого не вийшло? — спитала Мінні; вона мала на увазі місце, яке нібито обіцяли Керрі в магазині "Бостон".

Керрі скося поглянула на сестру і відповіла:

— Ні.

— Мабуть, не варто більше й шукати цієї осені, — сказала Мінні.

Керрі нічого не відповіла.

Прийшов додому Гансон, як завжди, мовчазний і похмурий. Він мовчки помився і сів читати свою газету. За обідом Керрі опанував неспокій. Її турбували власні плани, пригнічувала свідомість того, що вона тут — небажаний гість.

— Ну як, нічого не знайшли? — спитав Гансон.

— Ні.

Він їв далі і безперестану думав про те, яка це морока, що вона тут сидить. Час уже їй їхати додому, і край. А вже як вона поїде додому, він не допустить, щоб вона повернулася навесні.

Керрі лякав той шлях, на який вона збиралася ступити, але вона потішала себе тим, що принаймні цьому нестерпному становищу настане край. Вони не турбуватимуться. Особливо Гансон буде радий. Йому байдуже, що з нею станеться.

Після вечері Керрі пішла у ванну, щоб ніхто їй не заважав, і написала таку записку:

"Прощай, Мінні! Я не поїду додому. Я залишаюся в Чі-каго і шукатиму роботи. Не турбуйся про мене. Все буде гаразд".

У вітальні Гансон читав газету. Керрі, як завжди, допомогла Мінні помити посуд і все прибрати. Потім вона сказала:

— Піду постою трохи коло дверей.

Вона насилу стримувала тремтіння в голосі.

Мінні пригадала Гансонові нотації.

— Свен вважає, що не годиться стояти внизу, — промовила вона.

— Справді? — перепитала Керрі. — Ну, то це буде востаннє.

Вона надягла капелюшок і стояла перед столиком у маленькій спальні, не знаючи, куди покласти записку. Нарешті вона засунула її під Міннину щітку для волосся.

Зачинивши за собою вхідні двері, вона спинилась на мить. Що вони подумують? Дівчину раптом вразила незвичайність її вчинку. Вона повільно спустилася вниз. Озираючись на освітлений ганок, Керрі попростувала вулицею, вдаючи, ніби вийшла на прогулянку. Дійшовши до рогу, вона піддала ходи.

А в цей час Гансон вийшов з вітальні і запитав у дружини:

— Керрі знову стоїть унизу?

— Так, — відповіла Мінні, — але вона пообіцяла, що це востаннє.

Гансон підійшов до дитини, що гралася на підлозі, і почав бавити її, тицяючи в неї пальцем.

Друє в чудовому настрої чекав на розі.

— Ось і ви, Керрі, — промовив він, коли струнка дівоча постать наблизилась до нього. — Ну як, усе гаразд? А тепер давайте візьмемо кеб.

РОЗДІЛ VIII

Провісники зими. Хто відгукнеться?

Як билинку жене вітер, так недосвідченою людиною грають природні сили, під владою яких перебуває всесвіт. Наша цивілізація ще не вийшла з середньої стадії свого розвитку. Ми вже не тварини, бо не керуємось самим тільки інстинктом, але ще не заслуговуємо цілком на назву людини, бо керуємось не тільки розумом. Тигр не відповідає за свої вчинки. Його озброїла природа, він від народження підкоряється її законам, не знаючи, що перебуває під їхнім захистом. Людина надто віддалилась від лігва в джунглях; вона здобула свободу волі, а тому її інстинкти ослабли, однак свобода волі ще не настільки розвинулася в ній, щоб цілком замінити інстинкти і досконало керувати її діями. Людина вже надто розумна, щоб завжди підкорятись інстинктам і природним бажанням, але ще надто слабка, щоб завжди їх перемагати. Вона слухняно корилася цим силам, поки була твариною, але, ставши людиною, ще не зовсім навчилася приборкувати їх. У цьому проміжному стані вона позбавлена рівноваги — порушена її інстинктивна гармонія з природою, але цю гармонію не здатна ще створити і її свобода волі. І тому людина — наче билинка на вітрі: кожен порив пристрасті підхоплює її, і вона підкоряється то інстинктам, то розумові, робить помилки, виправляє їх, падає і знову підводиться; це істота, вчинки якої неможливо передбачити. Єдине, чим можна себе потішити, — це свідомість того, що еволюція не припиняється, що ідеал — це світоч негасимий. Людина не вічно вагатиметься між добром і злом. Коли це змагання між свободою волі й інстинктом скінчиться і глибоке пізнання світу призведе до цілковитої перемоги свободи волі, — тоді зникне людська несталість. Стрілка пізнання буде міцно й несхитно спрямована до далекого полюса істини.

У Керрі, як і в кожній людині, між інстинктом і розумом, між бажанням і розсудливістю точилася неупинна боротьба. Керрі йшла за покликом своїх прагнень — вона швидше пливла за течією, ніж прямувала у наміченому напрямі.

Вранці, після тривожної ночі (хоч до цієї тривоги навряд чи домішувався смуток, туга чи любов), Мінні знайшла записку і вигукнула:

— Ну от, що ти на це скажеш?

— А що таке? — спитав Гансон.

— Сестра Керрі кудись перебралася.

Гансон скочив з ліжка з незвичною прудкістю і прочитав записку. Прочитавши, він злегка цмокнув язиком, — так дехто підганяє коней, — ото й був єдиний вияв його думок.

— Як тобі здається, куди вона могла піти? — спитала зовсім збентежена Мінні.

— Хіба я знаю! — відповів він, і в його очах спалахнула зневага. — Пішла, тим гірше для неї.

Мінні стурбовано похитала головою.

— Ох, ох! — зітхнула вона. — Керрі сама не розуміє, що вона наробила.

— Ну що ж, — мовив перегодя Гансон, потягаючись, — а чим ти можеш цьому зарадити?

Мінні як жінка була все ж благородніша. До того ж вона краще уявляла собі, чим це все може скінчитись.

— Ох, — знов зітхнула вона, помовчавши, — бідна сестра Керрі!

У той час, коли відбувалася ця розмова, — десь о п'ятій годині ранку, — наша маленька завойовниця долі спала тривожним сном у своїй новій кімнаті.

Для Керрі найважливішим в її новому становищі було те, що тепер, як їй здавалось, перед нею відкрилися великі можливості. Керрі не належала до чуттєвих натур, які прагнуть тільки дрімотного існування в затишку й розкошах. Вона крутилася в ліжку, налякана власною рішучістю, рада, що визволилася, і думала про те, чи знайде якусь роботу і чого можна чекати від Друе.

Що ж до цього достойного джентльмена, то для нього майбутнє було цілком ясне. Він не міг не робити того, що збирався зробити. Його розуміння життя не було таке глибоке, щоб він навіть хотів поводитись інакше. Вроджене жадання вело його одвічною стежкою переслідувача. Він не відмовився б від насолоди володіти Керрі, як не відмовився б від свого ситного сніданку. Хоч би що він робив, він здатний був відчувати лише легенькі докори сумління, і лише в такій же мірі доступне було йому усвідомлення зла й гріха. І, будьте певні, якщо йому й закрадалися в душу докори сумління, то лише на одну мить.

На другий день він пішов провідати Керрі, і вона прийняла його в своїй кімнаті. Він був усе такий самий веселий і життєрадісний.

— Ну, — мовив він, — чого це ви зажурились? Ходімо поснідаємо. Вам же треба сьогодні купити дещо з одягу.

Керрі глянула на нього, і в її великих очах відбилися всі її сумніви.

— Мені б хотілося знайти якусь роботу, — сказала вона.

— Та знайдете, напевне, — відповів Друе. — Навіщо так турбуватися про це зараз? Спочатку влаштуйтеся як слід, огляньте місто. Я вас не скривджу.

— Я знаю, що не скривдите, — не зовсім щиро запевнила вона.

— Ви в нових черевиках? Ану, дайте глянути. Чудово, чорт забирай! Одягніть-но жакетку.

Керрі покірно одяглась.

— Справді, сидить, як улига, га? — зауважив він і доторнувся до її талії, потім відступив на кілька кроків і оглянув її ще раз із щирим захопленням. — Що вам ще потрібно, то це нова спідниця. А зараз ходім снідати!

Керрі надягла капелюшок.

— А рукавички? — нагадав він.

— Ось тут, — відповіла вона, виймаючи їх з шухляди комода.

— Ну, тепер ходімо, — сказав він.

Так розвіялися лихі передчуття перших годин.

І це повторювалося раз у раз. Друе не залишав її надовго саму. Іноді вона ходила на прогулянки без нього, але звичайно вони разом блукали по місту. Він купив їй у "Карсона і Пайрі" гарну спідницю й блузку. На його гроші вона ще накупила усякого дріб'язку, і, кінець кінцем, перед Друе ніби з'явилася зовсім інша дівчина. Дзеркало допомогло їй переконатися в тому, що вона давно підозрювала в собі. Вона гарненька, авжеж, безперечно! Як личить їй оцей капелюшок. А очі — хто скаже, що в неї не чарівні очі? Прикусивши коралову губу, вона дивилася на себе — і вперше в житті відчувала солодке тремтіння від усвідомлення своєї сили. А Друе був такий добрий до неї!

Одного вечора вони побували в театрі, де дивилися "Мікадо" — найпопулярнішу в той час оперету. Вони вирішили спочатку зайти до ресторану "Віндзор" на Дірборн-стріт, досить далеко від будинку, де тепер мешкала Керрі. Віяв холодний вітер; з вікна своєї кімнати Керрі бачила небо на

заході, де ще тануло рожеве світло, поступаючись сталевій синяві вгорі, звідки спускалася темрява. Рожева хмаринка, довгаста й топка, ніби острів у далекому морі, нерухомо повисла над обрієм. Дерев по той бік вулиці хитали мертвими вітами, нагадуючи Керрі знайому картину, що її вона не раз бачила грудневими вечорами з вікна рідного дому.

Вона завмерла і раптом заломила рученята.

— Що з вами? — спитав Друе.

— Ах, я сама не знаю, — відповіла вона, і в неї затремтіли губи.

Він відчув її настрій і, обнявши за плечі, поплескав її підбадьорливо по руці.

— Годі, — промовив він ніжно, — все буде добре.

Вона відвернулася, щоб одягти жакет.

— Сьогодні вам, мабуть, і боа треба взяти.

Вони пішли по Вобеш-авеню до Адамс-стріт, потім звернули на захід. Із вітрин магазинів уже лилися потоки золотистого світла. Дюгові ліхтарі шипіли над головою, а ще вище угорі світилися вікна височенних будинків контор. Пронизливий холодний вітер налітав різкими поривами. Навкруги вирував натовп, — це були люди, що закінчили о шостій годині роботу і тепер, штовхаючись, поспішали додому. Коміри блаженських пальт були підняті до самих вух, капелюхи низько насунуті на лоба. Молоденькі робітниці, сміючись і весело щебечучи, пробігали то парами, то по чотири.

Усе навкруги жило повнокровним життям.

Раптом Керрі зустрілася з поглядом знайомих очей. Вони належали одній з бідно вдягнених дівчат, що купкою йшли мимо. Від їхніх зношених, незграбних суконь, стареньких жакетів і всього їхнього вигляду віяло злиднями.

Керрі впізнала ті очі й дівчину. Це була одна з робітниць, що працювали на взуттєвій фабриці. Дівчина глянула на неї не зовсім упевнено, потім озирнулася й подивилася їй услід. У Керрі було таке почуття, ніби між ними прокотилася велетенська хвиля. Вона ніби знову опинилася в своїй убогій суконьці біля машини — і здригнулася всім тілом. Друе нічого не помітив, поки Керрі не наскочила на якогось перехожого.

— Ви що, задумалися? — спитав він.

Після обіду вони пішли в театр. Вистава надзвичайно сподобалась Керрі. Багаті барви, майстерна гра артистів заповнили її. Збуджена уява перенесла її в далекі краї, в товариство вельможних і могутніх людей. А після спектаклю її зачарували екіпажі і натовп елегантних дам.

— Заждіть хвилинку, давайте подивимось, — сказав Друе, затримуючись з нею в розкішному вестибюлі, де дами й чоловіки пливли веселою юрбою; шелестіли спідниці, кивали прикриті мереживом голівки, білі зубки блищали з напіввідкритих уст.

— Шістдесят сім! — загукав швейцар, називаючи номер екіпажа, і його голос пролунав на диво дзвінко й милозвучно. — Шістдесят сім!

— Як гарно, — промовила Керрі.

— Чудово! — погодився Друе.

Цей парад уборів і веселощів справляв на нього не менше враження, ніж на Керрі. Він ніжно стиснув їй руку. Коли вони виходили, вона подивилася на нього, усміхаючись: її рівні зубки блищали, а очі сяяли. Він прошепотів, нахилившись до неї:

— Ви чарівні!

В цю мить просто перед ними швейцар навстіж розчинив дверцята екіпажа і допомагав двом дамам сісти.

— Лишайтеся зі мною, і у вас теж буде екіпаж! — промовив Друе, сміючись.

Керрі ледве слухала — голова в неї йшла обертом у цьому вирі життя.

Вони пішли до ресторану перекусити після театру. У Керрі промайнула думка про те, що час уже пізній, але життя її не було тепер підпорядковане домашнім звичаям. Якби в неї вже встигли виробитися сталі звички, вони, безперечно, проявилися б у цю мить. Дивна річ — звички! Людина нерелігійна встає зарання з ліжка, щоб проказати молитви, не з справжньої побожності, а лише за звичкою. Не зробивши чогось узвичаєного, жертва звички відчуває, ніби щось її муляє, щось точить їй мозок. Насправді це почуття походить від того, що людина зійшла з уторованої стежки, а їй здається, що це — докір сумління, що це тихий внутрішній голос, який кличе на праведний шлях. Якщо відхилення надто велике, потяг звички буває такий сильний, що примушує свою несвідому жертву повернутися до звичайних дій. "Ну от, хвалити бога, я виконав свій обов'язок", — гадає така проста душа, хоч насправді вона тільки

повторила те, що було роблено безліч разів.

У Керрі не було сталих моральних принципів, засвоєних у рідному домі. Якби вона жила під владою таких принципів, то злякалася б більше. А так вечір вийшла дуже весела. Все впливало на Керрі — нові враження, невловима, але відчутна пристрасть, якою палав Друе, страви, ще незвична розкіш, — і вона заспокоїлася і уважно слухала свого співрозмовника. Вона знову стала жертвою гіпнотичного впливу великого міста.

— Ну гаразд, — промовив, нарешті, Друе, — час нам іти!

Вони давно вже сиділи над порожніми тарілками, і їхні

очі раз у раз зустрічалися. Керрі не могла не відчувати трепетної сили, яка світилася в погляді Друе. Він узяв за звичку, розповідаючи їй про щось, торкатися її руки, ніби щоб підкреслити сказане. І тепер, говорячи про те, що час іти, він торкнувся її пальців.

Вони підвелися і вийшли на вулицю. Ділова частина міста вже спорожніла, лише зрідка можна було побачити спізнілого перехожого, що йшов, насвистуючи, або нічний вагон конки, або яскраво освітлені вікна ще не зачиненого ресторану. Вони помалу простували по Вобеш-авеню, і Друе не переставав розважати Керрі, розповідаючи їй все, що знав цікавого про Чикаго. Він вів її під руку і, розповідаючи, міцно притискав її лікоть до себе. Час від часу, пустивши якийсь дотеп, він кидав погляд на дівчину, і тоді їхні очі зустрічалися. Нарешті вони дійшли до її ганку, і Керрі піднялася на перший східець. Її голова була тепер на одному рівні з його головою. Він узяв її руку в свої і ніжно стиснув, пильно дивлячись на неї, а вона замислено задивилась удалину.

Десь у цей час Мінні міцно спала, втомлена неспокійними думками, що тривожили її весь вечір. Вона заснула в незручній позі, підібгавши під себе лікоть. Рука затерпла, і її почали мучити кошмари. Мінні снилося, що вона й Керрі опинилися десь поблизу старої копальні. Їй видно було високу під'їзну колію і купи землі й вугілля. Перед ними була глибока шахта, вони зазирали туди і бачили дивовижне вогке каміння там, у глибині, де стіни шахти повивала сутінь. Стара корзина спускатися в шахту висіла на потертому канаті.

— Давай спустимось, — каже Керрі.

— Ой, ні, — відповідає Мінні.

— Та ну ж бо, ходім, — наполягає Керрі.

Вона починає тягти до себе корзину, і от, незважаючи на всі протести Мінні, вона вже в корзині і починає спускатися,

— Керрі! — гукає Мінні. — Керрі, вернись! — Але Керрі вже внизу, темрява зовсім поглинула її.

Мінні поворушила рукою.

Таємнича місцевість раптом змінилась — тепер Мінні опинилася над якимсь незнайомим водним простором, — вона ще ніколи не бачила стільки води. Вони з Керрі стоять чи

то на якійсь дамбі, чи то па довгому мисі, Керрі — на самому кінці. Вони оглядаються довкола, і от вода починає затопляти те, на чому вони стоять. Мінні чує,

як вода хлюпоче, набігаючи.

— Іди сюди, Керрі! — кличе Мінні, але Керрі пробирається ще далі. Вона відступає так далеко, що її і не докличешся тепер.

— Керрі! — гукає Мінні.— Керрі!

Але її власний голос долинає ніби звідкись здалеку, а темна вода заливає усе. Вона йде геть, сповнена жалю, ніби за якоюсь втратою. Її огортає такий смуток, як ніколи в житті.

Картини ще кілька разів змінювались; у стомленому мозку виникали дивні видива, що химерно перепліталися одне з одним. Останнє привиддя примусило її голосно скрикнути, бо вона побачила, як Керрі, що лізла на якусь скелю, раптом оступилася, пальці її розтулилися і вона полетіла у прірву.

— Мінні! Що з тобою? Та прокинься ж! — говорив стурбований Гансон і термосив дружину за плече.

— Що... що таке? — питала Мінні спросоння.

— Прокинься, — відказав чоловік, — і повернися на другий бік. Ти балакаєш уві сні.

Десь через тиждень Друе, як завжди елегантний і чемний, завітав у бар Фіцджералда і Моя.

— Привіт, Чарлі! — зустрів його Герствуд, визираючи з дверей свого кабінету.

Друе підійшов і заглянув до управителя бару, що повернувся за свій стіл.

— Коли знову їдете? — спитав Герствуд.

— Скоро вже, — відповів Друе.

— Цього разу я вас майже не бачив, — зауважив Герствуд.

— Так, я був дуже зайнятий, — відказав Друе.

Вони ще кілька хвилин розмовляли на загальні теми.

— А знаєте що, — промовив Друе так, ніби йому щось раптом спало на думку, — мені б хотілося якось увечері витягти вас звідси.

— Куди ж це? — здивувався Герствуд.

— До мене додому, звичайно, — усміхаючись, відповів Друе.

Герствуд глянув лукаво, і легенька усмішка промайнула на його губах. Він пильно подивився на Друе, а потім промовив тоном справжнього джентльмена:

— Спасибі, охоче прийду.

— Ми чудово пограємо в карти.

— Можна мені принести з собою пляшечку шампанського? — спитав Герствуд.

— Звичайно, — відповів Друе. — І я вас з кимсь познайомлю.

РОЗДІЛ IX

В світі умовностей. Зелене око заздрощів

Будинок на Північній стороні, поблизу Лінкольн-парку, де мешкав Герствуд, належав до дуже звичайного в той час типу будинків. Це була триповерхова кам'яниця, долішній поверх якої був трохи нижче рівня вулиці. Перед фасадом з великим еркером на другому поверсі зеленів газон футів двадцять п'ять завдовжки і десять завширшки. За домом був дворик із стайнею, обведений огорожами сусідніх садиб; там Герствуд

тримав свого коня й екіпаж.

Будинок мав десять кімнат; в них мешкали сам Герствуд, його дружина Джулія, син — Джордж-молодший і дочка Джессіка. Проживала там ще служниця, раз у раз інша, бо догодити місіс Герствуд було не легко.

— Джордже, я вчора звільнила Мері,— цими словами нерідко починалася розмова за обіднім столом.

— Добре! — відповідав у таких випадках Герствуд, якому давно вже набридла ця злободенна тема.

Домашній затишок — це чарівна квітка, і немає в світі нічого ніжнішого, нічого делікатнішого, нічого, що, з дитинства оточуючи й живлячи людей, так міцно прищеплювало б їм стійкі моральні правила. Хто не зазнав цього благодійного впливу, той ніколи не зрозуміє, чому від певних звуків гарної музики на очі набігають сльози. Не збагне він ніколи і тих таємничих струн, що зв'язують до купи серця людей однієї нації, примушуючи їх битись, як одне серце.

У домі Герствуда не панувала така атмосфера. Не почувалося тут тієї взаємної поваги і поблажливості, їоєз яких домашнє вогнище — ніщо. Гарна обстава цілком задовольняла смак мешканців. Були тут м'які килими, розкішні крісла й дивани, рояль, мармурова статуя Венери невідомого скульптора і безліч бронзових статуєток, зібраних бозна-звідки, — їх звичайно великі меблевi фірми продають разом з іншими речами, запевняючи покупців, що все це необхідно мати в кожному "порядному" домі.

У їдальні височів буфет, заставлений блискучими графинами та іншим посудом і дрібничками з кришталю. Усе було розставлено дуже майстерно, адже Герствуд знався на цьому. Він вивчав цю справу не один рік у своєму барі і з великим задоволенням починав навчати цього мистецтва кожну нову "Мері", коли вона з'являлася в домі. Його ні в якому разі не можна було назвати балакучим. Навпаки, його поводження з усіма вдома відзначалося приємною стриманістю, що її прийнято вважати неодмінною властивістю джентльмена. Він не любив сперечатись, ніколи не втрачав терпіння і був трохи деспотичний. Чого він не міг виправити, на те переставав зважати і взагалі старався триматися далі від усього, що вважав неможливим.

Був час, коли Герствуд дуже любив свою дочку Джессіку; він тоді був молодший і ще не домігся такого успіху в справах. Але тепер, на сімнадцятому році життя, Джессіка почала виявляти все більшу стриманість і незалежність, і батьківська ніжність почала холонути. Джессіка вчилася в ліцеї, і її погляди на життя зробили б честь патриціанці. Вона любила гарні убрання і безперестанку вимагала все нових і нових. Вона мріяла про кохання і життя в розкошах. У школі вона познайомилася з дівчатами із дуже багатих родин; їхні батьки були власниками чи компаньйонами в великих підприємствах, і ці дівчата трималися так, як ли-чило панночкам з таких родин. Джессіка цікавилася тільки такими подругами — інші для неї не існували.

Молодшому Герствудові минуло дев'ятнадцять, і він уже займав добру посаду у великому агентстві по продажу нерухомого майна. Джордж нічого не давав на своє утримання; вважалося, що він складає гроші, щоб згодом вкласти їх у нерухоме майно.

Він мав певні здібності і величезний гонор, а любов до розваг поки що не йшла на шкоду його службовим обов'язкам. Він приходив і йшов з дому, коли йому заманеться, зрідка казав матері кілька слів, розповідав якусь цікаву історію батькові, але здебільшого обмежувався загальними фразами. Він ні перед ким не виявляв своїх бажань. Та в домі ніхто особливо й не цікавився ними.

Місіс Герствуд належала до тих жінок, єдине прагнення яких полягає в тому, щоб усіх перевершувати, і які страждають, помічаючи, що іншим щастить у цьому більше, ніж їм. Вона дивилась на життя очима того вузького "вибраного" кола, до якого вона не належала, але мріяла, що колись належатиме. А втім, вона вже починала розуміти, що для неї це неможливо. Але для доньки своєї вона сподівалася на кращу долю, а через неї мріяла й сама зайняти трохи вище становище в суспільстві. Що ж до сина, то його майбутні успіхи, може, дадуть їй право пишатися тим, що вона виростила видатну людину. Та й у чоловіка справи йшли непогано, і вона сподівалася, що його комбінації з купівлею землі дадуть колись добрі наслідки. Ці його операції ще не досягли значних розмірів, але прибутки сім'я мала загалом пристойні, а становище Герствуда у Фіцджералда і Мое було міцне. Обидва власники бару були з ним у найкращих і зовсім не офіційних стосунках.

Неважко уявити собі, яку сімейну атмосферу могли створити такі люди. Вона проявлялася в тисячі незначних розмов, дуже схожих одна на одну.

— Я завтра їду у Фокс-Лейк, — якось у п'ятницю заявив Джордж-молодший за обідом.

— А що там має бути? — поцікавилась місіс Герствуд.

— Едді Фарві купив нову парову яхту і запрошує мене прокататись.

— Скільки він заплатив за неї? — розпитувала далі мати.

— О, понад дві тисячі доларів! Він запевняє, що яхта як лялечка.

— Старий Фарві, мабуть, добре наживається, — зауважив Герствуд.

— Певна річ! Джек розповідав мені, що вони тепер експортують свій товар у Австралію, а на тому тижні відправили велику партію у Кейптаун.

— Подумати тільки! — вигукнула місіс Герствуд. — А чотири роки тому вони тримали крамничку в підвалі на Медісон-стріт.

— Джек мені казав, що навесні вони мають будувати на Робі-стріт шестиповерховий дім.

— Подумати тільки! — докинула і Джессіка.

Саме в цей день Герствуд збирався піти з дому раніше, ніж звичайно.

— Ну, я пішов, у мене є справи в місті, — сказав він, встаючи з-за столу.

— А ми підемо в понеділок у театр Мак-Вікера? — спитала місіс Герствуд, не підводячись.

— Авжеж, — байдужим тоном промовив він.

Обід тривав, а Герствуд піднявся нагору, щоб узяти капелюх і пальто. Потім грюкнули надвірні двері.

— Це, мабуть, тато вже пішов, — сказала Джессіка.

Шкільні новини цієї дівчини мали особливий характер.

— У нас в ліцеї готується вистава, — повідомила вона одного разу, — і я теж братиму в ній участь. /

— Справді? — обізвалася мати.

— Так, і мені потрібна для цієї вистави нова сукня,

У виставі візьмуть участь найвродливіші дівчата школи. Міс Палмер гратиме Порцію.

— Невже? — знову сказала мати.

— І знов запросили оту Марту Грізволд. Вона думає, ніби вмів грати!

— Її сім'я, здається, не з заможних? — підхопила місіс Герствуд. — У них же нічогісінько немає, правда?

— Авжеж, — підтвердила Джессіка, — вони вбогі, як церковні миші!

Вона дуже обережно вибирала собі друзів з-поміж юнаків, приваблених її красою.

— Уяви собі, — сказала вона матері якось увечері, — отой Горберт Крейн наважився лізти до мене зі своєю дружбою!

— А хто він такий, серденько? — запитала місіс Герствуд.

— Цілковита нікчемність! — відповіла Джессіка, надуваючи губки. — Просто собі студент. А за душею — нічогісінько!

Інша річ, коли молодий Блайфорд, син мильного фабриканта, пішов провести її додому. Місіс Герствуд на той час сиділа з книжкою нагорі в кріслі-гойдалці і випадково визирнула з вікна/

— Хто це був з тобою? — запитала вона, коли Джессіка ввійшла в кімнату.

— Це містер Блайфорд, мамо, — відповіла дочка.

— Та невіже?

— Так, і він запрошує мене погуляти з ним у парку, — додала Джессіка, трохи розчервонівшись від швидкого бігу по сходах.

— Добре, серденько, йди, але ненадовго, — дозволила мати.

Вона з цікавістю ще раз визирнула з вікна, щоб подивитись, як вони йдуть удвох, — це було приємне видовище, надзвичайно приємне.

У такій атмосфері Герствуд жив із року в рік, не замислюючись над усім цим. Це в його натурі було почувати потяг до чогось кращого, якщо це краще не стояло прямо перед очима кричущим контрастом. Він, так би мовити, давав і діставав, що належало. Часом його дратували прояви егоїстичної байдужості, але, з другого боку, він з утіхою дивився на пишні туалети дружини й дочки, які, на його думку, підносили його гідність і становище в суспільстві. По суті, він жив життям бару, в якому служив. Там він проводив більшу частину свого часу. Повернувшись увечері додому, він потрапляв у приємну обставу. Страви, за незначними ви-цятками, були цілком пристойні, — такі, які може зготувати звичайна куховарка. Його до певної міри цікавило те, що розповідали за обідом син і дочка, а вони завжди мали елегантний вигляд. Пихата місіс Герствуд була завжди пишно вбрана, але, на думку Герствуда, це було куди краще, ніж одягатись нечепурно. Ні про яку любов між чоловіком і жінкою вже не могло бути й

мови, але не було й особливого незадоволення. В поглядах місіс Герствуд не було нічого незвичайного, до того ж вони так мало розмовляли одне з одним, що в них ні в чому не могло виникнути незгоди. Як то кажуть, у неї були свої погляди, а в нього свої. Інколи він зустрічав на своєму шляху жінку, молоду, жваву й дотепну, що була йому більше до вподоби, ніж його дружина. Однак тимчасове незадоволення, викликане такими враженнями, врівноважувалося свідомістю свого становища в суспільстві і властивою Герствудові розсудливістю. Він розумів, що ускладнення в сімейному житті могли б відбитися на його службовому становищі. Власники бару не потерпіли б скандалу. Займаючи таке становище, людина повинна мати поважні манери, незаплямовану репутацію і порядну домівку. Ось чому Герствуд був надзвичайно обережний у всіх своїх вчинках і в публічних місцях з'являвся вечорами чи в неділю завжди з дружиною, а часом і з дітьми. Він їздив з сім'єю на місцеві курорти або у штат Вісконсін, недалеко від Чікаго, і проводив там кілька нудних, церемонних днів, відвідуючи ті місця, які належало, і роблячи те, що належало. Він знав, що це необхідно.

Коли хтось із його численних знайомих, людей із достатт ком, бувало, вскочить у якусь халепу, Герствуд тільки хитав головою. Про такі речі й говорити не слід! Якщо ж про це заходила розмова серед людей, що вважалися його близькими друзями, він гостро засуджував таку поведінку.

— Нехай би робив, що хотів, який чоловік цього не робить, але ж як він міг бути такий необережний? Ніколи не можна забувати про обережність!

І він нітрохи не співчував тому, хто попався на гарячому.

Саме з цих міркувань Герствуд був уважний до дружини і скрізь водив її з собою. Це було, звичайно, дуже нудно, але він потішав себе тим, що зустрічається в цей час із знайомими і має всі ті розваги, яким її присутність не може перешкодити. Часом він з великою цікавістю спостерігав свою дружину, — вона була ще досить приваблива, і чоловіки звертали на неї увагу. Вона була марнослава, любила товариство і лестощі, і Герствуд добре розумів, що при тих стосунках, які між ними існували, всі ці якості легко можуть довести її до біди. Він не дуже довіряв жінкам, а в своїй дружині ніколи не вбачав таких чеснот, що могли б викликати в ньому довіру й пошану до неї. Ще поки вона палко його кохала, можна було їй довіряти, але тепер, коли цей ланцюг порвався, — мало що могло статися!

За останній рік чи два витрати сім'ї дуже зросли. Джессіка раз у раз вимагала нових туалетів, а місіс Герствуд, не бажаючи відставати від дочки, теж частенько підновляла свій гардероб. Герствуд довгий час нічого не казав, але одного разу не витримав.

— Джессіці треба справити цього місяця нову сукню, — сказала місіс Герствуд якось уранці.

Герствуд в цей час стояв перед дзеркалом і одягав один із своїх незрівнянних жилетів.

— Якщо не помиляюся, їй щойно справили якусь обнову, — зауважив він.

- Так то була вечірня сукня, — спокійно відповіла дружина.
— Останнім часом її убрання коштують чимало грошей, — сказав Герствуд.
— Що ж такого, вона тепер більше буває на людях, — відповіла дружина.
Але вона помітила в його голосі нотку, якої ніколи раніше не чула.

Герствуд подорожував небагато; коли ж йому доводилося кудись виїжджати, він звичайно брав дружину з собою. Якось група членів муніципалітету надумала поїхати днів на десять до Філадельфії. Вони кликали з собою і Герствуда.

— Нас там ніхто не знає, — сказав йому один з учасників поїздки, добродій у височезному шовковому циліндрі, обличчя якого красномовно свідчило про його тупість і сластолюбство. — Ми зможемо там добре гульнути, — при цьому він ледь помітно підморгнув лівим оком, — їдьмо з нами, Джордже, неодмінно!

На другий день Герствуд повідомив дружину про свій намір.

- Я збираюсь виїхати на кілька днів, Джуліє.
— Куди? — спитала вона, кидаючи на нього швидкий погляд.
— У Філадельфію, в справах.

Вона пильно дивилась на нього, чекаючи, що він ще скаже.

- Цього разу я не зможу взяти тебе з собою.
— Гаразд, — відповіла вона, але він бачив, що дружина здивована

Вона розпитувала його, поки він не пішов, і це його роздратувало. Він почав відчувати, що дружина — це неприємний тягар.

Поїздка була надзвичайно приємна, і Герствуд дуже шкодував, коли вона скінчилась і довелося повернутись додому. Він не любив брехати і з огидою думав про те, що треба щось вигадувати. Зрештою вся справа скінчилась кількома загальними фразами, але місіс Герствуд мала над чим подумати. Вона стала більше бувати на людях, краще одягатися і частіше ходити до театру, щоб винагородити себе.

Таку атмосферу, що панувала в цьому домі, навряд чи можна було назвати щасливим сімейним життям. Цих людей єднала звичка і усталені звичаї. Час минав, і атмосфера ставала дедалі пекучіша — рано чи пізно мав статися вибух і все зруйнувати.

РОЗДІЛ X

Зима дає посади. Посланець долі

У світлі поширеного погляду на жінку та її обов'язки душевний стан Керрі заслуговує на увагу. Вчинки такого роду звикли судити за суворими моральними нормами. Суспільство має таке мірило для всіх учинків. Усі чоловіки повинні бути порядні, усі жінки — доброчесні. Як же сталося, о негіднице, що ти схибила?

Хоч Спенсер і наші сучасні філософи-натуралісти у своїх поглядах на мораль відкидають усі забобони, у нас щодо цього досі панують суто дитячі уявлення. Ця проблема далеко складніша, ніж просте підпорядкування законам еволюції. Вона не обмежується земними законами і значно глибша, ніж ми вважаємо. Скажіть, наприклад, чому тріпоче у грудях серце? Чому тужливий стогін летить по всьому світу? Поясніть ту тонку алхімію, яка створює із світла й дощу багряну, як полум'я, троянду. У суті всіх цих фактів і треба шукати першоджерел моралі.

"О, яка солодка моя перемога!" — думав Друе.

"Ах, що ж я такого втратила?" — думала Керрі, стурбована лихим передчуттям.

І от ми стоїмо збентежені перед цією старою, як світ, проблемою і намагаємося щиро й серйозно встановити справедливі закони моралі і дати непомильну відповідь на питання, що добре, а що погано.

З погляду деяких верств суспільства, Керрі непогано влаштувалась; з погляду тих, хто помирав з голоду, хто не мав де сховатися від холодного вітру і дощу, вона знайшла собі тиху пристань. Друе найняв три мебльовані кімнати на Огден-сквері, на Західній стороні, якраз напроти Юніон-парку. Уже тоді це був найчарівніший куточок Чикаго, з чудовим повітрям і зеленим килимом газонів. З помешкання розгортався чудовий вигляд на площу. Вікна вітальні виходили в парк, на лужок, в той час пожовклий і сухий, посеред якого поблискувало маленьке озерце. Над голими вітами дерев, що хиталися од зимового вітру, височів шпиль конгрегаціональної церкви, а вдалині видніли дзвіниці ще кількох церков.

Кімнати були обставлені з комфортом. Підлогу вітальні вкривав дорогий брюссельський килим темно-червоних і лимонних відтінків, на якому були виткані жардиньєрки з пишними, небувалими квітами. Простінок між вікнами займав велике трюмо. В одному кутку стояла широка, м'яка канапа, оббита зеленим плюшем, навколо — кілька крісел-гойдалок. Додайте до цього кілька картин, килимків, статуеток, і перед вами вся обстава цієї кімнати.

У спальні стояла скриня, яку Друе купив для Керрі, а в одєжній шафі, вмурованій у стіну, висіло чимало гарного убрання, — стільки в Керрі не було ніколи в житті, — і все дуже їй до лиця. Третя кімната могла правити за кухню; Друе сказав поставити там невеличку газову плиту, щоб можна було готувати його улюблені легкі закуски — устриці, грінки з сиром тощо. Не бракувало й ванної. Квартира була затишна, з газовим освітленням, з калориферним опаленням і з невеличким каміном, викладеним азбестом, — дуже приємним удосконаленням, що тоді тільки починало входити в ужиток. Завдяки дбайливості Керрі і властивій їй любові до порядку, яка тут ще більше розвинулась, це кубелечко було дуже затишне й гарненьке.

Керрі жила в цих чепурних кімнатках, не знаючи турбот, які раніше так гнітили її, але зате спізнавши турботи, пов'язані з мораллю. І взагалі всі умови її життя так змінилися, що на її місці ніби була зовсім нова істота. Глянувши у дзеркало, вона бачила нову Керрі, значно вродливішу, ніж перше; заглянувши в свою душу, що була теж дзеркалом, створеним із поглядів, її власних і чужих, вона також бачила нову Керрі, гіршу, ніж перше. І вона вагалася поміж цими двома образами, не знаючи, який із них правдивий.

— Ти справжня красуня! — не раз вигукував Друе.

Вона дивилась на нього, і в її широко розплющених очах світилося задоволення.

— Та ти, мабуть, і сама це добре знаєш? — додавав він.

— Ах, я нічого не знаю, — відповідала вона, радіючи, що він про неї такої думки, боялась повірити, але все ж вірила і з утіхою слухала його компліменти.

Та її власне сумління не нашіптувало їй солодких слів, як Друе, воно говорило їй зовсім інше, — і вона сперечалась, захищалась, благала. Та, зрештою, це не був непохибний і мудрий порадник. Це було сумління звичайної людини, що досить невиразно відбивало минуле Керрі, її звички й усталені погляди. Коли вірити йому, людський поговор — це глас божий.

"Ех ти, невдахо!" — говорив цей голос.

"Чому?" — питала вона.

"Подивись на людей навкруги, — нашіптував цей голос у відповідь. — Подивись на порядних людей. З яким обуренням вони відмовилися б зробити те, на що ти згодилась! Подивись на чесних дівчат; вони б відсахнулися від тебе, дізнавшись про твою слабкість! Ти ж навіть не опиралася й одразу скорилась".

В ті години, коли Керрі лишалася дома сама і, сидючи біля вікна, дивилась на парк, цей голос звучав особливо виразно. Це траплялося зрідка, тоді, коли ніщо інше не займало її, коли приємний бік її життя виступав не так помітно і коли Друе не було біля неї. Спочатку голос цей звучав дуже виразно, хоч і не цілком переконливо. У неї завжди була готова відповідь: близька зима, її самотність, її мрії, завивання вітру, що лякали її. За неї відповідав голос злиднів.

Коли минають ясні літні дні, місто загортається в темний сірий плащ, з яким не розлучається всю довгу зиму. Його незчисленні будинки здаються сірими, небо й вулиці якимись непривітними, а голі дерева, курява та клапті паперу, що їх жене вітер, роблять картину іще похмурішою. Холодні подуви вітру, що шугає вузькими довгими вулицями, навівають сумні думки. Це відчують не тільки поети й художники, що мають надзвичайно чутливу натуру, але й усі інші люди і навіть собаки. Звичайні люди відчують усе так само гостро, як і поети, хоч і не вміють так добре висловлювати своїх почуттів. Горобець, що настовбурчився на електричному проводі, кіт, що принішк у підворітті, вазовий кінь, що тягне важкий вантаж, — усі вони відчують пронизливий, лютий подих зими. Зима завдає удару всьому — живому й неживому. І якби не штучні вогні видовищ і розваг, якби не гонитва за наживою, якби торговці не виставляли у вітринах та на прилавках розкішних товарів, якби наші вулиці не прикрашала барвиста реклама і ними не поспішали юрми перехожих, ми б одразу відчули, як крижана рука зими стискає нам серце, які гнітючі ці дні, коли сонце дає нам мало світла й тепла. Ми й не уявляємо собі, наскільки залежимо від цього всього. По суті, ми — ті ж самі комахи, породжені теплом і нездатні існувати без нього.

В такі тоскні сірі дні таємничий голос знову звучав у душі Керрі, але дедалі тихше й тихше.

Думки Керрі не були зайняті лише цими переживаннями, вона не належала до людей похмурих, а її розумові бракувало тієї допитливості, яка допомагає пізнавати істину. Не знаходячи виходу з лабіринту заплутаних думок, вона зовсім їх відкидала.

Друе поводився бездоганно для людини його типу. Він був щедрий на гроші, всіляко розважав Керрі, а коли їхав кудись у справах, брав її з собою. Іноді вона лишалася сама на два-три дні, якщо він їхав кудись недалеко, але загалом він бував з

нею дуже багато часу.

— Знаєш, Керрі,— сказав він якось уранці, незабаром після того, як вони оселилися на Огден-сквері,— я запросив одного приятеля, Герствуда, провести з нами вечір.

— А хто він такий? — стурбовано спитала Керрі.

— О, це чудова людина. Він служить управителем у Фіцджералда і Моя.

— А що це таке?

— Це розкішний бар — найкращий у місті.

Керрі була в замішанні. Що сказав Друе про неї своєму другові, як їй триматися з ним?

— Не турбуйся, — сказав Друе, вгадавши, що її бентежить. — Він нічого не знає. Ти тепер місіс Друе.

Керрі трохи образили його слова. Справді, Друе був не вельми делікатний.

— Чому ж ми досі не одружилися? — спитала вона, згадуючи всі його обіцянки.

— Та ми одружимося! — відповів він. — Дай мені тільки владнати оту справу.

Він мав на увазі якесь неіснуюче нерухоме майно, що нібито забиало в нього дуже багато часу і уваги і чомусь позбавляло його свободи в особистому житті.

— Ось у січні я повернуся з Денвера, і тоді ми поберемося.

Ці обіцянки живили в Керрі надію, були цілющим бальзамом для її сумління. Якщо це станеться, все буде гаразд, і її вчинок знайде виправдання.

Керрі не була по-справжньому закохана в Друе. Вона була розумніша за нього і починала, хоч іще неясно, розуміти його вади. Якби не це, якби вона неспроможна була судити й критикувати його, її становище було б незрівнянно гірше. Палка любов до нього була б для неї нещастям, вона жила б під вічним страхом, що він не досить міцно її любить, що він перестане нею цікавитись і покине її напризволяще. А так — вона спершу трохи турбувалась про свою долю, намагаючись цілком заволодіти Друе, а далі почала спокійно вичікувати. Вона сама не знала напевне, якої вона думки про нього і чого їй, власне, хочеться.

Коли з'явився Герствуд, Керрі побачила людину в сто разів розумнішу, ніж Друе. Він ставився до жінок з тією глибокою пошаною, яку вони всі, без винятку, так цінують. Він не виявляв ані надмірного захвату, ані надмірної сміливості, він полонив серця своєю уважністю. У своєму барі він навчився прихилити до себе людей грошовитих — комерсантів та інших поважних осіб — і вмів триматися дуже тактовно, коли хотів сподобатися комусь, ким він цікавився. Найбільше йому подобались ті з гарненьких жінок, в яких почувалася витонченість почуттів. З ними він ставав лагідний, поблажливий, упевнений у собі, і здавалось, ніби він тільки й хоче догодити, зробити щось таке, що справить приємність його дамі.

Друе й сам умів так поводитися, коли вважав, що справа варта заходу, але він був занадто самозакоханий і не міг здобути того поліру, яким відзначався Герствуд. Друе був надто життєрадісний, надто самовпевнений, мав надто бурхливу вдачу. Він мав успіх у жінок, іще не досвідчених у мистецтві кохання, але щоразу зазнавав жорстокої поразки, якщо жінка мала вже певний досвід і вроджену витонченість почуттів.

Керрі мала багато природної витонченості, але ніякого досвіду. Друе просто пощастило: випадок сам привів до нього Керрі. Якби вони зустрілися через кілька років, що збільшили б її життєвий досвід і принесли б їй хоч мінімальний успіх, вона б і близько не підпустила його до себе.

— Вам треба поставити тут фортепіано, — сказав Герствуд того вечора, усміхаючись до Керрі, — щоб ваша дружина могла грати.

Друе це ніколи не спадало на думку.

— Так, ви маєте рацію! — охоче погодився він.

— Та я ж не вмію грати, — насмілилася сказати Керрі.

— Це не так важко, — відповів Герствуд. — Ви б навчилися за кілька тижнів.

Цього вечора він показав себе дуже цікавим співрозмовником.

Він був у новісінькому, дуже елегантному костюмі.

Вилоги піджака були бездоганно відпрасовані. Жилет з дорогої шотландської матерії був оздоблений двома рядами круглих перламутрових гудзиків. Шовковий галстук, який мінився всіма кольорами, аж очі вбирав, хоч і не був крикливий. Усе, що він мав на собі, не так впадало у вічі, як убрання Друе, але Керрі відразу оцінила його елегантність. Герствудові черевики з м'якої чорної шкіри, добре начищені, блищали не так яскраво, як лаковані черевики Друе, і Керрі відчула, що м'яка шкіра краще пасує до такого елегантного костюма. Усі ці спостереження Керрі робила майже несвідомо, та, зрештою, це було цілком природно, бо вона вже звикла до вигляду Друе.

— Може, заграємо партію в юкр? [1]— запропонував Герствуд після того, як вони побалакали про те, про се. Він дуже тактовно обходив усе, що могло навести на думку, ніби йому щось відомо про минуле Керрі. Він не торкався особистих питань, розмовляв лише на загальні теми, і Керрі незабаром відчула, що їй з ним дуже легко, а його шанобливість і жарти тішили її. До того ж він удавав, ніби все, що вона каже, дуже його цікавить.

— Я не вмію грати в цю гру, — сказала Керрі.

— Чарлі, ви нехтуєте своїми обов'язками, — мовив жартівливо Герствуд, звертаючись до Друе. — Та це дарма, — додав він, — ми вас навчимо.

З властивою йому тактовністю він дав зрозуміти Друе, що він схвалює його вибір. Щось у його поведінці говорило, що йому приємно тут сидіти. І Друе це ніби зближувало з приятелем, а також збільшувало його повагу до Керрі. Оцінка Герствуда ніби кидала на неї якесь нове світло, і вся пригода ставала цікавішою.

— Дозвольте поглянути на ваші карти, — промовив Герствуд, делікатно заглядаючи через плече Керрі. — Що у вас там?

Якусь мить він вивчав її карти, потім сказав:

— Непогано! Вам щастить. Зараз я навчу вас, як обіграти вашого чоловіка. Ви тільки слухайте мене!

— Ну, знаєте, — запротестував Друе, — якщо ви збираєтесь вдвох змовлятися проти мене, то моя справа безнадійна. Герствуд великий мастак грати в карти.

— Та ні, тут справа не в мені, а у вашій дружині. Вона і мені приносить щастя. Чому

б їй не виграти?

Керрі вдячно подивилася на Герствуда і усміхнулась до Друе. Герствуд і далі тримався як добрий друг, і тільки.

Він просто хоче приємно провести час, і все, що робить Керрі, його тішить.

— Ось так, — говорив він, притримуючи одну зі своїх хороших карт і віддаючи взятку Керрі, — я б сказав, що для початку ви граєте непогано!

Керрі весело сміялася, бачачи, що вона 'виграє. Здавалось, Герствудова допомога робила її непереможною.

А він лише зрідка кидав на неї погляд. Тоді його очі ласкаво сяяли. В них не було й тіні чогось іншого, крім щирої симпатії й доброти. Він приховав лукавий, гострий блиск, надавши своїм очам виразу цілковитої невинності. І Керрі могла прочитати в них тільки те, що йому приємно балакати з нею. Вона почувала, що він про неї доброї думки.

— Просто несправедливо, щоб така гра лишилася без усякої нагороди, — промовив він трохи згодом, засуваючи палець у кишеньку піджака. — Давайте грати по десять центів.

— Давайте, — згодився Друе і поліз у кишеньку по гроші.

Але Герствуд його випередив. Він уже тримав цілу жменю новеньких десятицентових монет.

— Будь ласка, — сказав він, — викладаючи перед кожним ігровим стовпчик монет.

— О, це вже буде азартна гра, — усміхаючись, зауважила Керрі. — Це недобре.

— Та ні, — заперечив Друе, — це так, для розваги тільки. Якщо ти ніколи не гратимеш на більшу суму, то попадеш просто в царство небесне.

— Не моралізуйте, — ласкаво звернувся Герствуд до Керрі, — поки не побачите, що станеться з грішми.

Друе всміхнувся.

— Якщо вони дістануться вашому чоловікові, він вам скаже, добре це чи недобре.

Друе голосно зареготав.

У тоні Герствуда було стільки доброзичливості, а жарти його були такі нелукаві, що й Керрі мимоволі засміялась.

— Коли ви їдете знов? — спитав Герствуд у Друе.

— У середу.

— Не легко вам, мабуть, з таким чоловіком, який завжди десь мандрує, — мовив Герствуд до Керрі.

— На цей раз вона поїде зі мною, — сказав Друе.

— В такому разі до від'їзду ви повинні побувати зі мною в театрі.

— Чудово, — згодився Друе. — Що ти скажеш, Керрі?

— Я б охоче пішла, — відповіла вона.

Герствуд зробив усе можливе, щоб Керрі виграла. Він

радів з її успіху, ще і ще перелічував її виграш, нарешті зібрав гроші і поклав їх в її простягнену руку. Після легкої вечери з вином, яке він приніс, Герствуд делікатно

попрощався.

— Пам'ятайте ж, — промовив він, звертаючись спершу до Керрі, а потім переводячи погляд на Друе, — о пів на восьму ви повинні бути напоготові: я заїду за вами.

Вони провели його до дверей, де чекав екіпаж, привітно світлячись у темряві двома червоними вогниками.

— Майте на увазі, — дружнім тоном звернувся він до Друе, — що коли ви поїдете куди-небудь, а ваша дружина залишиться, ви повинні дозволити мені розважити її трохи, щоб вона не так сумувала на самоті.

— Гаразд, — відповів Друе, дуже задоволений такою уважністю приятеля.

— Ви дуже ласкаві, — мовила Керрі.

— Та що ви! — відказав Герствуд. — Ваш чоловік, сподіваюсь, зробив би для мене те ж саме.

Він усміхнувся і став спускатися сходами.

На Керрі він справив дуже сильне враження. Вона ще ніколи не зустрічала такої чарівної людини. Друе теж був задоволений.

— Такий милий чоловік, — сказав він, коли вони повернулися до своєї затишної вітальні. — І який же добрий друг!

— З усього видно, — погодилась Керрі.

РОЗДІЛ XI

Спокусливий блиск, Почуття насторожі

Керрі належала до здібних учениць долі, і особливо легко вона засвоювала все, що стосувалося зовнішніх форм життя. Побачивши якусь річ, вона одразу питала себе, чи буде їй ця річ до лиця — що, до речі, не свідчить ні про витонченість почуттів, ні про високий розум. Такі міркування не хвилюють справжню мудрість, не турбують вони й людей на найнижчому ступені розумового розвитку. До Керрі гарне вбрання промовляло вельми переконливо, улесливо, мов єзуїт. І вона вельми прихильно слухала цей голос — голос так званих неживих речей. Хто зміг би перекласти на нашу мову промовистість дорогоцінного каміння?

"Люба моя, — говорив мереживний комірець, куплений у "Партріджа", — ти поглянь тільки, як я тобі личу! Не відмовляйся ж від мене".

"Ах, які гарненькі ніжки, — говорила шкіра м'яких нових черевиків, — і як я їх чудово облягаю. Жаль буде, якщо вони мене не матимуть".

Коли вона брала ці речі в руки чи одягала на себе, вона могла без упину думати про те, що від них слід відмовитись, і мучитись, згадуючи, якою ціною їх здобуто. А далі починала гнати від себе ці гнітючі думки, бо не в силі була відмовитись від тих речей. Марно волато її сумління: "Одягни свою стару сукню і зношені черевики". Вона змогла б, мабуть, перемогти страх голоду і повернутися до старого життя, Сумління допомогло б їй подолати і думки про тяжку працю, про нудне, убоге існування і нестатки. Але зіпсувати свою зовнішність? Одягти убоге й старе убрання? Ніколи в світі!

Друе, з свого боку, зміцнював подібні думки Керрі, ослаблюючи її опір різним спокусам. А це так легко, коли висловлені кимсь погляди збігаються з нашими

бажаннями! Друе з властивою йому щиросердістю не переставав милуватись її вродою; він дивився на неї з захопленням, і вона брала усе за чисту правду. Вона не була досвідчена кокетка, але дуже швидко опановувала це мистецтво. Друе мав звичку, характерну для людей його типу, придивлятися на вулиці до ошатно вбраних і вродливих жінок, кидаючи раз у раз різні зауваження. Він зовсім по-жіночому любив гарне вбрання і тому міг бути добрим суддею — якщо не розуму жінки, то принаймні її одягу. Він придивлявся до того, як елегантні дами ступають своїми ніжками, як тримають підборіддя, як граціозно вигинають стан. Знадливе, легеньке похитування жіночих стегон розпалювало Друе, неначе п'яницю — іскристий струмінь доброго вина. Він обертався і проводжав поглядом прекрасне видіння, аж тремтячи від захвату, якого з дитячою безпосередністю не міг приховати. Він захоплювався в жінках тим, чим вони й самі захоплюються в собі — грацією. Перед олтарем грації він схиляв коліна разом з ними, як палко віруючий.

— Ти звернула увагу на жінку, яка тільки що пройшла? — спитав він Керрі під час їхньої першої спільної прогулянки. — Правда, гарна хода?

Керрі оглянулась і теж оцінила граціозну ходу, на яку він звернув увагу.

— Так, справді, — охоче погодилась вона, і в неї промайнула думка, що, можливо, вона сама не може цим похвалитись. Якщо це так гарно, треба буде придивитись краще. В неї виникло інстинктивне бажання перейняти таку ходу. Певна річ, вона зуміє!

Коли увагу такої жінки, як Керрі, раз у раз на щось звертають, раз у раз чимсь захоплюються, вона робить логічні висновки і діє відповідно до них. Друе бракувало такту, і він не розумів, що значно краще було б переконати її, ніби вона змагається сама з собою, а не з іншими жінками, які нібито кращі від неї. Друе не поводився б так з дозрілішою і досвідченішою жінкою, але Керрі він вважав за наївне дівчатко. Менш розумний, ніж вона, він не розумів її вразливості і завдавав їй ран, без упину її повчаючи. А тим часом захоплення його своєю ученицею й жертвою дедалі зростало, і тому така його поведінка була дуже нерозважна.

Керрі сприймала науку охоче. Вона бачила, що саме подобається Друе, і невиразно усвідомлювала його слабості. Мужчина багато втрачає в очах жінки, коли так щедро виявляє своє захоплення іншими. Жінка вважає, що на світі існує один-єдиний об'єкт, вартий найвищої похвали, — вона сама. Щоб мати успіх у багатьох жінок, мужчина повинен цілком віддаватися кожній.

У власній квартирі Керрі теж бачила багато повчального.

В тому самому домі мешкав адміністратор театру "Стандарт", містер Френк А. Гейл, з дружиною, гарненькою чорнявою дамою років тридцяти п'яти. Вони належали до людей, яких багато в сучасній Америці, що живуть пристойно, але проживають усе до останнього цента. Гейл одержував сорок п'ять доларів на тиждень. Його дружина, ще дуже приваблива жінка, бажаючи завжди залишатись молодою, не визнавала ні господарських турбот, ні мороки з вихованням дітей. Як і Друе з Керрі, це подружжя займало три кімнати, якраз над ними.

Скоро місіс Гейл познайомилася з Керрі, і вони почали разом ходити на прогулянки. Довгий час у Керрі не було іншого товариства, і тому вона мимоволі дивилася на світ крізь призму балачок цієї дами. Всілякі банальні фрази, вихваляння багатства, прописна мораль — усе, чим був набитий пасивний мозок цієї жінки, виливалося на Керрі і на деякий час зовсім сплутало її думки.

З другого боку, власні почуття Керрі протистояли цим впливам. Їй, безперечно, було властиве безустанне поривання до чогось кращого. В цей бік схиляли її усі ті враження, які промовляли до її серця.

У кімнатах по той бік коридора жила молода дівчина з матір'ю, що прибули з Івенсвіла, у штаті Індіана. Це були дружина і дочка скарбника залізничної компанії. Дочка приїхала в Чикаго, щоб брати уроки музики, а мати її супроводжувала.

Керрі не була з ними знайома, але часто зустрічала дівчину, коли вона виходила й поверталася додому. Кілька разів Керрі бачила її у вітальні за фортепіано і частенько чула її гру. Ця молоденька дівчина вбиралася дуже пишно, і на її білих пальцях, коли вона грала, виблискували перспі.

Музика глибоко хвилювала Керрі. Її нерви відгукувались на певні мелодії, подібно до того, як певні струни арфи вібрують, коли ударяють по відповідних клавішах рояля. У чутливій від природи душі Керрі певні журливі ноти будили невиразні думи. Вони породжували тугу за тим, чого вона була позбавлена. Одну коротеньку п'єсу молода піаністка виконувала особливо зворушливо й ніжно. Ця мелодія долинула до Керрі крізь розчинені двері вітальні. Це було в ту пору між присмерком і ніччю, коли для людей, нічим не зайнятих, які не знайшли свого місця в житті, все довкола повиває смуток. Думка мандрує по далеких світах і повертається, обтяжена спогадами про згаслі, навіки розвіяні радощі. Керрі сиділа біля вікна і дивилася в далечінь. Друе пішов з дому ще о десятій годині ранку. Керрі пішла прогулятися, потім спробувала розважитись читанням роману Верти М. Клей[2] якого їй залишив Друе, але книжка їй не дуже сподобалась. Потім вона переодяглася у вечірню сукню і от тепер сиділа й дивилась на парк, сумна й пригнічена, цілою істотою прагнучи руху, життя, нових вражень. Думки її все снувалися навколо її нового становища, і раптом знизу долинула музика, домішуючись до її дум і підкоряючи її своїй владі. Їй пригадалося колишнє життя, усі минулі радощі і горе, і з цими спогадами прийшло хвилиenne каяття.

У такому настрої застав її Друе, що приніс із собою зовсім іншу атмосферу. Вже звечоріло, але Керрі не засвітила лампи. У каміні теж ледве жевріло.

— Де ти, Кед? — покликав він її пестливим ім'ям, яке сам для неї придумав.

— Я тут, — озвалась вона.

В її голосі бриніла туга, але Друе нездатний був це відчути. Йому бракувало тонкого почуття, бракувало поетичності, щоб обережно наблизитись до жінки і потішити її в цьому меланхолійному настрої. Замість цього він чиркнув сірником і запалив газ.

— Еге-ге! — вигукнув він. — Та ти, либонь, плакала?

На очах її ще блищали непрохані сльози.

— Фе, — промовив він, — це нікуди не годиться.

І він схопив її за руку, думаючи, з властивим йому добродушним егоїзмом, що причиною її смутку могла бути тільки його відсутність.

— Ну годі вже, годі,— вів він далі,— все буде добре. Давай краще повальсуємо трохи під оцю музику.

Він не міг би вигадати нічого недоречнішого. Керрі зрозуміла, що він нездатний їй співчувати. Вона не могла б ясно висловити, в чому саме полягає його вада, в чому він і вона відмінні, але почувала це цілою істотою. То була його перша серйозна помилка.

Друе вихваляв граціозність юної піаністки, яку вони часто зустрічали ввечері разом з її матір'ю, і Керрі почала уважно вивчати манери жінок, які трималися з почуттям власної гідності. Вона дивилася в дзеркало і надимала губки, злегка відкидаючи голівку, як це робила скарбникова дочка. Вона навчилася легким, плавним рухом підбирати спідницю — адже Друе стільки разів звертав її увагу на цей рух у сусідки і в багатьох інших жінок, а Керрі була з природи перейнятлива. Вона почала засвоювати всі оті дрібні гримаски й рухи, які властиві кожній гарненькій кокетливій жінці. Коротше кажучи, її уявлення про гарні манери значно поширилося, а слідом за тим змінилась і її зовнішність. Керрі стала жінкою з тонким смаком.

Друе це зауважив. Помітив він і новий бант у її косах, і те, що вона одного ранку по-новому уклала свої локони.

— Тобі так дуже до лиця, Кед, — сказав він.

— Справді? — зраділа вона. І того ж дня почала випробовувати й інші свої досягнення.

Вона вже не так важко ступала, наслідуючи легку ходу скарбникової дочки. Важко навіть сказати, який великий вплив мала на Керрі присутність у домі цієї панночки. У всякім разі, коли Герствуд уперше з'явився тут, він побачив молоду жінку, зовсім відмінну від тієї Керрі, з якою познайомився свого часу Друе. Вона навчилася прибиратися до лиця, покращали і її манери. У великих очах цього вродливого, граціозного створіння, ще не впевненого в собі, а тому такого несміливого, було щось дитяче, що одразу заповонило цього церемонного, добропристойного позера. Одвічна привабливість свіжості для того, хто вже в'яне! Він ще не зовсім втратив здатність відчувати чари квітучої, незіпсованої юності, і тепер це відчуття спалахнуло в ньому з новою силою. Він дивився в її вродливе личко і počував, що воно випромінює лагідне тепло юності. У великих, ясних очах Керрі його скептичний розум не міг відшукати ані сліду лукавства. Трошечки гонору, якби він і міг його помітити, навіть привабило б його, як щось зворушливе.

"Цікаво знати, — думав він, їдучи додому в своєму екіпажі,— як це Друе пощастило здобути її?"

Він з першого погляду збагнув, що Керрі здатна до більш витончених почуттів, ніж Друе.

Екіпаж котився між двох рядів газових ліхтарів, що зникали в далині. Герствуд сидів, поклавши на коліна руки в бездоганних рукавичках. Перед його очима ще була

освітлена кімната і обличчя Керрі. Він не переставав думати про її чарівність і юну вроду.

"Треба буде послати їй квітів, — подумав він. — Друе не розсердиться".

Він ні на мить не таїв од себе, що вона його приваблює. Право першості Друе його нітрохи не турбувало. Тонке павутиння думок безладно снувалося в його голові, і він сподівався, що колись воно зачепиться і закріпиться десь. Він не міг знати, не міг передбачити, до чого це призведе.

За кілька тижнів Друе, що не припиняв своїх мандрів, повертаючись із короткої поїздки в штат Омаха, зустрівся з однією із своїх колишніх знайомих, пишно вбраною дамою. Спочатку він мав намір поспішити на Огден-сквер, щоб зробити приємну несподіванку Керрі, але скоро передумав під впливом цієї зустрічі і розпочатої цікавої розмови.

— Давайте пообідаємо разом, — запропонував він своїй співрозмовниці, анітрошечки не турбуючись про те, що хтось може випадково побачити його.

— Дуже радо, — відповіла та.

Вони пішли в один з кращих ресторанів, щоб там побалакати на дозвіллі. Зустрілися вони о п'ятій годині, а о пів на восьму ще сиділи за обідом.

Друе саме закінчував оповідати якусь пригоду, і обличчя його сяяло усмішкою, коли його очі раптом зустрілися з поглядом Герствуда. Цей останній саме ввійшов в ресторан з кількома друзями і, побачивши Друе з якоюсь жінкою — зовсім не Керрі, — зробив відповідні висновки.

"Ач, який гульвіса! — подумав він і з щирим співчуттям до Керрі додав у думці: — Даремно він так кривдить бідно дівчатко!"

Коли Друе зустрівся поглядом з Герствудом, в його голові заметалися неспокійні думки. Правда, він був ще далекий від будь-яких лихих передчуттів, аж поки не побачив, що Герствуд удає, ніби не помічає його. Тоді він почав догадуватись, що той думає. Він згадав про Керрі і про те, що вони знайомі. Чорт забирай, треба буде це все пояснити Герст-вудові, щоб він не подумав, що тут є щось більше, ніж випадкова півгодинна зустріч з давньою приятелькою.

Друе вперше так занепокоївся. Він не уявляв собі, до чого може призвести це етичне ускладнення. Герствуд сміятиметься з нього, назве вітрогоном. Ну що ж, він посміється разом з Герствудом. Керрі про це ніколи не дізнається, так само як і дама, з якою він зараз сидить. А проте Друе не міг звільнитися від почуття, що щось не гаразд, що все це кидає на нього якусь тінь, хоч він ні в чому не винний. Він спохмурнів, швидко закінчив обід і, посадивши свою знайому в екіпаж, поїхав додому.

"Він мені нічого не розповів про свій новий роман, — міркував Герствуд. — Він гадає, що я вірю, ніби він кохає свою дівчинку".

"Він не має ніяких підстав вважати, ніби я якийсь гуль-тяй, після того як я його познайомив з Керрі", — міркував Друе.

— А я вас бачив! — весело зауважив Герствуд, коли Друе через деякий час завітав до його розкішного бару, без якого не міг обійтися. І він повчально, зовсім по-

батьківськи, підняв палець угору.

— Та це просто одна давня знайома, з якою я випадково зустрівся по дорозі з вокзалу! — поквапився пояснити Друе. — Вона колись була справжня красуня.

— Ще й досі трохи подобається, га? — промовив Герствуд ніби жартома.

— Та ні! — заперечив Друе. — Я просто ніяк не міг від неї відкараскатись.

— Надовго приїхали? — спитав Герствуд.

— Лише на кілька днів.

— Ви обов'язково повинні захопити з собою вашу дівчинку і пообідати зі мною, — сказав Герствуд. — Бо ви її, здається, тримаєте під замком. Я візьму ложу на Джо Джефферсона.

— Добре, — відповів комівояжер. — Я й на думці не маю її замикати!

Герствуд був дуже задоволений. Він не вірив, що Друе щиро кохає Керрі. Він заздрихав йому, і в погляді, яким він дивився на добре вдягненого, веселого торговельного агента, що завжди йому так подобався, тепер прозирало ревниве почуття суперника. Він почав причепливо оцінювати розум Друе і його привабливість як чоловічини, намагався відшукати його слабкі місця. Хоч би якої доброї думки був він про цього молодика, він трошки зневажав його як коханця. Такого не важко буде подолати! Та досить було б натякнути

Керрі на таку пригоду, як в цей четвер, і все було б скінчено! Він не переставав думати про це, уже мало не тріумфуючи, а Друе слухав його сміх і балачки і нічогосінько не помічав. Він не вмів розбиратися в настроях і читати в погляді такої людини, як Герствуд. І Друе з усмішкою прийняв запрошення, тим часом як його приятель стежив за ним поглядом яструба.

А героїня цієї заплутаної комедії ні про кого з них і не думала в цю мить. Вона силкувалася впорядкувати свої думки й почуття, збурені новими умовами, в які вона потрапила, і їй, здавалось, не загрожували ніякі страждання через Друе чи Герствуда.

Якось увечері Друе застав її, коли вона чепурилася перед дзеркалом.

— Знаєш, Кед, — сказав він, входячи несподівано, — ти, я бачу, стаєш кокеткою.

— Зовсім ні, — відповіла вона, усміхаючись.

— У всякому разі, ти таки й справді з біса гарненька, — провадив він, обнімаючи її рукою за стан. — Одягни-но свою темно-синю сукню і ходім у театр.

— Я пообіцяла місіс Гейл піти з нею сьогодні на виставку, — промовила Керрі, немов перепрошуючи, що не може фти з ним.

— Справді? — перепитав він неухважно. — Ну, мене виставка не цікавить.

— Я справді не знаю, що мені тепер робити, — сказала Керрі збентежено, але все не запропонувала порушити свою обіцянку, щоб піти з ним.

Саме в цю мить у двері постукали, і покоївка подала лист.

— Посильний чекає відповіді, — сказала вона.

— Від Герствуда, — сказав Друе, поглянувши на конверт і розпечатуючи його.

"Сьогодні ви повинні неодмінно піти зі мною до театру, подивитись на Джо Джефферсона, — стояло в листі. — Адже ви мені пообіцяли. Я чути не хочу ніяких

відмов".

— Ну от, що ти на це скажеш? — спитав Друе без усякої потайної думки.

А Керрі вже готова була згодитись. Проте вона стримано відповіла:

— Ти краще сам вирішуй, Чарлі.

— Я думаю, нам слід би піти, якщо ти можеш відмовитись від прогулянки з сусідкою, — сказав Друе.

— Звичайно, можу, — відповіла Керрі, не замислюючись ні на мить.

Друе вийняв поштовий папір, щоб написати відповідь, а Керрі пішла переодягатися. Вона й сама не знала, чому так зраділа цьому запрошенню.

— Зробити таку зачіску, як учора? — спитала вона, виходячи з кімнати з одягом у руках.

— Звичайно, — відказав він.

Керрі була рада, що він нічого не помітив. Вона зовсім не вважала, що так охоче приймає запрошення Герствуда, бо він їй подобається. Просто товариство Герствуда і Друе здавалося їй найприємнішим з усього, що вона могла мати в цей вечір. Вона прибралася якнайкраще і, попросивши пробачення у сусідки, вони подалися до театру.

— О, — вигукнув Герствуд, коли вони з'явилися у вестибюлі театру, — сьогодні ми чарівні, як ніколи.

Керрі аж затремтіла під його захопленим поглядом.

— Ходімо, — сказав він і повів їх у глиб театру.

Публіка вражала вишуканістю туалетів. Більший шик важко було собі уявити.

— Ви коли-небудь бачили Джефферсона? — спитав Герствуд Керрі, нахилиючись до неї, коли вони вже сиділи в ложі.

— Ніколи, — відповіла вона.

— О, він незрівнянний, незрівнянний! — і Герствуд почав вихвалити гру актора, повторюючи заяложені фрази людей свого кола.

Він послав Друе принести програму розказав Керрі про Джефферсона все, що чув від інших. Його співрозмовниця раювала: її зовсім загіпнотизувало оточення, розкішна ложа, елегантність її супутника. Кілька разів їхні очі випадково зустрічались, і тоді на неї ринув такий потік нестримних почуттів, якого вона і не уявляла ніколи раніше. Вона нічого не могла зрозуміти, бо за мить і в погляді, і в рухах Герствуда можна було прочитати тільки вдавану байдужість та ще, хіба, найвишуканішу чемність.

Друе брав участь у розмові, але поряд з Герствудом він дуже програвав. І, слухаючи Герствуда, який розважав їх обох, Керрі переконувалась, що перед нею людина, у всіх відношеннях вища від Друе. Вона інстинктивно відчувала, що він розумніший, сильніший і при тому тримається так просто. На кінець третьої дії вона остаточно дійшла висновку, що Друе тільки добрий хлопець, але в усіх інших відношеннях йому багато чого бракує. Від такого невігідного порівняння він щохвилини все більше втрачав у її очах.

— Я чудово провела час, — промовила Керрі, коли спектакль закінчився і вони

виходили з театру.

— Я також, — підхопив Друе, не підозріваючи про битву, яка тільки що відбулася і завдала великої шкоди його позиціям. Він нагадував у цю мить засліпленого власного могутністю китайського імператора, який велично сидить на троні, і гадки не маючи, що його найкращі землі вже в руках ворогів.

— А я без вас нудьгував би цілий вечір, — відповів Герствуд. — На добраніч.

Він узяв маленьку ручку Керрі, і струмись палкого почуття перебіг між ними.

— Я так стомилася, — промовила Керрі, відхиляючись назад, коли Друе заговорив з нею у вагоні конки.

Ну, то відпочинь, а я піду покурю, — сказав він, підводячись, і безтурботно вийшов на площадку, залишаючи поле бою у тому самому стані.

РОЗДІЛ XII

Вогні у вікнах. Благання посланця

Місіс Герствуд не мала найменшого уявлення про моральну нестійкість свого чоловіка, хоч могла б бути передбачливіша, бо добре знала його нахили. Вона належала до тих жінок, від яких усього можна сподіватись. Навіть Герствуд не міг би сказати з певністю, що зробить його дружина в тому або іншому випадку. Він ніколи не бачив, щоб її щось вивело з рівноваги. Справді, ця жінка не дозволила б собі розлютитися до нестями. Вона надто мало вірила в людей і тому добре знала, що безгрішних немає. Крім того, в основі її вчинків завжди лежав розрахунок, і вона нізащо не рискнула б, зчинивши галас, втратити можливість усе розвідати якнайкраще. Її лють ніколи не вилилася б в одному, навіть найжорстокішому ударі. Вона стала б вичікувати й виношувати помсту, вивчаючи становище і збираючись на силі для такого удару, який задовольнив би її ненависть. Водночас вона б не гаючись завдала ворогові будь-якої шкоди, великої чи малої, якби могла зробити це так, щоб він не знав, від кого походить удар. Це була холодна, егоїстична жінка, в голові якої таїлося чимало такого, чого вона ніколи б не зрадила навіть блискавичним поглядом.

Герствуд підозрював дещо таке у вдачі дружини, хоч і не мав прямих підтверджень цієї підозри. Між ними панував мир, і до певної міри він був задоволений їхніми стосунками. Він анітрохи не боявся її — для цього не було ніяких причин. Вона і досі трохи пишалася своїм чоловіком, тим більше, що завжди дбала про добру репутацію своєї сім'ї.

І все ж таки в душі вона раділа, що значна частина чоловікового майна була записана на неї; Герствуд зробив це з обережності ще в той час, коли домашнє вогнище важило для нього значно більше, ніж тепер. У неї не було ніяких підстав чекати, що в її сімейному житті стануться коли-небудь зміни на гірше, а проте якісь тіні від сучасних подій, що часом затьмарюють для нас майбутнє, час від часу нагадували їй про цю приємну обставину. Завдяки цьому вона завжди могла домагатися свого, а Герствуд поводився дуже обережно, почуваючи, що її незадоволення може призвести хтось до чого.

Трапилося так, що в той вечір, коли Герствуд, Керрі й Друе були в ложі в театрі

Мак-Вікера, Герствуд-молодший сидів у шостому ряду партера з дочкою містера Кармайкла, співвласника однієї з великих чикагських мануфактурних фірм. Герствуд не бачив сина, бо, за своїм звичаєм, сидів у глибині ложі. Його можна було побачити лише тоді, коли він нахилився вперед, та й то тільки з перших шести рядів партеру. Він завжди поводився так у театрі, щоб не привертати до себе нічиєї уваги, бо так було для нього спокійніше.

Герствуд завжди боявся, що його поведінку можуть хибно витлумачити, що про нього піде поговор, він обережно оглядався на всі боки і зважував кожний крок і кожний рух.

Вранці, за сніданком, син сказав йому:

— Тату, я бачив тебе учора ввечері.

— Ти теж був у Мак-Вікера? — спокійнісінько спитав Герствуд.

— Так, — відповів Джордж-молодший.

— З ким?

— З міс Кармайкл.

Місіс Герствуд поглянула на чоловіка допитливо, але його вигляд нічого їй не сказав; можливо, він тільки випадково зайшов до театру.

— Як пройшов спектакль? — спитала вона.

— Непогано, — відповів Герствуд, — тільки п'єса стара — "Ріп ван Вінкл".

— З ким же ти був? — спитала дружина з удаваною байдужістю.

— З Чарлі Друе та його дружиною. Це друзі Моя, приїжджі.

Становище Герствуда було таке, що в усьому цьому не було нічого неприродного. Його дружина розуміла, що службові інтереси примушують його часом бувати в товаристві і без неї. Але останнім часом він уже кілька разів, посилаючись на службові обов'язки, відмовився піти з нею кудись увечері. Так було і минулого ранку.

— А мені здавалось, ти казав, що будеш зайнятий увечері, — обережно зауважила вона.

— Я й був зайнятий! — вигукнув він. — Довелося одірватись і піти, а потім сидіти до другої години ночі.

На цьому розмова скінчилась, лишивши однак після себе неприємне почуття. Саме тоді чоловік почав ставитись до бажань дружини особливо неухважно. Уже кілька років його почуття до неї все згасало, і він нудгував у її товаристві. А тепер, коли над його обрієм сходила нова зоря, старе світило зовсім погасло. Йому б хотілося забути про минуле, і кожне нагадування його дратувало.

Місіс Герствуд, навпаки, не хотіла нічим поступатися і вимагала від чоловіка суворого додержання шлюбної угоди, дарма що ця угода вже давно стала мертвою буквою.

— Сьогодні ми збираємось у гості, — сказала вона через кілька днів. — Я б хотіла, щоб ти пішов з нами. Ми йдемо до Кінслі, там буде містер Філліпс з дружиною. Вони спинилися в готелі "Тремонт", і ми хочемо їм показати місто.

Після того, що сталось у вівторок, Герствуд не міг відмовитись хоч Філліпси були

зовсім нецікаві із своїм порожнім гонором і неуцтвом. Він погодився, але неохоче, і вийшов з дому в поганому настрої.

"Треба покласти цьому край, — подумав він. — Я не збираюсь морочити собі голову всілякими приїжджими, коли в мене є робота".

Незабаром місіс Герствуд придумала нову розвагу — цього разу вона збиралась на денну виставу в театр.

— Люба моя, — відповів він, — у мене нема часу. Я дуже зайнятий.

— Для інших у тебе знаходиться час, — кинула вона, дуже роздратована.

— Нічого подібного! — обурився він. — Я просто не можу нехтувати діловими знайомствами, от і все!

— Ну добре, добре! — вигукнула вона і міцно стиснула губи.

Між ними запанувала ще більша незлагода.

Водночас інтерес Герствуда до маленької фабричної робітниці, з якою його познайомив Друе, зростав, можна сказати, майже прямо пропорційно. А ця юна особа швидко розвивалась під впливом свого становища і науки, яку вона діставала від нової приятельки. У неї були всі задатки, щоб вибороти собі те, чого вона прагнула, — краще становище в житті. Близьк розкошів, що вабив її здалека, не давав їй спокою. Не можна сказати, щоб її обізнаність з життям дуже збільшилась, зате бажання пробуджувались і множились. Нескінченні теревені місіс Гейл про багатство, про становище в світі навчали її розбиратися в різних ступенях заможності.

Місіс Гейл любила прокататися в добру погоду, надвечір, щоб помилуватися неприступними для неї розкішними віллами і газонами навколо них. На Північній стороні в той час виросло чимало гарних будинків, що простяглися вздовж нинішньої Північної набережної. Стіна з каменю і штучного граніту, яка нині оточує берег озера, тоді ще не існувала, але вже була прокладена чудова дорога; зелені газони поміж будинками тішили зір, а самі будинки були новісінькі і дуже гарні. Коли минула зима і настали перші погожі весняні дні, місіс Гейл найняла якомсь екіпаж і запросила Керрі покататись. Вони проїхали спершу до Лінкольн-парку, потім далі, в напрямі до Івенстона, повернули назад о четвертій годині ідесь близько п'ятої досягли північного кінця набережної. В цю пору року дні ще досить короткі, і величезне місто вже почали огортати сутінки. Ліхтарі спалахували, розливаючи те м'яке світло, що здається ріденьким і прозорим. Повітря пестило тією невимовно ніжною свіжістю, що пробуджує і тіло і душу. Керрі відчувала красу цієї днини. В її душі визрівали нові глибокі пориви. Екіпаж мчав уперед по гладенькій бруківці. Час від часу вони зустрічали інші екіпажі. Керрі бачила, як один з них зупинився, лакей зіскочив і розчинив дверцята перед джентльменом, який, певно, повертався з вечірньої прогулянки. За широкими газонами, що ледве починали зеленіти, м'яко сяяли лампи, неясно освітлюючи розкішні кімнати. Тут впадало в око тільки одне крісло, там стіл, там затишний куточок, але все це приваблювало її з нездоланною силою. Ніби зринали з дитячих спогадів омріяні колись казкові палаци й королівські замки. Керрі здавалося, що за цими розкішними, оздобленими різьбленням ганками, за дверима з кольоровими,

блискучими шибками, заллятими світлом з кришталевих гранчастих і круглих ліхтарів, не може бути ні турбот, ні нездійснених бажань. Вона була певна, що щастя повинно бути саме там. Якби вона тільки могла пройти по цій широкій алеї, піднятися на цей розкішний ганок, що здавався їй таким прекрасним, увійти в ці двері граціозною і багатою, — о, як швидко зник би смуток і в одну мить ущух біль в серці! Вона дивилась, дивилась, і захоплювалася, і мріяла, і вся віддавалася тоскному бажанню, а неспокійний, солодкий голос спокуси без упину нашіптував їй щось,

— Якби мені отакий дім, — промовила місіс Гейл сумно. — От було б чудово!

— А кажуть, ніби немає на світі щасливих людей, — озвалась Керрі.

Вона стільки чула лицемірних балачок лисиці про зелений виноград!

— А проте я помічаю, що люди в розкішних будинках якось миряться зі своїм нещасливим становищем! — іронічно зауважила місіс Гейл.

Повернувшись до своєї квартири, Керрі була вражена її убогістю в порівнянні з тим, що вона тільки що бачила. Вона добре розуміла, що це лише три невеличкі, більш-менш пристойно мебльовані наймані кімнатки. Вона тепер порівнювала їх не з тим, що мала колись, а з тим, чим щойно милувалася. Блискучі ганки пишних будинків ще сяяли перед її очима, стукіт коліс розкішних екіпажів ще бринів у вухах. Хто такий, зрештою, Друе? А вона, що таке вона? Сидячи в кріслі-гойдалці коло вікна, вона все думала над цим, втупивши погляд поза освітлений ліхтарями парк, туди, де мерехтіли вогні будинків на авеню Уоррен і авеню Ешланд. Керрі була надто збуджена, щоб піти вниз попоїсти. Вона не могла нічого робити, гойдалася в задумі у кріслі й наспівувала. Пригадувалися старі, забуті мелодії, і від цих звуків ще болючіше стискалося серце. Тоскний неспокій, сповнений бажань, мучив її. Їй ввижалася то кімната в старенькому будиночку в Колумбія-Сіті, то пишні палаци на набережній, то гарне убрання якоїсь дами, то ще якесь вишукане видовище. Нестерпний смуток все дужче огортав її, але до нього домішувались невиразні прагнення, мрії. Їй уже здавалось, що вона безнадійно самотня, всіма покинута й забута, і вона ледве стримувала тремтіння губ. Час минав, а вона все наспівувала й наспівувала, сидячи в темряві коло вікна, не розуміючи того, що вона в цю мить така щаслива, як тільки можна побажати.

Керрі все ще була в такому настрої, коли раптом увійшла покоївка й сказала, що у вітальні містер Герствуд і що він хоче бачити містера і місіс Друе.

"Він, мабуть, не знає, що Чарлі поїхав", — подумала Керрі.

Вона всю зиму майже не бачила управителя бару, але ніколи не забувала про нього. То те, то інше нагадувало їй про цього чоловіка, який справив на неї таке сильне враження. Вона одразу кинулася до дзеркала, стурбована думкою про свій вигляд, але, подивившись на себе, заспокоїлась і спустилась у вітальню.

Герствуд, як завжди, був чарівний. Ні, він не знав, що Друе немає в Чикаго, сказав він. Втім, ця новина не справила на нього особливого враження, і він звернув розмову на загальні теми, які могли цікавити Керрі. А він умів підтримувати розмову так невимушено! Чималий досвід допомагав йому в цьому, до того ж він знав, що йому симпатизують. Керрі слухала його залюбки, він це бачив і дуже скоро цілком заволодів

її уявою. Він присунув свій стілець трохи ближче і навмисне притишив голос, щоб його розмова з нею здавалась інтимнішою. Він описував різні розваги і людей, з якими йому доводилось зустрічатись. Він побував там і там, бачив те і те. Керрі мимоволі проймалася бажанням теж побачити все це, і водночас він не давав їй ні на мить забувати про нього самого. Вона весь час відчувала його присутність, його чари. Іноді він, усміхаючись, повільно підводив очі, щоб підкреслити якесь слово, і його погляд заворожував її. Їй уже подобалося все в ньому. Один раз, для більшої переконливості, він торкнувся її руки, і вона тільки усміхнулася. Він ніби оточував її якоюсь особливою атмосферою, що поглинали всю її істоту. Вона ні на хвилину не відчула з ним нудьги, сама ніби стаючи розумнішою. Під його впливом вона повеселішала; прокинулося все, що було в ній кращого. Вона почувала себе з ним такою, як ні з ким, — недарма він без кінця вихваляв її. І притому в його поводженні з нею не було і сліду тієї вищості, яка була властива Друе.

У кожній їхній зустрічі, як у присутності Друе, так і без нього, було щось інтимне, невовиме, що хвилювало Керрі. Вона не відзначалася красномовністю і ніколи не вміла висловлювати своїх думок плавно й послідовно. Вона була людиною почуття, саме воно панувало над нею, глибоке і непереможне. Вона не могла б пригадати жодної багатозначної фрази з усього, що було сказане між ними, що ж до нишком кинутих поглядів та прихованих відчуттів, то яка жінка не збереже їх таємниці? Нічого подібного між нею і Друе ніколи не бувало, та й не могло бути. Вона піддалася йому, бо була охоплена страхом, а він у ту хвилину з'явився перед нею як бажаний рятівник. Тепер же до неї промовляли таємні бурхливі почуття, яких Друе не міг би навіть зрозуміти. Погляди Герствуда були переконливіші, ніж найпалкіші запевнення закоханого. Ці погляди не вимагали негайно щось вирішувати, на них не треба було відповідати.

Люди взагалі переоцінюють значення слів, піддаючись ілюзії, ніби розмови призводять до істотних наслідків. А тим часом, як правило, переконують зовсім не слова, а те, що за ними ховається; справжні рушійні сили — почуття й бажання. І серце прислухається лише тоді, коли слова перестають йому заважати.

Розмовляючи з Герствудом, Керрі вслухалася не в слова, а в те, що таїлося за ними. Яка промовиста зовнішність! Як само за себе говорить його високе становище! Його потяг до неї, що дедалі зростав, лягав на її душу, як ніжний дотик руки. Він не лякав її, бо був невидимий; вона не турбувалася, що скажуть люди, що вона сама скаже собі, бо він був непомітний. Благання, переконливі умовляння зректись чийхось старих прав і визнати нові, — і все це без слів. Розмова, яка в цей час точилася, була акомпанементом до того, що між ними відбувалось, як тихий музичний супровід до драматичної дії на сцені.

— Ви коли-небудь бачили вілли, що стоять уздовж набережної над озером на Північній стороні? — спитав Гер-ствуд.

— Так, якраз сьогодні я побувала там з місіс Гейл. Які вони гарні!

— Так, дуже гарні, — potwierдив він.

— О боже, — сказала Керрі задумливо, — як би мені хотілося жити в такому домі!

— Ви не дуже щасливі,— повільно промовив Герствуд після недовгої мовчанки.

Він пильно глянув їй просто в вічі. Герствуд відчував, що зачепив болюче місце і що це добра нагода закинути слівце за себе. Він тихенько нахилився ще ближче і не відривав від неї пильного погляду, розуміючи, що настала критична мить. Керрі спробувала відвести очі, але це було марне зусилля: вся сила чоловічої волі спрямувалася на неї. Герствуд знав, що від цієї хвилини багато залежить, і хотів її підкорити. Він усе дивився й дивився, і чим далі це тривало, тим ставало нестерпніше. Маленька фабрична робітниця потрапила в цілковиту безвихідь. Вона вже зовсім втрачала рівновагу.

— О, ви не повинні так дивитись на мене, — мовила вона нарешті.

— Я нічого не можу з собою вдіяти, — відповів він.

Це її трохи розчулило, і вона не протестувала більше, додаючи йому сміливості.

— Ви не^адоволені життям, правда ж?

— Ні,— тихо відповіла вона.

Герствуд побачив, вірніше, відчув, що він господар становища. Присунувшись ще ближче, він доторкнувся до її руки.

— Не треба! — вигукнула вона і схопилася з місця.

— Пробачте, я ненавмисне, — відповів він спокійно.

Керрі не втекла від нього, хоч могла це зробити. Вона навіть не припинила розмови, а він з чарівною невимушеністю заговорив про щось дуже цікаве. Незабаром він підвівся і почав прощатись, і вона відчула, що перемога на його боці.

— Не треба журитись, — мовив він ніжно, — колись усе буде гаразд!

Вона не відповіла нічого, бо не знала, що сказати.

— Ми з вами добрі друзі, правда? — сказав він, простягаючи руку.

— Так, — відповіла вона.

— В такому разі ні слова про це, поки я не побачуся з вами знову.

Він затримав її руку в своїй.

— Цього я не можу обіцяти, — відповіла вона, вагаючись.

— Треба бути великодушнішою, — промовив він так просто, що зворушив її.

— Не будемо більше говорити про це, — відповіла вона.

— Чудово, — зрадів Герствуд.

Він спустився по сходах і сів у свій екіпаж, а Керрі замкнула двері і піднялася в свою кімнату. Вона скинула перед дзеркалом широкий мереживний комірець і недавно куплений гарненький поясок з крокодилячої шкіри.

— Я стаю просто гидка! — промовила вона до себе, щиро стурбована й засоромлена. — Все, що я роблю, недобре.

Керрі розпустила волосся, і воно розсипалося темними хвилями. Вона напружено перебирала в думці події цього вечора.

— Не знаю, — прошепотіла вона нарешті,— що мені робити?

— Так, — промовив сам до себе Герствуд, що в цей час їхав в екіпажі,— вона мене

любить. Я певен.

І всю дорогу до свого бару, добрих чотири милі, управитель весело насвистував стару пісеньку, якої він не згадував уже років п'ятнадцять.

РОЗДІЛ XIII

Вірчі грамоти прийнято. Вавілонське стовпотворіння

Ще не минуло двох діб після розмови між Керрі й Герствудом, як він знову з'явився на Огден-сквері. Весь цей час він невідступно думав про неї. Її поблажливість розпалила його. Він почував, що доб'ється успіху, і дуже швидко.

Його інтерес до Керрі, щоб не сказати закоханість, був глибший, ніж просте бажання. То був розквіт почуттів, які вже багато років в'янули на сухому, неродючому ґрунті. Дуже можливо, що всі ті жінки, які доти привертали його увагу, були гірші, ніж Керрі. У нього не було жодного справжнього любовного захоплення після того, яке скінчилось одруженням, і він встиг зрозуміти, які незрілі й помилкові були його колишні уявлення. Щоразу, коли він про це думав, він казав собі, що якби довелося все починати спочатку, він нізащо не одружився б з такою жінкою, як місіс Герствуд. Водночас життєвий досвід дуже зменшив його пошану до прекрасної статі. Він ставився до жінок досить цинічно, для чого мав багато підстав. Усі ті, яких він знав до зустрічі з Керрі, були дуже схожі поміж собою: егоїстичні, неосвічені й нещирі. В дружинах його приятелів не було нічого привабливого, а його власна дружина виявилась холодною, буденною істотою, від якої він не мав ніякої втіхи. Те, що він знав про різні кубла, де шукали задоволення своїх низьких інстинктів світські люди (а знав він чимало!), викликало в ньому огиду. Майже до всіх жінок він почував недовіру — для нього це були істоти, що прагнуть тільки мати користь із своєї краси й убрання. І він дивився на них проникливим, зневажливим поглядом. Водночас він був досить розумний, щоб шанувати достойну жінку. Він, правда, не став би замислюватися над таким чудом, як добродісна жінка. Він скинув би перед нею капелюх і примусив би замовкнути базік і циніків, подібно до того, як ірландець — хазяїн нічліжки на Бауері,— шанобливо схиляючись перед милосердною сестрою, охоче і щедро жертвує на добродійні справи. При цьому він би, однак, не замислився над тим, чому він це робить.

Чоловік у становищі Герствуда, натрапивши, після довгої низки зустрічей з нічого не вартими чи гидкими жінками, на молоду, незіпсовану, щирі істоту, намагається або відійти, відчуваючи, яка велика відстань між ними, або, навпаки, наблизитися, захопившись своїм відкриттям. Такі чоловіки можуть наблизитися до юної жінки тільки кружним шляхом. Вони не мають заздалегідь виробленого методу, не знають, здобути прихильність юної істоти, і починають наставляти на неї пастки. Якщо мушка, на свою біду, залетіла в сіть, павук підповзає і диктує їй свої умови. І коли молода недосвідчена дівчина, що опинилась у вирі міського життя, потрапляє ненароком у поле зору бувалого зальотника, він, почавши навіть дуже здалека, може швидко наблизитися до мети, пускаючи в хід свої чари.

Прийнявши запрошення Друе, Герствуд думав, що поба-. чить ще одну модну

картинку з вродливим личком. Він пішов, збираючись провести вечір легковажно й весело і зараз же назавжди забути випадкове знайомство. І раптом він побачив жінку, юність і краса якої причарували його. В лагідному погляді Керрі не було й сліду корисливості полюбовниці, в її несміливих манерах не було нічого, що хоч трохи скидалося б на спритність куртизанки. Він одразу зрозумів, що помилився в своїх передбаченнях, що це бідолашне створіння потрапило сюди через якісь скрутні обставини. Він зацікавився нею, сповнений співчуття, щоправда, не зовсім безкорисливого. Бажання здобути її прихильність пов'язувалося з переконанням, що з ним їй буде краще, ніж з Друе. Ніколи ще, скільки він жив, Герствуд нічому так не заздрив, як цій перемозі свого приятеля-комівояжера.

Керрі, безумовно, була морально вища від Герствуда, як вона була розумніша за Друе. Від неї ще віяло свіжим духом полів, в її очах ще не згас відблиск сільського сонця. Тут годі було знайти підступність або зажерливість. Власне, вона мала до цього природжені нахили, але все, що-її оточувало, сповнювало її таким зачудованням, в ній прокидалося стільки бажань, що вона ще не могла стати користолюбною. Її вражала незбагненна складність життя цього величезного міста. Цвіт юності відчув у ній Герствуд. Вона вабила його| як свіжий плід, який він сам зірвав би з дерева. В її присутності він ніби перегосився із спеки літнього дня під повів весняного вітерця.

Зоставшись після описаної сцени сама, не маючи з ким порадитись, Керрі довго сушила собі голову, доходячи найдивніших висновків; нарешті ці марні зусилля втомили її і вона облишила їх. Вона розуміла, що дечим зобов'язана Друе. Це ж було ніби вчора — він допоміг їй у скруті й розпачі. Керрі мала до нього найкращі почуття. Вона віддавала належне його вроді, його благородству, а коли його не було поруч, вона навіть забувала, який він егоїстичний. Та все ж таки вода це почувала, щоб їх єднали якісь міцні зв'язки, які віддаляли б її від інших, чоловіків. Уся його поведінка не давала підстав для таких думок — очевидно, він і не хотів цього.

Правду кажучи, веселий комівояжер всі свої любовні зв'язки сам легковажно прирікав на недовговічність і керувався при цьому тільки власними бажаннями, непостійними й мінливими. Він безжурно йшов своїм життєвим шляхом, переконаний, що всіх чарує, що загальна любов не-

відступно супроводжуватиме його скрізь і всюди і що так триватиме вічно, йому на втіху. Коли зникало раптом з його поля зору одне із звичних облич або якісь двері назавжди зачинялися перед ним, він не дуже тим журився. Він був ще дуже молодий, звик до легких перемог і вірив, що довіку лишиться таким молодим.

А Герствуд жив думками й спогадами про Керрі. Якихось певних планів щодо неї він не мав, але твердо вирішив вирвати в неї признання, що вона його кохає. Йому здавалось, ~*їцб в її опущених віях, в її очах, які уникали його погляду, і невпевнених рухах він впізнає провісників зародження пристрасті. Йому хотілося бути коло неї, примусити її покласти свою ручку в його руку, хотілося побачити, що вона зробить після того, в чому потім виявить свої почуття. Багато років він не відчував такої тривоги і радощів. В ньому знов воскресли юнацькі почуття і рицарські манери.

Завдяки своїй посаді він мав багато вільних вечорів. Він зарекомендував себе як ретельний службовець, і тому власники бару цілком довіряли йому і він міг порядкувати своїм часом, як хотів. Він міг виходити з бару, коли заманеться, бо було відомо, що свої обов'язки управителя він виконує якнайкраще, незалежно від того, скільки часу їм приділяє. Його манери, такт, елегантна зовнішність надавали бару особливої вишуканості, що мало тут велику вагу; в той же час за довгі роки служби він досконало вивчив усе, що стосувалось постачання такого закладу. Буфетники, продавці наймалися і звільнялись, поодинці чи гуртом, але, поки він був на своєму місці, давні клієнти, завсідники бару, майже не помічали зміни. Це від нього залежав звичний для них дух, що панував тут. А тому він міг порядкувати своїм часом, як хотів, і вдень, і ввечері, але обов'язково повертався до бару між одинадцятю і дванадцятю і лишався на місці останні годину-дві і сам доглядав, як усе замикали.

— Ви вже простежте за тим, щоб усе було в порядку і щоб ніхто із службовців після вас не залишався в барі,— сказав йому якимось Мой, і жодного разу за всю свою довгу службу Герствуд не порушив цієї вказівки. Уже багато років ні один із власників не з'являвся в барі після п'ятої години вечора, а проте їхній управитель виконував свій обов'язок так неухильно, ніби вони щодня контролювали його.

В п'ятницю, через два дні після першого візиту до Керрі, Герствуд вирішив знов навідатись до неї. Він більше не міг не бачити її.

— Івенсе, — ввернувся він до старшого буфетника, — коли хтось питає жене, скажете, що я повернуся перед п'ятою годиною.

Він поспішив на Медісон-стріт, сів у копку і за півгодини був на Огден-сквері.

Керрі якраз збиралася на прогулянку і одягла світло-сіру шерстяну сукню і елегантну жакетку з двома рядами гудзиків. Капелюшок і рукавички лежали вже наготові, і Керрі пришпилювала білий мереживний комірець, коли покоївка сказала, що її хоче бачити містер Герст-вуд.

Почувши це, Керрі легенько здригнулась, проте звеліла дівчині переказати, що за хвилину зійде вниз, і швиденько закінчила туалет.

В цю мить вона й сама не могла б сказати, чи рада вона, чи шкодує, що той чарівний мужчина, управитель бару, чекає на неї. Щоки її палали, але це була скоріше нервозність, ніж страх чи радість. Вона не старалася вгадати, про що йтиме мова, почувала тільки, що треба бути обережною, що цей чоловік непереможно вабить її. Її пальці востаннє торкнулись комірця, і Керрі спустилася вниз.

Закоханий управитель бару сам трохи нервувався, дуже добре усвідомлюючи, з якою метою він прийшов. Він був сповнений рішучості цього разу перейти від слів до дій, але ось настав час для цих дій, він уже чув кроки Керрі на сходах, і рішучість раптом зникла. Зін завагався, бо, зрештою, зовсім не був певний того, як вона реагуватиме.

Та ледве Керрі вступила в кімнату і Герствуд глянув на неї, як уся його рішучість повернулася до нього. Такою простодушністю віяло від неї і така вона була гарненька, що не могла не збудити відваги в закоханому серці. А її хвилювання додало йому

сміливості.

— Як же ви живете? — запитав він невимушено. — Сьогодні така чудова погода, що я не зміг всидіти на місці і вийшов пройтися.

— Так, погода чудова, — відповіла Керрі, спиняючись перед ним., — я й сама збиралася погуляти.

— Справді? — промовив він. — В такому разі одягайте капелюшок, підемо вдвох.

Вони перейшли через парк і подалися на захід по бульвару Вашингтона, де вздовж чудової бруківки, відступаючи в глибину садів, тяглися великі будинки. На цій вулиці, заселеній заможними мешканцями Західної сторони, Герствуд занепокоївся, — тут вони були занадто на видноті. Але його врятувала вивіска в одній з бічних вулиць, яка сповіщала, що тут можна найняти екіпаж. Він одразу вирішив, що повезе Керрі кататися на Новий бульвар.

Цей бульвар у ті часи мало чим відрізнявся від звичайної польової дороги. А та частина його, яку Герствуд збирався показати Керрі, виходила так далеко за межі Західної сторони, що там майже не було будівель. Цей чудовий шлях сполучав Дуглас-парк з парком Вашингтона, або Південним, і тягнувся миль на п'ять на південь по відкритій прерії, а потім повертав на схід. Вздовж цієї частини шляху не траплялося жодного будинку, і ніщо не могло перешкодити приємній розмові.

Герствуд вибрав у стайні спокійного коня, і незабаром вони опинилися в такому відлюдному місці, де їх ніхто не міг ні почути, ні побачити.

— Ви вмієте правити конем? — спитав Герствуд.

— Я ніколи не пробувала, — відповіла Керрі.

Він передав їй віжки, а сам схрестив руки на грудях,

— Ось бачите, це нехитра справа, — мовив він, усміхаючись.

— Так, коли кінь спокійний, — відповіла Керрі.

— Трохи досвіду, і ви б навчились дуже добре правити конем, — підбадьорив він її.

Він чекав нагоди, щоб звернути розмову на інше, серйозніше. Разів зо два він змовкав, сподіваючись, що в мовчанні Керрі передадуться його думки, але вона спокійно вела далі почату розмову. Потім його мовчазливість почала впливати на неї. Потік його думок ніби заливав її. Герствуд дивився кудись удалину і, здавалося, поринув у задуму, зовсім забувши про свою супутницю. Але його задумливість була дуже промовиста. Керрі почувала, що наближається критична хвилина.

— Ви знаєте, — сказав він, — я вже багато років не був такий щасливий, як у ті вечори, що я провів з вами.

— Справді? — промовила вона з удаваним спокоєм, у душі схвильована щирим тоном, яким це було сказано.

— Я хотів вам це казати ще минулого разу, — додав він, — але якось не випало нагоди.

Керрі слухала, не пробуючи навіть відповісти. Вона й не зуміла б. Хоч вона чимало передумала після їхнього останнього побачення, змагаючись з невиразними докорами сумління, проте в що мить знову відчула його владний вплив, його чари.

— Я прийшов сьогодні,— вів він далі урочисто, — щоб сказати вам про свої почуття... щоб дізнатися, чи схочете ви мене вислухати...

Герствуд був свого роду романтиком. Він був здатний на щирі почуття — часом навіть поетичні — і під впливом сильної пристрасті, як у цю мить, ставав красномовний. Вірніше, в його схвильованій мові бриніли в такі хвилини напруження й пафос, що породжують красномовність.

— Ви й самі знаєте, — вів він далі, поклавши долоню на її руку і зупиняючись на кожному слові,— що я люблю вас...

Керрі вислухала ці слова, не поворухнувшись, цілком підпавши під його вплив. Щоб висловити свої почуття, він потребував цілковитої тиші, як у церкві, і вона мовчала, не відриваючи очей від рівнини, що розкинулася перед нею. Герствуд почекав якусь мить і знову повторив свої слова.

— Ви не повинні так говорити, — промовила вона ледь чутно.

Її відповідь звучала зовсім непереконливо. Просто треба було щось сказати. І він не звернув на її слова ніякої уваги.

— Керрі,— вів він далі, вперше з ніжністю вимовляючи її ім'я, — я хочу, щоб ви полюбили мене. Ви не уявляєте собі, як я потребую того, щоб хтось любив мене хоч трошки. Я, по суті, зовсім самотній, В моєму житті немає нічого приємного, ніяких радощів. Тільки робота і морока з людьми, які для мене ніщо.

Герствуд говорив це все, переконаний, що його доля і справді жалюгідна. Він умів, захопившись, дивитись на себе ніби збоку — і бачити те, що йому хотілося бачити в собі й навколо себе. Він говорив, і голос йому тремтів від хвилювання, знаходячи відгук в душі його супутниці.

— Ніколи б не повірила, що ви нещасливі! — промовила вона, звертаючи до нього свої великі очі, сповнені щирого співчуття. — Ви так добре знаєте життя!

— У тім-то й річ, — сумно відповів він, — що я надто добре знаю життя!

Для Керрі дуже багато важило, що шановна людина з таким поважним становищем каже їй такі речі. Її вражало, як дивно грається нею доля. Як могло статися, що за такий короткий час уся рутинна провінційного життя відійшла від неї, спала, як непотрібний одяг з плечей, і її оточувало велике місто з усіма своїми таємницями? І ось найбільша з таємниць — чоловік, діловий і грошовитий, благає її зглянутись на нього! Подумати тільки: він живе у достатках, він сильний, займає високе становище, розкішно вбирається, а проте він благає її, Керрі! Думки її плуталися, вона не знала, що думати, вона просто відкинула геть усі турботи і ніжилася в теплому струмені його почуття, як змерзла людина біля вогнища. Пристрасть Герствуда розпалювалася чимраз дужче, і в цьому жарі сумніви його супутницю танули, як віск.

— Ви гадаєте, — сказав він, — що я щасливий, що молі нема на що нарікати? Та коли б вам доводилось щодня зустрічатися з людьми, які вами нітрохи не цікавляться, коли б вам доводилось день у день бувати там, де напугує байдужість і показна пишнота, коли б серед усіх, кого ви знаєте, не було жодної душі, в якій ви могли б, шукати співчуття, з ким могли б поговорити по щирості,— мабуть, і ви б не почували себе

щасливою...

На ці слова озвалася струна в її серці: це ж наче про її становище він говорив. Вона добре знала, що це означає — зустрічатись з байдужими людьми, самотньо блукати серед натовпу, який анітрохи тобою не цікавиться. Вона ж це все пережила. Хіба ж вона не самотня й тепер? У кого їй шукати співчуття? Ні в кого із знайомих їй людей! Вона залишена напризволяще, на поталу своїм роздумам і сумнівам.

— Я був би задоволений життям, — вів далі Герствуд, — якби я знав, що ви любите мене, що я можу завжди прийти до вас, що ви мені друг. А так я просто блукаю то тут, то там, не маючи ніякої втіхи, не знаючи, як згаяти час. Поки не було вас, я нічого не робив, віддавшись на волю випадку. Та відколи ви з'явилися... ах, я тільки про вас і думаю!

І стара, як світ, ілюзія швидко заповонила Керрі: ось людина, якій вона необхідна. Вона щиро жаліла цього сумного, самотнього чоловіка. Подумати тільки: людина з таким становищем, і все йому осоружне тільки тому, що йому бракує її, і він звертається до неї з таким благанням, а вона теж така самотня і беззахисна! Як це сумно!

— Я зовсім не поганий чоловік, — додав він, ніби виправдуючись і вважаючи за потрібне дати їй пояснення. — Ви, мабуть, такої думки про мене, що я зовсім непутящий і розпусний? Я й справді бував досить легковажний, але міг би швидко позбутися цих звичок. Щоб стримувати мене, потрібні ви, якщо моє життя взагалі чогось варте.

Керрі кинула на нього погляд, сповнений ніжності, яку порок завжди збуджує в доброчесності, що сподівається вивести його на праведний шлях. Невже це можливо: такий чоловік — і потребує морального порятунку? Які ж у нього вади, що їх вона може виправити? Це мусять бути якісь дрібниці — все в ньому таке прекрасне. Мабуть, дрібненькі грішки, а до них треба ставитись з великою поблажливістю.

Він виставив себе таким самотнім, що Керрі була глибоко зворушена.

"Невже це справді так?" — думала вона,

Він обняв її рукою за стан, і вона не наважилась відсунутись. Вільною рукою він стиснув її пальці. Свіжий весняний вітерець пронісся понад шляхом, женучи потемніле торішнє листя. Кінь, не почувачи віжок, біг лінивою риссю.

— Скажіть же мені, — промовив він ледве чутно, — ви любите мене?

Керрі опустила очі.

— Признайтеся, кохана, — просив він зворушеним голосом, — ви ж любите мене, правда?

Вона не відповідала, та він відчув, що перемога за ним.

— Ну, скажіть же, — прошепотів він, притягаючи її так близько до себе, що їхні уста майже зустрілися. Він палко потиснув її руку і пустив тільки для того, щоб доторкнутись до її щок.

— Любите? — спитав він ще раз і притиснув уста до її уст.

Її уста відповіли йому.

— Тепер ви моя, правда? — промовив він радісно, і його гарні очі загорілися.

На цей раз, замість відповіді, її голівка поволі схилилась на його плече.

РОЗДІЛ XIV

Хто має очі, хай бачить. Один вплив зникає

Того вечора, опинившись у себе вдома, Керрі тілом і душею переживала велике піднесення. Радісно схвильована своїм коханням до Герствуда і його взаємністю, вона мріяла про їхнє майбутнє побачення в неділю увечері. Вони зовсім не дбали про обережність, але умовилися зустрітись у місті, власне кажучи, саме з цієї причини.

З вікна своєї квартири на верхньому поверсі місіс Гейл бачила, як Керрі поверталася додому.

"Еге, — подумала вона, — їздить кататися з іншим мужчиною, коли чоловіка нема в місті! Чоловікові слід би краще її пильнувати".

Між іншим, не тільки місіс Гейл прийшла до такого висновку. У покоївки, яка впускала Герствуда, теж склався свій погляд на цю справу. Вона не любила Керрі, вважаючи її холодною і неприємною. Зате їй дуже подобався веселий і простосердний Друе, що іноді мило жартував з нею, та й взагалі виявляв до неї увагу, якою користувалися в нього всі представниці її статі. Герствуд був стриманіший, почувалось, що він розбірливіший, і тому він не справив такого приємного враження на цю зашнуровану в тугий

корсет дівчину. Вона дивувалася, чого це він приходить так часто, чого це місіс Друе пішла з ним гуляти, коли містера Друе немає вдома. Усіма своїми міркуваннями з цього приводу вона поділилася на кухні з куховаркою. По дому пішов поговор, який нищечком переказувався з уст в уста.

Піддавшись Герствудові і освідчившись йому в коханні, Керрі тепер уже не турбувалася про свої взаємини з ним. Вона на якийсь час зовсім забула Друе, захоплена думками про благородство і красу свого коханого і про його палку пристрасть до неї. Першого вечора вона тільки перебирала в пам'яті всі подробиці їхнього побачення. Ніколи ще в своєму житті вона не переживала такого глибокого захоплення, і це почуття освітило нові риси її вдачі. Ініціативність, що досі дрімала, раптом прокинулася в ній. Вона почала практичніше дивитись на своє становище, і їй уже ввижався в майбутньому порятунок. Герствуд, здавалося їй, виведе її на чесний шлях. Треба віддати належне її почуттям: особливо відрадним в останніх подіях вона вважала те, що вони врятують її від безчестя. Вона ще не знала, що далі почує від Герствуда, але його кохання до неї здавалося їй прекрасним, і вона вірила, що така пристрасть має виявитися в кращих, великодушніших вчинках.

Що ж до Герствуда, то він поки не думав ні про що, крім насолоди, не пов'язаної з будь-якою відповідальністю. Він і в голові собі не покладав, що в його житті можуть виникнути якісь ускладнення. Його становище було тверде, сімейне життя хоч і не задовольняло його, проте не завдавало турбот, а його особиста свобода була необмежена. Кохання Керрі не принесе йому нічого, крім насолоди. Він розкошуватиме з цією новою втіхою, що ніби подарувала йому доля понад звичну міру радощів і втіх.

Він зазнає з нею блаженства, його ж власні справи лишатимуться без змін.

У неділю ввечері Керрі обідала з ним у ресторані на Іст-Адамс-стріт, потім вони сіли в екіпаж, і він повіз її до популярної в ті часи вечірньої кав'ярні на авеню Коттедж-Гров, поблизу 39-ї вулиці. Освідчуючись їй, Герствуд помітив, що Керрі приймає його кохання як дуже високе почуття. Вона тримала його на певній відстані, дозволяючи лише такі ознаки ніжних почуттів, які личили хіба зовсім недосвідченому коханцеві. Він зрозумів, що не так легко буде оволодіти нею, як він сподівався, і вирішив не дуже наполягати.

Він весь час удавав, що вважає її заміжньою жінкою, і тепер цю гру треба було провадити далі. Хвилина перемоги ще не настала, доводилось вичікувати — хтозна-скільки.

В екіпажі, коли вони поверталися на Огден-сквер, він спитав:

— Коли ж я знов побачу вас?

— Не знаю, — відповіла вона і сама замислилась над цим.

— Може, зустрінемося в "Ярмарку" у вівторок? — запропонував він.

Вона заперечливо хитнула головою:

— Не так скоро.

— Знаєте що, — сказав він тоді, — я напишу вам до запитання на поштамт Західної сторони. А ви зайдете туди за листом у вівторок, гаразд?

Керрі згодилась.

Він спинив екіпаж, за один будинок не доїжджаючи до її квартири.

— На добраніч, — прошепотів він, і екіпаж поїхав далі.

Спокійне розгортання подій було, на жаль, порушене поверненням Друе. Другого дня, сидючи у своєму чепурненькому кабінетику, Герствуд побачив комівояжера, що входив у бар.

— Здрастуйте, Чарлі! — вигукнув він привітно. — Уже повернулись?

— Як бачите, — відповів Друе з усмішкою, наближаючись і зазираючи в двері кабінету.

Герствуд підвівся.

— Ну що ж, — промовив він, обводячи постать комівояжера поглядом, — як завжди, свіжий, мов огірочок!

І вони заговорили про спільних знайомих і про події, що сталися за цей час.

— Ви вже були вдома? — спитав під кінець Герствуд.

— Ні, зараз іду, — відповів Друе.

— Я не забув про ваше дівча, — сказав Герствуд, — і провідав її якось. Я подумав, що вам не хотілося б, щоб вона весь час була сама.

— Маєте рацію, — погодився Друе. — Ну, як вона там?

— Усе гаразд, — відповів Герствуд. — Тільки дуже нудьгує без вас. Ви б пішли та потішили її своїм приїздом.

— А я це й збираюся зробити, — весело заявив Друе.

— Я б хотів, щоб ви обоє пішли зі мною в середу до театру, — сказав Герствуд на

прощання.

— Дякую, друже мій, — відповів молодий комівояжер, — я спитаю Керрі, і потім дам вам знати.

І вони приязно потиснули один одному руки.

"Що за чудова людина!" ~— подумав Друе, завертаючи за ріг і простуючи до Медісон-стріт.

"Друе непоганий хлопець, — подумав Герствуд, входячи до свого кабінету, — але він не до пари Керрі".

Згадка про неї одразу ж привела його в чудовий настрій, і він віддався думкам про те, як він одурить комівояжера.

Прийшовши додому, Друе, як завжди, схопив Керрі в обійми, але вона, примушуючи себе відповісти на його поцілунок, переборювала внутрішній трепет.

— Ти знаєш, дуже вдала поїздка! — сказав він їй.

— Справді? Ну, а як у тебе вийшло в Ла-Кроссі, з тим чоловіком, про якого ти розповідав?

— О, чудово! Продав йому цілу партію товару. Там був іще один хлоп'яга, представник фірми Бернштейн, отакий носатий йолоп, але він нічого не зміг зробити. Я йому втер носа!

Скидаючи комірець і відщібаючи запонки, перед тим як умитись і переодягтись, Друе в усіх подробицях описував свою поїздку. Керрі мимоволі зацікавилася його жвавою розповіддю.

— Розумієш, у нас у конторі всі були просто вражені, — сказав він. — За останній квартал я продав товарів найбільше з усіх представників нашої фірми. У Ла-Кроссі я продав на три тисячі доларів!

Він низько нахилився над мискою з водою і почав умиватись, відсапуючись і пирхаючи та розтираючи руками шию й вуха, а Керрі дивилась на нього, і суперечливі думки боролися в ній — спогади про минуле, теперішнє ставлення до нього... Витираючи обличчя рушником, він знову заговорив:

— У червні я неодмінно проситиму надбавки. Нехай платять більше, коли я даю їм стільки прибутків. І я доб'юся свого, ось побачиш!

— Сподіваюсь, — сказала Керрі.

— А коли ще й те діло, про яке я тобі говорив, закінчиться щасливо, ми з тобою одружимося! — додав він з якнайсерйознішим виглядом і, підійшовши до дзеркала, почав пригладжувати щіткою волосся.

— Щось мені не віриться, що ти справді збираєшся одружитись зі мною, Чарлі! — сумно мовила Керрі.

Їй пригадалися недавні Герствудові освідчення, і тому вона зважилась це сказати.

— Та що це ти... що ти, справді! Певна річ, одружусь! Як тобі таке спало на думку?

Він перестав чепуритись перед дзеркалом і підійшов до неї. А їй уперше захотілося відсунутись від нього.

— Ти так давно про це говориш! — мовила вона, підводячи до нього своє вродливе

личко і дивлячись на нього знизу вгору.

— Але ж я й хочу з тобою одружитись, тільки щоб жити так, як я збираюсь, потрібні гроші. От одержу цю надбавку, ми тоді влаштуємося як слід і зможемо одружитись. Та не турбуйся про це, моя рибонько!

Він ласкаво поплескав її по плечу, але Керрі тепер цілком ясно побачила, які марні її надії на нього. Цей вітрогон, очевидно, не збирався для неї і пальцем поворухнути. Він просто віддав усе на волю долі, бо те вільне і безтурботне життя, яким він живе, було йому куди більше до смаку, ніж будь-які обов'язки.

Герствуд, навпаки, уявлявся їй втіленням сили і щирості. Він не мав звички ухилятися від серйозних розмов з пею. Він глибоко співчував їй в усьому і показував, що високо цінує її. Вона справді була йому потрібна. А Друе не дбав про неї анітрохи.

— Ах ні,— мовила вона гірко, і в тоні її відбився і новий успіх, а ще більше її безпорадність, — ти цього ніколи не зробиш.

— Ну от, почекай трохи, тоді сама побачиш: я зроблю те, що сказав, — цими словами він немовби закінчив розмову.

Керрі дивилась на нього і почувала, що правда на її боці. Вона прагне заспокоїти своє сумління і зустрічає байдуже, легковажне нехтування своїх справедливих вимог. Адже він обіцяв, що одружиться з нею, — і ось як він виконує свою обіцянку!

— Слухай, — сказав Друе, коли питання про одруження було, на його думку, якнайкраще уладнано, — я сьогодні бачив Герствуда, він запрошує нас піти з ним до театру.

Почувши це ім'я, Керрі здригнулася, але одразу опанувала себе.

— Коли? — спитала вона з удаваною байдужістю.

— У середу. Підемо?

— Добре, якщо ти хочеш, — відповіла вона так стримано, що це могло здатися підозрілим.

Друе дещо помітив, але подумав, що до цього спричинилася розмова про одруження.

— Він казав, що якось заходив до тебе.

— Так, — мовила Керрі,— він був у неділю ввечері.

— У неділю? — здивувався Друе. — А я так зрозумів його, ніби він був з тиждень тому.

— Еге ж! Він заходив і на тому тижні,— відповіла вона,

Керрі не знала, про що вони говорили, і зовсім розгубилася: вона боялася наробити собі клопоту, пробалакавшись.

— Виходить, він приходив двічі? — спитав Друе, і якийсь сумнів уперше промайнув на його обличчі.

— Так, — з невинним виглядом потвердила Керрі, догадуючись тепер, що Герствуд говорив лише про один візит.

Друе вирішив, що, мабуть, не так зрозумів свого друга, і не надав цій пригоді великої ваги.

— А що йому, власне, треба було? — спитав він цікаво.

— Він сказав, що зайшов, бо думав, що мені, мабуть, нудно самій. Не бачивши тебе довгий час, він дивувався, що з тобою трапилось.

— Джордж чудова людина! — мовив Друе, дуже задоволений, що приятель такий уважний до нього. — Ну гаразд, ходім обідати!

Коли Друе пішов, Герствуд одразу ж написав Керрі:

"Серденько, я сказав йому, що бачився з Вами, коли його не було в місті. Я не казав, скільки разів я заходив, та він, мабуть, думає, що тільки один раз. Дайте мені знати про все, що Ви йому казали. Пошліть відповідь з посильним, тільки-но одержите цього листа. Я мушу Вас бачити, кохана! Напишіть, чи можете Ви зустрітися зі мною в середу о другій годині на розі Джексон-стріт і Трупп-стріт. Мені треба поговорити з Вами до того, як ми зустрінемося у театрі".

Керрі одержала цього листа на поштамті Західної сторони, коли зайшла туди у вівторок уранці. Вона одразу ж відповіла.

"Я сказала, що ви приходили двічі,— писала вона. — Мені здається, що він не розсердився. Постараюсь бути на розі Трупп-стріт, якщо мені ніщо не перешкодить. Я, мабуть, стаю дуже поганою жінкою. Я знаю, що мої вчинки варті догани".

Зустрівшись з Керрі на умовленому місці, Герствуд поквапився розвіяти її сумніви.

— Не мучте себе, моє серденько, — сказав він. — Коли він знову поїде, ми щось придумаємо. Влаштуємо все так, щоб вам не доводилось нікого обманювати.

Керрі вирішила, що Герствуд зараз же одружиться з нею, хоч він і не каже цього прямо. Вона одразу повеселіла й стала міркувати, як перебути час до від'їзду Друе.

— Не виявляйте до мене більшої прихильності, ніж досі,— порадив Герствуд, маючи на увазі зустріч у театрі.

— Тоді не дивіться на мене так пильно, — відповіла Керрі, яка вже спізнала на собі силу його погляду.

— Не буду, — і він стиснув їй на прощання руку і вп'явся в неї одним з цих заборонених поглядів.

— Ну от! — вигукнула Керрі і жартівливо насварила на нього пальцем.

— Вистава ще не почалася! — відповів він.

Сповнений ніжності і хвилювання, він довго дивився їй услід. Її молодість і врода п'янили його дужче, ніж вино.

У театрі все складалося на користь Герствуда. Якщо він і раніше подобався Керрі, то тепер здавався їй безмірно привабливим. Його чари мали над нею непереможну силу. Керрі милувалася кожним його рухом. Вона майже забула про бідного Друе, який говорив без утаю, так ніби він був господарем становища.

Герствуд був надто розумний, щоб хоч чимось зрадити зміну в їхніх взаєминах. Він був іще уважніший, ніж звичайно, до свого давнього приятеля, і не старався показати його в смішному світлі, що він, як щасливий суперник, легко міг би зробити в присутності коханої. Він розумів, що веде нечесну гру, і не хотів іще принижувати себе негідним глузуванням.

Тільки один момент у п'єсі несподівано створив смішну ситуацію, але Друе сам був цілком винний у тому.

На сцені дружина за чоловікової відсутності слухала лукаві умовляння зальотника.

— Так йому й треба, — заявив Друе, хоч грішниця й спокутувала ревню свою провину. — Я анітрошечкц не співчуваю чоловікові, який може бути таким йолопом.

— У таких випадках важко судити, — зауважив Герствуд делікатно, — він, мабуть, вважав, що його дружина всім задоволена.

— Ну, знаєте, чоловікові слід бути уважнішим до дружини, коли він хоче зберегти її!

Вони вийшли з вестибюля і протискувалися крізь натовп перед головним входом.

— Пане, — почув раптом Герствуд якийсь голос, — не пожалійте убогому на нічліг!

Герствуд у цю мить щось із запалом розповідав Керрі.

— їй-богу, пане, я не маю де спати!

Прохач, чоловік років тридцяти, з виснаженим обличчям, був живим втіленням злиднів і горя. Друе перший помітив його і, щиро жаліючи бідолаху, простяг йому десятицентову монету. Герствуд ледве звернув увагу на цю пригоду, а Керрі швидко забула її.

РОЗДІЛ XV

Старе ярмо гнітить. Чари молодощів

ІЩо більше зростало кохання Герствуда до Керрі, то менше він цікавився своїм власним домом. До всього, що стосувалось його сім'ї, він ставився дуже недбало. Сидячи за сніданком з дружиною й дітьми, він поринав у свої мрії, надто далекі від їхніх інтересів. Він читав газету, яка здавалася тим цікавішою, чим пустіші розмови вели його син

і дочка. Що ж до дружини, то його відділяв від неї ПОТІК ХОт лодної байдужості.

Тепер, коли в його житті з'явилася Керрі, яким воно зпо-ву було чудесним! Як приємно стало виходити ввечері з дому! У сірому присмерку вуличні ліхтарі, здавалось, весело підморгували йому. Він знову переяшвав те майже забуте почуття, що прискорює кроки закоханого. На свій елегантний костюм він дивився тепер очима Керрі — а. її очі 'були такі юні!

Коли, захопившись такими думками, він раптом чув голос дружини, коли наполегливі вимоги подружнього життя повертали його з царства мрій до осоружної дійсності, як це дратувало! Ланцюг, що сковував його, нагадував про себе.

— Джордже, — мовила якось місіс Герствуд таким тоном, що він уже знав з багаторічного досвіду: зараз у нього чогось проситимуть, — Джордже, нам хотілося б мати сезонний квиток на перегони.

— Невже ви збираєтесь ходити туди щоразу? — запитав він, уже починаючи дратуватись.

— Авжеж, — відповіла дружина.

Перегони, про які йшла мова, мали незабаром розпочатися у Вашігтонському парку, на Південній стороні. Це була одна з улюблених світських розваг у тих колах, де

іге дуже підкреслювали свою побожність і консерватизм. Місіс Герствуд ще ніколи не вимагала сезонного квитка, але цього року певні міркування підказали їй думку, що вона повинна мати там власну ложу. По-перше, її сусіди, містер і місіс Рамсі, що забагатіли на торгівлі вугіллям, завели собі ложу на перегонах. По-друге, домашній лікар місіс Герствуд, доктор Біл, джентльмен, що захоплювався кіньми і тоталізатором, розповів їй про свій намір вивести на змагання дворічного коня. По-третє, треба було вивозити в світ Джессіку, яка вже стала на порі і розквітла, — мати сподівалася знайти їй заможного чоловіка. Не останнє місце серед цих міркувань займало і бажання самій бувати на людях і пишатися дорогими уборами перед своїми друзями й знайомими.

Кілька хвилин Герствуд обмірковував цю вимогу, нічого не відповідаючи. Вони сиділи у вітальні на другому поверсі, чекаючи вечері. Це було того самого дня, коли він домовився піти у театр з Керрі і Друе, і йому довелося зайти додому, щоб передягнутись.

— Невже не можна обійтися разовими квитками? — спитав він, не наважуючись відповісти різкіше.

— Ні,— відповіла вона нетерпляче.

— У всякім разі,— сказав Герствуд, ображений її тоном, — нема чого лютувати. Я тільки спитав тебе.

— Я зовсім не лютую, — відрубала вона. — Я тільки прошу взяти мені сезонний квиток.

— А я тобі скажу, — відповів він, пильно поглянувши на неї,— що це не так легко. Я зовсім не певний, що директор іподрому погодиться дати мені сезонний квиток.

Він встиг уже перебрати в думці усіх своїх друзів серед іподромних орударів.

— Ти міг би й купити квиток! — вигукнула вона ще гостріше.

— Тобі легко казати! Сімейний сезонний квиток коштує сто п'ятдесят доларів.

— Я не збираюся з тобою сперечатись, — відповіла вона рішуче. — Мені потрібен квиток, от і все.

Вона підвелася, розлючена, і вийшла з кімнати.

— Та добре вже, матимеш свій квиток! — сказав він їй вслід похмуро, хоч і стишуючи голос.

Як це часто бувало, за столом того вечора бракувало одного члена сім'ї.

На ранок він значно охолонув, і квиток було вчасно куплено, хоч це вже не врятувало становища. Він охоче віддавав сім'ї чималу частку свого заробітку, але не любив, щоб його примушували до витрат, які він вважав зайвими.

— Знаєш, мамо, — сказала одного разу Джессіка, — Спенсери готуються до від'їзду.

— Он як! Куди ж це вони їдуть?

— До Європи, — відповіла Джессіка. — Я вчора зустріла Джорджіну, і вона мені сказала. Уявляєш собі, як вона тепер запишалася?

— А коли води їдуть, вона не казала?

— Здається, в понеділок. Про це знову буде в газеті — як завжди!

— Не журися! — потішила її місіс Герствуд. — Ми теж коли-небудь там побуваємо.

Герствуд повільно звів очі від газети, але нічого не сказав.

— "Ми вирушаємо з Нью-Йорка в Ліверпуль, — вела далі Джессіка, перекиваючи свою подругу, — більшу частину літнього сезону гадаємо провести у Франції..." Така пихата нікчема! Велике діло Європа!

— Мабуть, велике, коли ти їй так заздриш, — докинув Герствуд. Йому прикро було слухати те, що сказала його дочка.

— Не журися, серденько! — потішала її мати.

— Джордж уже поїхав? — спитала іншим разом Джессіка, звертаючись до матері, і таким чином Герствуд вперше дізнався про від'їзд сина.

— А куди Джордж поїхав? — спитав він у свою чергу.

Досі ще не бувало, щоб хтось із членів сім'ї поїхав кудись без його відома.

— До Уїтона, — відповіла Джессіка, не помічаючи, що батькові це неприємно.

— А що там таке має бути? — спитав він знову, в душі роздратований і прикро вражений тим, що йому доводиться ще й випитувати,

— Тенісний матч, — відповіла Джессіка,

— Він мені нічого про це не казав, — пробурмотів Герствуд, насилу стримуючи досаду.

— Та він, мабуть* просто забув! — вигукнула примирливим тоном місіс Герствуд.

У минулому Герствуд користувався у своїй сім'ї великим авторитетом; діти почували до нього глибоку пошану, до якої домішувалося почуття вдячності. Він сам заохочував дочку до фамільярності, яка до певної міри ще й досі збереглася між ними. Та, незважаючи на дещо вільне поводження, дочка завжди виявляла до нього належну повагу. Але чого бракувало у їхніх стосунках, то це справжньої ніжності; а тепер він переконувався, що дедалі більше віддаляється від них обох, що вони не вважають за потрібне ділитися з ним своїми справами. Часом він бачився з ними за столом, часом їх не було. Він випадково дізнавався дещо про їхнє життя, а дуже часто не знав нічого. Іноді він зовсім не розумів, про що вони говорять, — про те, що вже сталося чи готувалося за його відсутності. Особливо прикро було догадуватись, що в домі відбувалося чимало такого, про що він не мав ані найменшого уявлення. Джессіка починала вже приходити до переконання, що її справи нікого не обходять. Джордж Герствуд-молодший тримався з підкресленою незалежністю, ніби зовсім дорослий чоловік, який може робити все, що хоче. Герствуд помічав усе це із сумом, бо він знав, що на нього зважали, — невже ж він так і допустить, що його авторитет зійде нанівець? Найгірше було те, що така ж байдужість і незалежність все помітніше розвивалась і в його дружини. Він бачив це все — і мовчки сплачував рахунки.

Він потішав себе думкою про те, що доля не зовсім позбавила його кохання. Що б там не робилося вдома — у нього є Керрі! Він перелітав думкою до її чистенької квартирки на Огден-сквері, де він провів кілька таких приємних вечорів, і уявляв собі, як чудово буде тоді, коли вони зовсім здиhaються Друе і вона чекатиме його вечорами у затишному гніздечку... Він сподівався, що Друе ніколи не матиме нагоди розповісти Керрі, що він, Герствуд, одружений. Все складалося так добре, очевидно, так мало бути

й надалі. Скоро йому пощастить умовити Керрі, і все буде чудово.

На другий день після театру він почав регулярно писати їй. Щоранку він посилав їй листи і просив відповідати. Хоч він і не мав літературного хисту, життєвий досвід і палке закохання робили промовистими його послання. Він міг спокійно займатися цим у своєму службовому кабінеті. Герствуд купив коробку гарного, напахченого поштового паперу ніжного кольору, з монограмою, і зберігав її в одній з шухляд письмового столу. Друзі дивом дивувалися, нащо йому здалася та писанина. Усі п'ять буфетників пройнялися глибокою пошаною до людини, яку її обов'язки примушують стільки просиджувати за столом і стільки писати.

Герствуда й самого дивували його листи. Як усяке зусилля за природним законом має зворотний вплив, так і зміст його писань впливав на нього. Він починав і справді переживати всі ті тонкі почуття, які виливав на папері. Кожний новий вислів підсилював їх. Усі найглибші душевні порухи, які він втілював у слова, заволоділи ним, і Керрі, на його думку, була гідна того глибокого почуття, про яке він писав.

Керрі й справді була гідна любові, якщо молодість і краса у повному розквіті дають на це право. Життєвий досвід ще не позбавив її душевної свіжості, яка робить людину такою привабливою. М'який, вологий блиск її очей говорив про те, що вона ще не зазнала гіркоти розчарування. Її хвилювали сумніви і бажання, але все це не залишило в ній глибокого сліду, тільки легенький смуток прозирав у її погляді і бринів у її мові. Її уста, чи говорила вона, чи мовчала, набирали часом такого виразу, ніби вона ось-ось заплаче. Не те, щоб вона завжди страждала, просто коли вона вимовляла певні звуки, її уста болісно кривились, і в цьому було щось зворушливе.

Про неї ніяк не мояша було сказати, що вона тримається визивно. Життя не навчило її владності — тої гордовитості краси, в якій таїться непереборна сила деяких жінок. Вона хотіла, щоб її шанували, але це не позначалося на її поведінці. Їй ще бракувало впевненості в собі, однак те, що вона вже пережила, зробило її трохи сміливішою. Вона прагнула розваг, прагнула твердого становища в суспільстві, і водночас її уявлення про це все були ще надто невиразні. Калейдоскоп людського життя раз у раз спиняв її погляд на чомусь новому, що відразу ставало для неї баянним — єдиним, на чому зосереджувались усі бажання. Новий рух калейдоскопа — і ось уже щось інше стає най-прекраснішим, найдосконалішим.

Її душевний світ відзначався багатством почуттів, властивим таким натурам. Те, що їй доводилось бачити, часто викликало ширий смуток — вибух співчуття до слабих і безпорадних. Її завжди засмучував вигляд бідних людей у лахмітті, які блукали вулицями, отупілі від горя і страждання. Від усього серця жаліла вона убого вдягнених дівчат, що пробігали ввечері повз її вікно, поспішаючи додому з фабрик Західної сторони. Вона стояла, дивлячись їм услід, прикусивши губу і похитуючи голівкою в тяжкій задумі.

"Що дає їм життя?" — думала вона. Як це сумно — бути вбогою, ходити в лахмітті. Їхній нужденний, зношений одяг завдавав їй жалю.

"А працюють вони так тяжко!" — додавала вона завжди.

На вулиці їй доводилось бачити чоловіків за роботою, — ірландців з кирками, возіїв, що вивантажували вугілля лопатами, робітників, праця яких вимагала лише фізичної сили, і всі ці люди вражали її уяву. Тяжка праця здавалася їй тепер, коли вона звільнилась від неї, ще жахливішою, ніж тоді, коли вона сама брала в ній участь. Вона бачила її в похмурому, химерному світлі, ніби крізь туман, створений уявою і схвильованим почуттям. Чиєсь обличчя, побачене у вікні, раптом нагадувало їй старенького батька на млині, обсіпаного борошном. Швець, зігнутий над колодкою, лудильник, на якого вона дивилась крізь вузьке вікно майстерні в глибокому підвалі, столяр біля свого верстата в сорочці з закованими рукавами, — всі вони нагадували їй старий млин. Усе це породжувало сумні думки, хоч вона й рідко висловлювала їх уголос. Її симпатії були на боці трудівників, середовище яких вона тільки недавно покинула і яких так добре розуміла.

Герствуд не знав, які ніжні й тонкі почуття сповнювали її душу. Не знав він і того, що саме це в ній так приваблює його. Він ніколи не пробував розібратися в своєму коханні. Досить було того, що в її очах сяє ніжність, рухи сповнені граціозності, а думки — лагідності й довірливості. Його вабила ця лілея, що ввібрала свою воскову красу і аромат із глибини вод, у які він ніколи не зазірав, із баговиння й мулу, про які не мав ніякого уявлення. Вона вабила його, бо була свіжа й прекрасна; її блиск робив такими ж прекрасними його почуття. З думкою про неї радісно було прокидатись уранці і починати новий день.

Зовнішність Керрі теж змінилась на краще. Незграбність зникла, лишивши після себе ледве помітний слід, не менш приємний для ока, ніж досконала граціозність. Черевички на високих каблуках гарно облягали ніжки. Керрі вже добре розумілася на мереживі й усяких дрібничках, які так змінюють весь вигляд жінки. Вона поповнішала й стала кругленька, як яблучко.

Одного ранку Герствуд написав їй, прохаючи її зустрітись з ним у Джефферсон-парку на Монро-стріт. Він вважав за краще зовсім не приходити до неї, навіть коли Друе був удома.

На другий день близько першої години він прийшов до невеличкого затишного парку і сів на простій дерев'яній лаві під зеленими кущами бузку, що ріс уздовж однієї з доріжок. Це було в ту нору року, коли весняна свіжість ще не зовсім зникла. Поблизу, біля маленького ставка, бавилися чистенько вдягнені діти, пускаючи човники з білими вітрилами. У затінку зеленої пагоди стояв застебнутий на всі гудзики охоронець порядку; руки його були схрещені на грудях, при поясі висів кийок. Старий садівник походжав на лужку з великими ножицями, підстригаючи якісь кущі. Високо над головою сяяла чиста небесна блакить, а в гушавині дерев, серед свіжого листя, жваво стрибали й цвірінькали горобці.

Вранці Герствуд вийшов з дому, як звичайно, роздратований. У барі він нудьгував без діла, бо в той день йому не було чого писати. Але сюди він прийшов з легким серцем, як людина, що вміє залишати неприємності позаду. Сидячи в затінку під цим свіжим зеленим кущем, він поглядав навколо мрійними очима закоханого. Він чув, як

гуркочуть фургони по сусідніх вулицях, але цей звук, приглушений відстанню, долітав до нього, наче невиразне гудіння. Гамір міста ледве долинав сюди, а деренчання випадкового дзвоника бриніло, як музика. Він дивився навколо, охоплений мріями про щастя, які не мали нічого спільного з його нинішнім становищем. Уява перенесла його в ті дні, коли він

був молодий, неодружений і не мав ще ніякого становища в житті. Пригадалось йому, як він безтурботно упадав за дівчатами — танцював, проводжав додому, простоював під ворітьми... Йому майже хотілось повернутися знову до цього всього — тут, у цьому райському затишку, він почував себе зовсім вільним.

О другій годині, прудким кроком прямуючи до нього по алеї, з'явилася Керрі, свіжа й рожева. Вона зовсім недавно купила собі плаский солом'яний брилик з гарною шовковою стрічкою, синьою в білі цяточки. Керрі була в темно-синій спідниці, до якої дуже пасувала біла блузка у сині смужки, вузесенькі, не товщі за волосину. Коричневі черевички мелькали з-під спідниці. Рукавички вона тримала у руці.

Герствуд захоплено дивився на неї.

— Ви прийшли, моя кохана! — палко вигукнув він, підводячись їй назустріч і беручи її за руку.

— О, аякже! — відповіла вона, усміхаючись. — А ви думали, що я не прийду?

— Я не був певний, — відповів він.

Він поглянув на її чоло, спітніле від швидкої ходи, вийняв свою м'яку напахчену шовкову хустку і приклав її до обличчя Керрі.

— Ось тепер усе в порядку, — мовив він ніжно.

Вони були щасливі від того, що вони разом, що можуть дивитись одне одному в вічі. Нарешті, коли перший порив захоплення трохи ущух, він спитав:

— Коли Чарлі знову їде?

— Не знаю, — відповіла вона. — Він каже, що має тепер справи в місті.

Герствуд спохмурнів і глибоко замислився. Трохи згодом він підвів очі і промовив:

— 'Залиште його!

Він одвернувся і дивився на дітей з човниками, ніби сказав це між іншим.

— А куди ж мені йти? — у тон йому спитала вона, мнучи свої рукавички і втупивши очі в якесь дерево.

— А де б ви хотіли жити? — спитав він у свою чергу.

Щось у його тоні змусило її сказати, що вона не хоче більше жити в Чікаго.

— Ми не можемо тут лишатись, — відповіла вона.

Герствуд і в голові не покладав, що їй може спасти на думку кудись переїхати.

— Чому ж не можемо? — спитав він лагідно.

— О... бо мені б не хотілось.

Він слухав її, лише невиразно уявляючи собі значення

її слів. До того ж це звучало несерйозно. Тут не потрібне було негайне рішення.

— Мені б довелося тоді відмовитись від своєї посади, — промовив він.

З його тону могло здатися, що це не мало для нього великої ваги. Керрі трохи подумала, милуючись краєвидом.

— Я б не хотіла жити в Чікаго, в одному місті з ним, — сказала вона, маючи на увазі Друе.

— Місто таке велике, моя кохана! — відповів Герствуд. — Досить переїхати на Південну сторону, і це все одно, що переїхати в іншу частину країни.

Він уже обрав цю частину міста і саме тому згадав її.

— У всякім разі, — сказала Керрі, — я б не хотіла виходити заміж, поки він тут. Мені не хочеться тікати.

Нагадування про заміжжя прикро вразило Герствуда. Він ясно побачив, чого вона прагне, і зрозумів, що це питання не так легко буде розв'язати. В голові в нього, мов блискавка, промайнула думка про двоєженство. Він не уявляв собі, чим усе це може скінчитись. Здається, поки що його справи не дуже посуваються, — правда, вона його все більше поважає. Він поглянув на неї, і вона здалася йому просто чарівною. Яке щастя володіти нею, навіть ціною таких ускладнень! Опір Керрі ще підносив її в його очах. За неї треба боротись, це найголовніше. Як вона відрізняється від усіх тих жінок, які піддаються охоче! Він одігнав геть саму згадку про них.

— І ви не знаєте, коли він поїде знов? — спокійно спитав Герствуд.

Вона похитала головою.

Герствуд зітхнув.

— Ви рішуча жінка, Керрі, правда? — мовив він через кілька хвилин, дивлячись їй просто в очі.

Вона відчула, що хвиля гарячого почуття заливає її. Це була гордість, що вона викликає захоплення, і ніжність до того, хто має таке почуття до неї.

— О ні, — відповіла вона несміливо. — Але скажіть, що я повинна зробити?

Він знову згорнув руки на грудях і подивився в бік вулиці, поза лужок.

— Я хочу, — мовив він патетично, — щоб ви були зі мною. Я не можу жити без вас. Нащо чекати так довго? Хіба ви від того щасливіші?

— Щасливіша! — вигукнула вона. — Ви самі знаєте, що ні!

— Ну от, — вів він далі тим самим тоном — ми тільки марно гаємо час. Ви не щасливі, а я? Я майже цілий день сиджу й пишу вам листи. Знаєте, що я вам скажу, Керрі, — палко вигукнув він, пронизуючи її поглядом, — я не можу жити без вас, і край! А тепер, — закінчив він, безпорадно простягаючи до неї свої випещені руки, — кажіть, що мені робити?

Керрі було приємно, що він перекладав тягар на її плечі. Цей уявний тягар без відчутної ваги зворушив її жіноче серце.

— Хіба ж ви не можете почекати ще трошки? — ніжно промовила вона. — Я постараюся дізнатись, коли він їде.

— А що це нам дасть? — спитав він так само палко.

— Може, нам годі вдасться куди-небудь виїхати.

Власне, для Керрі нічого не стало ясніше, але жінка в такому душевному стані легко скоряється з кохання до чоловіка.

Герствуд не розумів цього. Він сушив голову над тим, як умовити її, у який спосіб домогтися того, щоб вона покинула Друе. Як далеко вона зайде з кохання до нього? І він задумався, підшукуючи таке запитання, яке примусило б її виявити це.

Нарешті він вдався до однієї з тих нещирих пропозицій, які, приховуючи наші справжні бажання, допомагають нам зрозуміти залежні від інших перепони, що стоять на нашому шляху, — і допомагають знайти вихід. Нічого подібного він і в думці не мав робити і запитав навмання, не обмірковуючи своїх слів.

— Керрі,— сказав він, дивлячись їй просто в вічі з найглибшою серйозністю, якої він у цю мить не почував, — що, якби я прийшов до вас на тому тижні або, скажімо, на цьому тижні... ну, хоч би й сьогодні... і сказав би вам... що я мушу їхати звідси... що я не можу лишатись тут ні на хвилину і ніколи більше не повернусь — чи ви б пішли за мною?

Її кохана поглянула на нього з глибокою ніжністю, і відповідь її була готова ще раніше, ніж він устиг скінчити.

— Так, — сказала вона.

— Ви б не стали сперечатись, затримувати мене?

— Якби ви не могли чекати? Ні, не стала б!

Він усміхнувся, зрозумівши, що вона сприйняла це все цілком серйозно, і подумав: ось чудова можливість провести найчарівніший тиждень або два. Він спочатку мав на думці сказати їй, ідо пожартував, і розвіяти цю милу серйозність. Але результат був надто спокусливий. І він не сказав нічого.

— А що, коли б ми не встигли звінчатися тут? — додав він ще одне запитання, що спало на думку в останню мить.

— Якщо ми звінчаємось, тільки-но приїдемо на місце, тоді все гаразд.

— Я саме це мав на увазі,— сказав він.

— А певне ж.

Тепер день здавався Герствудові особливо ясным. Він просто дивувався: як це йому спала на думку така щаслива вигадка. Така неймовірна — і притому така мудра, що він не міг стримати радісної усмішки. Ось тепер видно, як Керрі його любить. Усі сумніви зникли: він знайде спосіб заволодіти нею!

— Гаразд, — сказав він жартівливо, — в один з найближчих вечорів я прийду й заберу вас, — і він засміявся.

— Але я не залишуся з вами, якщо ви не одружитесь зі мною, — додала Керрі з задумливим виглядом.

— Я й не збираюсь цього вимагати, — відповів він ніжно, беручи її за руку.

Тепер, коли все було з'ясовано, Керрі почувала себе надзвичайно щасливою. Її любов до нього була тим сильніша, що Керрі бачила в ній свій порятунок. Що ж до Герствуда, то питання про шлюб не дуже його турбувало. Він думав лиш про те, що при такому сильному почутті ніщо не зможе перешкодити його майбутньому щастю.

— Давайте погуляємо, — весело запропонував він, підводячись і озираючи мальовничий парк.

— Ходімо! — погодилась Керрі.

Вони проминули якогось молодого ірландця, і він з заздрістю подивився їм услід.

— Гарна пара! — зауважив він сам до себе. — І, мабуть, багаті...

РОЗДІЛ XVI

Нетямущий Аладдін. Двері у світ

Повернувшись цього разу до Чікаго, Друе вирішив, поки він буде в місті, приділити трохи більше уваги таємному ордену, до якого він належав. Річ у тім, що, подорожуючи, Друе побачив вплив цього ордену в новому світі.

— Ви не можете собі уявити, — сказав йому інший комівояжер, — яку це має вагу. Подивіться на Газенштаба! Він не такий уже й розумний. Звичайно, він репрезентує солідну фірму, але цього ще замало. Запевняю вас, що головне тут — це його високе становище в ордені. Газенштаб — один із найвпливовіших масонів, а це багато важить. Він має неабияку користь із свого таємного знака.

Друе одразу вирішив, що надалі приділятиме більше уваги цим справам. Отож, повернувшись до Чікаго, він навідався до місцевої ложі.

— Слухайте, Друе, — звернувся до нього містер Гаррі Квінсел, поважна особа в місцевому відділенні ордену Лосів, — ви могли б нам допомогти.

Розмова відбувалась після закінчення засідання, і в залі панувало пожвавлення. Друе походжав по залі, то тут, то там вставляючи слово в розмову й жартуючи із знайомими, яких він мав з десяток серед присутніх.

— Як, саме? — спитав він привітно, з усміхом повертаючись до свого співбрата по ложі.

— Ми хочемо через два тижні дати виставу. Чи не знаєте ви якої-небудь молодій жінки, яка б погодилася взяти роль — дуже легку?

— А чого ж? Можна знайти, — відказав Друе.

Він навіть не встиг подумати, що таких знайомих у нього нема. Просто через свою добросердність він не міг відмовити.

— Так от, слухайте, я вам поясню, в чому річ, — вів далі містер Квінсел. — Ми збираємось придбати нові меблі для ложі. У касі немає зараз достатньої суми, отож ми надумали влаштувати спектакль, щоб дістати трохи грошей.

— Ну що ж, — перебив його Друе, — чудова думка.

— Кілька наших членів дуже талановиті. Візьміть хоча б Гаррі Бербека — він чудово імітує негрів. Мак-Льюїс — чудовий трагик. Ви коли-небудь чули, як він декламує "Понад горами"?

— Ні, не чув.

— Ну, то повірте мені, він читає надзвичайно гарно!

— І ви хочете, щоб я знайшов виконавицю жіночої ролі? — спитав Друе, якому почала вже набридати ця тема. — Яку п'єсу ви збираєтесь ставити?

— "Під ліхтарем", — сказав містер Квінсел, називаючи відому п'єсу Августина

Дейлі[3], яка на той час уже набридла публіці і перейшла до репертуару аматорських вистав, причому всі важкі місця зазнали скорочень, а кількість дійових осіб було зведено до мінімуму.

Друе колись давно бачив цю п'єсу.

— Так, так, — промовив він, — чудова річ. Война матиме успіх. Ви зберете силу грошей.

— Так, ми сподіваємось, що п'єса піде з успіхом, — відповів містер Квінсел. — То не забудьте ж, — додав він, помітивши, що Друе починає нетерпеливитись, — знайдіть когось на роль Лаури.

— Гаразд, я беру це на себе.

Друе подався геть і забув про цю справу, ледве містер Квінсел встиг договорити. Йому й на думку не спало спитати, коли і куди треба з'явитись.

Але днів через два після того він одержав нагадування: його сповіщали листом, що перша репетиція призначена на наступну п'ятницю і його просять повідомити адресу його знайомої, щоб їй можна було негайно переслати роль.

"Хай йому біс! Кого ж я, справді, знаю? — задумався наш комівояжер і почухав своє рожеве вухо. — Нікогісінько я не знаю, хто б тямив хоч що-небудь у аматорських спектаклях".

Він почав перебирати в пам'яті знайомих жінок і, нарешті, спинився на одній з них, головним чином тому, що вона жила недалеко, на Західній стороні. Він вирішив зайти до неї ввечері. Проте, сівши в конку, що їхала в західному напрямі, Друе одразу забув про це. Він згадав про свою необачність, тільки прочитавши у "Вечірніх новинах", під рубрикою "Таємні товариства", коротеньку замітку, в якій повідомлялося, що Кестерська ложа ордену Лосів влаштовує шістнадцятого числа в залі Евері спектакль, — буде поставлено п'єсу "Під ліхтарем".

— От так штука! — вигукнув Друе. — А я й забув!

— Про що? — спитала Керрі.

Вони сиділи за маленьким столиком у кімнаті, яка правила за кухню і де Керрі часом що-небудь готувала. Цього вечора їй саме захотілося похазяйнувати, і на столику вже стояла смачна вечеря.

— Та про спектакль у моїй масонській ложі. Вони хочуть виставити п'єсу і просили мене підшукати їм молоду жінку для однієї ролі.

— А що вони збираються ставити?

— "Під ліхтарем".

— Коли?

— Шістнадцятого.

— Ну, і чому ж ти цього не зробив? — спитала Керрі.

— Бо я нікого не знаю, — признався Друе.

Раптом він глянув на неї.

— Слухай, — сказав він, — а може, ти хочеш взяти цю роль?

— Я?. — здивувалась Керрі. — Я ж не вмію грати!

— Звідки ти знаєш, що не вмієш? — мовив задумливо Друе.

— Я ж ніколи не грала, — відповіла Керрі.

І все ж їй було приємно, що він подумав про неї. Її очі заблищали: адже їй ніщо на світі так не подобалось, як сценічне мистецтво.

А Друе, вірний собі, вхопився за цю думку, бо це був найпростіший вихід для нього:

— Нічого! Це така роль, що ти її чудово зіграєш.

— Ні, я не зумію, — відповіла Керрі нерішуче.

Така пропозиція і вабила, і лякала її.

— А я кажу, що зумієш. І чому б тобі, справді, не спробувати? їм потрібна людина, а для тебе це буде приємна розвага.

— Ах, ні,— відповіла Керрі серйозно.

— А я певен, що тобі сподобається. Скільки разів я бачив, як ти тут витанцьовуєш по кімнаті, наслідуючи акторів, — тому я й запропонував тобі. А розуму в тебе вистачить для цього.

— Та де там! — несміливо протестувала Керрі.

— Ось що я тобі раджу зробити: піди і подивись, як там підуть справи. Для тебе це буде розвага. Інші виконавці навряд чи чогось варті. У них нема ніякого досвіду. Та яке вони мають уявлення про гру на сцені!

Він навіть брови зсунув, подумавши, які вони всі невігласи.

— Налий мені кави, — додав він.

— Ні, Чарлі, я не думаю, щоб я зуміла заграти, — стояла на своєму Керрі.— Невже ти це серйозно говориш?

— Авжеж, що серйозно. Я переконаний, що ти матимеш успіх. І ти хочеш грати, я в цьому певен. Я одразу подумав про це, тільки-но прийшов додому. Тому я й сказав тобі.

— Як, ти казав, називається п'єса?

— "Під ліхтарем".

— І яку роль мені хочуть дати?

— Та однієї з героїнь... я не знаю напевно.

— А що це за п'єса?

— Бачиш, — почав Друе, який не міг похвалитися доброю пам'яттю на такі речі,— там ідеться про дівчину, яку викрадають двоє негідників — чоловік і жінка, що живуть у міських нетрях. Вона, здається, мала гроші, і вони хотіли ті гроші відібрати. Я вже не пригадую, що там іде далі.

— То ти не знаєш, яку роль я гратиму?

— Правду кажучи, ні.— Він трохи подумав. — Стривай, пригадав! Лаура! Так, так, ти маєш бути Лаурою!

— А ти не пригадуєш, що це за роль?.

— Їй-богу, не пам'ятаю, Кед — відповів він. — А мусив би пам'ятати, я ж не раз бачив цю п'єсу. Там є така дівчина, яку викрали ще дитиною... Десь просто на вулиці, чи що... і от на неї й чигають оті двоє злочинців, про яких я тобі казав. — Він замовк, тримаючи перед собою на виделці шматок пирога. — Вона мало не втопилася одного

разу... ні, не те!... Знаєш що, — закінчив він, безнадійно махнувши рукою, — я тобі краще дістану цю п'єсу. Хоч убий, нічого не можу пригадати.

— Я просто не знаю, що робити, — сказала Керрі, коли він замовк. Інтерес до театру і бажання показати себе на сцені боролися в ній з сумнівами і побоюваннями. — Я б спробувала, якщо ти вважаєш, що я зумію.

— Звичайно, зумієш, — підхопив Друе, який, намагаючись її захопити цією думкою, запалився сам. — Невже ти думаєш, що я став би тебе умовляти щось зробити, якби не був певен, що тебе чекає успіх? От побачиш, яка з тебе добра актриса. І це тільки піде тобі на користь.

— А коли треба туди йти? — спитала Керрі задумливо.

— Перша репетиція у п'ятницю ввечері. Я тобі сьогодні дістану роль.

— Гаразд, — сказала Керрі покірливо. — Я спробую. Але якщо я провалюся, винний будеш ти.

— Ти не можеш провалитись, — запевнив її Друе. — Грай так, як ти робиш це тут. Тримайся невимушено. Все буде добре. Мені не раз спадало на думку, що з тебе вийшла б чудова актриса.

— Справді?

— Авжеж, — potwierдив наш комівоаяжер.

Він і не уявляв собі, виходячи того вечора, яке полум'я розпалив у грудях жінки, що її залишив удома. Керрі була з природи вразлива і сприйнятлива, тобто мала ті якості, які можуть розвинути у видатний сценічний талант, їй властива була та пасивність душі, яка робила її дзеркалом, що відбивало реальний світ. Вона мала також великий хист до наслідування. Не маючи ніякого досвіду, вона часом дуже вдало відтворювала побачену нею драматичну ситуацію, вдаючи перед дзеркалом різноманітні вирази обличчя учасників якої-небудь сцени. Вона любила говорити з інтонаціями, властивими трагічним героїням, і повторювати патетичні уривки з п'єс, що особливо її зворушили. Останнім часом їй довелося побачити майстерне виконання ролей інженю[4] в кількох непоганих п'єсах, і в неї мимоволі з'являлось бажання наслідувати цих артисток; немало часу провела вона в своїй кімнаті, відтворюючи їхні рухи, жести, міміку. Друе кілька разів заставляв її за цим заняттям, думаючи, що вона милується собою в дзеркалі; насправді вона тільки пригадувала якийсь особливий вираз чийось очей або уст, що їй запам'ятався. Він весело докоряв їй, і Керрі сама стала вважати себе кокеткою, хоч насправді це були тільки перші паростки артистичного таланту, який виявлявся в бажанні відтворити щось гарне, що вразило її уяву. А треба знати, що в такому прагненні відтворювати життя і таяться зародки драматичного мистецтва.

І тепер, коли Друе похвалив її драматичні здібності, Керрі вся затремтіла від радості. Як полум'я зварює окремі часточки металу в суцільну масу, так його слова з'єднали в одне ціле її розпорошені, уривчасті відчуття, яким вона досі не йняла віри, і сповнили її надією. Як усім людям, їй була властива деяка самопевність. Вона почувала, що змогла б багато зробити, якби їй трапилася нагода. Як часто, дивлячись на пишно вбраних актрис на сцені, вона думала про те, якою б вона була на їхньому

місці і яке б це було щастя. Вогні рампи, ефектні ситуації, гарне вбрання, оплески — все це полонило її душу, і врешті вона почала вірити, що й сама могла б грати, сама могла б добитись визнання свого таланту. І ось раптом в словах Друе вона знайшла potwierдження цього — виходить, її маленькі імпрровізації перед дзеркалом примусили його повірити в її здібності. То була для неї щаслива хвилина.

Коли Друе пішов, вона сіла в своє крісло-гойдалку коло вікна і замислилась. Як завжди, в її уяві усе поставало в значно перебільшеному вигляді. Так, ніби у неї в руці було п'ятдесят центів, а вона розраховувала на тисячу доларів. Вона вже бачила себе в десятках драматичних поз, і чула свій схвильований голос, і цілою істотою вдавала страждання, їй ввижались чарівні сцени, у яких усі нею захоплювались, всі очі були звернені тільки на неї. Гойдаючись у своєму кріслі, вона переживала то гіркий розпач покинутої, то нестримний гнів одуреної, то гострий біль поразки. В пам'яті поставали усі гарні жінки, яких вона бачила в різних п'єсах, поверталися знову всі пережиті раніше мрії, ілюзії, зв'язані зі сценою, — так повертається до берега хвиля після відпливу. В ній виникали почуття й визрівала рішучість, для яких не було ніяких підстав.

Друе зайшов того дня до масонської ложі і з переможним виглядом походжав туди й сюди, поки не побачив Квінсела.

— А де ж та молода дама, яку ви обіцяли нам знайти? — спитав той.

— Я вже запросив її, — відповів Друе.

— Справді? — вигукнув Квінсел, здивований такою прудкістю. — От і чудово. Де вона мешкає? — і він видобув з кишені записну книжку, щоб негайно надіслати роль.

— Ви хочете послати їй роль? — спитав комівояжер.

— Авжеж.

— Можете дати мені. Я проходжу щоранку повз її будинок.

— А все-таки, яка її адреса? Я питаю на той випадок, якщо треба буде її про щось повідомити.

— Огден-сквер, номер двадцять дев'ять.

— А як її звуть?

— Керрі Маденда, — відповів Друе навмання.

У ложі було відомо, що він неодружений.

— Звучить, як ім'я особи, що вміє грати на сцені, правда? — зауважив Квінсел.

— Маєте рацію.

Друе приніс роль додому і подав її Керрі з таким виглядом, ніби робив їй велику ласку.

— Мені сказали, що це найкраща роль. Як ти гадаєш, вдасться тобі її зіграти?

— Я нічого не можу сказати, поки не перегляну її. Знаєш, тепер, коли я погодилась, я починаю боятись.

— Та годі тобі! Чого там боятись? Усі наші артисти нічого не варті. Куди їм всім до тебе!

— Добре, побачимо, — сказала Керрі. Незважаючи на всі свої побоювання, вона

раділа, що одержала роль.

Друе довго ходив по кімнаті, одягався, чепурився і нарешті наважився додати:

— Вони збираються друкувати програму, і я сказав, що тебе звуть Керрі Маденда. Ти нічого не маєш проти?

— Ні, чому ж, — сказала вона, зводячи на нього очі, і подумала, що це трохи дивно.

— Це на той випадок, якщо тобі не дуже пощастить, — додав Друе.

— О, звичайно! — відповіла вона, дуже задоволена такою невластивою йому обачливістю.

— Я не хотів рекомендувати тебе як свою дружину, бо ти почувала б себе ніяково, якби не мала успіху. Мене там усі добре знають. Але ти не турбуйся, ти матимеш успіх. Та ти, мабуть, і не побачиш більше нікого з них.

— Ах, мені все одно! — сказала Керрі відважно.

Вона тепер твердо вирішила спробувати свої сили в дій захоплюючій грі.

Друе зітхнув з полегкістю. Він боявся, що знову почнеться розмова про одруження.

Почавши знайомитися з роллю Лаури, Керрі переконалася, що ця роль уся складається із страждання й сліз. Автор написав її цілком у дусі священних традицій мелодрами, що панували на той час, коли він починав свою кар'єру. Тут було все: і журливі пози, і трепетна музика, і довгі пояснювальні монологи.

— "Бідолаха! — читала Керрі, заглядаючи в текст і патетично розтягуючи слова. — Мартіне, неодмінно дайте йому склянку вина, перш ніж він піде".

Керрі здивувалась, що роль така коротка; вона не знала, що повинна лишатись на сцені, поки інші говорять, і не тільки лишатись, а й погоджувати свою гру з грою інших акторів та з ходом усієї дії.

"Мабуть, я впораюсь", — вирішила вона.

Коли Друе другого дня ввечері повернувся додому, вона була дуже задоволена результатами цілоденного студіювання.

— Ну, як справи, Кедді? — спитав Друе.

— Дуже добре! — відповіла вона, сміючись. — Я вже, здається, майже все вивчила напам'ять.

— Чудово! — мовив він. — Давай-но я послухаю що-небудь.

— О, я просто не знаю, як же так? Раптом устати і почати тут? — мовила вона соромливо.

— А чом би й ні? Тут, по-моєму, це буде легше, ніж там.

— Яв цьому не певна, — відповіла вона.

Кінець кінцем, вона вибрала епізод у бальній залі і прочитала його з великим почуттям. Вона дедалі більше входила в роль і, здавалось, зовсім забула про присутність Друе.

— Дуже добре, — вигукнув він. — Гарно, просто чудово!

Ти знаєш, Кед, ти молодець!

Він був справді зворушений її майстерністю і трагічним виглядом її невеличкої постаті, коли вона заточилася і, як того вимагала її роль, впала непритомна додолу. Він

підскочив, підняв її і, сміючись, тримав у обіймах.

— А ти не боїшся, що заб'єшся?

— Анітрохи!

— Ти просто казкова! Ніколи б не повірив, що ти можеш так грати!

— Я й сама не знала! — весело відповіла Керрі і заша-рілась від радості.

— Ну ось, тепер ти можеш не сумніватись, що тебе чекає успіх! — сказав Дрue. —

От побачиш, усе буде так, як я кажу! Ти не провалишся!

РОЗДІЛ XVII

За брамою. Сяйво надії

Спектакль, що мав відбутися у залі Евері і так захопив Керрі, привернув до себе більшу увагу, ніж спершу гадалося. Молода дебютантка, одержавши роль, на другий день написала Герствудові, що збирається взяти участь у виставі.

"Це цілком серйозно, — писала вона, боячись, що він візьме це за жарт?— запевняю Вас, я вже й роль одержала".

Читаючи її листа, Герствуд поблажливо посміхнувся.

"Цікаво, що там таке? Треба буде подивитись", — подумав він і одразу ж відповів їй, що, напевне, це буде їй під силу.

"Я певен, що Вас чекає успіх. Неодмінно приходьте завтра ранком у парк, щоб усе мені розповісти", — писав він.

Керрі охоче погодилась і розповіла йому все, що знала.

— Ну що ж, — сказав він, — чудово! Я дуже радий. Я певен, що ви гратимете дуже добре, ви така розумна!

Він і справді ніколи раніше не бачив її в такому піднесеному настрої. Її звичайна меланхолійність зникла на якийсь час. Вона говорила, і очі в неї блищали, а щоки пашіли. Вона вся сяяла з утіхи. Незважаючи на всі свої сумніви, — а їх було безліч, — Керрі була щаслива. Вона не могла стримати свого захоплення цією дрібною подією, такою незначною в чужих очах.

Герствудові подобалось, що Керрі виявляє такі риси. Мабуть, ніщо не знаходить у нас такого відгуку, як честолюбні прагнення інших, бодай у самому зародку. Такі прагнення роблять людину сильною, яскравою, прекрасною.

А Керрі саме відчула дотик цього божественного натхнення. Вопа слухала хвалу обох закоханців, якої ще нічим не заслужила. Почуття до неї, природно, впливало на їхню оцінку того, що вона збиралась робити і робила. Недосвідченість дозволила їй зберегти невгамовну фантазію, яка давала собі волю, хапаючись за кожну соломинку і перетворюючи її на чарівний золотий жезл, що допомагає віднайти скарби життя.

— Стривайте! — сказав Герствуд. — Я, мабуть, знаю когось у цій ложі. Я ж сам належу до ордену Лосів.

— О, він не повинен знати, що я вам про це розповіла!

— Звичайно, — відповів управитель бару.

— Мені б дуже хотілося, щоб ви прийшли на виставу, але я не уявляю, як це можна буде влаштувати, якщо Чарлі сам вас не запросить.

— Я неодмінно буду там, — ніжно запевнив її Герствуд. — Я зумію влаштувати все так, що він і не догадається, що я дізнався від вас. Покладіться на мене.

Те, що виставою зацікавився Герствуд, мало неабияке значення, бо управитель бару займав серед членів ордену Лосів дуже поважне становище. Він одразу вирішив, що візьме з кількома друзями ложу і замовить для Керрі квіти. Він подбає, щоб вистава була якнайпишніша і любе дівчатко могло показати свій талант.

Днів через два Друе навідався у бар на Адамс-стріт, і Герствуд одразу його помітив. Це було о п'ятій годині, в барі зібралося багато відвідувачів — комерсантів, акторів, директорів різних підприємств, політичних діячів, ціле збіговисько огрядних, рожевощоких добродіїв у шовкових циліндрах, з накрохмаленими манишками, з перснями на пальцях і діамантовими шпильками в галстуках. Біля одного кінця блискучого прилавка ціла компанія крикливо вдягнених спортсменів, жваво розмовляючи, оточила відомого боксера Джона Селлівана. Друе пройшов через бар, весело поглядаючи навколо, у нових жовтих черевиках, що голосно рипіли.

— Сер, — мовив Герствуд, — я вже дивувався, що з вами сталося. Думав, що ви вже поїхали.

Друе засміявся.

— Якщо ви не будете приходити до нас більш регулярно, доведеться вас викреслити із списку постійних клієнтів.

— Нічого не поробиш, — відповів комівояжер. — Я був дуже зайнятий.

Вони неквапливо попрямували до прилавка, протискуючись крізь галасливу юрбу знаменитостей. Елегантний управитель раз у раз тиснув комусь руки.

— Я чув, що ваша ложа влаштовує спектакль? — зауважив Герствуд ніби між іншим.

— Так. А хто вам сказав?

— Та ніхто. Мені прислали два квитки по одному долару. Має бути щось цікаве?

— Не знаю, — відповів комівояжер. — Мене попросили, щоб я знайшов для них кого-небудь на одну з жіночих ролей,

— Я не збираюсь іти, — сказав спокійно Геретвуд, — але, звичайно, внесу гроші. А як там взагалі йдуть справи?

— Та ніби добре. Вони хочуть на виторг від спектаклю придбати меблі.

— Ну що ж, — мовив управитель бару, — побажаємо їм успіху! Ще по одній?

Він не збирався більше нічого говорити з цього приводу. Якщо він тепер прийде на спектакль з кількома друзями, можна буде сказати, що його умовили піти.

Що ж до Друе, то він вирішив, що треба уникнути можливих непорозумінь.

— Моя дівчинка, здається, теж візьме участь у спектаклі, — кинув він, трохи подумавши.

— Та невже? Яким чином?

— Бачите, вони не могли знайти виконавиці на одну роль, попросили мене пошукати, я сказав про це Керрі, і вона хоче спробувати.

— Чудово! — мовив управитель бару. — Це буде для неї приємна розвага. Вона вже

коли-небудь грала на сцені?

— Ніколи.

— Зрештою, це не такий уже серйозний спектакль.

— Ну, Керрі не дасть маху! — заявив Друе, якого трохи образили сумніви щодо її артистичного хисту. — Вона дуже швидко входить у свою роль.

— Та невже? — промовив Геретвуд.

— Так, запевняю вас; вона мене просто здивувала вчора ввечері, слово честі.

— Треба буде її підбадьорити, — сказав управитель бару. — Я подбаю про квіти.

Друе усміхнувся, зворушений такою добросердістю.

— А після вистави можна буде повечеряти втрьох.

— Я думаю, що вона добре гратиме, — сказав знову Друе.

— Треба буде подивитись на неї. Звичайно, вона гратиме добре. Ми її примусимо! — і Геретвуд усміхнувся своєю легенькою, швидкою усмішкою, добродушною і водночас лукавою.

А Керрі в цей час була на першій репетиції. Тут порядкував містер Квінсел, якому допомагав містер Мілліс, молодик із сценічним стажем, щоправда, ніколи належно не оціненим. Він тримався діловито й упевнено, майже грубо, забуваючи, що ті, кого він пробував навчати, — аматори-добровольці, а не його наймані підлеглі.

— Слухайте, міс Маденда, — звернувся він до Керрі, коли вона спинилась, не знаючи, в який бік іти, — ви довго збираєтесь отак стояти? Надайте ж відповідного виразу сво-єму обличчю! Запам'ятайте: ви стурбовані появою незнайомця. Ось як ви повинні йти! — і він пішов по сцені, зовсім зігнувшись і знітившись.

Керрі це не вельми сподобалось, але вона дуже ніяковіла в новому оточенні, серед чужих людей, схвилюваних, як і вона, і була готова робити все, що скажуть, аби тільки не провалитись. Вона пройшлася по сцені, як їй було показано, повторюючи рухи свого наставника і почуваючи, що це зовсім не те, що потрібно.

— Ви, місіс Морган, — звернувся режисер до молодої дами, яка мала виконувати роль Перл, — сідайте ось тут. Ви, містере Бамбергер, стійте тут, ось так! Ну, тепер говоріть!

— "Поясніть", — ледве чутно промовив містер Бамбергер. Йому припала роль Рея, закоханого в Лауру; цей персонаж, людина світська, вагається в своєму намірі одружитися з нею, коли дізнається, що вона безрідна сирота.

— Ні, заждіть... що там у вас у тексті?

— "Поясніть", — повторив містер Бамбергер, напружено дивлячись у свою роль.

— Так, — зауважив режисер, — але там сказано також, що ви вражені. Повторіть ще раз, але постарайтесь мати вражений вигляд.

— "Поясніть!" — гукнув містер Бамбергер щосили.

— Ні, ні, це нікуди не годиться! Скажіть ось так: "Поясніть!"

— "Поясніть!" — промовив містер Бамбергер, намагаючись наслідувати режисера.

— Так краще. Далі!

— "Одного вечора, — заговорила місіс Морган, до якої дійшла черга, — батько і

мати зібралися в оперу. Коли вони переходили Бродвей, їх, як звичайно, оточила юрба дітей, що просили милостині..."

— Заждіть! — кинувся до неї режисер, піднявши вгору руку. — Вкладайте більше почуття в свої слова!

Місіс Морган глянула на нього так, ніби чекала, що він її вдарить. В її очах спалахнуло обурення.

— Не забувайте, місіс Морган, — додав режисер, не звертаючи ніякої уваги на її погляд, але все ж трохи змінюючи тон, — що ви розповідаєте зворушливу подію. Мається на увазі, що ви розповідаєте прикрі для вас речі. Тут потрібне почуття, схвилюваність, ось так: "...їх, як звичайно, оточила юрба дітей, що просили милостині".

— Гаразд, — холодно промовила місіс Морган.

— Ну от, тепер кажіть далі.

— "Коли мати опустила руку в кишеню, шукаючи дрібних грошей, її пальці доторкнулися до холодної тремтячої руки, яка схопила її гаманець".

— Дуже добре! — перебив її режисер, багатозначно киваючи головою.

— "Кишеньковий злодій! Оце так!" — загорлав свою репліку містер Бамбергер.

— Ні, ні, містере Бамбергер, — поправив режисер, підбігаючи до нього, — не те. "Кишеньковий злодій! Оце так!" Ось як треба.

— Чи не здається вам, — мовила несміливо Керрі, — що було б краще, якби ми спершу просто пройшли наші ролі, щоб переконатися, що ми їх знаємо? Це теж було б нам корисно.

Вона помітила, що не всі учасники спектаклю знають свої репліки, не кажучи вже про те, який вираз вони мають надати своєму обличчю.

— Дуже добра думка, міс Маденда, — мовив містер Квінсел. Він сидів осторонь, спокійно спостерігаючи репетицію, і час від часу вставляв свої зауваження, на які режисер не звертав ніякої уваги.

— Ну що ж, і справді це буде корисно, — погодився збентежений режисер.

Потім він раптом прояснів і з авторитетним виглядом заявив:

— Давайте пройдемо ролі швиденько, але намагаючись говорити з експресією!

— Добре, — сказав містер Квінсел.

— "Моя мати, — вела далі місіс Морган, поглядаючи то на містера Бамбергера, то в свою роль, — схопила цю маленьку ручку і стиснула її так міцно, що почувся тихий, придушений стогін. Озираючись, мати побачила біля себе маленьку дівчинку в лахмітті".

— Дуже добре, — промовив режисер, якому тепер нічого було робити.

— "Злодійку!" — вигукнув містер Бамбергер.

— Голосніше! — зауважив режисер. Він ніяк не міг посидіти мовчки.

— "Злодійку!" — заверещав бідний Бамбергер.

— "Так, злодійку, але їй було не більше шести років, а обличчя в неї було як у янголяти. — "Стій! — крикнула моя мати. — Що ти робиш?" — "Я хотіла украсти", — відповіла дитина. "Хіба ж ти не знаєш, що недобре так робити?" — спитав мій батько.

"Ні,— відповіла дівчинка, — я знаю, що жахливо бути голодною!" — "Хто послав тебе красти?" — спитала моя мати. "Вона... ось там, — мовила дитина, показуючи на страхітливую жінку, що стояла у сусідньому підворітті і раптом кинулася тікати по вулиці.— Це стара Іуда, — додала дівчинка".

Місіс Морган читала це все досить безбарвно, і режисер був у розпачі. Він неспокійно походжав туди й сюди і, нарешті, наблизився до містера Квінсела-

— Якої ви думки про них? — спитав він.

— О, я певен, що нам вдасться їх вимуштрувати, — відповів містер Квінсел бадьорим голосом людини, що не пасує перед труднощами.

— Не знаю, — сказав режисер. — Оцей Бамбергер, по-моєму, зовсім не годиться в коханці.

— Кращого немає,— відповів Квінсел і звів очі до неба. — Гаррісон підвів мене в останню хвилину. Де ж ми тепер візьмемо когось іншого?

— Не знаю, — повторив режисер. — Боюсь, що з нього нічогосінько не вийде.

У цю мить Бамбергер вигукнув:

— "Перл, ви смієтеся з мене!"

— Ось, будь ласка! — прошепотів режисер, затуляючи рота рукою. — Боже мій! Ну що можна зробити з людиною, яка так розтягує фрази?

— Зробіть, що можете, — потішив його Квінсел.

Репетиція тривала, і ось настав момент, коли Лаура (Керрі) входить у кімнату, щоб усе розповісти Рееві. Цей останній, дізнавшись від Перл про походження Лаури, написав листа, в якому зрікається її, але не встиг його послати. Бамбергер тільки що закінчив репліку Рея:

— "Треба йти звідси, поки вона не повернулась. Її кроки! Пізно!"—і він мене свій лист, намагаючись засунути його в кишеню.

В цю мить Керрі ніжно починає:

— "Рею!"

— "Міс... міс Кортленд..." — ледве чутно пробелькотів Бамбергер.

Керрі подивилась на нього і раптом забула про всіх і все. Вона почала входити в роль. На устах її з'явилась байдужа усмішка, вона відвернулась, як зазначалося в ремарці, і підійшла до вікна з таким виглядом, ніби перед нею нікого не було. Все це вона зробила так граціозно, що не можна було не замилюватися нею.

— Хто така ця жінка? — спитав режисер, спостерігаючи сцену між нею і Бамбергером.

— Міс Маденда, — сказав Квінсел.

— Я знаю, як її звуть, — відповів режисер, — але хто вона, чим займається?

Не знаю, — промовив Квінсел. — Це знайома одного а членів ложі.

— У всякім разі, вона кмітливіша за всіх інших і, очевидно, її цікавить те, що вона робить.

— І до того ж гарненька, еге ж? — сказав Квінсел.

Режисер відійшов, нічого не відповівши.

У другій сцені, на балу, Керрі грала ще краще і заслужила усмішку режисера; він навіть підійшов і заговорив до неї.

— Ви вже виступали коли-небудь на сцені? — запитав він ласкаво.

— Ні,— відповіла Керрі.

— Ви так добре граєте, що я подумав, що, мабуть, у вас є вже якийсь сценічний досвід.

Керрі тільки всміхнулася зніяковіло.

Він відійшов від неї і став слухати Бамбергера, що мляво цідив якусь палку репліку.

Місіс Морган помітила цю сценку, і її чорні очі спалахнули заздрістю й злістю.

"Мабуть, якась нікчемна актриска", — зловтішно подумала вона і пройнялася зневагою і ненавистю до Керрі.

Перша репетиція закінчилась, і Керрі повернулася додому, почувавши, що не осоромилась. Слова режисера ще бриніли в її вухах, і їй не терпілось швидше поділитися своєю радістю з Герствудом. Хай знає, що вона грала добре! Друе теж мав про все дізнатись, і Керрі ледве могла дочекатися, поки він запитає, але гордість не дозволила їй почати самій. Та думки комівояжера були цього вечора зайняті чимсь іншим, і сценічні успіхи Керрі зовсім не цікавили його. Він не підтримував розмови на цю тему і тільки вислухав те, що вона сама йому розповіла. А Керрі одразу втратила красномовність. Він був певний, що в неї все піде добре, і йому вже не було про що турбуватись. А її гнітила і дратувала його байдужість, і тим палкіше хотілося побачити Герствуда. Він здавався їй єдиним другом у всьому світі. На ранок у Друе раптом прокинувся інтерес до її справ, але було вже пізно.

Вона одержала від Герствуда милого листа, в якому він писав, що в той час, коли їй буде вручено цього листа, він чекатиме її в парку. Вона прийшла, і він зустрів її, сяючи, наче ранішнє сонце.

— Ну що, кохана, — спитав він, — як ваші успіхи?

— Непогано, — відповіла вона, все ще трохи стримано, пам'ятаючи про байдужість, виявлену Друе.

— Розкажіть мені все, як було. Вам сподобалось?.

Керрі почала описувати подробиці репетиції і чимраз більше запалювалась.

— Це чудово! — вигукнув Герствуд. — Я дуже радий за вас. Неодмінно прийду подивитись, як ви граєте. Коли наступна репетиція?

— У вівторок, — сказала Керрі,— але на репетиції нікого не пускають.

— Ну, мені, я думаю, вдасться туди дістатися, — промовив Герствуд багатозначно.

Його увага цілком утішила й розвеселила її, проте вона примусила його пообіцяти, що на репетицію він не прийде.

— Зате ви повинні як слід постаратися і порадувати мене своєю грою, — сказав він, щоб її ще більше заохотити. — Пам'ятайте: я хочу, щоб ви мали великий успіх. Ми подбаємо, щоб вистава була вдалою, зробіть і ви з свого боку те, що від вас залежить.

— Постараюсь, — відповіла Керрі, щаслива й закохана, як ніколи.

— Який ви молодець! — захоплено вигукнув Герствуд і пізно насварився на неї

пальцем. — Глядіть же, — додав він, — все, що від вас залежить!

— Неодмінно! — кинула вона на прощання.

Того ранку вся земля була залита сонячним світлом. Керрі йшла додому, і прозора блакить ясного неба немов переливалась в її душу. О, блаженні ті, хто дерзає і голубить у серці надію. Блаженні й ті, хто дивиться на них із схвальною усмішкою.

РОЗДІЛ XVIII

Межу перейдено. Здрастуй і прощай

Шістнадцятого ввечері невидима Герствудова рука дала себе знати. Він розповів своїм друзям — а вони були численні і впливові, — що на цю виставу варто піти, і цього було досить, щоб містер Квінсел продав значно більше квитків, ніж сподівався. У всіх щоденних газетах з'явилися невеличкі повідомлення. В цій справі Герствудові допоміг один з його друзів-газетярів, містер Гаррі Мак-Гаррен, головний редактор "Таймс".

— Слухайте, Гаррі, — звернувся до нього Герствуд одного вечора, коли Мак-Гаррен допивав біля прилавка останню склянку і збирався вже вирушати додому, — чи не могли б ви зробити декому велику послугу?

— А в чому справа? — спитав Мак-Гаррен, якому приємно було, що така поважна персона про щось його просить.

— Кестерська ложа масонів влаштовує невеличкий спектакль на свою користь, і їм не завадило б повідомлення в пресі. Ви знаєте, що я маю на увазі: всього два-три рядки, — де, коли і що саме має бути.

— Гаразд, — сказав Мак-Гаррен, — з приємністю зроблю це для вас, Джордже.

Сам Герствуд лишався в тіні.

Члени ложі ніяк не могли зрозуміти, чому їхня невеличка вистава привернула до себе таку увагу. На містера Квінсела почали дивитись як на неперевершеного організатора.

Коли настало шістнадцяте число, Герствудові друзі зібрались, ніби римляни на поклик сенатора. З тієї хвилини, як Герствуд вирішив їй допомогти, для Керрі була забезпечена ошатно вбрана, добродушна й прихильна публіка.

Юна дебютантка була цілком задоволена тим, як вона опанувала роль, хоч і тремтіла на саму думку про те, що буде, коли вона опиниться перед глядачами, освітлена вогнями рамп. Вона намагалась потішити себе згадкою про десяток інших артистів, чоловіків і жінок, які теж з тремтінням чекали, як пройде спектакль, але не могла, думаючи про інших, забути своїх власних побоювань. Керрі боялася, що вона може забути свою роль або нездатна буде перейнятися почуттями героїні. Вона то шкодувала, що взагалі взялася за цю справу, то її лякала думка, що її спаралізує страх і вона стоятиме посеред сцени бліда й тремтяча, не знаючи, що говорити, і зіпсує весь спектакль.

Що ж до інших учасників, то містера Бамбергера вже не було серед них. Цей безнадійний індивідуум зник, ставши жертвою невблаганної критики режисера. Зате місіс Морган залишилась. Сповнена заздрощів, вона вирішила будь-що-будь, на злість Керрі, зіграти не гірше від неї. На роль Рея запросили якогось безробітного актора, і

хоч виконавець з нього був аж ніяк не блискучий, проте його не турбували сумніви, властиві людям, що ніколи не виступали перед публікою. Він спокійнісінько походжав по сцені з самовпевненим виглядом (дарма що йому було наказано не виявляти своєї дотичності до театру), і досить було поглянути на нього, щоб відгадати його професію.

— Це так легко! — говорив він місіс Моргай з суто театральною афектацією. — Найменше мене цікавить публіка. Схопити дух ролі — от де притичина!

Керрі він не сподобався, але вона була настільки актриса, що зуміла поставитись до нього вибачливо, тим більше, що в цей вечір мала примиритись з його уявним коханням.

О шостій вона була вже готова. Усе потрібне театральне причандалля чекало на неї. Вона ще вранці спробувала накладати грим, прорепетирувала і підготувала все необхідне для спектаклю до першої години і повернулась додому, щоб, чекаючи вечора, востаннє проглянути свою роль.

З такої нагоди масонська ложа прислала екіпаж. Друє доїхав з Керрі до дверей театру, а тоді пішов по ближчих крамницях пошукати добрих сигар. Наша юна актриса, нервуючись, увійшла у свою прибиральню і з хвилюванням розпочала ті маніпуляції з гримом і одягом, що мали перетворити її, просту смертну, в Лауру — світську красуню.

Полум'я газових ріжків, розкриті валізи, ніби тільки-но з подорожі, розкладені скрізь рум'яна, пудра, білила, палений корок, туш, олівці підводити вії впереміш з париками, ножицями, дзеркалами, накидками і всіма іншими незчисленними аксесуарами маскараду створювали зовсім особливу атмосферу. З того часу як Керрі приїхала в це місто, вона зазнала багатьох впливів, але все це було якось ніби здалека. В цій новій для неї атмосфері було щось більш дружнє, привітне, вона нічим не нагадувала пишних палаців, які холодно відганяли її геть, дозволяючи тільки побожно милуватися ними здалека. А тут у неї було таке почуття, ніби хтось ніжно бере її за руку, промовляючи: "Люба моя, заходь" Цей світ відкривався перед нею ніби сам по собі. Її вражали уславлені імена на афішах, докладні рецензії в газетах, гарне убрання на сцені, карети, квіти, вся ця пишнота. І це не ілюзія! Перед нею розчинилися двері, і ось вона може сама це все побачити. Як у казці, випадково знайшовши нікому не відомий хід, вона раптом опинилась у чарівній залі, що яскріла діамантами.

Похапцем одягаючись у маленькій артистичній прибиральні, Керрі прислухалась до голосів, що лунали іззовні; вона бачила, як метушиться містер Квінсел, як хвилюються, готуючись до виступу, місіс Морган і місіс Гоглепд та інші учасники спектаклю, які снували сюди-туди, із страхом чекаючи початку вистави. Яке було б щастя, мимоволі думалося їй, якби все це могло тривати без кінця! Якби їй пощастило мати успіх зараз, а згодом стати справжньою артисткою! Ця мрія заволоділа нею, невідступно бриніла в її вухах, як мотив старої пісні.

А поруч, у маленькому фойє, відбувалося зовсім інше. Якби не Герствуд, невеличка зала не була б сьогодні повнісінька, бо члени ложі не дуже дбали про популярність своєї вистави. Проте слово Герствуда зробило свою справу, і сьогоднішня вистава привернула до себе загальну увагу. Усі чотири ложі було продано. Одну з них узяв

доктор Норман Мак-Ніл-Гейл з дружиною, а це щось та важило. Другу зайняв К. Р. Уокер, торговець мануфактурою, який мав щонайменше двісті тисяч доларів. Відомого вугільного ділка умовили купити третю, а четверту займали Герствуд і його друзі, серед яких був і Друе. Публіка, що сунула на виставу, не складалася із знаменитостей і людей дуже впливових. Все це були особи, помітні в своєму вузькому колі — в колі ділків середньої руки, членів масонського ордену. Ці добродії дуже добре знали про становище один одного. Пошана була забезпечена кожному, хто зумів нажити капітали, мав гарний будинок і власний екіпаж, гарно вбирався, а також, звичайно, зажив собі доброї репутації в комерційному світі. Цілком природно, що Герствуд, якому цей рівень життя зовсім не здавався неперевершеним, обдарований гострим розумом, з його поважним становищем і вмінням триматися з великою гідністю та здобувати прихильність і дружбу тактовним поведінням, — був тут видатною постаттю. У цьому колі він був відоміший за багатьох інших, і його стриманість пояснювали тим, що він людина дуже впливова і грошова.

Цього вечора Герствуд був у своїй стихії. Він прибув в екіпажі з кількома друзями просто з ресторану "Ректор". У фойє Герствуд зустрівся з Друе, який щойно ввійшов, — він знову ходив по сигари. Друзі завели жваву розмову про публіку, що прийшла на виставу, і про справи масонської ложі.

— Кого я бачу! — вигукнув Герствуд, входячи у яскраво освітлену залу, де кілька чоловіків стояли в проході, весело розмовляючи й сміючись.

— А, містере Герствуд! Як ся маєте? — відповів чоловік, до якого він звертався.

— Радий вас бачити, — сказав той, злегка потискуючи простягнуту руку.

— Схоже на те, що спектакль має бути блискучий.

— Так, треба гадати, — відповів управитель бару.

— Кестерська ложа, очевидно, користується великою підтримкою своїх членів, — зауважив його приятель.

— Так і повинно бути, — сказав Герствуд, який сам доклав рук до цієї справи, — і я дуже радий, що це так.

— Добровечір, Джорджз! — вигукнув інший добродій, такий огрядний, що крохмальна сорочка випиналася йому на грудях, неначе горб, — як справи?

— Чудово, — відповів управитель бару.

— Що привело вас сюди? Ви ж не член Кестерської ложі?

— Тільки добре серце, — відповів Герствуд. — Приємно побачити давніх друзів!

— Дружина з вами?

— Ні, вона сьогодні не змогла прийти, бо почуває себе недобре.

— Шкода, шкода... Сподіваюсь, нічого серйозного?

— Ні, просто трохи нездужає.

— Я пригадую, як місіс Герствуд приїхала колись разом з вами у Сент-Джо... — і товстун удався в якісь нудні спогади, але їм поклала край поява інших знайомих.

— А, Джордже, як ся маєте? — звернувся до нього один добродушний член муніципалітету з Західної сторони, що теж належав до масонської ложі. — Який же я

радий, що бачу вас нарешті! Ну, як справи?

— Дуже добре! Я чув, вас обрали до муніципальної ради?

— Так, ми легко розбили своїх противників.

— Що ж тепер робитиме Ганнесі?

— Мабуть, повернеться до своєї цегли. Адже він має цегельню.

— Я й не знав, — мовив управитель бару. — Уявляю собі, як він лютував, коли провалився.

— Та, мабуть, що так, — погодився його приятель, лукаво підморгуючи.

Деякі з найближчих друзів Герствуда, яких він сам запросив, почали з'їжджатися в екіпажах. Вони заходили до зали з самовдоволенням виглядом, вбрані в розкішні костюми",

— А, ось і ми! — вигукнув Герствуд, звертаючись до одного з новоприбулих, чоловіка років сорока п'яти.

— Як бачите, — відповів той.

Потім він жартівливо схопив Герствуда за плече і, притягти його ближче до себе, прошепотів йому на вухо:

— Якщо спектакль буде невдалий, я вам голову одірву!

— Та що там спектакль! Хіба ж не варт було заплатити за можливість побачити давніх друзів!

Іншому, який запитав його, чи справді має бути щось цікаве, управитель бару відповів:

— Не знаю. Навряд! — І додав із граціозним жестом: — Заради ложі!

— Народу й справді зібралося сила!

— Так. До речі, розшукайте Шепегана. Він тільки що питав про вас.

Ось яким чином маленький театр сповнився гамором безтурботних розмов, шелестом пишного вбрання, добродушними жартами, — усе це сталося лише тому, що так захотілося цьому чоловікові. Треба було бачити його в ті півгодини перед підняттям завіси, коли він стояв, оточений п'ятьма-шістьма поважними персонами, що їхні гладкі постаті, випнуті сніжно-білі крохмальні груди і діамантові шпильки у галстуках свідчили про високе суспільне становище! Джентльмени, які прибули з дружинами, гукали па нього, щоб потиснути йому руку. Сидіння грюкали, білетери шанобливо вклонялися, а він задоволено обводив очима залу. Він був тут ніби світило, втілюючи у своїй особі честолобні мрії людей, що його вітали. Його всі шанували, до нього підлещувались, його вважали мало не знаменитістю. Почувалося, що ця людина твердо стоїть на ногах. Це була свого роду велич, хоч яка вона була скромна.

РОЗДІЛ XIX

Година в казковім царстві. Ледве чутна скарга

Нарешті все було готове, і завіса мала от-от піднятися. Артисти вже всі загримувалися і сиділи, чекаючи початку. Дирижер маленького оркестру, найнятого з цієї нагоди, багатозначно постукав паличкою об пюпітр, і залунав тихий музичний вступ. Герствуд урвав розмову і разом з Друе і своїм другом Моррісоном попрямував до

ложі.

— Ну от, тепер подивимось, як наша дівчинка себе покаже! — сказав він Друе так тихо, щоб ніхто не почув.

На сцені вже з'явилися шість персонажів, зайнятих в першій сцені у вітальні. Друе і Герствуд з першого ж погляду побачили, що Керрі серед них нема, і пошепки провадили далі розмову. Головними дійовими особами в цій сцені були місіс Морган, місіс Гогленд і актор на ім'я містер Петтон, що заступив Бамбергера. Він міг похвалитись мало чим, окрім упевненості в собі, але якраз це і було в ту мить найнеобхідніше. Місіс Морган в ролі Перл зовсім скам'яніла від страху, а місіс Гогленд раптом захрипла. У всіх тремтіли коліна, і вони ледве могли вимовляти свої репліки. Потрібна була вся поблажливість і добродушна терплячість глядачів, щоб утриматись від того неспокійного руху і шелесту в залі, який свідчить про розчарування публіки і провіщає провал вистави.

Герствуд спокійно чекав. Він був заздалегідь певний, що не побачить нічого особливого. Йому хотілося тільки, щоб усе обійшлося більш-менш добре і щоб можна було потім удавати, що Керрі мала успіх, і поздоровити її,

Та ось перший приступ переляку минув, і артисти трохи пожвавішали. Вони сьак-так пересувалися по сцені, виголошуючи свої репліки безбарвними голосами, і нагнали нудьгу на публіку. Тим часом на сцену вийшла Керрі.

Герствуд і Друе з першого погляду зрозуміли, що і в неї зі страху підгинаються ноги. Вона, ледве дихаючи, пройшла по сцені, кажучи:

— "А! Ось і ви, сер! Ми ж вас чекаємо з восьмої години".

Вона вимовила ці слова так мляво і так тихо, що стало жаль її.

— Боїться, — прошепотів Друе.

Герствуд нічого не відповів.

Її наступна репліка мала викликати сміх у залі:

— "Це все одно, що назвати мене якоюсь рятівною пілюлею!"

Але і це вийшло в неї страшенно безбарвно. Друе засовався на стільці, а Герствуд злегка поворухнув носком черевика.

В іншому місці Лаура^ передчуваючи біду, підводиться і сумно промовляє:

— "Краще б ви цього не казали, Перл. Ви добре знаєте, що всі ми тішимося ілюзіями".

Її голос був до смішного безвиразний. Керрі не щастило ввійти в роль. Вона говорила ніби крізь сон. Здавалося, вона знала заздалегідь, що в неї все одно нічого не вийде. Вона була ще безпорадніша, ніж місіс Морган, яка вже трохи оговталась і вимовляла свої репліки принаймні цілком чітко. Друе відвів очі від сцени і дивився на глядачів. Публіка мовчки терпіла, сподіваючись, що далі піде краще. Герствуд вп'явся очима в Керрі, немов бажаючи влити в неї свою волю, загіпнотизувати її і примусити грати краще. Він щиро жалів її.

Трохи згодом Керрі мала прочитати листа, одержаного від невідомого лиходія. Глядачів трохи розвеселила перед тим розмова між актором-професіоналом і

огрядненьким чоловічком, що з гумором грав роль однорукого, напівбожевільного солдата Сноркі, який став заради заробітку посильним. Віп так запально вигукував свої репліки, що викликав сміх, хоч і не той, якого сподівався автор. Та ось Сноркі виходить, і на сцені знову з'являється трагічна героїня — Керрі. Але вона ще не опанувала себе, і сцену з мерзенним лиходієм провела так мляво, що публіці почав уриватися терпець, і коли вона, нарешті, зникла за кулісами, всі полегшено зітхнули.

— Вона надто нервується, — мовив Друе, сам у це не вірячи й добре те розуміючи.

— Ви б пішли й трохи підбадьорили її.

Друе був готовий на все, аби чимсь зарадити справі. Він швиденько дістався до бічного входу, і швейцар охоче пустив його за куліси. Керрі стояла там, боязко чекаючи свого наступного виходу. Уся її рішучість і запал зникли без сліду.

— Послухай, Кед, — промовив Друе, пильно дивлячись на неї, — чого ти так нервуєшся? Опам'ятайся! Хіба на все це збіговисько варто звертати увагу? Чого ж ти злякалась?

— Я й сама не знаю, — відповіла Керрі. — Я, мабуть, просто нездатна грати.

Та все ж вона була вдячна йому, що він прийшов. Бачачи, як тремтять інші, вона й сама занепала духом.

— Ну, годі, годі, — повів далі Друе. — Заспокойся! Ну, чого ти злякалась? Іди і покажи їм, як треба грати! Чого тобі боятись?

Керрі трохи пожвавішала, немов наелектризована схвильованими словами комівояжера.

— Я дуже погано грала?

— Зовсім ні! Тільки трошечки більше вогню! Ти грай так, як ти мені вдома показувала. Постарайся так відкинути голівку, як учора!

Керрі пригадала, як добре в неї виходило дома. Вона старалася переконати себе, що справді зможе заграти.

— Що зараз має бути? — спитав він, заглядаючи в роль, яку вона тримала в руці.

— Сцена з Реєм, коли я відмовляю йому.

— Так от, проведи її жваво, — сказав комівояжер. — Більше вогню! Грай так, ніби тебе ніхто не обходить.

— Зараз ваш вихід, міс Маденда! — сказав розпорядник.

— О боже! — вигукнула вона.

— Та не будь же дурненька, чого ти боїшся! — заговорив знову Друе. — Та ну ж бо, веселіше! Я буду звідси стежити за тобою.

— Справді?

— Авжеж; а тепер іди. І не бійся!

Розпорядник зробив їй знак. Вона пішла, така ж розгублена, як і перше, але раптом відчула, що самовладання починає повертатись до неї. Вона згадала, що Друе дивиться на неї.

— "Рею", — мовила вона ніжно, і голос її пролунав значно спокійніше. Це була та сцена, яка сподобалася режисерові на першій репетиції.

"Вона вже не так нервується", — подумав Герствуд.

Вона провела цю сцену хоч і не так вдало, як на репетиції, але все ж краще, ніж початок. Публіка принаймні не дратувалася, слухаючи її. Інші виконавці теж підбадьорились, а тому увага глядачів уже не зосереджувалась на одній Керрі. Гра помітно поліпшилась, і можна було сподіватись, що п'єса сьак-так пройде, за винятком хіба найскладніших місць.

Керрі повернулася зі сцени збуджена, схвильована.

— Ну як? — спитала вона, звівши на Друе очі.— Цього разу краще?

— Безперечно! Ось так і треба грати. Більше життя! У цій сцені ти грала в сто разів краще, ніж перше. Ну, а тепер покажи себе. Ти ж можеш! Так, щоб усі ахнули!

— Я справді грала краще?

— Звичайно, краще. Що тепер має бути?

— Сцена на балу.

— Ну, це в тебе вийде чудово, — заявив він.

— Я не знаю, — відповіла Керрі.

— Та послухай же, — вигукнув він, — ти ж її грала для мене! Іди і заграй так само. Грай так, ніби ти у себе в кімнаті, і коли ти проведеш цю сцену так, як удома, ти матимеш успіх! На що хочеш закладаюся, що ти матимеш успіх!

Палка і добродушна вдача комівоєжера завжди робила його красномовним. Він і справді вважав, що саме ця сцена вдається Керрі найкраще, і йому хотілося, щоб вона показала себе перед публікою.

До наступного виходу він зумів зовсім розпалити Керрі, Вона почала вірити, що справді зіграла дуже добре. Вона слухала його умовляння, і в ній знову прокинулась жадоба успіху; помалу-малу до Керрі повернувся її колишній піднесений настрій.

— Я думаю, що впораюся.

— Звичайно, впораєшся! Ну ось, а тепер іди і покажи їм усім.

На сцені в цей час місіс Ван-Дем кидала жорстокі обвинувачення на адресу невинної Лаури.

Керрі слухала і почувала, як її охоплює нове, незпане почуття. Її ніздрі ледь тремтіли.

— "Суспільство, — почав актор, що грав Рея, — жахливо мститься за образу. Ви чули коли-небудь про сибірських вовків? Коли один із зграї надає, решта накидається і пожирає його. Порівняння не дуже гарне, але в суспільстві є щось вовче. Лаура наважилась його одурити, і суспільство, в якому панує облуда, жорстко помститься за глум".

Почувши своє сценічне ім'я, Керрі здригнулась. Вона почала відчувати всю гіркоту ситуації. Її охопили почуття зневаженої, від якої всі відступилися. Вона застигла за бічною кулісою, поринувши у свої власні думки. Вона нічого не чула, тільки кров шалено бухала їй у голову.

— "Любі мої,— промовила повабно місіс Ван-Дем, — треба пильнувати своїх речей. Не можна бути спокійними за них, коли серед нас така досвідчена злодійка!"

— Ваша репліка, — сказав розпорядник над самим її вухом, але вона не почула. Вона ступнула вперед з упевненою грацією, породженою натхненням. Прекрасна й гордовита з'явилася вона перед публікою і, як того вимагала п'єса, помалу перетворилася в застигле, бліде, безпорадне створіння, коли світська юрба з презирством відсахнулася від неї.

Герствуд закліпав очима — її настрій передався йому. Гаряча хвиля щирого почуття прокотилася по всій залі до найдальших куточків. Такою є магічна дія всесильної пристрасті, здатної заповнити цілий світ.

Розпорошена увага глядачів була тепер прикута до сцени, їх почуття прокинулись.

— "Рею! Рею! Чом ви не повернетесь до неї?" — вигукує Перл.

Всі очі були звернені на Керрі, все ще сповнену гордовитої зневаги. Глядачі напружено стежили за кожним її рухом і поглядом.

Перл — місіс Морган — наблизилась до неї.

— "Ходімо додому", — промовила вона.

— "Ні,— відповіла Керрі, і її голос вперше забринів незнаною доти проникливою щирістю, — лишайтесь з ним!"

Вона показала рукою на свого коханого, ніби обвинувачуючи його в тяжкому злочині, і додала з пафосом, що вражав глибокою щирістю:

— "Він недовго страждатиме!"

Герствуд зрозумів, що перед ним щось виняткове, надзвичайне. Оплески публіки і те, що це була Керрі, ще підсилювали враження. "Яка вона прекрасна!" — думав він. Вона домоглася успіху в недсяжній для нього сфері. Яке блаженство — знати, що вона належить йому!

— Чудово! — промовив він і, охоплений раптовим поривом, підвівся і попрямував до дверей, що вели за куліси.

Коли він розшукав Керрі, вона ще була в товаристві Друе. В душі Герствуда палала бурхлива пристрасть. Він був захоплений палкою силою її гри і прагнув висловити її своє захоплення з усією нестримністю закоханого, але тут був Друе, почуття якого до Керрі тепер теж прокинулись. Гра Керрі зачарувала його, може, ще більше, ніж Герствуда. У всякому разі, він мав змогу висловити увесь свій захват.

— Ну, знаєш, — говорив Друе, — ти грала чудово. Просто блискуче! Я так і знав! Ну яка ж ти хороша!

Очі Керрі блищали від радості.

Я справді добре грала?

— Звичайно! Ще й питає. Ти ж чула оплески.

Публіка ще досі плескала в долоні.

— Мені й самій здавалось, що я зуміла передати все так... як я це відчувала.

Саме в цю мить з'явився Герствуд. Інстинктивно він відчув, що з Друе сталася якась зміна. Він помітив, що комівоажер присунувся близьенько до Керрі, і ревності спалахнули в його грудях. Він лютував на себе, що порадив Друе піти за куліси. Він просто ненавидів цього чоловіка, що смів зазіхати на його права. Він насилу спромігся

опанувати себе настільки, щоб по-дружньому поздоровити Керрі. Для нього це була велика перемога над самим собою. В його очах промайнув навіть колишній лукавий вогник.

— Мені хочеться сказати вам, місіс Друе, — мовив він, пильно дивлячись на Керрі,— що ви чудово грали. Просто чарівно.

Керрі відповіла в тон йому:

— О, дуже вам вдячна.

— Я якраз говорив їй, — озвався Друе, радий, що володів таким скарбом, — що, по-моєму, вона грала дуже добре.

— Безперечно, — сказав Герствуд, і в його погляді Керрі прочитала більше, ніж говорили слова.

Вона засміялася щасливим сміхом.

— Якщо ви гратимете так само до кінця, то примусите всіх нас вважати, що народились актрисою.

Керрі знов усміхнулась. Вона почувала, що Герствудові зараз дуже прикро, і їй з усієї душі хотілось лишитися з ним на самоті, і водночас її дивувало, що Друе раптом так змінився. Герствуд був у такому стані, що не міг більше говорити, і, в думці кленучи Друе за кожну хвилину, проведену біля Керрі, він уклонився з грацією Фауста і вийшов, з лютою заздрістю зціпивши зуби.

— Прокляття! — пробурмотів він. — І доки ж він стоятиме на моєму шляху?

Він повернувся в ложу похмурий і мовчазний, міркуючи про те, як кепсько все складається.

Коли піднялася завіса і почалася друга дія, прийшов і Друе. Він був у піднесеному настрої і щось зашепотів на вухо Герствудові, але той удав, що зацікавлений виставою. Він не відривав очей від сцени, хоч Керрі там і не було. Відбувався комічний епізод, що передував її виходу. Проте Герствуд нічого не бачив, поринувши у свої невеселі думки.

П'єса розгорталася далі, нітрохи не поліпшуючи його настрою. Керрі була тепер у центрі загальної уваги. Публіка, яка вже гадала, що годі чекати чогось доброго від цієї вистави, тепер вдалася в другу крайність і захоплювалася майстерністю там, де її не було. Загальний настрій вплинув на Керрі. Вона досить добре вела свою роль, хоч в її грі не було того запалу, який так схвилював глядачів у кінці довгої першої дії.

І Герствуд, і Друе стежили за її тендітною постаттю, і в обох кипіли палкі почуття. Те, що в неї раптом виявилися такі здібності, та ще у таких ефектних обставинах, у світлі загального визнання, ніби в оправі з щирого золота, робило її ще привабливішою для них. Для Друе вона вже не була його колишньою маленькою Керрі. Він палко прагнув швидше опинитися з нею дома, на самоті, щоб висловити їй свої почуття, і нетерпляче чекав кінця вистави, коли вони вдвох поїдуть додому.

Герствуд, навпаки, вбачав у силі її нових чарів лише додаткове ускладнення для себе, і кляв подумки приятеля. Його гризла досада, що він не може навіть висловити свого захоплення і змушений весь час удавати байдужість.

В останній дії Керрі справила на обох закоханих друзів особливо сильне враження.

Герствуд дивився на сцену, нетерпляче чекаючи появи Керрі. Чекати довелося недовго. Автор відпровадив усю веселу компанію на прогулянку, і ось Керрі вийшла на сцену сама-одна. Вперше Герствуд бачив її віч-на-віч з глядачами; досі в неї завжди були партнери. Тільки-но вона з'явилась, він одразу відчув, що до неї повернувся увесь її запал — та сила, яка так захопила його в кінці першої дії. Здавалось, вона запалювалась тим більше, чим ближчий був кінець п'єси і все менше лишалось можливості себе показати.

— "Бідна Перл, — говорила вона із щирим пафосом. — Сумно не зазнати щастя самій, але ще жахливіше бачити, як хтось інший шукає його наосліп, коли досить простягти за ним руку — і ось воно!"

Вона сумно дивилася в далечінь, на' море, прихилившись до полірованого одвірка.

Глибокий жаль до неї і до себе самого охопив Герствуда. У нього було таке почуття, немовби вона говорила з ним.

Його заповнили власні складні й заплутані почуття і ті особливості інтонацій голосу, що, ніби хвилююча музика, завжди здаються інтимними, призначеними тільки для нас. Така вже властивість пафосу: кожному слухачеві здається, ніби говорено тільки до нього.

— "А проте вона може бути дуже щаслива з ним, — казала далі маленька актриса. — Її життєрадісність, її веселе личко будуть окрасою кожного дому".

Вона повільно повернулася до публіки, але здавалось, її очі нікого не бачили. Її рухи були сповнені такої простоти, ніби вона й справді забула за публіку. Потім вона сіла до столу і почала гортати якісь книжки.

— "Не сумуючи за тим, чого мені не судилося мати, — ледве чутно мовила вона, — я сховаюся від усіх, крім двох людей у цілому світі, і втішатимуся щастям цієї чистої дівчини, яка незабаром стане його дружиною".

Герствуд щиро пожалкував, коли на сцену вийшла міс Блоссом. Він нетерпляче засовався на стільці, роздратований її появою. Його зовсім зачарувало бліде личко, гнучка по-, стать у сукні перлисто-сірого кольору, з низкою перлів на шиї. Вигляд у Керрі був стомлений і безпомічний, і могутня сила ілюзії так вплинула на Герствуда, що йому захотілося кинутись їй на допомогу.

За мить Керрі знов лишилась сама на сцені і з запалом повела далі:

— "Я мушу повернутись до міста, хоч би яка там на мене чигала небезпека! Я повинна їхати. Якщо вдасться — потай, якщо ні — відкрито".

За сценою почувся тупіт копит і Реїв голос:

— "Ні, я більше не поїду. Можете розсідлати коня".

Він ввійшов, і почалася сцена, якій судилося відіграти величезну роль у трагічному коханні Герствуда і в усій його складній і незвичайній долі. Керрі наперед вирішила зробити цю сцену особливо сильною, і тепер вона вся пройнялася настроєм ролі. І Герствуд, і Друе відчували її натхнення.

— "Я думала, що ви поїхали разом з Перл", — мовила вона, звертаючись до свого коханого.

— "Я був з усією компанією, але, проїхавши з миллю, зашилив їх і повернувся".

— "Може, ви посварилися з Перл?"

— "Ні... тобто так. Вірніше, ми завжди сваримось. Барометр наших відносин завжди показує хмарну погоду".

— "І хто ж у цьому винен?" — спитала вона невимушено.

— "У всякім разі, не я, — відповів він капризно. — Я роблю все, що в моїх силах... все, що в моїх силах... але вона..."

Усе це Петтон проказав досить невиразним голосом, але публіка цього не помічала, захоплена майстерною грою Керрі.

— "Але ж вона — ваша дружина, — мовила Керрі, пильно дивлячись на притихлого партнера, і голос її забринів лагідно і мелодійно. — Рею, друже мій, любов — це те джерело, з якого і черпає свої теми подружнє життя. Нехай же у вас це джерело ніколи не вичерпається і не засохне!

Вона благально склала і притиснула до грудей свої маленькі ручки.

Герствуд уп'явся в неї очима, напіврозкривши рота. Друє від задоволення аж засовався па стільці.

— "Моя дружина... так..." — вів далі актор, гра якого була слабкою в порівнянні з грою Керрі, але це вже не могло зіпсувати зворушливої атмосфери, що її вона створила і зуміла зберегти. Вона ніби не помічала його безпорадності і, мабуть, грала б не гірше, якби перед нею був оцупок дерева. Вона черпала усе у власній уяві, і для неї не мало значення, як грають інші артисти.

— "І ви вже шкодуєте?" — повільно промовила вона.

— "Я втратив вас, — сказав він і схопив її за ручку, — і потрапив у сіті першої ж кокетки, яка поманила мене. Це вже ваша вина... ви знаєте це... Чом ви покинули мене?"

Керрі повільно відвернулася від нього, ніби мовчки опановуючи себе. Потім вона знову повернула обличчя до свого партнера.

— "Рею, — мовила вона, — найбільшим щастям було для мене знати, що ви назавжди віддали свою любов цнотливій жінці, рівній вам усім — походженням, багатством, вихованням. І раптом — таке признання! Чому ви завжди опираєтесь власному щастю?"

Простота, з якою було вимовлено це запитання, так вразила кожного слухача, ніби воно було звернуто до нього особисто.

Нарешті настав той момент, коли герой вигукує:

— "Будьте для мене тим, чим ви були колись!"

На це Керрі відповіла із зворушливою ніжністю:

— "Ні, я вже не зможу бути для вас тим, чим була, але я можу говорити з вами від імені давньої Лаури, яка назавжди вмерла для вас".

— "Хай буде по-вашому", — сказав Петтон.

Герствуд нахилився вперед. Публіка застигла в напруженому мовчанні.

— "Хай жінка, на яку впаде ваш погляд, буде розумна чи пуста, — заговорила

Керрі, сумно звівши очі на героя, що в розпачі впав у крісло, — вродлива чи негарна, багата чи бідна, єдине, що вона справді може віддати або в чому може відмовити, — це її серце".

Друе відчув, як у нього залоскотало в горлі.

— "Вона може продати вам свою вроду, розум, талант, але її любов — це неоціненний скарб, якого не можна купити ні за які гроші!"

Герствуд затремтів так, ніби ці слова стосувались до нього. Він був мов сам на сам з нею і ледве стримував сльози, такий гострий жаль краяв йому серце — жаль до цієї безпомічної, нещасної і такої принадної, чарівної жінки, яку він кохав. Друе теж був зворушений до глибини душі. І він вирішив, що віднині стане для Керрі тим, чим ніколи не був: він одружиться з нею, слово честі! Вона справді варта цього.

— "І від вас вона хоче тільки того, — знов заговорила Керрі, майже не розчувши репліки партнера і неначе зливаючи свій голос з журливою мелодією, що в цю мить залунала з оркестру, — щоб у погляді вашому, зверненому до неї, світилася відданість; щоб у голосі вашому бриніла ніжність, любов і ласка; щоб ви не почували до неї зневаги, якщо вона не зможе одразу збагнути всієї глибини ваших думок і честолюбних намірів. Бо коли станеться так, що лиха доля і підступність розіб'ють найвеличніші ваші задуми, у вас залишиться її любов, щоб втішати вас. Ви дивитесь на дерева і захоплюєтесь їх могутністю й величчю, — вела далі Керрі, і Герствуд напружував усі сили, щоб стримати свої почуття, — не зневажайте ж маленьких квіточок за те лиш, що вони можуть дати тільки свої пахощі... Пам'ятайте, — закінчила вона ніжно, — єдине, що може дати жінка, це любов, — вона вимовила всю цю фразу з особливим, хвилюючим притиском, — але це єдине не підвладне навіть смерті".

Почуття обох приятелів досягли свого апогею. Вони майже не чули заключних слів і тільки бачили своє божество, що рухалося по сцені з чарівною грацією, ваблячи їх до себе з непереможною силою.

Герствуд, як і Друе, приймав тисячу рішень. Обидва з великим запалом приєдналися до бурі оплесків, що викликали Керрі на сцену. Друе ляскав у долоні, поки вони не заболіли. Потім він схопився з місця і вибіг з ложі. В цю мить па сцену вийшла Керрі і спинилась, побачивши величезну корзину квітів, що пливла їй назустріч по проході між рядами. Це були квіти від Герствуда. Вона подивилася в бік його ложі, зустрілася з ним поглядом і усміхнулась. Він мало не вистрибнув з ложі, щоб схопити її в обійми, зовсім забувши про те, що йому, одруженій людині, треба бути обережнішим. Він навіть забув, що в ложі сидять його знайомі. Ні, ця чарівна жінка мусить бути його, хоч би заради цього довелось пожертвувати всім. Він тепер діятиме рішуче. Треба нарешті здихатися цього Друе! Він не чекатиме більше жодного дня! Цьому комівояжерові не місце біля неї.

Він був такий збуджений, що не міг всидіти в ложі. Він вийшов у вестибюль, потім на вулицю, поринувши у свої думки. Друе все не повертався. За кілька хвилин остання дія закінчилася... У своєму бажанні лишитися вдвох з Керрі Герствуд доходив майже до божевілья. Він кляв свою долю, що змушувала його усміхатися, кланятись,

прикидатись, коли йому хотілося говорити їй про своє кохання, шепотіти їй ніжні слова. Він застогнав, почувавши, які безнадійні ці бажання. Навіть щоб повезти її вечеряти, він змушений прикидатись. Нарешті він зважився піти за куліси, щоб спитати, як вона себе відчуває. Артисти переодягались, балакали, метушились. Друе не замовкав ні на мить, віддавшись збудженому настроєві і оновленій пристрасті. Величезним зусиллям волі управитель бару опанував себе.

— Ми, звичайно, поїдемо вечеряти? — промовив він голосом, що нітрохи не нагадував про його справжні почуття.

— Дуже радо, — відповіла Керрі, усміхаючись.

Маленька актриса була в чудовому настрої. Тепер вона

зрозуміла, що це значить, коли про тебе дбають, коли тобою захоплюються, упадають коло тебе. Вона вперше, ще невиразно, відчула незалежність, яку дає успіх. Ролі перемінилися, і тепер уже вона могла дивитись на свого коханого згори вниз. Вона й сама ще не зовсім усвідомлювала це, але в неї вже з'явилася якась чарівна зверхність. Тільки-но Керрі була готова, вони сіли в екіпаж, що чекав на них, і поїхали в ресторан. І тільки один раз вона змогла виявити свої почуття, коли управитель бару сів поруч з нею в екіпажі. Перш ніж Друе встиг сісти на своє місце, вона поривчасто і ніжно стиснула руку Герствудові. Управитель бару був зворушений до краю. Він ладен був продати душу, аби тільки лишитися з нею на самоті.

"О, яка мука!" — думав він.

Друе не відходив від неї, переконаний, що він для неї — все. Вечеря була зіпсована його балаканиною. Вертаючись додому, Герствуд говорив собі, що він домре, якщо не зможе задовольнити своєї пристрасті. Він встиг палко прошепотіти Керрі: "До завтра" — і вона зрозуміла. Попрощавшись з Друе, який лишився зі своєю здобиччю, він пішов від них, почувавши, що міг би без найменшого жалю вбити комівояжера. Керрі теж була пригнічена.

— На добраніч! — промовив він з удаваною дружньою невимушеністю.

— На добраніч, — ніжно відповіла маленька актриса.

— Дурень! — бурмотів Герствуд з глибокою ненавистю. — Ідіот! Я ще дамся тобі узнаки, і то швидко! Побачимо, що буде завтра!

— Ти ж просто чудо, — задоволено говорив у цей час Друе, стискаючи руку Керрі.— Яка ж ти мила!

РОЗДІЛ XX

Дух, що прагне. Плоть, що жадає

У таких людей, як Герствуд, пристрасть виявляється дуже бурхливо. Вони не стають мрійливими чи задумливими, не будуть співати серенади під вікнами коханої або вдаватися в меланхолію і нарікати на непереборні труднощі. В цю ніч Герствудові довго не давали заснути неспокійні думки, і, прокинувшись раннім-рано, він знову зосередився на тій самій милій його серцю темі. Він почував себе розбитим і фізично, і морально — адже він зовсім по-новому захоплювався своєю Керрі, а Друе ще стояв у нього на шляху. Ніколи ще ніхто так не страждав, як він, від думки, що його кохана — в

руках у тріумфуючого, зухвалого комівояжера. Герствудові здавалось, що він віддав би все на світі, аби тільки йому пощастило подолати всі перешкоди і умовити Керрі порвати з Друе.

Одягаючись, він думав про одне: що робити? Він ходив по кімнаті, в якій була і його дружина, зовсім не помічаючи її присутності.

За сніданком він нічого не міг їсти. Він поклав собі на тарілку м'яса і не доторкнувся до нього. Його кава холонула, поки він неуважно переглядав газету. Він пробігав очима деякі дописи, не розуміючи навіть, про що там ідеться. Джессіка ще не виходила. Місіс Герствуд мовчки сиділа кінець столу, поринувши у свої думки. Нова служниця, яка тільки недавно найнялася до них, забула подати серветки. Мовчанку порушило роздратоване зауваження саме з цього приводу.

— Я вже вам про це казала, Меггі,— мовила місіс Герствуд, — і більше не збираюсь повторювати!

Герствуд шшув погляд на дружину і помітив її похмуре обличчя. В цю мить усе в ній дратувало його до нестями. Наступне її зауваження стосувалося вже його.

— Ну як, Джордже, ти вже вирішив, коли ти візьмеш відпустку?

В цю пору року вони звичайно обмірковували, коли і куди поїдуть улітку.

— Ще ні,— відповів він. — Я зараз дуже зайнятий.

— Одначе час би вже тобі щось вирішити, якщо ми взагалі куди-небудь поїдемо.

— По-моєму, ще є час.

— Гм! — пробурчала місіс Герствуд. — Ти так, чого доброго, збиратимешся до зими. І вона роздратовано заворушилася на місці.

— Ну ось, ти знов своєї! — сказав Герствуд. — Послухати тебе, то можна подумати, що я нічого не роблю.

— А я хочу знати, от і все, — не вгавала вона.

— У тебе ще є час, — стояв він на своєму. — Ти ж однаково нікуди не поїдеш, поки не закінчатся перегони.

Його сердило, що ця розмова почалася саме тоді, коли йому хотілось думати про зовсім інше.

— А може, й поїду. Джессіка не хоче чекати до кінця перегонів.

— Навіщо ж, у такому разі, потрібний був сезонний квиток?

— Ох! — обурено вигукнула вона і, підводячись з-за столу, додала: — Я не збираюся з тобою сперечатись.

— Послухай, — теж підводячись, мовив Герствуд так рішуче, що вона мимоволі спинилась, — що з тобою діється останнім часом? З тобою, я бачу, вже й говорити не можна!

— Говорити зі мною, звичайно, можна, — відповіла місіс Герствуд, натискаючи на перше слово.

— Ну, я б цього не сказав! Ти хочеш знати, коли я зможу поїхати, так от: не раніш, як через місяць. А може, й пізніше.

— В такому разі ми поїдемо без тебе.

— Он як? — промовив він глузливо.

— Так, поїдемо!

Герствуд був здивований рішучим тоном дружини, але це тільки ще дужче його розсердило.

— Ну, це ми ще побачимо! Ти надто вже багато командуєш останнім часом! Послухати тебе, то ти збираєшся вирішувати мої справи за мене. Та цього не буде. Ти не вирішуватимеш нічого, що стосується мене особисто. Хочеш їхати — їдь, але мене ти цими балачками не примусиш поспішати!

Герствуд був у нестямі. Його темні очі палали гнівом. Він зібгав газету і жбурнув її на стіл. Місіс Герствуд не промовила більше ні слова. Не дослухавши останньої фрази, вона повернулася і вийшла з кімнати. Вона перейшла вітальню і піднялася сходами нагору. Він постояв якусь мить, ніби вагаючись, потім сів, сьорбнув кави, знову підвівся і пішов по капелюх і рукавички.

Його дружина зовсім не чекала такої сварки. Просто вона спустилася до сніданку трохи схвильована, бо якраз обмірковувала один план. Джессіка звернула її увагу на те, що перегони не виправдали їхніх сподівань. Цього року там збиралося не таке добірне товариство, як вони сподівались, і вродлива дівчина скоро переконалась, що бувати там щодня просто нудно. До того ж цього року вся варта уваги публіка почала дуже рано роз'їжджатися на курорти і в Європу. Кілька юнаків, якими цікавилася Джессіка, поїхали у Вокішу. Її теж потягло туди, і мати не заперечувала проти цієї поїздки.

Отож місіс Герствуд вирішила поговорити про це з чоловіком. Вона сіла до столу з цією думкою, але відчула, що атмосфера несприятлива для такої розмови. Вона й сама не розуміла, з чого почалася сварка, але, в усякому разі, вирішила, що чоловік — звір і тиран і що вона нізащо цього не попустить. Вона дама і не дозволить, щоб з нею так поводитись!

Герствуд був теж заклопотаний цією новою незгодою, доки не прийшов до бару, звідки він поспішив на побачення з Керрі. Тоді зовсім інші турботи заволоділи ним — кохання, жадання, протест. Думки нестримно, мов на крилах, неслися вперед. Він не міг дочекатися тієї миті, коли побачить Керрі. Що для нього дні і ночі, проведені без неї? Вона мусить йому належати і буде належати!

Що ж до Керрі, то вона од того часу, як вони розсталися напередодні, жила у світі своїх переживань і мрій. До потоку захоплених вигуків Друе вона прислухалася дуже уважно в тій частині, яка стосувалася до неї, втрачаючи всяку цікавість, тільки-но мова заходила про нього самого. Вона намагалася по можливості тримати його на певній відстані від себе, бо всі думки її були зайняті пережитим тріумфом. Герствудова пристрась здавалась їй чудовим доповненням до її власних успіхів, і вона з цікавістю чекала, що ж він їй тепер говоритиме. Вона жаліла його тим жалем, коли страждання іншого породжує в нас задоволення собою. Вона вперше, ще невиразно, зазнала тієї зміни, яка переносить людину з рядів прохачів у число благодійників. Одно слово, вона була дуже щаслива.

Проте вранні виявилося, що в газетах немає ні наймен-шої згадки про знаменну

подію, і в потоці звичайних, буденних дрібниць її вчорашній успіх помітно зблід. Друе говорив не стільки про неї, як для неї, підсвідомо почуваючи, що в її ставленні до нього щось змінилося і треба якось це уладнати.

— Я сподіваюсь ще цього місяця закінчити ту свою справу остаточно, — сказав він другого ранку, походжаючи по квартирі і кінчаючи чепуритись перед тим, як вийти з дому, — і тоді ми поберемось. Я вчора говорив про це з Мо-шером.

— Ти тільки так говориш! — відповіла Керрі, раптом відчувши, що може собі дозволити трохи поглузувати з комівояжера.

— Ні, ось побачиш! — вигукнув він палкіше, ніж звичайно, і додав благально: — Невже ти мені не віриш?

Керрі засміялась.

— Звичайно, вірю! — відповіла вона.

Самовпевненість Друе зрадила його. Хоч йому й дуже бракувало спостережливості, але того, що відбувалося, не можна було не помітити. Керрі, як і досі, була з ним, але її безпорадність зникла, в голосі забриніли нові нотки. Вона вже не дивилася на нього очима залежної людини, і комівояжер відчув, що насувається тінь якихось подій. Це вплинуло на його почуття, він почав виявляти до неї більше уваги в дрібницях і говорити їй такі речі, які мали, на його думку, відвернути небезпеку.

Тільки-но він пішов, Керрі почала готуватись до зустрічі з Герртваудом. Вона хутенько вбралася і збігла сходами вниз. На розі вона пройшла повз Друе, але вони не помітили одне одного.

Друе забув узяти якісь рахунки, які треба було здати в контору. Він збіг нагору по сходах і вскочив у кімнату, але застав там тільки покоївку, що прибирала квартиру.

— Що це? — вигукнув він, звертаючись більше до себе. — Хіба Керрі кудись пішла?

— Ваша дружина? Так, вона вийшла з дому кілька хвилин тому.

"Дивна річ! — подумав Друе. — Вона мені нічого не сказала. Куди ж це вона пішла?"

Він пошукав у валізі, вийняв потрібні йому папери і засунув їх у кишеню. Потім його увага зосередилась на покоївці: вона була непогана з себе і ставилася до нього прихильно.

— А ви що тут робите? — спитав він, усміхаючись.

— Та ось прибираю, — відповіла вона і спинилась, накручуючи на руку ганчірку, якою стирала порошок.

— Стомились?

— Ні, не дуже.

— Заждіть, ось я вам покажу щось цікаве, — мовив він привітно, підходячи до неї і виймаючи з кишені маленьку літографовану картку, рекламу однієї тютюнової фірми. На картці була зображена вродлива дівчина зі смугастою парасолькою, кольори якої можна було міняти за допомогою диску ззаду: коли диск крутився, крізь вузькі прорізи просвічували поперемінно червоні, зелені, жовті й сипі смужки.

— Дотепно вигадано, правда ж? — сказав він, подаючи покоївці картку і показуючи,

як крутити диск. — Ви, мабуть, ніколи й не бачили нічого подібного.

— Справді, гарненька штучка! — погодилася вона.

— Можете лишити її собі, якщо хочете, — сказав Друе. — У вас чудова каблучка! — додав він, торкаючись простенької оздобы на руці, яка тримала подаровану картку.

— Вам подобається?

— Дуже, — відповів він і взяв дівчину за руку, вдаючи, ніби розглядає каблучку, — Справді, гарна каблучка.

Зробивши так перший крок, він провадив розмову, немов забувши, що все ще тримає її пальці в своїй руці. Але дівчина висмикнула їх і, відступивши трохи назад, сперлася на підвіконня.

— Я вас давненько не бачила, — мовила вона, кокетуючи і ухиляючись від його занадто палких залицянь. — Вас, мабуть, не було?

— Ні, не було, — відповів Друе.

— Ви далеко їздите?

— Так, досить далеко.

— Вам подобається подорожувати?

— Та ні, не дуже. Це швидко набридає.

— А мені б хотілося подорожувати, — мовила дівчина і, відвернувшись, задивилася у вікно. — А де ж це ваш друг, містер Герствуд? — спитала вона раптом, згадавши про управителя бару, що, на її думку, міг стати темою для розмови.

— Він тут, у місті. А чого це вам раптом спало на думку запитувати про нього?

— Та просто так... Він не був тут з того часу, як ви приїхали.

— А звідки ви його знаєте?

— Отаке! Хіба ж я не доповідала про нього разів десять за останній місяць?

— Та де там! — недбало заперечив Друе, — Він і п'яти разів не був у нас за весь час, що ми тут живемо.

— Справді? — усміхнулась вона. — Багато ви знаєте, я бачу!

Друе трохи споважнів. Він ще не був певний, жартує вона чи каже правду.

— Пустунко! — мовив він. — Чого це ви так усміхаєтесь?

— Та нічого, просто так.

— А останнім часом ви його бачили?

— Ні, не бачила, відколи ви повернулися, — відповіла вона, сміючись.

— А до того?

— Аякже!

— Часто?

— Та мало не щодня.

Дівчина була язиката, любила баламутити людей, і тепер її дуже цікавило, яке враження справляють її слова,

— До кого ж він приходив? — недовіжливо спитав комівояжер.

— До місіс Друе.

Друе витріщив на неї очі, але одразу отямився і додав, щоб не бути смішним в її

очах:

— Ну, і що ж з того?

— Нічогісінько, — відповіла дівчина, кокетливо схиляючи голівку набік.

— Він наш давній знайомий, — вів далі Друе, загрузаючи все глибше.

Кілька хвилин тому він би охоче продовжив цей легенький флірт, але тепер у нього зникло всяке бажання. Він дуже зрадів, коли дівчину покликали знизу.

— Я повинна йти, — мовила вона, весело відступаючи від нього.

— Ми ще побачимось, — відповів він, удаючи, ніби засмучений цією перешкодою.

Коли дівчина пішла, Друе дав волю своїм почуттям. На його обличчі, яким він ніколи не вмів володіти, відбивався безмежний подив і збентеження. Чи можлива це річ, що Керрі так часто приймала Герствуда і нічого йому про це не сказала? А Герствуд — невже він брехав? Та й що, власне, мала на думці покоївка?.. Він і справді почав помічати щось дивне в поведінці Керрі останнім часом. Чому вона так розгубилася, коли він спитав, скільки разів заходив Герствуд? Чорт забирай, він тепер це пригадує! Тут щось не так у всій цій справі.

Він сів у крісло-гойдалку, щоб добре усе обміркувати, закинув ногу на ногу і сердито насупився. Думки проносилися в голові з гарячковою швидкістю.

Ні, все-таки в поведінці Керрі не було нічого незвичайного. Чи ж можливо, чорт забирай, щоб вона його обдурювала? Ні, вона не так поводитися. Та чого там, ось і вчора ввечері вона була з ним така мила, та й Герствуд теж. І вони б його обдурювали? Він не міг цьому повірити.

Його думки вилилися, нарешті, у словах:

— Часом вона й справді поводитья якось дивно. От і тепер — одяглася і вийшла зрання, ні слова мені про це не сказавши.

Він почухав потилицю і зібрався йти. Обличчя в нього ще було насуплене. У вітальні він знову зустрівся з покоївкою, яка прибирала тепер в іншій кімнаті. З-під білої накладки сяяло її кругленьке личко. Вона усміхнулася до нього, і Друе одразу забув про свою турботу. Він фамільярно поклав їй руку на плече, ніби вітаючи її мимохідь.

— Перестали злитися? — спитала вона, готова теревенити далі.

— Я й не злився, — відповів він.

— А мені так здалося, — усміхнулася вона.

— Та годі вам дуріти! — безцеремонно вигукнув він. — Хіба ви це все говорили не жартома?

— Звичайно, ні, — відповіла дівчина і додала з таким виглядом, ніби зовсім не хотіла вчинити йому прикрість: — Він приходив дуже часто. Я думала, що ви знаєте про це.

Тепер уже Друе зовсім перестав приховувати свої почуття й удавати байдужого.

— А вечорами він тут лишався? — спитав комівояжер.

— Часом лишався. А часом вони разом виходили з дому.

— Увечері?

— Так. А все-таки вам не варто через це так лютувати.

— Я зовсім не лютую, — сказав Друе. — Ще хто-небудь, крім вас, бачив його?

— Аякже! — відповіла покоївка таким тоном, ніби в цьому не було нічого особливого.

— І давно це було востаннє?

— Якраз перед тим, як ви повернулись.

Комівояжер нервово прикусив губу.

— Не кажіть нікому про це! Добре? — промовив він, легенько стискаючи її руку вище ліктя.

— Ну, звичайно, — відповіла вона. — Та й не варто цим псувати собі настрій.

— Гаразд, — промовив він і пішов геть, дуже похмурий, але все-таки подумав мимохідь, що, мабуть, він припав до вподоби покоївці.

"Ми поговоримо про це з Кед! — сказав він собі в думці, почувавши себе скривдженим. — Чорт забирай! Ми ще побачимо, чи посміє вона так поводитись!"

РОЗДІЛ XXI

Дух, що прагне. Плоть, що жадає

Коли Керрі прийшла в парк, Герствуд давно вже чекав на неї. Кров кипіла в ньому, нерви були напружені до краю. Йому не терпілося швидше побачити жінку, яка так схвилювала його напередодні.

— Ось і ви нарешті! — мовив він, намагаючись опанувати себе: він увесь тремтів від збудження, і його охопило якесь незвичайне піднесення, у якому було щось трагічне.

— Авжеж, я, — весело відповіла Керрі.

Вони пішли по алеї, ніби простуючи до якоїсь певної мети. Герствуда п'янила її юна врода. Шелестіння її елегантної спідниці було для нього найсолодшою музикою.

— Ви задоволені? — спитав він, маючи на думці її вчорашній успіх.

— А ви?

Він міцніше стиснув її руку, побачивши її ніжну усмішку.

— Це було просто чарівно!

Керрі радісно засміялася.

— Я давно не бачив нічого подібного! — додав він.

В ньому спалахнув його вчорашній захват, до якого домішувалась радість, що зараз вона біля нього.

А Керрі раювала в атмосфері, якою цей чоловік її оточував. Вона одразу пожвавішала, і на щоках її заграє рум'янець. В кожному звуку його голосу вона чула потяг до неї.

— Які гарні квіти ви прислали мені, — промовила вона, трохи помовчавши, — просто чудові!

— Я дуже радий, що вони вам сподобались, — тільки й відповів він.

Він не переставав думати про те, як би швидше досягти бажаної мети, і йому хотілося відразу завести мову про своє кохання. Здавалося, для цього настала слушна хвилина. Його Керрі йшла поруч. Герствудові кортіло почати рь шучу розмову, але йому раптом забракло слів, і він не знав, з чого почати.

— Сподіваюсь, ви щасливо добралися додому, — промовив він, раптом спохмурнівши, і в голосі його забринів жаль до себе самого.

— Авжеж, — безтурботно відповіла Керрі.

Він пильно поглянув на неї і пішов повільніше, не зводячи з неї очей.

Вона відчула, як її обіймає хвиля гарячого почуття.

— А я ж як? — спитав він.

Керрі одразу зникла, відчуваючи, що настає рішуча мить, і не уявляючи, що відповідати.

— Не знаю, — сказала вона.

Герствуд прикусив нижню губу і, зупинившись край алеї, почав водити по траві носком черевика. Він уп'явся в Керрі ніжним і благальним поглядом.

— Невже ви не підете від нього? — вигукнув він.

— Не знаю, — відповіла Керрі; вона неначе бездумно пливла кудись за водою і не мала за що вхопитись.

Правду кажучи, вона безнадійно заплуталась. Ось перед нею був чоловік, який їй дуже подобався, який мав на неї такий вплив, що зумів майже переконати її, ніби вона й сама відчуває до нього палку пристрасть. Вона ще була зачарована його проникливим поглядом, м'якими манерами й елегантним убранням. Вона бачила перед собою закоханця, такого любого і привабливого, охопленого таким невимовно прекрасним почуттям до неї. Її підкоряв його палкий темперамент, і вона сама мимохідь проймалася його почуттями.

А проте її турбували неспокійні думки. Що він знає? Що говорив йому про неї Друе? Чи вважає він її за дружину комівояжера? Чи одружиться він з нею? Навіть слухаючи його, умліваючи від його слів, ніжно дивлячись на нього, вона не переставала думати про те, чи сказав йому Друе, що вони не одружені? Ніколи не можна було вгадати, що зробить чи скаже Друе.

І все ж Герствудове кохання не завдавало їй страждань, не вливало гіркоти в її серце. Хоч би що він знав про Керрі, він, безумовно, був щирий, а його пристрасть — нестримна і палка. В його словах почувалася сила. Що ж їй робити? Вона все думала над цим, не знаходячи ясної відповіді, схвильована й збентежена, і нарешті зовсім розгубилась.

— Чом ви не підете від нього? — спитав Герствуд ніжно. — Я подбаю про все, чого...

— Ах, не треба! — перебила Керрі.

— Що не треба? — перепитав він. — Що ви хочете цим сказати?

На її обличчі відбилося замішання й біль. Вона й сама здивувалася, що ця думка так — невідступно її переслідує, але її, наче гострий ніж, вразило, що він має на думці "подбати" про щось поза межами шлюбу.

Герствуд і сам збагнув, що захопився невдалим словом. Він марно намагався вгадати, які це може мати наслідки. І він повів далі, збуджений її близькістю і в той же час напружено обмірковуючи свій план.

— Чом же ви не можете? — заговорив він знову, на цей раз з особливою

шанобливістю. — Ви ж знаєте, що я не можу жити без вас... ви ж це знаєте... Так далі не може тривати... ви ж самі бачите...

— Я розумію, — промовила Керрі.

— Я б не просив вас, якби... я не став би умовляти, якби я міг себе перебороти. Погляньте на мене, Керрі! Поставте себе на моє місце! Ви ж не хочете втратити мене?..

Вона похитала головою в глибокій задумі.

— Чому ж у такому разі не покінчити з цим усім раз і назавжди?

— Я не знаю, — сказала Керрі.

— Не знаєте? Ах, Керрі, що примушує вас так говорити? Не мучте ж мене! Скажіть серйозно.

— Я кажу серйозно, — відповіла Керрі стиха.

— Та не може цього бути, щоб ви говорили такі речі серйозно! Ви ж знаєте, як я вас люблю! Згадайте вчорашній вечір...

Він говорив це все зовсім спокійно. Його рухи і вираз обличчя нічим не зраджували його хвилювання. Тільки очі неспокійно бігали і горіли, як жар. Усе його напруження виливалося в погляді. Керрі не відповідала.

— Як ви можете так ставитись до цього, моя кохана? — знову почав Герствуд трохи згодом. — Ви ж любите мене, правда?

І він уп'явся в неї поглядом, у якому палала така невгамовна пристрасть, що Керрі була зовсім приголомшена. Усі сумніви на мить розвіялись.

— Так, — щиро й ніжно відповіла вона.

— А коли так, ви мусите бути зі мною... Сьогодні ввечері, добре?

Незважаючи на всю свою розгубленість, Керрі заперечливо похитала головою.

— Я не можу більше ждати! — наполягав Герствуд. — Якщо це надто скоро, нехай у суботу.

— А коли ми звінчаємось? — затинаючись, спитала вона, у що нелегку для неї мить зовсім забуваючи, що він мав уважати її, як вона сподівалася, за дружину Друе.

Управитель бару мимоволі здригнувся, опинившись перед проблемою, для нього ще складнішою, ніж для неї. Проте він нічим не зрадив думок, які, наче блискавка, промайнули у нього в голові.

— Коли хочете, — спокійно відповів він, не бажаючи псувати чарівну мить через це прокляте питання.

— У суботу? — запитала Керрі.

Герствуд кивнув.

— Добре, якщо ми в суботу звінчаємось, я згодна, — сказала вона.

Герствуд дивився на свою чарівну здобич, таку прекрасну, таку знадливу, яку йому так важко було звабити, — і в голові його визрівали дивні рішення. Його пристрасть досягла тієї межі, на якій розум втрачає свою владу над людиною. Перед красою такого принадного створіння що важили для нього усілякі дрібні перешкоди? Він був готовий до будь-яких ускладнень, не бажаючи зважати на холодні доводи реальної дійсності. Він був ладен обіцяти все, що завгодно, а доля хай потім рятує його. Він будь-що-будь

повинен дістатися до раю. Повинен пізнати щастя, навіть якби довелося зректись і честі, і правди!

Керрі з ніжністю дивилась на нього. Їй захотілося схилити голову йому на плече. Все складається так чудово!

— Я постараюсь усе влаштувати на той час, — сказала вона.

Герствуд милувався її гарним личком, по якому ще перебігали легенькі тіні роздуму й сумнівів, і говорив собі, що ніколи в житті не зустрічав такої чарівної жінки.

— Ми ще побачимось завтра, — радісно мовив він, — і про все домовимось.

Він пішов поряд з нею, незмірно щасливий тим, чого йому пощастило домогтися. Він повідав їй чудесну повість про радощі й кохання, хоч промовляв лиш зрідка слово чи два. Лише через півгодини він згадав, що час розлучатися з нею, бо він мусив коритися невблаганним законам життя.

— До завтра, — сказав він на прощання з веселим і безтурботним виглядом.

— До завтра! — відповіла Керрі і в піднесеному настрої легким кроком подалася геть.

Її сповнювала така бурхлива радість, що в неї вже не лишалося сумніву: вона палко кохає. Керрі навіть зітхнула, згадуючи свого прекрасного лицаря. Так, вона влаштує усе до суботи. Вона піде за ним, і вони будуть щасливі!

РОЗДІЛ XXII

Трут спалахує. Плоть проти плоти

Незлагода у сім'ї Герствуда постала від того, що ревності, породжені любов'ю, не вмерли разом з нею в душі місіс Герствуд і щохвилини могли перейти в ненависть. Герствуд фізично ще був гідний тієї любові, що її колись дружина мала до нього. Збайдужівши до дружини, Герствуд став до неї неуважний, а це в очах жінки найтяжчий злочин. Наша самозакоханість підказує нам добру чи погану оцінку вдачі інших людей, і місіс Герствуд почала вбачати у чоловіковій байдужості багато такого, чого насправді не було. Його вчинки й слова свідчили тільки про його холодність, але їй здавалося, що за ними криються підступні заміри.

І вона стала злопам'ятна й підозрілива. Ревності робили її дуже чутливою до найдрібніших проявів непошани з боку чоловіка, який завжди відзначався такими вишуканими й невимушеними манерами. З тієї старанності, з якою він дбав про свою зовнішність, видно було, що він зовсім не втратив інтересу до життя. В кожному його рухові, в кожному погляді прозирала та радість, яку давали йому думки про Керрі, той запал, яким сповнювало його це нове закохання. Місіс Герствуд вчувала якусь зміну, як дикий звір ще здалека вчуває небезпеку.

Деякі вчинки Герствуда ще більше відтручали від нього дружину. Ми вже бачили, з яким роздратуванням він ухилявся від усіляких дрібних обов'язків, які йому вже набридли, і як він останнім часом почав відверто огризатися на її ущипливі зауваження. Ці дрібні сутички плодила та незлагода, що повстала в їхній сім'ї. Цілком зрозуміло, що коли небо вкрите такими темними хмарами, гроза неминуха. Уставши з-за столу описуваного ранку, розлучена такою одвертою байдужістю до її планів, місіс

Герствуд ввійшла в свою туалетну кімнату і застала там Джессіку, яка неквапливо розчісувала коси. Герствуд уже пішов з дому.

— Я дуже прошу тебе не спізнюватися на сніданок, — мовила місіс Герствуд, беручи в руки свого кошечка з шитвом. — Все вже прохолонуло, а ти й досі не їла.

Місіс Герствуд зрадила її звичайна стриманість, і Джессіці довелося відчувати на собі останні пориви шторму.

— Я не хочу їсти, — відповіла вона.

— Треба було зразу про це сказати, покоївка давно прибрала б зі столу, а то вона чекає тебе цілий ранок!

— А їй однаково, — спокійно відповіла Джессіка.

— Зате мені не однаково! — не вгавала мати. — І взагалі, я не дозволю тобі так зі мною розмовляти! Ти ще надто молода, щоб так поводитися з матір'ю.

— Ах, мамо, не кричи! — сказала Джессіка. — Що це з тобою сьогодні?

— Нічого! І я зовсім не кричу! Не думай, будь ласка, що коли я тобі потураю у всьому, то ти можеш примушувати всіх чекати! Я цього не допущу!

— Я нікого не примушую чекати! — гостро відповіла Джессіка, раптом переходячи від зневажливої байдужості до рішучої оборони. — Я сказала, що не хочу їсти. Не треба мені ніякого сніданку.

— Та як ти смієш говорити з матір'ю таким тоном! Я цього не допущу! Чуєш! Не допущу!

Останні слова Джессіка почула, коли вже виходила з кімнати з гордо відкинутою головою, шелестячи пишною спідницею і всім своїм виглядом показуючи, що вона людина незалежна і бажання матеріні її не обходять. Сваритися з матір'ю вона не хотіла.

Такі дрібні суперечки траплялися дедалі частіше, в міру того як підростали молоді члени сім'ї, занадто незалежні і егоїстичні. Джордж Герствуд-молодший був іще непримиренніший, коли йшлося про його особисті права, намагаючись на кожному кроці показати, що він — дорослий чоловік, і такі претензії з боку дев'ятнадцятирічного юнака були і смішні, і нерозумні.

Герствуда, який звик до загальної пошани і до того ж був людиною тонких почуттів, дуже дратувало, що йому доводиться жити з людьми, які перестали йому коритися і яких він чимраз менше розумів.

І тепер, коли почали виникати різні дрібні непорозуміння, як, приміром, питання про раніший, ніж звичайно, від'їзд у Вокішу, Герствуд ще ясніше побачив своє становище. Тепер уже не він верховодив, а ним верховодили, а коли його домашні ще допікали йому своєю запальністю, коли він раз у раз чув ущипливі слова або глузливі сміх, він теж починав втрачати терпець. Охоплений ледве стримуваним гнівом, він хотів тільки одного — бути подалі від своєї родини, що здавалася йому тепер нестерпною перепорою для всіх його бажань і прагнень.

Незважаючи на все це, він поки що залишався господарем у своєму домі, хоч дружина пробувала бунтувати. Незадоволення і одверта опозиція з її боку ґрунтувались

на переконанні, що вона може собі це дозволити. Вона не мала ніяких фактів на потвердження своїх підозрінь, ніяких точних відомостей, що могли б служити виправданням для неї і доказом проти чоловіка. Бракувало незаперечного доказу, що, мов холодний подув вітру, мав перетворити низько навислі хмари підозри у зливу люті,

І незабаром місіс Герствуд дізналася про деякі речі, що свідчили про негідну поведінку її чоловіка. Доктор Біл, їхній вродливий сусід, зустрів місіс Герствуд біля її дому через кілька днів після того, як Герствуд катався з Керрі по Вашингтонському бульвару. Доктор Біл, який їхав їм назустріч, пізнав Герствуда тільки тоді, коли вони вже розминулися, і, не розгледівши Керрі, подумав, що з ним дружина або дочка.

— То ви більше не вітаєтесь із знайомими, коли зустрічаєте їх на прогулянці? — звернувся він жартівливо до місіс Герствуд.

— Коли бачу їх, то вітаюся. А де ж ви мене бачили?

— На Вашингтонському бульварі,— відповів він, певний, що в її очах одразу ж промайне спогад.

Вона похитала головою.

— Так, так, біля Гойн-авеню. Ви були з чоловіком.

— Боюся, що ви помиляєтесь, — відповіла місіс Герствуд, та оскільки було згадано її чоловіка, в ній одразу ж спалахнула нова підозра; однак вона нічим не виказала своїх почуттів.

— Я певен, що пізнав вашого чоловіка, — вів далі доктор Біл, — але, можливо, з ним були не ви, а ваша дочка.

— Можливо, — погодилася місіс Герствуд, хоч вона добре знала, що цього не могло бути, бо Джессіка вже давно ніде не з'являлася без неї.

Вона вже встигла цілком опанувати себе і постаралась вивідати ще якісь подробиці.

— Коли ж це було? Удень? — спитала вона, вдаючи, ніби щось пригадує.

— Так, годині о другій або третій.

— То це, мабуть, була Джессіка, — промовила місіс Герствуд з таким виглядом, ніби не надає цьому ніякого значення.

Що ж до лікаря, то він теж про дещо здогадувався, але вирішив, що продовжувати цю розмову незручно.

Місіс Герствуд цілими днями міркувала над тією новиною. Вона не мала найменшого сумніву, що доктор Біл і справді бачив її чоловіка і що той, очевидячки, катався з якоюсь іншою жінкою; а їй він говорив, що зовсім не мав вільного часу. І вона з гіркістю почала пригадувати, скільки разів він відмовлявся піти з нею в гостину або до театру і взагалі брати участь у всьому, що могло її розважити. Його бачилц в театрі з якимись людьми, про яких він сказав, що це Моеві друзі; тепер його бачили на прогулянці — мабуть, він і тут знайде якесь пояснення. Можливо, існували інші жінки, про яких вона нічого не знала, бо чим іще можна пояснити, що він останнім часом так мало цікавиться домашніми справами і ніколи не має для неї вільного часу? За минулі півтора місяця він став такий дратливий і так підозріло мало буває дома — все кудись поспішає, нітрохи не турбуючись про те, чи дома все гаразд. Що воно за знак?

Вона пригадала також — і це особливо прикро їй вразило — що він ніколи тепер не дивиться на неї, як колись, із задоволенням і схваленням. Очевидно, він вважає, що вона постаріла і споганіла. Мабуть, він став помічати її зморшки. Вона в'яне, а він ще молодий і елегантний. Він і тепер бере участь у всіх світських розвагах, тоді як вона... Місіс Герствуд не хотіла більше думати про це. Вона тільки почувала, що становище дуже прикре, і на серці в неї накопала ненависть до чоловіка.

Ця пригода лишилася тим часом без наслідків, бо місіс Герствуд не мала достатніх підстав вимагати від чоловіка пояснень. Але недовіра та неприязнь між ними дедалі зростали, час від часу виливаючись гострими розмовами і вибухами гніву. Суперечка з приводу поїздки у Вокішу була однією з цілої низки прикрих суперечок.

На другий день після виступу Керрі в театрі масонської ложі місіс Герствуд і Джессіка поїхали на перегони з молодим Бартом Тейлором, сином власника меблевої фірми. Вони виїхали рано і випадково зустрілися з кількома Герствудовими знайомими, теж масонами, двоє з яких були напередодні на виставі. Ніхто, напевне, і не згадав би про виставу, якби молодий Тейлор не упадав так коло Джессіки, не звертаючи ніякої уваги на місіс Герствуд, яка з нудьги завела розмову з кількома знайомими. Від одного з них вона й почула цікаву новину.

— Шкода, що ви не були вчора на нашій виставі! — сказав добродій в елегантному спортивному костюмі, з біноклем через плече.

— На виставі? — перепитала місіс Герствуд, украй здивована, не розуміючи, про що він говорить, бо вона й не чула йі про яку виставу. У неї мало не зірвалося з уст запитання: "А що там таке було?" — але він додав:

— Вашого чоловіка я бачив там.

Її подив одразу перейшов у гостру підозру.

— Справді? — промовила вона обережно. — А що, цікаво було? Чоловік майже нічого не встиг мені розповісти.

— О, дуже! Одна з найкращих аматорських вистав, на яких мені доводилось бути. Одна артистка просто вразила всіх нас.

— Он як! — сказала місіс Герствуд.

— Яка шкода, справді, що ви не змогли прийти. Я дуже жалкував, коли почув, що ви нездужаєте.

"Нездужаю!" Місіс Герствуд мало не повторила за ним уголос це слово. Але все-таки стрималась і насилу пробелькотала:

— Так, справді, шкода.

— Здається, сьогодні тут збереться чимало публіки? — зауважив знайомий, звертаючи розмову на іншу тему.

Дружині управителя бару дуже хотілося розпитати про все докладно, але їй більше не трапилося нагоди. Вона зовсім розгубилась і довго сушила собі голову над тим, що примусило її чоловіка брехати, ніби вона хвора, коли вона була цілком здорова? Ось ще один доказ того, що він нікуди не хоче ходити разом з нею і вигадує різні вимовки. Вона вирішила довідатись про цю справу докладніше.

— Ви були вчора на виставі? — спитала вона одного з Герствудових знайомих, який підійшов привітатися з нею, коли вона вже сиділа в ложі.

— Був. Шкода, що ви не змогли прийти.

— Я почувала себе недобре, — пояснила місіс Герствуд.

— Так, ваш чоловік мені говорив. Ви знаєте, вийшло дуже вдало, значно краще, ніж я чекав.

— Багато було народу?

— Повнісінько! Справжні сходина всіх масонів. Я бачив багатьох ваших приятельок — місіс Гаррісон, місіс Барно, місіс Коллінз.

— Справді, весь цвіт товариства!

— Авжеж! Моя дружина була дуже задоволена!

Місіс Герствуд кусала губи.

"Ось як! — думала вона. — Отак він робить! Каже моїм друзям, що я нездужаю і не можу прийти".

Вона все міркувала над тим, чому він пішов сам. За цим усім щось криється. І вона ломала собі голову, дошукуючись можливої причини.

Коли Герствуд прийшов увечері додому, його дружина палала дикою жадобою помсти. Вона поклала будь-що-будь дізнатись, що означає ця дивна поведінка. Вона була певна, що за цим усім криється значно більше, ніж їй стало відомо. Злісна цікавість домішувалась в її душі до недовіри й гніву, який ще не вщух після ранішньої сварки. Наче втілення навислої катастрофи, блукала вона по дому з темними кругами під очима, люто стиснувши свої тонкі губи.

Навпаки, управитель бару, само собою зрозуміло, повернувся додому в чудовому настрої. Він мало не співав з радості, думаючи про своє побачення з Керрі та про її згоду. Він пишався собою, своїм успіхом, своєю Керрі. Привітними очима дивився він на весь світ і не чував зараз неприязні до своєї дружини. Він щиро хотів бути лагідним, забути про її присутність і жити в атмосфері молодості й щастя, що відродилося для нього.

І власна господа здалася йому цього вечора особливо затишною і приємною: у передпокої він побачив вечірню газету— покоївка поклала її там, а місіс Герствуд забула узяти. Стіл у їдальні виблискував сніжно-білою скатертиною і серветками, кришталем і розписною порцеляною. Крізь відчинені двері він кинув погляд у кухню, де потріскував огонь у пічці і готувалася вечеря. На задньому дворіку Джордж Герствуд-молодший бавився з недавно купленим цуценям, а у вітальні Джессіка грала на роялі, і звуки веселого вальса сповняли кожний куточок затишного помешкання. Здавалось, усі в домі були в такому ж гарному настрої, як і він сам, усі раділи молодості і красі, прагнули насолоди і щастя. Йому хотілося кожному сказати ласкаве слово. Він з утіхою обвів поглядом накритий стіл і буфет, а тоді піднявся нагору, щоб посидіти у вигідному кріслі коло відчиненого вікна і почитати газету. У кімнаті він застав дружину, яка в глибокій задумі прибирала голову.

Герствуд увійшов з легким серцем, готовий загладити неприємне враження, яке ще

могло лишитися після вранішньої сварки, готовий лагідно заговорити до дружини і охоче на все погоджуватись, але місіс Герствуд уперто мовчала. Він зручно вмовстився в широкому кріслі, розгорнув газету і почав читати. За мить він уже весело усміхався, читаючи дотепний опис матчу з бейсболу між командами Чікаго і Детройта.

Поки він читав, місіс Герствуд нишком спостерігала його в дзеркалі. Вона зауважила, який він задоволений і веселий, помітила його радісну усмішку, і все це дуже її дратувало. Як він сміє поводитись так в її присутності після всієї безсоромності, байдужості і зневаги, що їх він виявляє до неї останнім часом і, напевне, виявлятиме й надалі, якщо вона це терпітиме. Вона з насолодою думала про те, як висловить йому все, кине йому в обличчя свої обвинувачення, як завдаватиме удар за ударом, аж поки не наситить своєї жадоби помсти. Блискучий меч її гніву грізно висів над його головою.

Герствуд тим часом натрапив на кумедний допис про одного чужоземця, який приїхав до Чікаго і попався в лабети якомусь шахраєві. Управителя бару ця історія дуже насмішила, і, повернувшись у кріслі, він весело засміявся. Йому хотілося зацікавити якось дружину і прочитати їй цього до-писа.

— Ха-ха! Оце-то так! — вигукнув він ніби сам до себе.

Місіс Герствуд зачісувалася собі далі і навіть не глянула в його бік.

Він зручніше вмовстився у кріслі і знову почав читати. Нарешті він вирішив, що треба дати вихід своєму радісному настроєві. Джулія, очевидно, ще сердиться на нього через сьогоднішню суперечку. Нічого, це легко можна владнати! Вона, звичайно, не має рації, та дарма! Коли їй так хочеться, нехай їде у Вокішу хоч зараз. Чим швидше, тим краще! Треба сказати їй про це при першій нагоді, та й по всій справі.

— Ти звернула увагу, Джуліє,— обізвався він нарешті, буцімто бажаючи поділитися з нею цікавою новиною, — що проти компанії "Іллінойс-Сентрал" розпочато процес, щоб примусити її звільнити набережну?

Вона ледве спромоглася відповісти.

— Ні,— промовила вона різко.

Герствуд насторожився. В її голосі йому почулася якась особлива гостра нотка.

— Це було б дуже добре, — вів він далі трохи невпевнено, почувавши, що дружину поводить якось дивно.

Він знову взявся до своєї газети, пильно прислухаючись до найменшого шелесту в кімнаті.

Безперечно, такий розумний і спостережливий чоловік, як Герствуд, ніколи б не став поводитися так зі своєю украй роздратованою дружиною, якби його думки не були поглинуті зовсім іншим. Якби не його мрії про Керрі, якби не радість, викликана її обіцянкою, йому б не здавалося, що в його домі панує такий приємний настрій. Цього вечора тут зовсім не було так весело й затишно. Герствуд глибоко помилявся і поведився б значно розумніше, якби прийшов додому в звичайному настрої.

Він ще кілька хвилин переглядав газету, потім відчув, що треба якось уладнати справу. Очевидно, дружина не збирається так просто помиритись. І він знову обізвався

до неї:

— Де це Джордж узяв того пса, що ото з ним грається у дворі?

— Не знаю, — відрубала місіс Герствуд.

Герствуд опустил газету на коліна і став неуважно дивитися у вікно. Не можна дратуватись. Треба бути лагідним, терплячим і якось порозумітися з нею.

— Ти ще не забула того, що було уранці? — сказав він нарешті. — Не варто за це сваритися. Ти можеш їхати у Во-кішу, коли схочеш.

— Щоб ти міг лишитись тут і розважатися з іншими? — вигукнула вона, рвучко повертаючись до нього і посміхаючись люто й ехидно.

Герствуд завмер, наче йому дали ляпаса. В ту ж мить від його миролюбних намірів не лишилося й сліду, і він підшукував слова для гострої відповіді.

— Що ти хочеш цим сказати? — промовив він нарешті, випроставшись і втупивши очі в холодне, рішуче обличчя дружини, але вона, ніби нічого не помічаючи, повернулася до дзеркала і знов почала чепуритись.

— Ти добре знаєш, що я хочу сказати, — відповіла вона, помовчавши, таким тоном, ніби мала в запасі цілу купу доказів, які поки що не вважала за потрібне наводити.

— Уяви собі, що не знаю, — уперто не здавався він, в душі нервуючись і напружено чекаючи, що буде далі.

Рішучий тон дружини позбавляв його упевненості в перевазі своїх сил.

Вона нічого не відповіла.

— Гм! — пробурмотів він і схилив голову набік. Він виявив цим свою слабкість. В його рухові виразно почувалась невпевненість.

Місіс Герствуд помітила це і накинулася на нього, як лютий звір, готуючись завдати рішучого удару.

— Я вимагаю, щоб гроші на поїздку у Вокішу були в мене завтра вранці, — заявила вона.

Герствуд вражено дивився на дружину. Він ніколи ще не бачив в її очах такої холодної, сталеної рішучості, такої жорстокої байдужості до нього. Видно було, що вона добре володіє собою і вирішила за всяку ціну вирвати з його рук владу над домом. Герствуд відчув, що в нього не вистачить сил для оборони, і вирішив перейти до наступу.

— Що це ти вигадала? — вигукнув він, схопившись на ноги. — Ти вимагаєш! Хотів би я знати, який гедзь тебе вкусив сьогодні.

— Ніщо мене не вкусило! — спалахнула вона. — Мені потрібні гроші, от і все! Можеш тоді займатися своїм паскудством!

— Паскудством! Що ти верзеш! Нічого я тобі не дам! Що мають означати ці твої нападки?

— Де ти був учора ввечері? — крикнула вона несамовито. — З ким катався на Вашингтонському бульварі? З ким був у театрі, коли Джордж тебе бачив? Ти думаєш, я дурна і мене можна водити за носа? Думаєш, я вічно сидітиму вдома і віритиму отим твоїм "я не маю часу" та "мені ніколи", а ти будеш розважатися й казати всім, що я

хвора і не виходжу з дому? Але затям собі: з мене досить твоєї тиранії! Я не дозволю тобі знущатися з мене і з дітей! Годі!

— Це брехня! — тільки й спромігся сказати Герствуд, почувавши, що потрапив у безвихідь.

— Брехня, аякже! — просичала вона люто, але потроху опановуючи себе. — Можеш називати це брехнею, але я знаю, що це правда!

— А я тобі кажу, що це брехня! — глухим і захриплим голосом повторив він. — Ти, мабуть, місяцями збирала мерзенні плітки і тепер гадаєш, що я у тебе в руках. Думаєш, тобі пощастить налякати мене і забрати владу наді мною? Не буде цього, чуєш, не вийде! Поки я в цьому домі, я тут хазяїн, і ні ти, ні будь-хто інший не буде командувати мною. Зрозуміло?

Він усе приступав до дружини, і в його очах горів лихий огонь. Було в цій жінці щось таке бездушне, безсоромне і зухвале, що він на мить, відчув бажання задушити її.

А місіс Герствуд дивилася на нього холодними очима, наче удав на свою жертву.

— Я не команду тобою, — відповіла вона. — Я тільки кажу тобі, чого я хочу.

Її відповідь була така холодна і визивна, що зовсім спантеличила Герствуда. Він уже не міг нападати, вимагати доказів. В її погляді він прочитав, що вона має докази, що закон на її боці, що все його майно записане на її ім'я. У цю мить Герствуд нагадував потужний і грізний корабель, що залишився без вітрил і безладно несеться на хвилях.

— А я тобі кажу, — промовив він, теж трохи опам'ятавшись, — що ти не діждеш цього!

— Це ми ще побачимо! — промовила вона. — Я з'ясую, які мої права. Може, ти розмовлятимеш з моїм адвокатом, якщо не хочеш розмовляти зі мною.

Місіс Герствуд чудово зіграла свою роль, і її слова справили належне враження. Герствуд почував, що сила на її боці. Він зрозумів, що це не просте залякування. Справа повертала на зле, на дуже зле. Він уже не знав, що казати. Веселе сяйво цього дня раптом померкло. Герствуд був стурбований, злий, глибоко нещасний. Що ж тепер діяти?

— Роби, як знаєш, — промовив він нарешті. — Я більше не хочу мати з тобою нічого спільного,

І він вийшов з кімнати.

РОЗДІЛ XXIII

Душевні муки. Один щабель пройдено

Керрі не встигла ще дійти додому, як її охопили сумніви і побоювання, одвічні супутники нерішучості. Вона ніяк не могла переконати себе, що не схилила, давши обіцянку Герствудові, і не знала, чи повинна додержати слова. Обміркувавши все докладно на самоті, вона помітила багато такого, що не спадало їй на думку, коли він так палко її умовляв. Тепер вона ясно бачила, що опинилася в двозначному становищі, погодившись стати дружиною Герствуда, який мав уважати її заміжною жінкою. Пригадалося їй і все те, що зробив для неї Друе, і промайнула думка, що було б негарно

піти від нього отак, не сказавши йому й слова. Крім того, живе вона в затишку, в достатку, а для людини, яка боїться життя, це неабиякий аргумент і на підкріплення його виникають несподівані й дивні міркування:

"Хіба ти знаєш, що на тебе чекає? На світі так багато лихого! Людям доводиться жебрати. А скільки жінок потрапляє у біду! Невідомо, що може трапитись. Пригадай той час, коли ти сама була голодна. Тримайся того, що маєш!

Дивна річ: хоч її вабило до Герствуда, йому не пощастило цілком підкорити її собі. Вона слухала його, усміхалася, раділа — і все ж таки, кінець кінцем, не погоджувалася з ним. Причина ж була та, що йому бракувало тієї величної і могутньої пристрасті, яка затьмарює розум, сплутує і трощить усі доводи і теорії, тимчасово позбавляє людину здатності міркувати. Майже кожного чоловіка охоплює один раз у житті — найчастіше замолоду — така могутня пристрасть, що закінчується першою перемогою.

Герствуд, чоловік літній, не зберіг цього юнацького вогню, хоч і кохав палко і нерозважливо. Його пристрасть була така сильна, що змогла збудити в Керрі потяг до нього. Вона навіть повірила, що кохає його, хоч насправді цього не було. З жінками це часто трапляється, бо кожна жінка прагне любові і для неї найбільша радість знати, що її хтось кохає. Бажання бути під чиймсь захистом, відчувати ніжне піклування, співчуття — невід'ємна риса жіночої вдачі. Коли ж до цього прилучається симпатія і природний нахил до сентиментальності, жінці важко відмовити чоловікові, і їй здається, що вона закохана.

Повернувшись додому, Керрі переодяглась і заходилася по-своєму прибирати в кімнатах. їй не подобалось, як покоївка розставляє меблі. Одне з крісел-гойдалок завжди опинялося в кутку, і Керрі так само неухильно переставляла його. Але сьогодні вона була така заклопотана своїми думками, що не звернула на це уваги. Так минув час до п'ятої години, і з'явився Друе. Комівояжер був червоний і схвилюваний, він твердо вирішив дізнатися, що було між Керрі й Герствудом. Він цілий день сушив собі над цим голову і стомився від цих думок. Йому хотілося, щоб з цією справою швидше було покінчено. Він не чекав нічого особливо серйозного, проте чомусь не наважувався почати розмову. Коли він ввійшов, Керрі сиділа біля вікна, гойдаючись і дивлячись у парк.

— Що це з тобою? — спитала вона невинним тоном, стомлена внутрішньою боротьбою, помічаючи його нервові рухи і погано приховане хвилювання. — Ти кудись поспішаєш?

Опинившись перед нею, він вагався, не знаючи, з чого почати. Він не був дипломатом, не вмів читати в думках і взагалі не відзначався спостережливістю.

— Коли ти повернулась додому? — запитав він якимсь по-дурному.

— Годину, чи що, тому. А чом ти питаєш?

— Тебе не було, коли я приходив додому сьогодні вранці, отже, ти десь була.

— Так, я пішла погуляти, — просто сказала Керрі.

Друе не відривав від неї очей. Хоч він і не боявся принизити себе цією розмовою, він усе ж таки не наважувався заговорити. І він усе дивився й дивився на неї, поки вона

не спитала:

— Чого ти так видивився на мене? Що сталося?

— Нічого, — відповів він, — я просто думав...

— Що думав? — спитала вона, усміхаючись, здивована його поведінкою.

— Так, нічого... нічого особливого.

— То чого ж ти так дивишся?

Друе стояв біля туалетного столика, кумедно вирячивши очі. Капелюх і рукавички він уже скинув і тепер перебирав усе, що було під рукою. Він не йняв віри, що ця вродлива жінка, яка сидить перед ним, могла бути така підступна. Йому дуже хотілося впевнитись, що все гаразд. Проте слова покоївки не давали йому спокою. Він хотів поговорити з Керрі по щирості, але не знаходив потрібних слів.

— Що ти робила сьогодні вранці? — нерішуче спитав він нарешті.

— Таж ходила гуляти! — відповіла Керрі.

— Напевне? — допитувався він.

— Та напевне ж! А що таке, чому ти питаєш?

Керрі почала догадуватись, що він щось знає. Вона миттю насторожилася, її щоки трохи зблідли.

— А я подумав, що, може, це не так, — вів далі він, все ще безпорадно пробуючи зрушити справу з місця.

Керрі дивилась на нього і набиралась нової сміливості. Вона помітила, що він і сам вагається, і жіноча інтуїція одразу підказала їй, що нема чого особливо лякатися.

— Що ти таке кажеш, нічого не розумію! — промовила вона і наморщила гарне чоло. — Ти якийсь чудний сьогодні.

— Бо я й почуваю себе якось чудно, — відповів він.

Ще якусь мить вони дивились одне одному в вічі, і нарешті Друе зважився.

— Що у тебе з Герствудом? — спитав він.

— У мене з Герствудом?.. Що ти хочеш цим сказати?

— А він хіба не приходив сюди без кінця, коли мене не було в місті?

— Без кінця?.. — повторила Керрі з винуватим виглядом. — Та ні! Що ти говориш!

— Мені сказали, що ти їздила з ним кататись, що він приходив сюди щовечора!

— Зовсім ні! — відповіла Керрі. — Це неправда! Хто тобі сказав?

Вона почервоніла по саме волосся, але Друе не міг цього помітити, бо в кімнаті вже посутеніло. Він слухав заперечення Керрі, і до нього поверталась упевненість у собі.

— Байдуже, хто сказав, — заявив він. — Так ти запевняєш, що цього не було?

— Та кажу ж тобі! — відповіла Керрі. — Ти ж знаєш, скільки разів він тут був.

Друе мовчав і напружено думав.

— Я знаю тільки те, що ти мені казала, — мовив він нарешті.

Він нервово почав ходити туди й сюди, а Керрі розгублено стежила за ним.

— Я тобі не казала нічого такого, — заявила Керрі, трохи отямившись.

— На твоєму місці, — провадив Друе, не звертаючи уваги на її слова, — я не став би з ним водитися. Він же одружений.

— Хто... хто одружений? — перепитала Керрі, затинаячись.

— Як то хто? Герствуд, звичайно! — промовив Друе, помітивши, яке враження це на неї справило, і зрозумівши, що завдає їй дошкульного удару.

— Герствуд! — вигукнула Керрі, схоплюючись з місця.

Вона то блідла, то червоніла, все пливло в неї перед очима.

— Хто тобі сказав? — спитала вона, забуваючи, що така цікавість недоречна і цілком викриває її.

— Як то хто? Я сам знаю! Мені це давно відомо.

Керрі марно намагалася зібрати докупи думки. Вигляд у неї був жалісний, проте почуття, що ворушилися в ній, не мали нічого спільного з боязкістю.

— Здається, я казав тобі про це, — додав Друе.

— Ні, не казав, — заперечила вона, і голос її раптом зміцнів. — Ти й не думав мені про це говорити!

Друе уважно слухав її. Це було щось зовсім нове.

— А мені здавалось, що казав, — повторив він.

Керрі похмуро обвела очима кімнату і підійшла до вікна.

— Ти не повинна була водитися з ним, — промовив Друе ображеним тоном, — після всього, що я для тебе зробив.

— Ти! — вигукнула Керрі. — Ти! А що ти такого зробив для мене?

В її напівдитячому розумі ворушилися суперечливі думки, породжені суперечливими почуттями: який сором, її викрито, а Герствуд... о, яка підступність! А Друе, виходить, обдунив її, зробив з неї посміховисько... Одна думка почала вимальовуватись цілком виразно: це він у всьому винний! В цьому не могло бути ніякого сумніву. Навіщо він привів до неї Герствуда, одружену людину, і не сказав їй про це ні слова? Нехай Герствуд підступний, — але як міг Друе вчинити таке? Чому він не попередив її? І ось тепер він, після такого зрадливого вчинку, сміє ще говорити про те, що він для неї зробив!

— Оце мені подобається! — вигукнув Друе, і гадки не маючи, яку бурю викликали його слова. — По-моєму, я дуже багато зробив для тебе.

— Дуже багато? Справді? — підхопила вона. — Ти обдунив мене, ось що ти зробив. Ти приводиш сюди приятелів, брешеш, видаєш мене за... О! — голос їй урвався, і вона трагічним жестом стиснула свої рученята.

— Але я не бачу, яке це має відношення одне до одного, — розгублено промовив комівояжер.

— Ну звичайно, ти не бачиш! — розлючено відповіла Керрі, трохи опам'ятавшись. Вона міцно зціпила зуби. — Ти взагалі нічого не бачиш, — вела вона далі. — Ти не міг мене зразу попередити, га? Ти мовчав і довів до біди. А тепер ти ще шпигуєш за мною і розводишся про те, що ти для мене зробив!

Цс було щось зовсім нове в Керрі, чого Друе ніколи не чекав від неї. Вона вся палала, очі її блищали, губи тремтіли від образи й гніву.

— Хто шпигує? — спитав він, почуваючи, що зробив якусь помилку, але все ж таки

переконаний, що його скривджено.

— Ти! — відрубала Керрі.— Ти гидкий, самозакоханий боягуз, ось ти хто! Якби ти був справжнім мужчиною, ти б ніколи й не подумав так робити!

Друе аж підскочив.

— Я не боягуз! — сказав він. — Ти краще скажи, чом ти гуляєш з іншими мужчинами?

— З іншими мужчинами? — вигукнула Керрі.— З іншими мужчинами!.. Ти сам знаєш, що це неправда! Я ходила з містером Герствудом, а хто ж у тому винен! Хіба ж не ти сам привів його сюди? Ти сам сказав йому, щоб він відвідував і розважав мене. А тепер, коли вже надто пізно, ти приходиш і заявляєш мені, що я не повинна була цього робити і що він — одружений.

Промовивши ці слова, вона замовкла і знову заломила руки. Думка про Герствудову підступність ранила її, як гострий ніж.

— Ой! — застогнала вона, але стрималась і не заплакала. — Ой-ой!

— Ну, я не думав, що ти будеш бігати з ним, коли мене немає в місті! — не вгамовувався Друе.

— Не думав! — перекинула Керрі, яку до глибини душі обурювала його поведінка. — Звичайно, ти не думав! Ти думав тільки про свою втіху, і більше ні про що. Хотів зробити з мене іграшку, забавку. Зажди, я тобі доведу, що цього не буде. Я не хочу мати з тобою нічого спільного! Можеш забрати назад свої нікчемні подарунки! Ось, маєш!

Вона зірвала з грудей маленьку брошку, яку він їй подарував, щосили жбурнула її на підлогу і забігала по хаті, збираючи свої власні речі.

Це розсердило Друе, але водночас ще збільшило її принадність. Він очманіло дивився на неї і нарешті сказав:

— Я не розумію, чого ти так казишся! Правда на моєму боці, а зовсім не на твоєму. Ти не повинна була чинити так після всього, що я для тебе зробив.

— А що ти такого зробив для мене? — спитала Керрі, палаючи гнівом. Вона гордо відкинула голову і дивилась на Друе, трохи розтуливши уста.

— По-моєму, я зробив чимало, — сказав комівояжер, обводячи очима кімнату. — Я купував тобі все, що ти хотіла.

Я водив тебе скрізь, куди тобі хотілось піти. Ти мала, що мав я, і навіть більше.

Керрі можна було закинути що завгодно, але невдячною вона не була. їй здавалося, що вона ніколи не забувала того, що для неї робили. Вона не знала, що відповісти, але гнів її не вщух.

— Хіба я тебе просила про це? — відповіла вона.

— У всякому разі, я давав, а ти приймала, — сказав Друе.

Ти говориш так, ніби я тебе благала, — відповіла Керрі.— Чого ти мені коlesh очі тим, що ти для мене зробив? Не хочу я твоїх гидких подарунків! Вони мені не потрібні! Забирай їх хоч зараз і роби з ними, що хочеш! Я не залишусь тут більше ні на хвилину!

— Оце-то так! — відповів він, в свою чергу розгніваний, зрозумівши, що може її

втратити. — Використати мене, потім образити і піти собі! Як це по-жіночому! Я прийняв тебе, коли в тебе нічого не було, а тепер, коли знайшовся інший, я вже не потрібен. Та я завжди був певен, що так воно й скінчиться.

Він гостро почував свою кривду і розумів, що йому вже не вдасться добитися справедливості.

— Зовсім ні! — заперечила Керрі.— Ні до кого іншого я не йду. Ти сам поводився гидко, егоїстично, як і слід було чекати від тебе! Я ненавиджу тебе, чуєш, ненавиджу, і жодної хвилини не залишуся з тобою! Ти просто... — вона завагалась і стримала слово, яке готове було зірватися їй з язика, — інакше ти не став би таке говорити!

Вона схопила капелюшок і натягла жакет поверх своєї вечірньої суконьки. Кілька пасом хвилястого волосся вибилося з зачіски і впало на її гарячі, розчервонілі щоки. Керрі була сповнена люті, пригнічена, прибита горем. Її душили сльози, але її великі очі були сухі. Розгублена, нерішуча, вона ходила по кімнаті, не знаючи, на що зважитись, і не зовсім уявляючи собі, чим це все скінчиться.

— Гарний кінець, що й казати, — промовив Друе. — Спакувалась — і гайда! Просто далі вже нікуди! Мабуть, ти таки злигалася з Герствудом, бо інакше б так не поводитись. Квартира мені не потрібна, можеш не вибиратися через мене. Хай вона залишається тобі. Але, далєбі, ти недобре вчинила зі мною.

— Я не житиму з тобою, — сказала Керрі.— Не хочу я жити з тобою! Ти тільки похвалювся весь час, більше я від тебе нічого не чула.

— Неправда! — відпові^ він.

Керрі попрямувала до дверей.

— Куди ти? — гукнув він і заступив їй дорогу.

— Пусти! — сказала вона.

— Куди ти? — повторив він.

Він жалів її і, незважаючи на гірку образу, не міг допустити, що Керрі вийде отак і подасться невідомо куди.

Керрі у відповідь тільки потягла за клямку.

Проте вона не знесла напруження цієї хвилини і, ще раз сіпнувши; за клямку, раптом розридалась.

— Та ну ж бо, Кед, подумай, що ти робиш, — сказав ласкаво Друе. — Нащо тобі отак бігти притьмом? Тобі ж нікуди йти. Чому ти не хочеш залишитись тут і заспокоїтись? Я тебе не турбуватиму. Я й сам не хочу тут більше залишатись.

Керрі, схлипуючи, відійшла від дверей до вікна. Вона була така схвильована, що не могла говорити.

— Подумай добре, — повторив Друе. — Я не збираюся затримувати тебе силою. Можеш іти, коли хочеш, але чом не обміркувати все спершу? Їй-богу, я тебе не силуватиму.

Відповіді не було, але Керрі почала заспокоюватись під впливом його лагідних слів.

— Ти лишайся, а я піду, — закінчив він.

Керрі слухала його, охоплена суперечливими почуттями. Втративши рівновагу, її

розум загубив і ту мінімальну логіку, якою керувався. Одне її мучило, інше сердило — її власна несправедливість, несправедливість Друе і Герствуда, думка про те, які добрі вони обидва були до неї, страх перед холодним світом за стінами цієї кімнати, де вона одного разу вже зазнала невдачі, неможливість залишатись далі тут, в цій квартирі, нарешті, зворушення, викликане останньою сценою... Все це разом перетворило її в клубок трепетних нервів, у побите бурею безпомічне суденце без якоря й вітрил, якому нічого не лишається, як тільки віддатися на волю хвиль.

— Слухай-но, — сказав раптом Друе, якому, певне, прийшла в голову якась нова думка.

Підійшовши до неї, він поклав їй руку на плече.

— Не чіпай мене! — сказала Керрі і відсунулась, затуляючи очі хусточкою.

— Не думай більше про нашу сварку. Забудь про неї! Лишайся тут до кінця місяця, а тим часом обміркуєш усе і вирішиш, що робити. Добре?

Керрі не відповідала.

— Так буде краще. Нащо тобі зараз пакуватись? Куди ж ти підеш?

На ці слова теж не було відповіді.

— Коли ти так зробиш, ми скінчимо на цьому, і я піду.

Керрі відтулила очі і поглянула у вікно.

— Ну що ж, ти згодна? — * спитав він.

Знову ніякої відповіді.

— Ти згодна? — повторив він.

Вона все дивилась неуважно на вулицю.

— Та ну ж бо, — наполягав Друе, — відповідай! Згодна?

— Я не знаю, — ледве чутно промовила Керрі, змушена щось відповісти.

— Обіцяй мені, що ти так зробиш, і ми більше не будемо про це говорити. Так буде найкраще для тебе.

Керрі слухала його, але не могла зібрати до купи думки і дати розумну відповідь. Друе говорив з нею лагідно, його прихильність до неї не зменшилася, і вона відчула докори сумління. Вона не знала, що їй робити.

Що ж до Друе, то він, як і належить ревнивому коханцеві, перживав гнів і гіркоту поразки, дізнавшись, що його обманено, і шкодував, що втрачає Керрі. Він хотів будь-що-будь відстояти свої права, а для цього треба було затримати Керрі, дати їй відчуті її помилку.

— Ну, кажи, згодна? — наполягав він.

— Я подумаю, — сказала Керрі.

Питання лишалося, таким чином, відкритим, але це вже був крок уперед. Схоже було на те, що сварку можна буде якось уладнати, треба тільки знайти спільну мову. Керрі почувала сором, Друе — прикрість. Він удавав, ніби спаковує свої речі у валізу.

Керрі нишком стежила за ним краєчком ока, і в голові її починали виринати тверезі думки. Він вчинив не гаразд, це правда, ну, а вона? Незважаючи на весь свій егоїзм, він був добрий і ласкавий. Під час цієї суперечки він не сказав жодного грубого слова. З

другого боку, Герствуд виявився ще більшим обманщиком, ніж Друе. Він вдавав, ніби палає до неї коханням, і весь час брехав їй. О чоловіча підступність! А вона любила його... Але з цим тепер покінчено. Вона ніколи більше не побачить Герствуда. Вона напише йому листа і висловить свою думку про нього. Ну, а далі що?.. Тут у неї принаймні є ці кімнати. Тут Друе, який умовляє її залишитись. Очевидно, все може бути, як і раніше, якщо справа якось уладнається. Це ж краще, ніж опинитись на вулиці і не мати де голову прихилити.

Поки вона так міркувала, Друе нишпорив по шухлядах, збираючи комірці, потім довго, ретельно розшукував запонку. Він не дуже поспішав. Його пристрасть до Керрі не згасла, і він нізащо не хотів примиритися з думкою, що ось він вийде з кімнати і все буде скінчене. Мусить бути якась

інша рада, якийсь спосіб примусити її визнати, що не її, а його правда, — тоді можна буде укласти мир і назавжди покінчити з Герствудом. Тільки подумати, який він безсоромний і дволичний!

— А ти не думаєш, — промовив Друе, трохи помовчавши, — спробувати щастя на сцені?

Його цікавило, які в неї наміри.

— Я ще нічого не вирішила, — відповіла вона.

— Якщо схочеш спробувати, я міг би тобі допомогти. У мене в театральному світі багато знайомих.

Вона нічого не відповіла.

— Тільки не здумай піти без грошей. Дозволь мені допомогти тобі, — сказав він. — Тут, у Чикаго, не так легко пробитись самій.

Керрі мовчки гойдалась у своєму кріслі.

— Мені не хотілося б, щоб ти знову опинилась у скруті.

Він заходився збирати ще якісь дрібниці, а Керрі все гойдалась.

— Чому ти не хочеш розповісти мені все? — спитав він трохи згодом. — Ми тоді покінчили б з цим раз і назавжди. Невже ж ти й справді закохалася в Герствуда?

— Навіщо ти знову починаєш цю розмову? — сказала Керрі. — Ти сам винен у всьому.

— Зовсім ні, — заперечив він.

— Так, ти винен, — наполягала на своєму Керрі. — Як ти міг наговорити мені такого!

— Але ти, сподіваюсь, не зайшла з ним занадто далеко? — вів далі Друе, якому дуже хотілося, заради свого душевного спокою, почути від неї підтвердження, що дійсно нічого серйозного не було.

— Я не хочу про це говорити, — сказала Керрі.

Їй стало прикро, що їхнє замирення почало перетворюватись у допит.

— Годі тобі, Кед, — не вгавав комівояжер. Він перестав складати речі і зробив рукою промовистий жест. — Ти принаймні могла б сказати мені, що я повинен думати з

цього приводу.

— Нічого я тобі не скажу! — відрубала Керрі, знаходячи єдиний порятунок у гніві.— Хоч би що сталося, ти сам у всьому винен.

— То ти справді його кохаєш? — спитав Друе, раптом розсердившись, і зовсім перестав пакуватись.

— Ах, облиш! — скрикнула Керрі.

— Ну, ні, я не дозволю пошити себе в дурні! — вигукнув Друе, — Можеш тягатися з ним, скільки хочеш, але

мене ти не піддуриш! Хочеш — кажи, не хочеш — не треба, це твоя справа, але я не хочу, щоб мене дурили!

Він запхав останні речі у валізу і з такою силою грюкнув кришкою, ніби хотів зірвати на ній свій гнів. Потім натяг піджак, який скинув перед тим, щоб зручніше було пакуватися, схопив рукавички і рушив з кімнати.

— Можеш іти під три чорти! — гукнув він, дійшовши до дверей. — Я тобі не хлопчисько!

Він з грюкотом розчинив двері і причинив з не меншого силою.

Керрі слухала, завмерши біля вікна, скоріше здивована, ніж обурена цим несподіваним вибухом люті. Вона не вірила своїм вухам: адже він завжди був такий добродушний і лагідний!

Та їй не під силу було збагнути джерела людських пристрастей. Справжнє полум'я кохання — річ дуже химерна. Немов болотяний вогник, спалахує воно і лине в примхливому танці у казкове царство насолоди, і раптом вибухає цілим морем вогню, ніби горно. І дуже часто воно живиться ревностями.

РОЗДІЛ XXIV

Спопелілий трут. Обличчя у вікні

Того вечора Герствуд не повернувся додому. Скінчивши роботу, він пішов до готелю "Палмер" і перебув там ніч. Його мозок працював з гарячковим напруженням: поведінка дружини загрожувала всьому його майбутньому. Він не знав, наскільки серйозна була її погроза, але не сумнівався, що коли вона не змінить своїх намірів, то зможе завдати йому багато клопоту і прикростей. Вона, очевидно, була сповнена рішучості, до того ж взяла гору над ним у дуже важливій суперечці. Що ж тепер буде? Він міркував над цим, походжаючи по своєму маленькому кабінету, а потім по кімнаті в готелі, і нічого не міг придумати.

Місіс Герствуд, навпаки, вирішила не гаяти часу, щоб, бува, не програти. Їй вдалося добре налякати чоловіка, тепер вона поставить свої вимоги і доб'ється, щоб надалі її слово стало законом. Йому доведеться віднині давати їй стільки, скільки вона скаже, інакше йому не минути лиха! Як він поводитиметься, її не цікавило. Їй і справді було байдуже, повернеться він додому, чи ні. Без нього в домі стало б тільки приємніше, а вона могла б робити все по-своєму, нікого не питаючи. І вона вирішила порадитися з адвокатом і найняти детектива. Треба одразу ж з'ясувати всі свої можливості.

Герствуд схвильовано походжав туди й сюди, зважуючи всі обставини. "Все майно записане на її ім'я, — казав він собі знову і знову. — Який необережний вчинок! Прокляття! Як я міг зробити таку дурницю!"

Подумав він і про своє службове становище. "Якщо вона тепер зіме галас, я втрачу свою посаду. Вони не захочуть мене тримати, якщо моє ім'я потрапить у газети. А знайомі!.." Новий напад люті охопив його, коли він подумав, який поговорі піде по місту через його дружину. А в газетах що писатимуть? Всі знайомі дивуватимуться, йому доведеться пояснювати, спростовувати, одне слово, опинитися в центрі загальної уваги. Потім ще й Мой побажає вислухати його пояснення, казна-що почнеться! Від цих думок на перенісці у Герствуда з'явилося безліч дрібних зморщечок, а чоло зрослося потом. Він не уявляв собі, як йому пощастить викрутитися з цієї халепи.

Серед усіх цих турбот він раз у раз згадував про Керрі і про те, що вони домовилися на суботу. Хоч які заплутані були його справи, це зовсім його не турбувало. Серед купи прикростей це була єдина втіха. Все це легко можна буде владнати, вона охоче ждатиме, коли буде треба. Завтра він побачить, як підуть справи, а потім поговорить з нею. Вони ж умовились зустрітись, як звичайно. Перед ним поставало її вродливе личко, її струнка постать, і він з сумом питав себе, чому життя не складається так, щоб та радість, яку дає йому ця жінка, тривала вічно. Наскільки приємніше було б тоді життя! Потім знову пригадував він погрозу дружини, і одразу ж з'являлися зморшки коло очей і піт на чолі.

Вранці він пішов з готелю у бар і переглянув кореспонденцію, але не знайшов нічого незвичайного. Йому чогось здавалося, що саме цим шляхом він дізнається про щось неприємне; розпечатавши всі конверти і не знайшовши нічого підозрілого, він дуже зрадив. До нього навіть повернувся апетит, якого зранку не було, і він вирішив перед зустріччю з Керрі зайти у кав'ярню "Гран-Пасіфік" і випити кави з булочками. Хоч небезпека і не зменшилась, але й не стала ще цілком реальна, а в становищі Герствуда відсутність новин рама по собі уже була доброю новиною. Якби вистачило часу, щоб добре все обміркувати, він знайшов би якийсь вихід. Ні, ні, не може бути, щоб дійшло до катастрофи, а він би так нічого й не придумав.

Проте він занепав духом, коли прийшов у парк і почав чекати Керрі; час минав, а вона все це приходила. Він просидів па своєму улюбленому місці більше години, потім підвівся і почав неспокійно походжати туди й сюди. Що могло її затримати? Невже його дружина добралася до неї? Ні, цього не може бути! Герствуд дуже мало зважав на Друе, а тому і в голову собі не покладав, що той може про щось дізнатися. Що більше він міркував, то більше непокоївся, а потім вирішив, що, мабуть, нічого не сталося, просто Керрі не змогла цього ранку піти з дому. Тому й листа не послала, щоб попередити його. Але лист повинен бути сьогодні, можливо, він уже чекає на письмовому столі в його кабінеті. Треба зараз же піти і подивитись.

Почекавши ще трошки, Герствуд, похнюпивши голову, поплентався до конки на Медісон-стріт. На додачу до всього дрібні кучеряві хмарки раптом вкрили небесну блакить і затулили сонце. Вітер змінив напрям і подув зі сходу, і коли Герствуд

добрався до бару, схоже було на те, що дощ сіятиме цілісінький день.

Ввійшовши до себе, Герствуд перш за все переглянув усі листи, але від Керрі не було нічого. На щастя, не було нічого й від дружини. Він подякував долі, що дружина дала йому спокій зараз, коли йому треба так багато обмірковувати. Він знову почав походжати по кімнаті, зовні спокійний, але в душі невимовно стурбований.

О пів на другу він пішов поснідати в ресторан "Ректор", а повернувшись, застав посильного, що чекав на нього. З лихим передчуттям глянув Герствуд на хлопчину.

— Мені наказано чекати відповіді,— сказав той.

Герствуд пізнав почерк дружини. Він розпечатав конверт і почав читати, нічим не зраджуючи своїх почуттів. Лист був дуже офіціальний і написаний в гострому й холодному тоні.

"Негайно пришліть гроші, про які я говорила. Вони потрібні мені для виконання моїх планів. Можете не повертатись додому, це не має ніякого значення. Але гроші мені потрібні, отже, пришліть їх не гаючись з посильним".

Прочитавши листа, Герствуд постояв якийсь час, тримаючи його в руці. Від такої зухвалості йому аж дух перехопило. Його охопив гнів і глибоке обурення. В першому пориві він хотів написати у відповідь тільки чотири слова: "Іди ти к бісу!" — але опанував себе і тільки сказав хлопцеві, що відповіді не буде. Потім він сів і, дивлячись перед собою невидючими очима, став міркувати над тим, які наслідки матиме його вчинок. Що вона тепер зробить? Проклята гадина! Невже вона сподівається залякати його і примусити його скоритися її волі? Ось він поїде додому

і покаже їй, так, так! Надто вже багато вона собі дозволяє!

Такі були перші Герствудові думки. Але трохи згодом до нього повернулась його звичайна обережність. Треба щось робити. Наближається рішуча хвилина, вона не сидітиме склавши руки. Він знав її надто добре і був певен, що коли вона щось задумає, то вже ні перед чим не спиниться. Можливо навіть, що вона одразу передасть справу в руки адвоката.

— Хай буде вона проклята! — стиха вилаявся він крізь зуби. — Я їй покажу, коли вона тільки спробує наробити мені неприємностей. Я її примушу змінити тон, навіть якби довелося вдатися до сили!

Він підійшов до дверей і став дивитись на вулицю. Мжичка вже почалася. Пішоходи попіднімали коміри, позакочували штани. Хто не мав парасольки, сховав руки в кишені. Парасольки пливли над головами, і вулиця нагадувала море круглих чорних дашків, що крутилися і похитувались од вітру. Нескінченною низкою гуркотіли фургони й вози, скрізь люди прикривалися й ховалися від дощу. Але Герствуд майже не помічав цієї картини. Перед ним невідступно стояла дружина, і він вимагав, щоб вона змінила поведінку, поки в неї цілі ребра.

О четвертій прибув ще один лист, в якому просто повідомлялося, що коли гроші не будуть одержані цього вечора, справу на другий же ранок буде доведено до відома Фіцджералда і Моя, а також будуть зроблені й інші кроки.

Герствуд мало не скрикнув у голос, так розлютила його наполегливість дружини.

Гаразд, він пошле їй ці гроші! Він сам одвезе їх... поїде туди і поговорить з нею, зараз, цю ж мить.

Він одяг капелюх і озирнувся, шукаючи парасольки. Треба, нарешті, якось уладнати цю справу!

Він гукнув візника і під нескінченним дощем поїхав на Північну сторону. По дорозі, докладно обмірковуючи справу, він трохи охолонув. Що вона знає? Що затіяла? Може, вона добралася до Керрі, або... або... хто знає... Друє? А може, вона справді має докази і збирається напасти на нього з засідки? Вона дуже хитра! Не маючи твердого ґрунту під ногами, вона б не насмілилась так знущатися з нього.

Він почав шкодувати, що не пішов на якусь поступку, що не послав тих грошей. Може, вдасться якось уладнати це зараз. Він побачить, що йому робити. Сваритись він не буде.

Коли Герствуд добрався додому, він уже виразно усвідомлював усю серйозність свого становища і прагнув цілою душею знайти якийсь вихід, зарадати цьому лихові. Він вийшов з екіпажа і збіг на ганок; серце його калатало в грудях. Він вийняв ключа і хотів відімкнути двері, але всередині був інший ключ. Він поторгав двері, але вони були замкнені. Тоді він подзвонив. Відповіді не було. Він знову подзвонив, цього разу дужче — знову ніякої відповіді. Він кілька разів щосили смикнув за шнурок дзвінка, але все даремно. Тоді він зійшов з ганку.

Під сходами були двері в кухню, з залізними ґратами від грабіжників. Герствуд підійшов до цих дверей, але одразу помітив, що й вони засунуті засувом, а кухонні вікна зачинені. Що воно за знак? Він ще подзвонив і почекав. Нарешті, бачачи, що ніхто не виходить, він повернувся до екіпажа.

— Очевидно, нікого немає дома, — сказав він, ніби перепрошуючи, візникові, що сховав своє червоне обличчя під широким брезентовим дощовиком.

— Я бачив молоду дівчину он у тому вікні, — відповів візник.

Герствуд підняв очі, але у вікні вже нікого не було. Він похмуро вмовився в екіпажі, відчуючи полегкість і водночас неспокій.

Так ось що вони намислили! Зачинити перед ним двері і примусити його платити! Далебі, це переходить усі межі!

РОЗДІЛ XXV

Спопелілий трут. Земля тікає з-під ніг

Герствуд повернувся в бар украй збентежений. Боже, боже, у яку халепу він ускочив! Як могло статися, що справа обернулася так жахливо, та ще так швидко! Він просто не міг збагнути, як це все скоїлось. Становище здавалось йому страхітливим, неприродним, нічим не виправданим. Все ніби упало на нього громом з ясного неба.

Час від часу його думки повертались до Керрі. Що ж там таке з нею? Ось уже пізній вечір, а від неї ні листа, ні словечка, хоч вона обіцяла зустрітись з ним уранці. А на завтра вони мали зустрітись знов, щоб їхати... куди? Він усвідомив, що, схвилюваний ус-іма неприємними подіями, не виробив ніякого плану щодо цього. Він кохав нестямно і за звичайних обставин зважився б на все, щоб її завоювати, але тепер... що ж тепер? А

що, як вона про щось дізналася? А що, як вона теж напише йому, що їй усе відомо, що вона більше не хоче з ним мати нічого спільного? Все складається так, що тільки цього їй лишається чекати.

А грошей дружині він так і не послав! Герствуд ходив туди й сюди по блискучому паркету в своєму кабінеті, засунувши руки в кишені, з наморщеним чолом, міцно стиснувши губи. Добра сигара трохи потішила його, але ж це не був рятунок від того лиха, що йому загрожувало. Час від часу він стискував кулаки або починав постукувати ногою об підлогу — ознаки напруженої роботи думки. Уся його істота зазнала могутнього потрясіння. Він був на межі того, що може витримати людина. За цей вечір він випив стільки бренді з содовою водою, скільки давно вже не пив. Словом, все свідчило про глибоку внутрішню кризу.

Та хоч скільки він сушив собі голову того вечора, це мало тільки один результат: він послав-таки дружині гроші. Все в ньому протестувало, але після двох чи трьох годин упертої внутрішньої боротьби він нарешті взяв конверт, вклав суму, про яку йшлося, і повільно запечатав.

Потім він покликав Гаррі, хлопчика-служника.

— Однеси на цю адресу, — сказав він, подаючи хлопцеві конверта, — і віддай місіс Герствуд.

— Слухаю, сер! — відповів хлопець.

— Якщо її не буде, принесеш назад.

— Слухаю, сер!

— Ти коли-небудь бачив мою дружину? — спитав Герствуд задля обережності, коли хлопець обернувся йти.

— Аякже, сер! Я її знаю.

— Ну гаразд. Повертайся зразу сюди.

— Відповідь буде?

— Навряд.

Хлопець поспішно пішов, а управитель бару знов поринув у думки. Ну от, з цим покінчено! Зробив, значить, нічого цим сушити собі голову. На сьогодні він зазнав поразки, і тут нічого не вдієш. Та яка це мука — бути отак присилуваному! Він ніби вочевидь бачив, як вона зустрічає хлопця на дверях і посміхається, люто й презирливо. Вона візьме конверта, свідомо свого тріумфу. Якби можна було зараз повернути сюди цей конверт, він би його не послав... Герствуд важко перевів дух і витер піт з обличчя.

Щоб трохи розвіятись, він вийшов у залу і приєднався до розмови кількох знайомих, які там випивали. Він спробував зацікавитись тим, що діється навколо, але з цього нічого не вийшло. Думки весь час переносили його додому, він уявляв собі, що там відбувається, і не переставав гадати: що ж вона сказала, коли хлопець передав їй конверта?

Годин через півтори хлопець повернувся. Пакет він, очевидно, вручив, бо, наближаючись до Герствуда, нічого не вийняв з кишені.

— Ну що? — спитав Герствуд.

- Я віддав, як ви сказали.
- Моїй дружині?
- Так, сер.
- Відповіді нема?
- Вона сказала: "Давно вже час".

Герствуд люто насупився.

Того вечора вже нічого не можна було починати. До півночі просидів він у барі, все міркуючи над своїм становищем, потім знову пішов у готель "Палмер". Думки про те, що принесе з собою ранок, заважали йому спати спокійно.

Другого дня він знов пішов у бар і з почуттям тривоги і надії розібрав кореспонденцію. Ні словечка від Керрі! Не було нічого й від дружини, і з цього він зрадів.

Той факт, що він послав гроші, а вона їх прийняла, заспокоював його: справу вже було зроблено, прикрість поступово зникала, а надії на замирення зростали. Сидячи за своїм столом, він міркував, що тепер тиждень або два все, певне, буде тихо, а він матиме час усе обдумати.

Це обдумування почалося з того, що вся його увага зосередилась на Керрі і на тому, як забрати її від Друе. Як бути тепер? Віддавшись цілком думкам про неї, Герствуд дедалі дужче страждав від того, що вона не прийшла на побачення і не написала йому. Він вирішив написати їй до запитання на поштамт Західної сторони, просити пояснень і зустрічі. Думка, що вона одержить цього листа, мабуть, не раніше понеділка, прикро гнітила його. Треба знайти швидший спосіб... але який?

Він думав про те з півгодини, не вагаючись послати посильного чи поїхати візником просто до неї,— це було б надто ризиковано. Час минав, він нічого не міг придумати. Нарешті він написав листа і знову поринув у думки.

Години минали, а разом з ними танула надія скоро з'єднатися з нею. Він гадав був, що тепер уже тішитиметься, допомагаючи їй в готуванні до переходу під його опіку, але вже день кінчається, і нічого не зроблено. Минула третя, четверта, п'ята, шоста година, а листа все не було. Управитель бару безпорадно бігав по своєму кабінету, похмуро переживаючи цілковиту поразку. Так скінчилась для нього метушлива субота, настала неділя, і ще нічого не було зроблено. Усю неділю Герствуд лишався на самоті зі своїми думками, відрізаний від домівки, від збудливого пожвавлення в барі, від Керрі, позбавлений змоги хоч на крихту змінити своє становище. Такої поганої неділі ще не бувало в його житті.

У понеділок з другою поштою він одержав листа, весь вигляд якого свідчив, що він прийшов з юридичної установи, і Герствуд якусь мить зацікавлено розглядав його. На листі стояв штамп адвокатської контори "Мак-Грегор, Джеймс і Гей", і він починався офіційним "Вельмишановний добродію", а далі: "Маємо за честь...", після чого стисло повідомлялося, що місіс Джулія Герствуд звернулась до контори з проханням урегулювати деякі питання, стосовні до її утримання та майнових прав, а тому його просять негайно зайти в цій справі.

Герствуд уважно перечитав цей лист кілька разів підряд і тільки головою похитав. Скидалося на те, ніби його сімейні турботи тільки починаються.

— Ну-ну! — за хвилину промовив він уголос. — Це хтозна-що!

Він згорнув листа і сховав у кишеню.

А на додачу до всього лиха від Керрі все не було ні слова. Тепер він був цілком певний: вона дізналася, що він одружений, і розгнівалася за обман. Ця втрата особливо гірка тепер, коли Керрі потрібна йому, як ніколи. Герствуд вирішив, що коли нічого не одержить від неї найближчим часом, то піде до неї і вимагатиме побачення. Він справді глибоко страждав від думки, що вона може його покинути. Адже він щиро кохав її, а тепер, коли перед ним постала реальна загроза втратити її, Керрі здавалася йому ще привабливіша. Він просто знемагав від бажання мати хоч слівце від неї і журливо малював в уяві її образ. Що там вона не думає про нього, а він нізащо не погодиться втратити її. Будь-що-будь цю справу треба уладнати якомога швидше. Він піде до неї і розповість їй про свої сімейні ускладнення, розтлумачить їй, в якому становищі опинився і як потребує її. Невже вона відштовхне його в таку мить? Ні, це неможливо! Він благатиме, поки її гнів не ущухне, поки вона не пробачить йому.

Раптом він подумав: "А що, як її там нема?.. Що, як вона вибралася звідти?"

Він схопився з місця, бо не міг думати про це і спокійно сидіти.

Однак це йому нітрохи не допомогло.

У вівторок все лишалося так само. Він уже наважився побувати у Керрі, та як дійшов до Огден-скверу, йому здалося, що за ним стежать, і він повернув назад за один квартал від її дому.

З тієї спроби вийшла йому тільки ще одна прикрість: повертаючись назад конкою по Рендолф-стріт, він непомітно для себе опинився майже перед самим будинком концерну, де служив його син. Серце в нього боляче стиснулось: він же не раз заходив сюди до сина! А тепер ось хлопець і не згадує про нього. Скидається на те, що діти навіть не помітили його відсутності. Справді, доля прикро глузує з нас!

Прийшовши в бар, Герствуд знову приєднався до розмови знайомих. Пусті балачки ніби трохи приглушували душевний біль.

Пообідавши того вечора в ресторані "Ректор", Герствуд відразу повернувся в бар. Там, серед метушні й гамору, він знаходив якусь полегкість. Він зайнявся всілякими дрібницями, забалакував про абищо з усіма знайомими.

Усі давно пішли, а він ще сидів за своїм столом, і тільки нічний сторож, що під час обходу смикнув вхідні двері, перевіряючи, як вони замкнені, нагадав йому про пізній час.

У середу він одержав з контори "Мак-Грегор, Джеймс і Гей" другого ввічливого листа такого змісту:

"Вельмишановний добродію!

Маємо за честь повідомити, що нами одержано вказівки чекати Вашої відповіді до завтра (четвер) до першої години дня, перше ніж порушити у суді від імені місіс Джулії Герствуд справу про розлуку і призначення їй утримання від вас. Якщо до того часу ми

не одержимо від вас ніякої відповіді, ми вважатимемо, що Ви не хочете піти на угоду, і вживемо відповідних заходів.

З пошаною і т. ін."

— Піти на угоду! — грірко вигукнув Герствуд. — На угоду!

І він знову похитав головою.

Все було тепер викладено перед ним, як на долоні, і він знав, чого чекати. Якщо він не піде до цієї контори, вони одразу ж передадуть справу до суду. Якщо ж він піде туди, йому запропонують такі умови, що в нього вся кров закипить у жилах. Він згорнув листа і сховав разом з першим. Потім надяг капелюха і пішов пройтися.

РОЗДІЛ XXVI

Падіння посланця долі. В шуканні виходу

Залишившись сама, Керрі довгий час прислухалась, як даленіли кроки Друе, і не могла зрозуміти, що сталось. Вона тільки бачила, що він вкрай розлютився. За хвилику вона запитала себе: чи повернеться він ще, не зараз, а взагалі? Вона обвела поглядом кімнати, в яких зовсім посутеніло, і здивувалася, що відчуває себе тут якось не так, як завжди. Керрі підійшла до туалетного столика, взяла сірники і запалила газ. Потім повернулась до гойдалки — треба було подумати.

Аж згодом вона трохи зібрала думки, і тоді одна дуже поважна істина постала перед нею: вона ж залишилася зовсім сама. Що, як Друе не повернеться? Що, коли вона ніколи більше про нього і не почує? Що ж тоді? В цих чудових кімнатах жити довго вона не зможе. Доведеться вибратися звідси.

Треба віддати їй належне — вона і не думала про те, щоб звернутись до Герствуда. Сама згадка про нього викликала в ній гострий біль і каяття. Справді, таке свідцтво людської розбещеності вразило і налякало її. Він збирався, не моргнувши оком, так підло обдурити її! Вона попала б тоді в ще гіршу халепу. А проте вона ніяк не могла відігнати від себе образ Герствуда, його поведінку... Тільки один цей вчинок здавався таким дивним і гидким! Він так різко контрастував з усім тим, що вона знала, що серцем вгадувала в цій людині.

Але ж вона зовсім самотня тепер! Ця думка найбільше займала її в ту мить. Що ж діяти? Знов піти працювати? Знов починати шукання в діловій частині міста?.. Сцена!

О, так... Друе говорив про це. Чи можна сподіватись там чогось досягти? Вона гойдалась, чимраз глибше поринаючи в свої думки, а хвилини минали, і настала вже ніч. Керрі ще нічого не їла, але все сиділа в задумі.

Нарешті вона відчула, що давно вже голодна, і підійшла до маленького буфета в задній кімнаті, де лишилося щось від сніданку. З тяжким почуттям дивилась вона на їжу, яка раптом набрала для неї особливої ваги.

Підкріплюючись, Керрі подумала про інше: а скільки ж у неї грошей? Це питання здалося їй дуже істотним, і вона не гаючись почала шукати свій гаманець. Він лежав на туалетному столику, в ньому було сім доларів і трохи дрібних грошей. Це було так мізерно мало, що Керрі злякалась, але втішилась хоч тим, що за квартиру заплачено до кінця місяця. Вона замислилась також про те, що б вона робила, якби пішла на вулицю,

як збиралась, піддавшись першому пориву. Уявивши собі, що тоді було б, вона відчула, що теперішнє її становище незрівнянно краще. Так, вона ще має якийсь час, а згодом, може, все ще влаштується.

Правда, Друе пішов, але що з того? Він нібито не так уже й розсердився, а швидше всього просто скипів. Він повернеться, так, напевне повернеться? Он у кутку стоїть його палиця, а ось один з його комірців. У шафі залишилося його літнє пальто. Керрі оглянулася і, побачивши інші речі Друе, спробувала переконати себе, що він повернеться, але враз набігла інша неспокійна думка: а що ж буде, коли він і справді повернеться? І те, що мало бути тоді, збентежило її чи не так само.

Коли б він повернувся, їй неминуче довелося б мати з ним розмову, давати пояснення. Він же захоче, щоб вона визнала, що він правий... Ні, жити з ним вона не зможе!

У п'ятницю Керрі згадала про побачення з Герствудом, і в ту годину, коли мала, як обіцяно, зустрітись з ним, вона знов особливо яскраво й гостро відчула всю глибину нещастя, яке її спіткало. Вона так розхвилювалась, що більше не могла сидіти склавши руки, одягла коричневу вихідну сукню і об одинадцятій годині вирушила в діловий район міста. Вона шукатиме роботи!

Дощ, який збирався з полудня і почався о першій годині, примусив Керрі повернутись і лишитись дома; це був той самий дощ, який зіпсував настрій Герствудові й отруїв йому весь той день.

На другий день була субота, і багато закладів у діловій частині працювали тільки півдня. До того ж день удався сонячний, повітря було напоєне свіжістю, а дерева й трава виблискували після дощу яскравою зеленню. Колц Керрі вийшла з дому, скрізь радісно цвірінькали горобці, зливаючи свої голоси в один хор. Милуючись гарним парком, Керрі мимоволі подумала, що жити на світі дуже весело, коли немає турбот, і їй так захотілось, щоб сталося щось і вона залишилася в тому ж забезпеченому становищі, в якому була досі. Їй зовсім не потрібен Друе і його гроші, та й з Герствудом вона не хоче більше мати нічого спільного, аби тільки лишалося те вдоволення і душевний спокій, яких вона зазнала; адже вона була щаслива досі,— принаймні, щасливіша, ніж зараз, коли постала необхідність самій прокладати собі шлях.

Коли Керрі добралася до ділової частини, була одинадцята година, і до кінця робочого дня лишалось уже неба-тато часу. Спочатку вона не подумала про це, пригнічена, як і тоді, коли вперше потрапила в цей район напруженої, кипучої діяльності. Вона блукала вулицями, намагаючись запевнити себе, що збирається шукати роботу, і водночас міркуючи, що, мабуть, немає потреби так поспішати з цим. Знайти посаду не так легко, та можна й почекати ще кілька днів. До того ж немає цілковитої певності, що доведеться справді розв'язувати цю осоружну проблему — заробляти на шматок хліба. У всякім разі, хоч одне змінилося на краще, — вигляд її, цебто манери і вбрання. Чоловіки — добре вдягнені чоловіки, які раніше байдуже сковзали по ній поглядом, сидячи за полірованими поручнями й бар'єрами, — тепер задивлялись на її личко, і в очах у них спалахували ласкаві вогники. Її це тішило,

навівало свідомість своєї сили, але ще не давало цілковитої упевненості. Вона шукає тільки того, що дається законно, а не якоїсь там ласки. Їй потрібен заробіток, але жоден чоловік не купить її брехнею й лестощами. Вона чесно зароблятиме на життя.

Тому їй утішно було бачити написи: "По суботах зачиняється о першій годині дня" на тих дверях, в які вона намірялася зайти, щоб запитати про роботу. То була якраз вимовка для неї, і, прочитавши їх кілька підряд та зауваживши, що годинник показує уже чверть на першу, вона вирішила, що на цей раз не варто шукати далі, сіла в конку і поїхала в Лінкольп-парк. Там було стільки цікавого — квіти, тварини, ставок, — Керрі заспокоїла себе думкою, що в понеділок устане рано і одразу візьметься шукати. До того ж, поки прийде понеділок, багато чого може трапитись.

Неділя минула все в тій же тривозі, сумнівах, сподіваннях і ще бозна-яких примхливих змінах настрою. Щопівгодини до неї поверталася гостра, як удар батога, думка, що треба діяти — і діяти негайно. Та в інші хвилини вона озиралася довкола і намагалася запевнити себе, що справи її не такі вже й погані, що зрештою все скінчиться для неї щасливо. В такі хвилини вона згадувала пораду Друе піти на сцену, і їй починало здаватись, що на цій ниві її чекав успіх. І вона вирішила назавтра пошукати щастя саме в цьому напрямі.

Отже, в понеділок Керрі встала рано і старанно одяглась. Вона не мала найменшого уявлення про те, до кого треба звертатись в таких справах, але вирішила, що, певне ж, до когось у самому театрі. Треба тільки спитати кого-небудь із службовців театру, де приймає директор, і звернутись до нього. Коли якась посада є, можливо, пощастить її одержати, коли ж ні, директор принаймні пояснить, як і що.

Керрі ніколи ще не доводилось мати справи з театральною богемою, і вона не уявляла собі розбещених і вільних звичаїв, що панували в цьому колі. Вона тільки знала про те, яка посада в містера Гейла, але, будучи знайома з його дружиною, ні в якому разі не хотіла б зустрітись з ним,

В ті часи один театр заживав у публіки особливої слави — Чикагська опера, директор якої, Давід Гендерсон, мав у місті добру репутацію. Керрі бачила там дві чи три майстерні вистави, чула й про інші. Але вона не знала, хто такий Гендерсон, не знала, куди й як треба звертатись, і тільки підсвідомо почувала, що це — підходяще місце, а тому й попрямувала до цього театру. Хоробро ввійшовши крізь розкішний під'їзд у вестибюль, оздоблений полірованим деревом і позолотою, обвішаний фотографіями сцен з останніх вистав, у дорогих рамках, Керрі повернула до квиткової каси, що ховалася в глибині, — і раптом відчула, що не може йти далі. Відомий оперетковий комік широко рекламувався того тижня, і вся ця атмосфера слави і багатства сповнила її душу трепетом. Як можна було сподіватись, що для неї щось знайдеться в таких високих сферах! Вона просто тремтіла, уявляючи, що її зухвалість могла б привести її до ганебної відмови. У неї тільки вистачило духу оглянути ефектні фотографії і вийти. Їй здавалося тепер, що вона дуже вдало врятувалась і що було б просто безглуздом пробувати туди звернутись.

На перший день її шукання обмежилися цим маленьким досвідом. Вона

познайомилася ще й з іншими театрами, але тільки ззовні. Розшукавши ще два заклади, що їй добре запам'яталися, Великий оперний театр і театр Мак-Вікера, теж вельми уславлені, вона не зайшла до них, а повернулась додому. Велич і розмах усіх цих закладів знов нагадали Керрі про її незначність, про безпідставність її претензій на певне місце в суспільстві, і настрій її значно погіршав.

Увечері до неї навідалася місіс Гейл; вона засиділася допізна, і її балачки не дали Керрі обміркувати ускладнення, що постали перед нею того дня. Проте, перше ніж лягти в ліжку, вона знову задумалась, і її охопили лихі передчуття. Друє не з'являвся. Ні від кого вона не мала ніяких звісток. Із свого дорогоцінного капіталу вона витратила цілий долар на їжу і конку. Ясно, що так вона довго не протягне. А ніяких заробітків вона поки що не знайшла.

Тоді їй пригадалася її сестра, яка жила на Ван-Б'юрен-стріт і з якою вона не бачилася з дня своєї втечі, а потім і рідна домівка в Колумбія-Сіті,— щось безмірно далеке, до чого вже не було вороття. Вона не збиралася шукати там притулку. Нічого, крім страждання, не завдавали їй і думки про Герствуда, що раз у раз повертались. Яка жорстокість — так її обдурити!

Настав вівторок, а з ним усе та ж нерішучість і вагання. Після вчорашніх невдач у неї не було ніякого бажання пускатися знову шукати роботу, проте вона гірко докоряла собі за слабодухість, виявлену напередодні. І вона вийшла з дому, вирішивши ще раз заглянути до Чикагської опери.

На превелику силу зважилася вона ввійти туди і звернулась до касира з запитанням, де можна побачити директора.

— Директора трупи чи директора театру? — перепитав чепурно вдягнений молодий касир, на якого зовнішність Керрі справила приємне враження.

— Не знаю, — відповіла Керрі, розгубившись.

— Директора театру вам сьогодні не вдасться побачити, — вже від себе пояснив молодик. — Його немає в місті.

Помітивши її збентеження, він додав:

— А в якій справі вам потрібний директор?

— Я хотіла довідатись щодо роботи, — відповіла Керрі.

— В такому разі вам краще звернутись до директора трупи, — порадив він. — Але його теж тепер немає.

— Коли ж він буде? — спитала Керрі, при цих словах раптом відчувши полегкість.

— Десь між одинадцятю і дванадцятю. Буває він також після другої.

Керрі подякувала і хутко вийшла з вестибюля, а молодик стежив за нею крізь бічне віконце своєї роззолоченої клітки.

— Гарненька! — сказав він сам до себе і почав мріяти, ніби він закохав її в себе.

У Великому оперному театрі саме виступала одна з провідних опереткових труп тих часів. Тут Керрі побажала бачити директора трупи. Вона не мала уявлення про те, які незначні повноваження мав цей адміністратор, не знала вона й того, що якби в трупі була вакансія, на неї прислали б актрису з Нью-Йорка.

— Його кабінет нагорі,— сказав їй касир.

У кабінеті директора було кілька осіб. Двоє стояли, спершись на підвіконня, третій розмовляв з добродієм за столом з відкидним верхом — це й був директор. Керрі стурбовано озирнулась по кімнаті, її злякала думка, що доведе-

ться викласти своє прохання перед таким зборищем, а двоє біля вікна уже й так розглядали її дуже пильно.

— Нічого не можу зробити. — говорив директор. — У містера Фромана таке вже правило: нікого стороннього не пускати за куліси. Ні, ні!

Керрі несміливо чекала, стоячи. У кабінеті були стільці, але ніхто не запропонував їй сісти. Відвідувач, з яким розмовляв директор, пішов засмучений, а те світило з поважним виглядом заглибилось в якісь папери, що лежали перед ним, так, ніби це було щось винятково важливе.

— Гаррісе, ви читали сьогодні в "Гералді" про Ната Гудвіна?

— Ні,— відповів той. — А що таке?

— Учора в театрі Гулі він цілу промову виголосив перед публікою. Ви почитайте.

Гарріс підійшов до столу з газетами і почав шукати там номер "Гералда".

— А вам чого? — спитав директор у Керрі, очевидно, вперше помітивши її.

Він подумав, що вона прийшла просити контрамарок.

Керрі зібрала всю свою відвагу — не дуже багато, сказати правду. Вона розуміла, що не має сценічного досвіду, і тому була певна, що їй відмовлять. Така певна, що вирішила удати, ніби шукає тільки поради.

— Чи не можете ви сказати мені, як потрапити на сцену?

Зрештою, це був найкращий підхід до справи. Добродієві, що сидів у кріслі за столом, Керрі сподобалась, а наївність запитання і її поведінка ще більше зацікавили його. Він усміхнувся, усміхнулись і інші двоє, хоч і намагались приховати свою веселість.

— Не знаю, далєбі, що вам сказати, — відповів він, безцеремонно розглядаючи її.— А ви маєте сценічний досвід?

— Дуже невеликий, — відповіла Керрі.— Я брала участь у аматорських спектаклях. Їй хотілось якось підтримати інтерес директора.

— Ви ніколи не вчилися на акторку? — провадив той з поважним виглядом, аби справити враження як на Керрі, так і на своїх друзів.

— Ні, сер.

— В такому разі я не знаю, далєбі,— відповів він, недбало відхиляючись назад у своєму кріслі перед Керрі, що все стояла. — А чому вам так хочеться на сцену?

Керрі бентежила його зухвалість, проте вона тільки усміхнулась у відповідь на його самовдоволену посмішечку і промовила:

— Треба ж на щось жити.

— Ах, так! — озвався директор, дуже зацікавлений її зовнішністю, і в голові у нього промайнула думка про можливість ближчого знайомства з нею. — Це, безперечно, цілком поважна причина. Але, бачте, річ у тому, що Чікаго не підходяще місце для

цього. Вам би слід поїхати в Нью-Йорк, там значно більше шансів. Тут навряд чи можна сподіватися, що вам дадуть хід.

Керрі привітно осміхалась, вдячна за те, що він такий ласкавий, — навіть дає їй поради. Директор помітив її усмішку, але витлумачив її трохи інакше. Він вирішив, що має нагоду для невеличкого флірту.

— Сідайте, — промовив він, присуваючи один із стільців, що стояли обабіч його столу, і стишуючи голос, щоб інші його не чули.

Ті двоє ледве помітно підморгнули один одному.

— Ну, я пішов, Барні! — звернувся один з них до директора, прямуючи до дверей. — Побачимось пізніше.

— Гарзд, — відповів директор.

Другий лишився в кабінеті і удав, що читає газету.

— А скажіть, ви думали про те, які ролі вам би хотілося грати? — вкрадливо спитав директор.

— Ні, ні,— відповіла Керрі.— Для початку я погодилася б на яку завгодно роль.

— Розумію, — промовив він. — Ви живете тут, у місті?

— Так, сер.

Директор дуже ласкаво всміхнувся.

— А ви ніколи не пробували піти в хористки? — спитав він уже зовсім по-дружньому.

Керрі раптом відчула в його поводженні щось неприємне, якусь умисну ввічливість.

— Ні,— відповіла вона.

— З цього починає більшість з тих, хто йде на сцену, — провадив він. — Це прекрасний спосіб набути досвіду.

І втупив у неї приязний, підбадьорливий погляд.

— Я цього не знала, — промовила Керрі.

— Це теж не легко, — провадив він. — Але часом, знаєте, дає добру нагоду. — Потім, ніби щось раптом пригадавши, вийняв годинника і поглянув на нього. — У мене справи о другій годині,— сказав він, — і зараз мені треба піти підобідати. Може, ви не відмовитесь перекусити зі мною? Ми б могли провадити нашу розмову.

— Ой ні! — вигукнула Керрі, одразу збагнувши, куди він хилить. — У мене у самої є справи.

— Дуже шкода! — промовив він, зрозумівши, що діяв надто поквапно і що Керрі тепер піде. — Заходьте іншим разом. Можливо, я дізнаюся про щось для вас.

— Дякую, — відповіла вона ледь тремтячим голосом і вийшла.

— Гарненька, правда? — зауважив свідок цієї сцени, не вловивши всіх її подробиць.

— Та так собі, нічогенька, — відповів директор, шкодуючи, що справа зірвалася. — Але з неї ніколи б не вийшла акторка. Хіба що хористка, не більше.

Ця маленька пригода відібрала у Керрі охоту звертатись до директора Чікагської опери, однак трохи згодом вона все ж зважилась на це. Він виявився статечнішою

людиною: просто заявив, що вакансій ніяких немає і, очевидно, вважав її шукання справою несерйозною.

— Чікаго не місце для початківців, — сказав він. — Краще вам поїхати до Нью-Йорка.

Проте Керрі не заспокоїлась, а побувала ще в театрі Мак-Вікера, де їй нікого не вдалося розшукати. Там давали "Стару садибу", але тієї людини, до якої її направили, не можна було знайти.

Ці походеньки забрали час до четвертої години, і, нарешті, вона зовсім стомилась і повернулася додому. Керрі казала собі, що треба шукати далі, однак результати були поки що надто невтішні. Сівши в конку, вона за три чверті години була вже на Огденсквері, але вирішила доїхати до поштамту Західної сторони, куди надходили листи (від Герствуда. Там її чекав лист, написаний у суботу; вона розірвала конверт і прочитала листа, охоплена суперечливими почуттями. Лист був сповнений таким теплом, в ньому бриніла така скарга на те, що Керрі не прийшла на побачення і потім не обзивалася до нього, що вона навіть відчула жаль до Герствуда. Він, безумовно, кохає її. Все лихो в тому, що він насмілювався закохатися, будучи одруженим... Керрі вирішила, що такий лист заслуговує на відповідь. Вона напише йому, що їй усе відомо і що вона обурена його обманом. Вона йому скаже, що між ними все скінчено.

Удома Керрі одразу зайнялася складанням цього листа, і це забрало в неї чимало часу. Завдання було нелегке.

"Навряд чи треба пояснювати Вам, чому я не прийшла, писала вона між іншим. — Як Ви могли так обдурити мене? Невже Ви ще сподіваєтесь, що я схочу ще знатися з Вами? Нізащо в світі! О, як могли Ви так обійтися зі мною! — додала вона в нестримному пориві. — Ви не можете собі уявити, якого болю ви мені завдали! Бажаю Вам швидше забути своє захоплення. Ми ніколи більше не повинні зустрічатися. Прощайте".

Уранці Керрі вийшла з дому, захопивши листа, і на розі нерішуче опустила його в поштову скриньку, не певна, чи слід це робити. Потім сіла в конку і поїхала до міста.

В універсальних магазинах був мертвий сезон, проте чепурну і привабливу молоду жінку приймали куди уважніше, ніж звичайних прохачок. Їй ставили все ті ж самі, уже відомі їй запитання:

— Що ви вмієте робити? Чи доводилось вам працювати в роздрібному магазині? Чи маєте якийсь досвід?

У "Ярмарку", у "Сі і К°" і в усіх інших великих магазинах було те ж саме. Зараз мертвий сезон, її просять навідатися пізніше, можливо, вона буде їм потрібна.

Повернувшись додому надвечір, стомлена й розчарована, Керрі виявила, що без неї приходив Друе. Зникли його парасолька і літнє пальто. Їй здалося, що бракує ще й інших речей, але вона не була цього певна. У всякому разі, він не все забрав.

Він, певне, кинув її назовсім. Що ж їй тепер робити? Мине ще день-два, і їй знов, як колись, доведеться самій боротись з усім світом. Знов вона обшарпається... Керрі склала руки і притиснула їх до грудей своїм звичним жестом. Великі сльозини набігли

на очі і покотились по щоках. Вона була самотня, така самотня...

Друє справді приходив, але з зовсім іншими намірами, ніж уявлялося Керрі. Він мав надію, що застане її, і думав сказати, що хоче забрати решту свого одягу, а потім, до відходу, помиритись з нею.

А тому, прийшовши і розчаровано переконавшись, що Керрі нема дома, він почав длатися в кімнатах, сподіваючись, що вона десь поблизу і скоро повернеться. Він весь час прислухався, чи не почує її кроків на сходах.

Він хотів удати, ніби тільки-но ввійшов і збентежений тим, що вона його застала. Потім він сказав би, що йому потрібний його одяг, а тим часом з'ясував би, як стоять справи.

Та хоч скільки він чекав, Керрі не приходила. Він покинув нишпорити по шухлядах, сподіваючись, що вона ось-ось повернеться; підійшовши до вікна, він довго дивився з нього, потім сів у крісло-гойдалку. Керрі все не було. Він почав нервуватись, закупив сигару. Потім став ходити туди й сюди по кімнаті. Знов визирнувши у вікно, звернув увагу на хмари, що облягли небо. Тоді пригадав, що на третю в нього призначене ділове побачення і вирішив, що, мабуть, чекати далі не варто. Він узяв своє літнє пальто й парасольку, сподіваючись, що це налякає її. Завтра він прийде за іншими речами і побачить, як стоять справи.

І він пішов до дверей, щиро шкодуючи, що не застав її. На стіні висів невеличкий портрет Керрі — вона була в жакетику, його першому подарунку, і личко її виглядало трохи смутніше, ніж останнім часом. Щиро зворушений, він заглянув у ці смутні очі з незвичайним для нього ніжним почуттям.

— Недобре ти зі мною вчинила, Кед, — промовив він, немов звертаючись до неї самої.

Потім він підійшов до дверей, ще раз задумливо озирнувся по кімнаті і вийшов.

РОЗДІЛ XXVII

Потопаючи, тягнемося до зірок

Повернувшись з невеселої прогулянки по вулицях після одержання категоричного послання від "Мак-Грегора, Джеймса і Гея", Герствуд застав листа від Керрі, написаного того ранку. Він весь затрепетав, побачивши її почерк, і хутко розірвав конверт.

"Значить, вона мене любить, — подумав він, — інакше вона б зовсім не написала".

В перші хвилини зміст листа справив на нього гнітюче враження, але він швидко заспокоївся, сказавши собі знов: "Якби вона мене не любила, то не написала б зовсім".

Це була єдина втіха в його невеселому становищі. Із слів листа мало що можна було вивести, але він був певний, що вгадує її справжній настрій.

Лист, сповнений докорів, дав йому полегкість. Було в цьому щось зворушливе, щось навіть трагічне. Стільки прожив він на світі цілком задоволений самим собою, і ось шукає втіхи, полегкості — і де! Таємничі нитки почуття, як міцно в'яжуть вони всіх нас!

Йому аж щоки порожевіли. Він навіть забув про листа від "Мак-Грегора, Джеймса і Гея". Аби тільки Керрі була з ним, він би тоді виплутався із цього всього, та й взагалі ця

справа не мала б для нього ніякого значення. Йому байдуже, що робитиме дружина, аби він не втратив Керрі. Він устав і почав ходити по кімнаті, поринувши в солодкі мрії про життя з чарівною володаркою його серця.

Та незабаром усі його турботи повернулися до нього і він відчув страшенну втому. Він знову згадав про завтрашній день і про суд. Нічого ще не зроблено, а день кінчається. За чверть уже п'ята. О п'ятій адвокати підуть додому. Лишається ще завтрашній день до полудня. Поки він міркував над цим, пробігли останні п'ятнадцять хвилин і вибило п'ять. Він кинув думати про те, щоб іти сьогодні до адвокатів, і знову задумався про Керрі.

Слід зауважити, що він і не пробував виправдовуватися перед собою. Йому було дарма про те. Він міркував, як би переконати Керрі. Що ж у цьому поганого? Він її щиро любить, від цього залежить їхнє взаємне щастя. Аби тільки Друе забрався геть!

Серед цих палких думок він раптом пригадав, що на завтра йому потрібна, чиста білизна.

Він вийшов, купив білизну, а також півдесятка галстуків, і поніс усе в готель. Коли він входив до готелю, йому здалося, що вгору по сходах піднімається Друе з ключем у руці. Неможливо, щоб це був Друе! Потім він подумав, що, очевидно, вони тимчасово переїхали сюди. Він підійшов прямо до порт'є.

— Мешкає тут містер Друе? — спитав він.

— Здається, є такий, — відповів порт'є, проглядаючи книгу записів. — Так, є.

— Справді? — вигукнув Герствуд, силкуючись приховати своє здивування. — Сам? — додав він.

— Так, сам, — відповів порт'є.

Герствуд одвернувся і стиснув губи, щоб не показати, який він схвилюваний.

"Що б це мало означати? — міркував він. — Мабуть, вони посварились".

Він повеселішав і заквапився у свій номер, де змінив білизну. Переодягаючись, він вирішив, що коли Керрі лишилась сама, треба поїхати до неї і дізнатись, чи не перебралася вона кудись-інде, — і то негайно!

"Ось що я зроблю, — подумав він. — Підійду до дверей і спитаю, чи дома містер Друе. Тоді я дізнаюся, чи там він живе і де Керрі".

І вже мало не зірвавсь на рівні ноги, так захопила його ця думка. Тоді вирішив, що зробить це одразу ж після вечері. О шостій годині він вийшов з номера, обережно озирнувся, чи не видно де Друе, і пішов у ресторан. Проте його так хвилювала майбутня справа, що він ледве міг їсти. Перше ніж їхати, він вирішив перевірити, де Друе, і повернувся до готелю.

— Містер Друе не виходив? — спитав він порт'є.

— Ні, — відповів той, — він у себе в номері. Ви бажаєте послати йому картку?

— Ні, я зайду пізніше, — відповів Герствуд і пішов собі.

На Медісон-стріт він сів у конку і поїхав просто на Огден-сквер. Цього разу він сміливо підійшов до дверей і постукав. Йому відкрила покоївка.

— Містер Друе вдома? — ввічливо спитав він.

— Його немає в місті,— відповіла дівчина, яка чула, що Керрі так сказала місіс Гейл.

— А місіс Друе вдома?

— Ні, вона пішла в театр.

— Справді? — промовив Герствуд, дуже здивований; потім, удавши, ніби в нього якась важлива справа, спитав:

— А в який саме театр, ви не знаєте?

Дівчина зовсім того не знала, але вона не любила Герст-вуда і на злість йому відповіла:

— У театр Гулі.

— Дякую, — відповів управитель бару і, доторкнувшись до капелюха, пішов геть.

"Треба заглянути до Гулі", — подумав він, проте свого наміру не здійснив.

По дорозі до центру міста він обміркував усе і вирішив, що цього не варто робити. Хоч як він бажав бачити Керрі, він розумів, що вона буде в театрі не сама і що безглуздо з'являтися там зі своїми благаннями. Це можна буде зробити трохи згодом, — скажімо, вранці. Але вранці перед ним знов постане справа з адвокатами!

Ця поїздка була для його настрою як холодний душ. Давні турботи знов обсіли його, і він повернувся в бар, прагнучи тільки одного — хоч хвилинного забуття. Досить численна компанія зібралася в залі, сповнюючи його гамором жвавих розмов. Група місцевих політиканів обговорювала свої справи за круглим столом вишневого дерева в глибині зали. Кілька молодиків весело балакали біля прилавка, збираючись із запізненням іти до театру. Якийсь чоловік з червоним носом, у потертому циліндрі, одягнений убого, але з претензією, самотньо пив склянку елю біля одного кінця прилавка. Герствуд кивнув політиканам і пройшов у свій кабінет.

Близько десятої години один з його приятелів, містер Френк Тейнтор, аматор спорту і перегонів, заглянув у бар і, побачивши, що Герствуд сам у кабінеті, увійшов до нього.

— Добри вечір, Джордже! — вигукнув він.

— Як справи, Френку? — відгукнувся Герствуд, і йому враз легше стало на душі.— Сідайте, — і показав на стілець.

— Що з вами, Джордже? — спитав Тейнтор. — У вас вигляд якийсь кислий, Невже програтись на перегонах?

— Ні, просто я не зовсім здоровий сьогодні. Трохи застудився днями.

— Випийте віскі, Джордже, — сказав Тейнтор. — Вам би слід знати, що це добре допомагає.

Герствуд усміхнувся.

Поки вони розмовляли в кабінеті, до бару зайшло ще кілька Герствудових приятелів, а після одинадцятої, з закінченням спектаклів, почали заглядати актори, в тому числі кілька відомих.

І зав'язалась одна з тих беззмістовних світських розмов, дуже звичайних у публічних місцях в Америці, коли ті, хто претендує на блиск, намагаються хоч

потертися коло тих, кому того блиску справді не бракує. Герствуд мав великий потяг до знаменитостей. Він і себе залічував до них. Надто гордий, щоб до когось підлашуватись, він умів триматися відповідно у колі людей, які його не дуже високо ціну-вали. Але тут було товариство, де він міг поводитись, як справжній джентльмен, де він був прийнятий як рівний поряд з прославленими людьми, — все це йому було особливо приємно. Тільки в таких випадках він міг дозволити собі "хильнути". Якщо товариство було досить веселе, він давав собі волю настільки, що пив урівні з присутніми, ні в якому разі не пропускаючи своєї черги платити, ніби він був у барі сторонній, як і всі інші. І якщо Герствуд коли-небудь доходив до сп'яніння, — вірніше, до тієї першої стадії його, коли приємне тепло розливається по тілу і на серці робиться легко-легко, — це бувало за веселою розмовою саме в такому колі прославлених людей. І того вечора, в тяжкій притузі, він радий був товариству, і, коли знаменитості зібралися, на якийсь час відкинув геть усі турботи і радо приєднався до їх компанії.

Минуло небагато часу, і хміль почав діяти. Посипались анекдоти — ці нескінченні кумедні історії, що в Америці бувають у таких компаніях основною темою.

Вибило дванадцяту, коли бар зачиняли, і гості почали прощатись— Герствуд широко тиснув усім руки. Фізично він почувався якнайкраще. Він дійшов до того стану, коли розум ще ясний, але уява стає занадто буйна. Йому здавалося тепер, що його турботи не такі вже й серйозні. Він повернувся у свій кабінет і почав переглядати деякі рахунки, чекаючи, поки буфетники й касир закінчать роботу. Скоро всі розійшлися.

Незмінним обов'язком управителя, що ввійшов у нього в звичку, було оглянути, після того як усі пішли, чи добре все замкнено. Як правило, грошей у барі не лишалося, крім виторгу, зібраного за годину після закриття банків, та й той касир замикав у сейф. Секрет замка в сейфі був відомий лише касирові і власникам бару. Проте Герствуд щовечора пробував, чи добре замкнені шухляди каси і дверцята сейфа, Після цього він замикав свій кабінет, засвічував лампочку біля сейфа і йшов додому.

Ніколи ще за всі роки не трапилося, щоб щось було не в порядку, проте і цього вечора, замкнувши свій стіл, Герствуд підійшов до сейфа і поспробував, чи він замкнутий. Як звичайно, він різко смикнув дверцята до себе, і цей раз вони піддалися. Це його трохи здивувало; він заглянув у сейф і побачив, що шухляди з грішми, як удень, стоять не закриті. Його першою думкою було оглянути шухляди і замкнути дверцята.

"Треба буде завтра сказати Мейг'ю про це", — подумав він.

Касир, очевидно, був певний, що повернув ручку на дверцятах, ідучи додому за півгодини перед тим, і замкнув сейф. Досі він ніколи не забував цього зробити. Але в цей вечір думки Мейг'ю були зайняті іншим: він обмірковував план відкриття власного підприємства.

"Треба подивитись, що там" — подумав управитель, висовуючи шухляду з сейфа. Він і сам не знав, чому в нього виникло таке бажання. Це був якийсь мимовільний рух, що його він іншим разом, можливо, і не зробив би.

Висунувши першу шухляду, він одразу побачив купу банкнот у пачках по тисячі

доларів, як їх видають у банку. Він не міг сказати, яка там була сума, але спинився на якусь мить, дивлячись на гроші. Потім висунув другу шухляду — там лежав денний виторг.

"Я й не знав, що Фіцджералд і Мой лишають отак гроші,— промайнуло у нього в голові.— Очевидно, забули про них".

Він перевів погляд на першу шухляду і знов завмер на якусь мить.

"Перелічи", — ніби шепнув йому на вухо якийсь голос.

Він застромив руку в шухляду і підняв усю купу за край, тоді повкидав пачки назад по пачці. Це були банкноти по п'ятдесят і сто доларів, пачками по тисячі доларів у кожній. Він нарахував з десятків таких пачок.

"Чом я не замикаю сейф?"— спитав він сам себе, гаючись. — Чого я тут стою?"

У відповідь виринули несподівані слова:

"Чи було в тебе коли-небудь десять тисяч готівкою?"

І справді, управитель бару пригадав, що ніколи не мав у руках такої великої суми. Він наживав своє майно довгі роки, а тепер усім заволоділа його дружина. Він мав загалом понад сорок тисяч, і все це належатиме їй.

Ці думки його збентежили. Він засунув шухляди, зачинив дверцята і завмер, тримаючись за ручку, яку так легко було повернути і покласти край спокусі! Але він барився. Підійшов до вікон, спустив завіси. Потім перевірів двері, які сам перед тим замкнув. Чого це він раптом став такий підозріливий? Чому намагався все робити нечутно? Він повернувся до кінця прилавка і замислився, спершись на нього ліктем. Потім підійшов до дверей свого кабінетика, відімкнув їх і засвітив світло. Відімкнувши також і стіл, він сів, і дивні думки снувалися в його голові.

"Сейф відімкнутий, — промовляв до нього все той самий голос. — Там лишилась вузьенька щілина. Замок не замкнувся".

Голова в нього гула від хаотичних думок. Раптом усі його заплутані справи вималювалися перед ним. Промайнула думка, що ось тут перед ним — вихід із скрути. Ці гроші! Якби він мав їх і Керрі! Він підвівся і закам'янів, втупивши погляд у підлогу.

"Ну що ж?" — спитав він сам себе і, замість відповіді, повільно підняв руку і почухав потилицю.

Герствуд не був дурнем і не кинувся б наосліп у таку авантюру, але він був у надто незвичайному становищі, в його крові ще грало вино. Воно затьмарило йому розум, уся ситуація ввижалася в рожевому тумані, крізь який десять тисяч доларів здавалися ключем до необмежених можливостей. Він зміг би з ними завоювати Керрі, так, зміг би! Він здихався б своєї дружини. А тут — цей лист, про який завтра доведеться мати розмову з адвокатами. Тоді на цей лист не треба було б відповідати... Він повернувся до сейфа і взявся за ручку. Потім розчинив дверцята навстіж і вийняв шухляду з грішми.

Коли гроші опинилися перед ним, думка про те, щоб залишити їх у сейфі, здалася просто нерозумною. Справді, яка дурниця! На ці гроші вони з Керрі могли б безтурботно прожити багато років.

Боже! Що це з ним? Він раптом заціпенів, ніби на плече йому лягла чиясь

невблаганна рука. Герствуд злякано озирнувся навкруги. Ні живої душі! Ні звуку! Тільки по тротуару хтось пройшов, човгаючи ногами. Він узяв шухляду з грішми і вставив назад у сейф. Потім знову напівзачинив дверцята.

Тим, хто ніколи не зазнав вагань сумління, майже неможливо зрозуміти страждання людей, слабших духом, що хитаються між обов'язком і бажанням. Ті, хто ніколи не чув грізного цокання примарного годинника, що з страхітливою чіткістю вибиває: "Зроби!" — "Не роби!" — "Зроби!" — не можуть судити таких людей. Втім, така внутрішня боротьба можлива не тільки в чутливій, високоорганізованій душі. Навіть найтупіші люди, коли бажання тягне їх до зла, відчувають хибність свого вчинку, і це відчуття тим сильніше, чим значніший злочин. Слід при цьому пам'ятати, що це відчуття не обов'язково коріниться в свідомій моралі, адже вона відсутня у тварин з їх інстинктивним жахом перед лихими вчинками. У людей теж дія інстинкту передуює свідомості. Той же інстинкт спиняє злочинця, інстинкт (коли мовчить вищий розум) навіює злочинцеві страх перед небезпекою, страх перед негідним вчинком.

Вперше вступаючи на якусь ще не звідану путь зла, людина вагається, і розум, наче годинник, вибиває своє "Так" — "Ні"... Тим, кому не доводилось зазнавати такого вагання, те, про що ми розповідатимемо далі, може здатися несподіваним.

Щойно Герствуд поклав гроші назад, як до нього повернулось самовладання й сміливість. Його ніхто не бачить. Він зовсім сам. Ніхто не міг би сказати, що він хотів зробити. Він може все обмірковувати як слід.

Сп'яніння ще не минуло. Чоло Герствуда зросив піт, руки ще тремтіли від пережитого ним невимовного жаху, проте винний чад ще діяв на нього. Він заледве помічав, що час минає. Ще раз обдумав він своє становище, не перестаючи уявляти купу грошей і все те, що ці гроші могли б дати. Потім повільно перейшов у свій кабінет, попрямував до дверей, знову повернувся до сейфа. Взявшись за ручку, знов розчинив його. Ось вони — гроші! Чи ж кому зашкодить, що він на них дивиться!

Він знову вийняв шухляду і взяв у руки пачки. Такі акуратні, щільно упаковані, їх так легко було б забрати з собою. Зрештою, як мало місця вони займають! Він вирішив, що забере їх. Так, він їх забере. Покладе в кишешо. Але відразу ж побачив, що вони не вмістяться в кишені. Саквояж! Так, звичайно, його ручний саквояж тут. Вони влізуть туди — усі, без остачі. Ніхто й не догадається. Він пішов у свій кабінетик і взяв саквояж з полиці у кутку. Поставивши його на письмовий стіл, повернувся до сейфа. З якихось невідомих причин він не хотів ховати гроші в саквояж у великій залі.

Спочатку він переніс пачки банкнот, потім денний виторг. Він забере з собою все. Порожні шухляди він засунув назад у сейф, потім, майже причинивши залізні дверцята, спинився біля них у задумі.

Вагання людського розуму в такому становищі важко з'ясувати, проте саме так воно і буває. Герствуд ніяк не міг примусити себе діяти рішуче. Йому хотілося мати час подумати, поміркувати над цим усім, вирішити, як буде найкраще. Його так непереможно "вабила Керрі, а його власні справи так заплуталися, що розум невідступно повторював: "Ці гроші — найкращий вихід". І проте він ще вагався. Він не

уявляв, якого лиха завдасть йому цей вчинок і коли це лихо настане. Думка про моральний бік оправи ні разу не зродилась у нього, та й не могла зродитися ні за яких умов.

Після того, як усі гроші були вже складені в саквояж, його раптом охопили суперечливі почуття. Він не зробить цього нізащо — о ні! Тільки подумати, який це був би скандал! Поліція! Його одразу кинуться розшукувати. Доведеться тікати — куди? О, який це жах — тікати від правосуддя!

Вийнявши обидві шухляди, він склав усі гроші назад. Він так розхвилювався, що переплутав шухляди. Уже закриваючи дверцята, він раптом зрозумів, що поклав гроші не так, і поквапився відчинити сейф. І справді, він переплутав.

Герствуд хутко вийняв гроші, щоб виправити свою помилку, і раптом його страх зник. Чого боятися?

Гроші були у нього в руках, і в цей час замок несподівано клацнув. Дверцята замкнулись! Невже він це зробив? Він схопився за ручку і потяг щосили. Замкнулося... Сили небесні! Тепер усе пропало...

В ту мить, коли він збагнув, що сейф остаточно замкнувся, він облився холодним потом і весь затремтів. Тоді озирнувся і враз наважився. Тепер не можна було гаяти часу.

— Якби я тепер поклав гроші на сейф і пішов, — промовив він сам до себе, — вони однаково знали б, хто їх вийняв. Я ж завжди останній усе оглядаю і замикаю. Та й мало що може трапитися з грішми!

Після цього він одразу почав діяти швидко і рішуче.

"Треба рятуватися!"

Він кинувся у свою кімнату, зняв з вішалки літнє пальто і капелюх, замкнув стіл і схопив саквояж. Потім погасив світло скрізь, лишивши одну лампу, і відчинив двері. Він намагався прибрати звичайного, властивого йому упевненого вигляду, але те йому не дуже вдавалось. Його все сильніше опановувало каяття.

— Краще б я цього не робив, — прошепотів він. — Це була помилка!

Герствуд рішуче попрямував вулицею і дорогою привітався із знайомим нічним сторожем, що перевіряв двері. Вибратися з міста, і якнайшвидше!

"Треба дізнатися, які зараз є поїзди", — подумав він.

В ту ж мить він витяг годинника. Було майже пів на другу.

Коло найближчої аптеки він спинився, помітивши у вікно телефонну будку. Це була відома аптека, і в ній встановили одну з перших телефонних будок для приватних розмов.

— Дозвольте скористуватися у вас телефоном, — звернувся Герствуд до чергового аптекаря.

Той кивнув на знак згоди.

— Дайте мені шістнадцять сорок три, — сказав він телефоністці, знайшовши номер вокзалу Мічіган-Сентрал.

Незабаром його з'єднали з касиром.

— Коли відходить поїзд на Детройт? — спитав Герствуд.

Касир перелічив години відходу поїздів.

— Значить, сьогодні вже немає поїзда?

— Із спальним вагоном нема. Заждіть, є один, — додав він. — Поштовий поїзд, відходить о третій годині.

— Добре, — сказав Герствуд. — А коли він прибуває в Детройт?

Він думав: "Аби добратися до Детройта і переправитись через річку в Канаду, тоді можна буде спокійно доїхати до Монреаля". І він з великою полегкістю почув, що поїзд прибуває в Детройт ополудні.

"Раніше як о дев'ятій Мейг'ю не відкриє сейфа, — міркував він. — Значить, до полудня вони не встигнуть напасти на мій слід".

Потім він подумав про Керрі. Треба діяти швидко, якщо він хоче забрати її з собою. Вона повинна їхати з ним! Він вскочив у кеб, що стояв поблизу.

— На Огден-сквер! — гукнув він візникові. — Додам долар, коли доїдете швидко!

Візник стьобнув конячку так, що вона трохи не чвалом помчала вперед. Дорогою Герствуд обмірковував, що робити далі. Тільки-но візник під'їхав до дверей, Герствуд хутко збіг по сходах угору і так задзвонив, що миттю розбудив служницю.

— Місіс Друе вдома? — спитав він.

— Вдома, — здивовано відповіла дівчина.

— Перекажіть їй, нехай вона одягнеться і одразу зійде сюди. Її чоловік у лікарні, він поранений і хоче її бачити.

Схвильований, наполегливий тон Герствуда вразив покоївку, і вона поспішила нагору.

— Що таке?! — скрикнула Керрі, запалюючи газ і простягаючи руку до одягу.

— Містер Друе поранений. Він у лікарні і хоче вас бачити. Візник чекає біля дверей.

Керрі вмить одяглася, не думаючи про всякі дрібниці туалету, і збігла вниз.

— Друе поранений, — промовив Герствуд похапцем. — Він хоче вас бачити. Швидше!

Керрі була така сторопіла, що прийняла все це за щиру правду.

— Сідайте! — сказав Герствуд і допоміг їй піднятися у кеб, а сам вскочив за нею.

Візник почав завертати коня.

— Вокзал Мічиган-Сентрал, — підводячись з місця, сказав йому Герствуд так тихо, що Керрі не могла чути. — Женіть чимдуж!

РОЗДІЛ XXVIII

Мандрівник і вигнанець. Полонений дух

Візник не проїхав і кварталу, як Керрі трохи отямилася і, остаточно пробуркавшись на холодному нічному повітрі, спитала:

— Що з ним? Він тяжко поранений?

— Ні, нічого серйозного, — відповів Герствуд поважно.

Дуже стурбований власним становищем, він тепер, коли Керрі була з ним, хотів

тільки одного — врятуватися від правосуддя. Через це йому було не до розмов, і він обмежувався словами, необхідними для здійснення його дальших планів.

Керрі не забула, що між нею і Герствудом існує одне но-розв'язане питання, але зараз вона була схвильована іншим і не хотіла про це думати. Зараз головне було швидше закінчити цю незвичайну поїзду.

— А де він?

— Досить далеко, на Південній стороні,— відповів Герствуд. — Доведеться сісти в поїзд. Так ми доберемось найшвидше.

Керрі нічого не відповіла. Кінь швидко біг уперед. Таємничість нічного міста заповонила увагу Керрі. Вона стежила

поглядом за довгими рядами ліхтарів, які бігли назустріч, придивлялась до мовчазних, темних будинків.

— Що ж з ним трапилось? — спитала вона ще, бажаючи дізнатись, яких саме поранень зазнав Друе.

Герствуд розумів її. Він дуже не любив зайвої, непотрібної брехні, але не міг допустити ніякого опору з її боку, поки вони не опиняться в безпеці.

— Я не знаю точно, — відповів він. — Мені подзвонили і попросили поїхати і привезти вас. Сказали, що немає причин лякатись, але щоб я привіз вас неодмінно.

Серйозний тон, яким це все було сказано, переконав Керрі, і вона замовкла, замислившись.

Герствуд поглядав на годинника і все підганяв візника, Для людини в такому скрутному становищі він виявляв надзвичайне самовладання. Він думав тільки про те, щоб устигнути на поїзд і спокійно вибратися з міста. Керрі піддалася дуже легко, з цим він міг себе поздоровити.

Так вони доїхали до вокзалу. Герствуд допоміг Керрі зійти, простяг візникові п'ятидоларову банкноту і кинувся вперед.

— Почекайте тут, — сказав він їй у дожидальні,— я зараз візьму квитки.

— Скільки зосталось до відходу поїзда на Детройт? — спитав він касира.

— Чотири хвилини, — відповів той.

Герствуд заплатив за два квитки, намагаючись по змозі не привертати до себе уваги.

— Далеко їхати? — спитала Керрі, коли він повернувся до неї.

— Ні, не дуже, — відповів він. — Але нам треба поспішати.

Він пропустив Керрі вперед, коли вони опинились біля виходу на перон, став поміж нею і контролером, що пробивав їхні квитки, так, щоб вона їх не побачила, потім наздогнав її.

Перед ними був довгий ряд вагонів спальних та м'яких і серед них один чи два звичайних денних. Цей поїзд був запроваджений недавно, і пасажирів мало бути небагато, тому на пероні стояли тільки два кондуктори. Герствуд і Керрі увійшли в останній денний вагон і сіли. Майже одночасно з платформи долетіло:

— На місця!

І поїзд рушив.

Керрі подумала, що це якось дивно — довелось їхати на вокзал, — але не сказала нічого. Уся пригода була настільки незвичайна, що вона вирішила не надавати значення своїм сумнівам.

— Як ваше здоров'я? — ніжно спитав Герствуд, що тепер зітхнув вільніше.

— Дуже добре, — відповіла Керрі.

Вона була така стурбована, що не могла думати про те, як їй триматися. Їй дуже хотілося швидше доїхати і дізнатися, що з Друе. Герствуд дивився на неї і догадувався про це. Його нітрохи не турбувало, що вона схвильована і співчуває Друе. Навпаки, ця риса її вдачі дуже подобалась йому. Але він думав про те, що доведеться пояснити їй усе. І навіть не це найбільше непокоїло його. Власний вчинок і ця втеча — ось що гнітило його душу і кидало на все зловісну тінь.

"Як це було нерозумно з мого боку, — знов і знов казав він собі.— Яка помилка!"

Цілком протверезівши, він майже відмовлявся вірити, що вчинив таке. Він не міг звикнути до думки, що мусить тікати від правосуддя. Часто доводилось йому читати про такі речі, і завжди здавалось, що таке становище — жахливе. І ось це сталося з ним, а він собі сидить і згадує минуле. Майбутнє — це те, що почнеться за канадським кордоном, якого він прагнув швидше досягти. Що ще? Невідривні думки про вчорашній вечір, про вчинки, які він вважав усі разом однією величезною помилкою.

"А втім, — казав він сам собі,— що ж мені було робити?"

І він приходив до висновку, що треба змиритися з цим, — і знов починав усе спочатку. Це безплідне, втомне коло, в якому він кружляв, змучило його і не настроїло для тієї розмови, яка рано чи пізно мала початися з Керрі.

Поїзд, гуркочучи, минав сортувальні дільниці понад озен ром, потім досить повільно наблизився до Двадцять четвертої вулиці. Скрізь виднілися стрілки, сигнальні ліхтарі. Паровоз раз у раз давав короткі свистки, і часто лунав дзвін. Вагоном пройшла група кондукторів з ліхтарями в руках. Вони замикали двері на площадках і готували вагони до довгої поїздки.

Незабаром поїзд почав набирати швидкість, і Керрі побачила, як одна за одною замигтіли у вікнах мовчазні вулиці. Паровоз почав усе частіше подавати свої гудки, по чотири рази враз, попереджуючи на важливих перехрестях про наближення небезпеки.

— Це дуже далеко? — спитала Керрі.

— Ні, не дуже, — відповів Герствуд.

Він ледве міг стримати посмішку, — яка ж вона наївна!

Йому хотілося все пояснити їй і помиритися з нею, але хотілося також від'їхати далі від Чікаго.

Минуло ще з півгодини, і Керрі зрозуміла, що Герствуд везе її кудись дуже далеко.

— Це в Чікаго? — слитала вона знепокоєно.

Вони були вже далеко від міста, і поїзд на повнім розгоні перетинав кордон штату Індіана.

— Ні,— відловив він, — не в Чікаго.

Щось особливе було в його тоні, коли він говорив це, і Керрі миттю насторожилася. На її гарненький лобик лягли зморшки.

— Але ж ми їдемо до Чарлі, так?

Він відчув, що час настав. Ця розмова все одно иеминуч ча, навіщо ж відкладати її. І тому він тільки злегка похитав головою, делікатно заперечуючи.

— Що таке? — промовила Керрі, збентежена тим, що во* іти їдуть зовсім не туди, куди вона думала.

А він тільки дивився на неї ніжно і благально.

— Куди ж ви мене везете? — спитала вона, і в голосі її почувся страх.

— Я вам скажу, Керрі, тільки не хвилюйтеся. Я хочу, щоб ви переїхали зі мною в інше місто.

— Ой! — тихо зойкнула Керрі.— Пустіть мене! Я не хочу їхати з вами!

Його зухвалість сповнила її жахом. Нічого такого не могло спасти їй на думку. Її єдине бажання було тепер — урятуватись від нього, втекти. Коли б можна було спинити поїзд, вона б вирвалася з цієї страшної пастки.

Керрі підвелася і спробувала вибратися в прохід, щоб кудись вийти — вона сама не знала куди, вона тільки почувала, що треба щось робити. Герствудова рука обережно доторкнулась до її руки.

— Сидіть спокійно, Керрі,— промовив він. — Сидіть спо* кійно. Вам нікуди зараз бігти. Послухайте, що я вам скажу; я вам все поясню. Почекайте хвилину!

Вона намагалась відштовхнути його коліна і пройти, але він потяг її назад, па місце. Ніхто не помітив цієї боротьби — у вагоні було мало пасажирів, і всі вони куняли.

Не хочу! — змагалась Керрі, одначе підкоряючись проти своєї волі.— Пустіть мене, — повторила вона. — Як ви смієте?

Її очі налилися слізьми.

За цим несподіваним новим утрудненням Герствуд перестав думати про власне становище. Треба якось уплинути на неї, а то вона наробить йому клопоту. Вія почав ревно умовляти її:

— Послухайте ж, Керрі, но треба так зі мною поводитись. Я ж не хочу завдавати вам прикrostі. Я нічого не зроблю такого, що б було вам неприємне,

— Ой! — заридала Керрі.— Ой-ой!

— Ну годі, годі, не треба, — умовляв він. — Не плачте. Чому ж ви не хочете мене вислухати? Послухайте ж мене, я вам поясню, чому я змушений був так зробити. Я не міг інакше, запевняю вас, не міг. Чому ж ви не хочете вислухати мене?

Її плач дуже його непокоїв, він був певен, що вона не чує ні слова з того, що він каже.

— Чому ж ви не хочете мене вислухати? — спитав він знову.

— Не хочу! — спалахнула Керрі.— Зараз пустіть мене, або я покличу кондуктора. Я не хочу їхати з вами! Як вам не соромно! — І вона знов заридала з ляку.

Герствуд слухав її трохи здивовано. Він розумів, що вона має всі підстави

обурюватись, однак сподівався уладнати це якнайшвидше.

Скоро прийде кондуктор перевіряти квитки. Не можна до-, пускати ніякого галасу, ніякого скандалу. Будь-що-будь треба заспокоїти її.

— Ви однаково не можете вийти, поки не спиниться поїзд, — заговорив він. — Скоро ми доїдемо до станції. Якщо хочете, ви зможете там зійти. Я вас не затримуватиму. Я тільки прошу вислухати мене. Дайте ж мені сказати вам усе!

Керрі, здавалось, не слухала його. Вона відвернулася до вікна, за яким чорніла ніч. Поїзд рівно мчав через поля й переліски. Довгі, тужні свистки лунали щоразу, коли поїзд наближався до відлюдних лісових переїздів.

До вагона увійшов кондуктор перевіряти квитки у кількох пасажирів, які сіли в Чікаго. Він наблизився до Герствуда, і той простяг квитки. Керрі вся кипіла, проте навіть не поворухнулася, не звела очей.

Коли кондуктор пішов, Герствуд відчув велику полегкість.

— Ви сердитесь на мене за те, що я обдурив вас, — заговорив він. — Це вийшло не навмисне, Керрі, життям присягаюся. Я не міг інакше. Я не міг жити без вас із тієї хвилини, як вперше вас побачив.

Він і не згадував про свою останню брехню, так наче це була дрібниця, не варта уваги. Він прагнув переконати її, що його дружина не може бути для них перешкодою. Що ж до викрадених грошей, то він постарався викинути з голови самий спогад про них.

— Не смійте говорити зі мною! — сказала Керрі. — Я вас ненавиджу! Залиште мене! На першій же станції я зійду.

Говорячи, вона вся тремтіла від хвилювання і обурення.

— Гаразд, — відповів він. — Але вислухайте ж мене! Після всього того, що ви говорили про ваші почуття до мене, ви могли б принаймні вислухати мене. Я не хочу заподіяти вам нічого лихого. Коли ви захочете повернутись, я вам дам грошей на дорогу. Я тільки хочу вам одне сказати, Керрі: думайте про мене, що хочте, але ви не можете заборонити мені кохати вас!

Він кинув на неї погляд, сповнений ніжності, але відповіді не було.

— Ви вважаєте, що я вас підло дурив... Але це не так. Це було ненавмисне. З дружиною у мене все скінчено. Вона не має вже на мене ніяких прав. Я її ніколи більше не побачу. Ось чому я сьогодні тут, з вами. Ось чому я вас забрав із собою.

— Ви сказали, що Чарлі поранений! — гнівно вигукнула Керрі. — Ви обдурили мене... Ви весь час тільки те й робили, що мене обдурювали, а тепер хочете присилувати мене тікати з вами!

Вона була така збуджена, що знов підвелася і спробувала пройти повз нього. Цього разу він не заважав їй, і вона пересіла на інше місце. Він теж пересів до неї.

— Не тікайте від мене, Керрі, — сказав він лагідно. — Дозвольте мені пояснити вам усе. Ви тільки вислухайте, і тоді ви мене зрозумієте. Я вам кажу, моя дружина для мене — ніщо. Вона вже багато років для мене не існує, інакше я б не шукав зближення з вами. Я доб'юся розлучення, і то чим скоріше. Я її ніколи більше не побачу. З цим у

мене скінчено назавжди. Ви для мене єдина в світі. Якщо тільки ви будете зі мною, я ніколи й не гляну ні на яку іншу жінку.

Керрі слухала, збентежена до краю. Слова його звучали щиро, незважаючи на все, що він зробив. В його голосі, в усій поведінці почувалась палка пристрасть, яка не могла не вплинути на неї... Але ж вона не бажає й знати його. Він одружений, він уже обдунив її один раз, тепер обдунив знову — він страшна людина!

А проте була в ньому та відвага й сила, які ваблять жінку, особливо коли вона вірить, що причина всьому — любов до неї...

А тим часом що далі мчав поїзд, то неначе тяжче ставало їй знайти якусь раду в цій безвиході. Колеса швидко котилися вперед, чимраз нові місця з'являлись і зникали з очей, а Чікаго лишався все далі й далі позаду. Керрі почувала, що її несе хтозна-куди, що паровоз мчить без зупинок до якогось дуже далекого міста. То їй хотілося плакати, кричати, кликати на допомогу, то починало здаватись, що це марна річ — роби що хоч, допомоги нізвідки чекати. А Герствуд тим часом шукав таких виразів, які дійшли б до її серця і пробудили в ній приязнь до нього.

— У мене просто все так склалося, що мені не лишалось нічого іншого.

Керрі ніби й не чула.

— Коли я побачив, що ви не будете зі мною, поки я не зможу одружитися з вами, я вирішив кинути все і виїхати геть разом з вами. Я перебираюсь зараз в інше місто, гадаю побути трохи в Монреалі, а потім ми поїдемо, куди ви схочете. Скажіть тільки слово, і ми поїдемо в Нью-Йорк і будемо там жити.

— Я не хочу вас і знати, — промовила Керрі. — Я хочу зійти з цього поїзда. Куди він їде?

— У Детройт, — відповів Герствуд.

— Ох! — скрикнула Керрі з мукою в голосі. Така далечінь ніби ще збільшувала безвихідь.

— Невже ви не поїдете зі мною? — опитав він таким тоном, немов вона й справді могла ту ж мить залишити його самого. — Вам нічого не доведеться робити, ви тільки подорожуватимете зі мною. Я від вас нічого не вимагатиму. Ви побачите Монреаль і Нью-Йорк, а потім, якщо не схочете лишитись, зможете повернутись. Це ж краще, ніж повернутись негайно.

У цих словах Керрі вперше вловила щось прийнятне для себе. Здавалось, він говорив серйозно, хоч вона й не була певна, що він справді погодився б відпустити її. Монреаль і Нью-Йорк! Вона вже зараз мчить до нових, незнаних країв і зможе побачити їх, якщо захоче... Вона замислилась, нічим одначе не виказуючи своїх думок.

Герствудові здалося, що вона почала виявляти поступливість, і він подвоїв свої зусилля.

— Подумайте тільки, чого я зрікся, — казав він. — Я вже ніколи не зможу повернутися в Чікаго. Тепер мені доведеться залишитись зовсім самотньому, якщо ви не поїдете зі мною. Не може ж бути, щоб ви покинули мене, Керрі!

— Не смійте говорити зі мною, — гостро відмовила Керрі.

Герствуд на часинку замовк.

Керрі відчула, що поїзд починає сповільнювати рух. Настав час діяти, якщо вона справді збирається щось робити. Вона неспокійно ворухнулась.

— Не кидайте мене, Керрі! — промошів Герствуд. — Якщо ви коли-небудь хоч трошки мене любили, їдьмо зі мною, ми почнемо нове життя. Я все зроблю, що ви захочете. Я одружуся з вами або відпущу вас назад. Дайте собі час подумати. Я б не повіз вас із собою, якби не любив. Кажу вам, Керрі, як перед богом, я не можу жити без вас. І не житиму!

В благанні його почувалась така сила й пристрасть, що Керрі глибоко зворушилась. Всежеруще полум'я палало в ньому. Він любив її так сильно, що й подумати не міг відмовитися від неї в цю тяжку для нього хвилину. Він рвучко схопив її руку і стиснув, вкладаючи в цей потиск всю силу благання.

Поїзд уже зовсім повільно минав вагони на запасній колії. Стояла темна, похмура ніч. Кілька краплин упало на віконну шибку — починався дощ. Керрі сиділа розгублена, не можучи ні на що зважитись, вагаючись між рішучістю і безпорадністю. Поїзд спинився. Герствуд все благав її, вона мовчки слухала. Паровоз трохи подав назад, потім настала тиша.

У своєму розгубленні Керрі нездатна була поворухнутись. Хвилини минали, вона все вагалась, а він не переставав благати.

— А ви пустите мене назад, якщо я схочу повернутись? — спитала вона нарешті так, ніби була тепер господинею становища, а він цілком від неї залежав.

— Ну аякже! — відповів він, — Ви самі знаєте.

Керрі вислухала його з виглядом людини, що дарує умовне помилування. Їй уже здавалося, що справа цілком у її руках.

Поїзд знову мчав уперед. Герствуд змінив тему розмови.

— Ви, мабуть, дуже стомилися? — спитав він.

— Ні,— відповіла вона.

— Дозвольте мені взяти для вас місце в спальному вагоні.

Вона похитала головою, хоч, незважаючи на пережитий страх і обурення, знов відчула те, що завжди так цінувала, — його дбайливість.

— О, прошу вас, — наполягав він, — вам там буде куди краще.

Вона знов похитала головою.

— Дозвольте, я хоч підкладу вам моє пальто, — сказав він підводячись і, згорнувши своє літнє пальто, примостив його так, щоб їй можна було зручно спертися головою.

— Ось так, — сказав він ніжно. — А тепер постарайтесь трохи відпочити.

Герствуд ладен був розцілувати її за те, що вона піддалася на його умовляння. Сівши поруч неї, він замислився на хвилину.

— Здається, розходитьсЯ дощ, — промовив він.

— Схоже на те, — відгукнулась Керрі.

Вона почала заспокоюватись під шум дощових краплин, що їх рвачкий вітер кидав у вікна поїзда, невтримного в своєму шаленому бігові крізь темряву назустріч новому

світові.

Герствуд поздоровив себе з тим, що йому пощастило трохи заспокоїти Керрі, однак це була для нього лише тимчасова полегкість. Тепер, коли її опір було зламано, він знов поринув у думки про вчинену помилку.

Його становище було особливо приkre тим, що він зовсім не хотів тієї мізерної суми, яку вкрав. Ні ця, ні будь-яка інша сума не могла б компенсувати так нерозважно втрачене становище. Ці гроші не могли повернути йому друзів, добру славу, власний дім і сім'ю, навіть Керрі,— в таких стосунках, у яких він сподівався бути з нею. Він був віднині ВИКИНУТИЙ з Чікаго, злегКОГО, ПРИЄМНОГО, ЗВИЧНОГО існування. Він сам себе пограбував, позбавив поважного становища, веселого товариства, приємних вечорів. І заради чого?

Що більше він про все це думав, то нестерпніші ставали ці думки. Він почав навіть міркувати, як би спробувати вернута все назад. Він віддасть цю жалюгідну суму, вкрадену вночі, і все пояснить. Можливо, Мой зрозуміє. Можливо, йому пробачать, дозволять повернутись.

Близько полудня поїзд під'їхав до Детройта, і Герствуд почав дуже нервуватись. Його, мабуть, уже розшукують. Треба думати, що поліцію всіх великих міст оповіщено, і агенти підстерігатимуть його. Йому пригадалися різні вигадки, коли злочинців було спіймано, і від цих думок він почав' важко дихати і навіть трохи зблід. Він раптом відчув, що не знає, де діти руки, і одвернувся до вікна, удаючи, ніби його там щось дуже цікавить, та постукуючи ногою об підлогу.

Керрі помітила його хвилювання, але нічого не сказала. Вона не уявляла собі, яка серйозна була справжня причина того настрою.

Герствуд згадав, що треба було спитати, чи не йде цей поїзд прямо до Монреалю або якогось іншого міста в Канаді. Можливо, вдалося б виграти час.

Він схопився й побіг шукати кондуктора.

— Скажіть, чи не йде частина вагонів на Монреаль? — спитав він.

— Так, сусідній спальний іде до Монреалю.

Герствуд хотів розпитатися докладніше, але вирішив, що це необережно і що краще про все дізнатися на вокзалі.

Поїзд підійшов до станції, пихкаючи і гуркочучи.

— Я думаю, що нам найкраще їхати одразу просто до Монреалю, — звернувся Герствуд до Керрі.— Я одразу піду і дізнаюся, які є поїзди і коли вони відходять.

Він дуже нервувався, проте якомога силкувався хоч зовні зберігати спокій. Керрі тільки дивилась на нього великими збентеженими очима. В голові у неї все переплуталось, вона сама не знала, що їй робити.

Поїзд спинився, і Герствуд попрямував до виходу. Він обережно озирнувся, удаючи, що поглядає на неї. Не помітивши, щоб за ним хтось стежив, він підійшов до квиткової каси.

— Коли відходить наступний поїзд на Монреаль? — спитав він.

— За двадцять хвилин, — відповіли йому.

Він купив два спальних місця в пульманівському вагоні і поквапився вернутись до Керрі.

— Ми зараз і їдемо далі,— сказав він, не звертаючи уваги на її стомлений, змучений вигляд.

— Ах, навіщо мені це все! — невесело вигукнула вона.

— В Монреалі ви почуветеся краще, — сказав він.

— У мене нічогоісінько немає з собою, — промовила Керрі,— навіть носової хусточки.

— Ви купите все, що вам потрібно, тільки-но ми приїдемо туди, кохана, — запевнив він. — Можна буде запросити крав-чиху.

Вони почули, що оголошують посадку на їхній поїзд, і поквапились зайняти місця. Герствуд зітхнув з полегкістю, коли поїзд рушив. Коротенький прогін до річки, потім поїзд опинився на поромі, зійшов з нього на тому боці — і Герствуд зітхнув з іще більшою полегкістю і відхилився на спинку сидіння.

— Тепер уже недовго! — промовив він, на радощах одразу згадавши про Керрі.— Ми прибуваємо рано-вранці.

Вона ледве пробурмотіла щось у відповідь.

— Піду дізнаюся, чи є тут вагон-ресторан, — додав він. — Я хочу їсти.

РОЗДІЛ XXIX

Дорога розважає. Кораблі в морі

Тих, хто ніколи не подорожував, завжди приваблюють землі, що різняться від рідного, звичного краю. За винятком хіба кохання, ніщо так не тішить і не захоплює. Усе нове завжди здається дуже значущим і цілком поглинає увагу, а розум, який, власне, лише відбиває сприйняте чуттями, тоне в повені вражень. І можна забути кохану людину, розвіяти горе, відігнати примару смерті. У заяложеному виразі "Я від'їжджаю" криється цілий світ глибоко схованих почуттів.

Керрі задивилась на краєвид, який біг перед нею, і майже забула про те, що її втягнуто в цю довгу подорож проти волі і що в неї немає найнеобхідніших у дорозі речей. Часом вона й зовсім забувала про Герствудову присутність і уважним поглядом проводжала прості фермерські будинки й затишні котеджі в селах. Цей світ її цікавив. Її життя тільки починалося. Вона зовсім не почувала себе розбитою, її надії не встигли зів'янути. Велике місто таїло в собі так багато! Хто знає, може, їй пощастить стати незалежною, опинитись на волі. Може, вона буде щаслива...

Ці думки окрилювали її. Порятунком Керрі був у тому, що вона не втрачала надії.

Другого ранку поїзд прибув у Монреаль, і вони вийшли з вагона, Герствуд — радіючи, що він тепер у безпеці, а Керрі — дивуючись незвичній картині північного міста. Колись давно Герствуд уже бував тут і тепер пригадав назву готелю, в якому тоді зупинявся. Біля головного входу вокзалу, коли вони спускалися в місто, він почув, як цю саму назву вигукував кондуктор омнібуса.

— Ми поїдемо прямо туди і візьмемо номер, — сказав він.

В готелі, чекаючи адміністратора, Герствуд почав перегортати книгу запису

приїжджих і міркувати, яке ім'я обрати собі. Та ось адміністратор став перед ним, і часу для вагань уже не лишилось. В одну мить він пригадав прізвище, яке прочитав десь по дорозі до готелю і яке йому більш-менш подобалось. І він недбало написав: "Дж. В. Мердок з дружиною". Він почувався так, ніби кориться прикрій необхідності, проте від ініціалів своїх не зміг відмовитись.

Коли їх завели до їхніх кімнат, Керрі з першого ж погляду переконалась, що Герствуд подбав про всі вигоди для неї.

— Там є ванна, — сказав він, — і ви можете зараз-таки скупатись.

Керрі підійшла до вікна і визирнула на вулицю, а Герст-вуд у цей час розглядав себе в дзеркалі. Він почував, що весь брудний і запорошений. З собою він не мав ні валізи, ні переміни білизни, ні навіть щітки для волосся.

— Я подзвоню, щоб принесли мило й рушники, — сказав він, — і пришлю вам щітку для волосся. Купайтесь і вбирайтесь до сніданку. Я спущусь поголитись, потім зайду по вас, і тоді ми підемо купимо для вас дещо з одягу.

Говорячи це, він добродушно осміхнувся.

— Гаразд, — сказала Керрі.

Вона сіла в одне з крісел-гойдалок, а Герствуд почекав номерного, який незабаром постукав у двері.

— Мило, рушники і карафку холодної води.

— Слухаю, сер.

— А тепер я пішов, — сказав Герствуд, підступаючи до Керрі, і простяг до неї обидві руки, але вона і не подумала взяти їх.

— Ви вже не сердитесь на мене? — спитав він лагідно.

— Ні,— відповіла вона досить байдуже.

— Але й нітрохи не любите?

Вона не відповіла і не відірвала погляду од вікна.

— Невже ви ніколи не полюбите мене хоч трошечки? — благав він, беручи Керрі за руку, хоч вона й виривала її.— А колись ви казали, що любите мене.

— Навіщо ви мене так дурили? — спитала Керрі.

— Я не міг інакше, — відповів він. — Я надто сильно покохав вас.

— Ви не мали ніякого права кохати мене, — сказала вона безжально.

— О Керрі, не треба так! — промовив він. — Запізно про це говорити. А може, ви спробуєте полюбити мене хоч трошечки?

Він стояв перед нею, і вигляд у нього був нещасний.

Керрі заперечливо похитала головою.

— Дозвольте мені почати все спочатку. Будьте з цього дня моєю дружиною.

Керрі підвелася, ніби щоб відступити від нього, але він не випускав її руки. Він обняв її за стан, вона спробувала звільнитися, але марно: він уже притиснув її до себе. Ту ж мить непереборне жадання спалахнуло в ньому, і він уже не міг опанувати своєї пристрасті.

— Пустіть мене, — мовила Керрі, стиснута в його обіймах.

— Невже ви не полюбите мене? — повторював він. — Невже не хочете бути навіки моєю?

Керрі ніколи не почувала неприязні до Герствуда. Хвилину тому вона слухала його досить поблажливо, пригадуючи,

як захоплювалась ним раніше. Він був такий вродливий і відважний!

Однак тепер у ній прокинулися, хоч і кволо, нехіть і опір. Правда, лише на хвилинку, бо відразу ж зів'яли в Герствудових обіймах. Щось інше озвалося в ній. Цей чоловік, що притискає її до своїх грудей, такий дужий, сповнений пристрасті, і він любить її, а вона така самотня! Якщо вона не прихилиться до нього, не прийме його кохання, куди ж їй тоді податися? І її опір напіврозтанув у полум'ї його жаги.

А він повернув її обличчям до себе і ось уже зазирає їй у вічі. Що за магнетична сила була в його погляді — вона ніколи не могла зрозуміти. У всякому разі, в цю мить усі його гріхи було забуто.

Він притиснув її ще міцніше до себе і почав цілувати, і вона відчула, що далі опиратися шкода.

— А ви одружитесь зі мною? — спитала вона, забуваючи, що він жонатий.

— Сьогодні ж, — відповів він у захваті.

В цю мить номерний постукав у двері, і Герствуд з жалем випустив її з обіймів.

— Ви скоро будете готові? — спитав він.

— Так, — відповіла вона.

— Я повернусь за сорок п'ять хвилин.

Керрі відійшла від нього, розчервоніла й збуджена, а він упустив номерного.

Зійшовши вниз, Герствуд спішився у вестибюлі і озирнувся, шукаючи перукарню. В цю мить він почував себе якнайкраще. Перемога над Керрі обіцяла винагородити його за все, що він витерпів останніми днями. Життя все-таки варте того, щоб за нього боротись! А ця втеча на схід, від усього звичного і любого серцю, здається, обіцяє дати йому щастя. Буря скінчилася, і засяяла веселка, на кінці якої, коли вірити приказці, мусить бути казанок з золотом.

Герствуд уже збирався підійти до дверей, біля яких виднівся червоно-білий стовпчик[5] коли почув голос, що по-дружньому привітав його. Серце в нього миттю стиснулось.

— Здорові були, Джордже, друже! — почав він. — Що ви тут робите?

Обернувшись, Герствуд пізнав свого знайомого, біржового маклера Кенні.

— Маю тут одну невеличку приватну справу, — відповів Герствуд, а мозок його працював тим часом з блискавичною швидкістю. Кенні, очевидно, ще нічого не знає, він ще не читав газет.

— Дивно бачити вас тут, так далеко, — привітно говорив містер Кенні. — Ви тут спинились?

— Так, — відповів Герствуд, затинаючись.

Він пригадав про запис, що його зробив власною рукою в книзі готелю.

— Довго пробудете тут?

— Та ні, день-два.

— Он як! Ви вже снідали?

— Так, — збрехав Герствуд. — Я хочу поголитись.

— Ходімо вип'ємо по одній?

— Тільки не зараз, — сказав колишній управитель бару. — Ми ще побачимось з вами. Ви теж спинились тут?

— Так, — відповів містер Кенні. — А що чути в Чікаго? — додав він.

— Та все по-давньому, — відповів Герствуд, весело всміхаючись.

— Дружина з вами?

— Ні.

— Ну, ми ще повинні зустрітись з вами сьогодні. Я йду снідати, а ви приходьте до мене, тільки-но звільнитесь.

— Неодмінно, — відповів Герствуд, відходячи.

Уся ця розмова була для нього тортурами. Кожне її слово, здавалось, породжувало нові ускладнення. Ця людина викликала тисячу спогадів, вона ніби втілювала все, що Герствуд залишив. Чікаго, дружина, розкішний бар — все це виринали із балачок і розпитів приятеля. До того ж Кенні спинився в цьому самому готелі, хоче з ним зустрітись і, безумовно, сподівається, що вони разом добре погуляють. А газети з Чікаго мають ось-ось прибути, в місцевих газетах новина теж може з'явитися сьогодні ж. Герствуд навіть забув про свою перемогу над Керрі, уявивши, як Кенні дізнається, що він, Герствуд, насправді просто злодій, обкрадач сейфів. Він мало не застогнав, увіходячи в перукарню, і вирішив, що треба тікати звідси і пошукати відлюднішого готелю.

Вийшовши з перукарні і переконавшись, що в вестибюлі нікого немає, Герствуд зітхнув з полегкістю і поквапився нагору. Він зараз же забере Керрі, і вони вийдуть через вихід для дам і поснідають у непримітнішому місці.

Проте з другого кінця вестибюля за ним хтось стежив. То був типовий ірландець, миршавий, невисокий, у недорогому костюмі; обличчям він дуже нагадував одного поважного політичного діяча в зменшеному вигляді. Цей суб'єкт, очевидячки, перед тим розмовляв з порт'є, але тепер він уважно придивлявся до колишнього управителя бару.

Герствуд відчув цей багатозначний погляд і розпізнав, хто перед ним. Він інстинктивно догадався: це детектив, значить, за ним стежать. Швидко перейшов він через вестибюль, удаючи, що нічого не помічає, але в голові його знялася буря думок. Що ж тепер буде? Що вони можуть зробити з ним? Він почав стурбовано пригадувати, які існують закони про видачу злочинців, але мав про це надто невиразне уявлення. Може, його арештують? Ох, якби Керрі знала! Ні, в Монреалі земля горіла у нього під ногами. Йому захотілось якнайшвидше вибратися звідси.

Керрі прийняла ванну і чекала Герствуда. Вона посвіжіла і здавалася ще чарівнішою; однак поставилась вона до нього дуже стримано. Поки його не було, до неї повернулася холодність, і кохання вже не палало в її серці. Він відчув це і подумав, що

тривоги його знов множаться. Він не міг уже стиснути її в обіймах, і навіть не пробував: щось у ній перешкоджало. А можливо, такому враженню сприяло й те, що він тільки-но пережив унизу.

— Ви готові? — спитав він ласкаво.

— Так, — відповіла вона.

— Ходімо поснідаємо десь у місті. Тут, у готелі, мені щось не дуже сподобалось.

— Гарзд, — промовила Керрі.

Вони вийшли. На розі біля готелю стояв миршавий ірландець, вдивляючись у Герствуда. Як важко було йому стриматись і вдати, що він нічого не помічає! Зухвалість у погляді цього суб'єкта була просто нестерпна. Вони проминули його, і Герствуд почав розповідати Керрі про Монреаль. Скоро вони побачили ресторан і звернули туди.

— Яке чудне місто, — сказала Керрі.

Її тут усе дивувало тільки тому, що Монреаль не скидався на Чікаго.

— Так, тут не так людно, як у Чікаго, — погодився Герствуд. — Вам не подобається?

— Ні, — відповіла Керрі, що вже встигла полюбити ве^ лике західне місто.

— Тут менше цікавого, — додав Герствуд.

— А що тут є взагалі? — спитала Керрі, бажаючи зрозуміти, чому Герствуд обрав саме Монреаль.

— Та нічого особливого, — відповів Герствуд. — Просто курорт з мальовничими околицями.

Керрі слухала його, але на серці в неї було неспокійно.

Її турбувало власне становище, і тому нові враження не могли захоплювати.

— Ми недовго тут пробудемо, — сказав Герствуд, якого тішило, що їй тут не подобається, — Тільки-но ми поснідаємо, ви виберете все, що вам потрібно з одягу, і ми одразу вирушимо в Нью-Йорк. Там вам сподобається. Після Чікаго кращого міста не знайдете.

Він і справді вирішив тікати. Треба буде тільки дізнатись, що збираються робити детективи, які наміри його колишніх хазяїв у Чікаго, тоді він зможе вислизнути звідси, податися в Нью-Йорк, там легко захватись. Герствуд добре знав це місто з його таємницями і необмеженими можливостями зникнути.

Та що більше він думав про своє становище, то гіршим воно йому здавалось. Він зрозумів, що втеча сюди не врятувала його. Фіцджералд і Мой, очевидно, вирішили найняти детективів і стежитимуть за ним, — для цього існують агентства Пінкертона, Муні й Боланда. Щойно він спробує виїхати за кордони Канади, його заарештують. Чого доброго, доведеться пробути тут кілька місяців, і в якому стані!

Повернулись до готелю. Герствудові кортіло швидше побачити ранішні газети і страшно було. Йому не терпілося дізнатися, як далеко встигла поширитись чутка про його злочин. Він сказав Керрі, що підніметься до неї за кілька хвилин, і побіг по газети. У вестибюлі він не помітив ні одного знайомого чи підозрілого обличчя, проте йому не хотілося читати газети там і він піднявся на другий поверх, де сів до вікна у вітальні. Про його злочин писалось дуже мало, проте він згадувався у всіх газетах серед

всіляких телеграфних повідомлень про убивства, нещасливі випадки, івесілля та інші новини. Герствуд ще раз пожалкував, що зробленого вже не виправити. Кожна хвилина, перебута в цьому далекому пристановищі, тільки зміцнювала його переконання, що він учинив тяжку помилку. Безумовно, можна було знайти легший спосіб.

Ідучи до себе, він залишив газети на вікні у вітальні, щоб вони не попали на очі Керрі.

— Ну, як ви себе почуваете? — звернувся він до Керрі, що дивилась у вікно свого номера.

— О, дуже добре, — відповіла вона.

Він підійшов до неї і тільки зібрався щось сказати, як хтось постукав у двері.

— Мабуть, це принесли накуплене, — сказала Керрі.

Герствуд відчинив двері і побачив того самого суб'єкта, що збудив у нього таку підозру.

— Ви містер Герствуд, так? — спитав той, напускаючи на себе упевнений і проникливий вигляд.

— Так, — відповів Герствуд спокійно.

Він так добре знав людей цього типу, що до нього навіть почасти вернулось його колишнє самовладання. У нього в барі таких людей не дуже шановано. Він вийшов у коридор і причинив за собою двері.

— Ви, певне, розумієте, для чого я тут? — спитав ірландець таємниче.

— Здогадуюсь, — тихо відповів Герствуд.

— Ну і що ж, ви ще маєте надію привласнити гроші?

— Це моя справа, — відповів Герствуд похмуро.

— У вас нічого не вийде, розумієте? — заговорив детектив, спокійно дивлячись на нього.

— Послухайте, — владно промовив Герствуд, — ви нічогісінько не знаєте про все це діло, і я не збираюсь вам давати пояснення. І питатися, що мені робити, теж ні в кого не збираюсь. Отож прошу вибачити!

— Ну, ви даремно так розмовляєте, — сказав той. — Ви в руках поліції. Якщо ми захочемо, то можемо завдати вам великої мороки. Ви записалися тут під чужим ім'ям, і з вами зовсім не ваша дружина. Але газети ще не знають, що ви тут, і тому я б вам радив бути розважливіший!.

— Що ви хочете знати? — спитав Герствуд.

— Ви відішлете гроші назад чи ні?

Герствуд помовчав, спустивши очі на підлогу.

— Я вам нічого не збираюсь пояснювати, — сказав він нарешті. — І не допитуйтеся. Я не дурень, можете повірити! Мені чудово відомо, що ви можете зробити і чого не можете. Ви здатні, звичайно, завдати мені багато мороки, якщо захочете, це я добре розумію, але грошей ви цим не повернете. Я вже надумав, що мені робити, і написав про це Фіцджералдові і Моєві. Більше я нічого не маю вам сказати. Чекайте тепер

звістки від них.

Говорячи, Герствуд весь час відходив від дверей углиб коридора, щоб Керрі не могла почути розмови. Так вони досягли кінця коридора і опинились біля входу до спільної вітальні.

— То ви не хочете віддати гроші? — промовив детектив.

Ці слова роздратували Герствуда. Кров гарячою хвилею ударила йому в голову, вихором понеслися думки. Він же не злодій! Йому не треба цих грошей. Якби тільки він міг пояснити все Фіцджералдові і Моєві, можливо, все скінчилося б добре.

— Слухайте, — сказав він, — ця розмова зовсім ні до чого. Я визнаю ваші права, але волю мати діло з людьми, більше обізнаними з цією історією.

— Гаразд, але з Канади вам не вибратися з грішми, — заявив ірландець.

— Я й не збираюсь виїжджати з Канади, — відповів Герствуд. — Коли ж із цією справою буде покінчено, ніхто й не стане мене затримувати.

Він повернув назад, а детектив пильно дивився йому вслід. Це було просто нестерпно. Але він ішов далі, в свій номер.

— Хто це? — спитала Керрі.

— Один мій знайомий з Чікаго.

Розмова з детективом, та ще після всього пережитого за останній тиждень, так приголомшила Герствуда, що він зовсім занепав духом. Найбільше уражало його те, що його переслідують як злодія. Він почав розуміти несправедливість суспільства, яке бачить тільки один бік, часто лише одну подробицю довгої трагедії. Усі газети відзначили тільки одне: що він привласнив чужі гроші. Як, чому — це нікого не цікавило. Ніхто ж не знав, які ускладнення в його житті призвели до цього. Його обвинувачували не розуміючи.

Того ж дня, сидючи в номері з Керрі, він вирішив одіслати гроші назад. Він напише Фіцджералдові і Моєві, пояснить їм, як усе сталось, а потім одішле гроші з посланцем. Може, вони простять його. Може, навіть запропонують вернутись. Таким чином, він виправдає свою брехню детективові, ніби він писав Фіцджералдові і Моєві. А тоді він залишить це місто.

Цілу годину міркував він над цим наче зовсім вдалим виходом із халепи. Він хотів написати їм також про свої стосунки з дружиною, але не міг зважитись. Врешті він написав тільки, що, будучи під чаркою після випивки з друзями, він побачив незамкнений сейф, вийняв з нього гроші і в цей час дверцята випадково замкнулися. Він дуже шкодує за всім, що сталось. Йому дуже прикро, що він завдав їм стільки клопоту. Він постарається по змозі виправити заподіяне і поверне їм гроші, принаймні, більшу частину. Решту ж він виплатить при першій нагоді. Чи немає якоїсь можливості для нього повернутись на службу? На це останнє він тільки натякнув.

Самий зміст листа свідчив про те, який збентежений був його розум. Він ніби забув про те, як нестерпно почував би себе на давньому місці, навіть якби його й прийнято назад. І забув, що відтяв себе від усього свого минулого, немов мечем, і що якби він зміг в якийсь спосіб з'єднатися з цим минулим, на місці розтину назавжди залишився б

шрам. Він узагалі раз у раз про щось забував — то про дружину, то про Керрі, то про те, що в нього немає грошей, то про становище, в якому опинився, то ще про щось, одно слово, він неспроможний був тверезо міркувати. Однак він усе ж послав листа і вирішив почекати з відісланням грошей до одержання відповіді.

А тим часом, опинившись тут з Керрі, він постарается хоч потішитись тим скільки змога.

Опівдні виглянуло сонце, і його проміння золотою повинню затопило розчинені вікна їхньої кімнати. Зацвірінькали горобці, в повітрі залунали сміх і пісні. Герствуд не міг одірвати очей від Керрі. Вона здавалася йому єдиним світлим променем серед усіх турбот. О, якби вона кохала його! Якби оповила руками його шию в такому ж блаженному настрої, як там, в маленькому парку в Чікаго... Який би він був щасливий! Це винагородило б його. Він знав би, що не все ще втрачено. І ні за чим не тужив би...

— Керрі,— промовив він, раптом підводячися з місця і підходячи до неї,— чи лишишся ти віднині назавжди зі мною?

Вона поглянула на цього насмішкувато, але вираз його обличчя одразу власкавив її. Він горів любов'ю, сильною, палкою любов'ю, ще зрослою від труднощів і турбот. І вона не могла стримати ніжнього усміху.

— Я хочу віднині бути всім для тебе, — казав він. — Не муч же мене більше. Я буду вірний тобі. Ми поїдемо в Нью-Йорк, найдемо там гарненьку квартиру. Я підшукаю діло, і ми будемо щасливі. Будь же моєю!

Керрі слухала його дуже серйозно. Вона не палала пристрастю до нього, але збіг обставин і його близькість викликали в ній щось подібне до любові. Скорше це був жаль до нього — жаль, а ще недавно вона так захоплювалась ним! По-справжньому Керрі не кохала його ніколи. Вона й сама зрозуміла б це, якби вміла розбиратися в своїх почуттях, але те, що тепер заворушилося в ній під дією його палкої любові, зруйнувало перепони між ними.

— Ти залишишся зі мною, так? — спитав він.

— Так, — відповіла Керрі, схиляючи голову.

Він притяг її до себе, вкриваючи поцілунками її губи й щоки.

— Але ти все ж повинен одружитися зі мною, — сказала вона.

— Я сьогодні ж дістану дозвіл на

— Як це? — спитала Керрі.

— Під новим ім'ям, — відповів він. — Я візьму собі нове ім'я і розпочну нове життя. З сьогоднішнього дня мене звать Мердок.

— О, не бери цього імені,—запротестувала Керрі.

— Чому?

— Водо мені не подобається.

— Ну, а яке ж ти хочеш?

— Яке завгодно, тільки не це.

Він подумав хвилику, все тримаючи її в обіймах, потім спитав:

— А Вілер як тобі подобається?

— Це нічого.

— Ну, гаразд, хай буде Вілер, — сказав він. — А дозвіл я дістану сьогодні ж.

Вони звінчались у пастора — першого, якого знайшли.

Нарешті прийшла відповідь із Чикаго, від власників бару, за підписом містера Моя. Він висловлював здивування з Герствудового вчинку і щирий жаль, що все це сталося. Якщо гроші буде повернено, вони не розпочнуть проти нього судової справи, бо не бажають йому ніякого лиха. Що ж до його повернення і відновлення на посаді, то вони ще не вирішили остаточно, що з цього може вийти. Вони подумують і повідомлять його пізніше; цілком можливо, що трохи згодом... і т. д.

Все це означало, що сподіватись йому нема на що. Вони хочуть тільки одного: повернути свої гроші з якнайменшою морокою. В цьому листі Герствуд прочитав свій вирок. Він вирішив передати агентові, якого вони мали надіслати, дев'ять з половиною тисяч доларів, залишивши тисячу триста собі. Він телеграфував колишнім хазяям про свою згоду. Того ж дня приїхав їхній представник, Герствуд пояснив йому все, віддав гроші й одержав розписку, а тоді сказав Керрі, що час пакуватися. Спочатку всі ці події трохи смутили його, але він скоро заспокоївся. Він ще боявся, що його можуть затримати і допровадити в Штати, і тому намагався діяти потай, хоч це навряд чи було можливо. Він наказав, щоб багаж Керрі перевезли на вокзал, а звідти відіслав його великою швидкістю на Нью-Йорк. Схоже було, що за ним ніхто не стежить, проте він виїхав уночі. З глибоким хвилюванням він чекав, що на першій же станції по той бік кордону або на вокзалі в Нью-Йорку його зустрине поліція.

А Керрі, нічого не знаючи ні про крадіжку, ні про його, раділа, під'їжджаючи вранці до Нью-Йорка, річкою, і круглі зелені пагорби, що ніби навколо широкої долини Гудзону, зачарували Керрі. Вона й раніше чула про ріку Гудзон, про величезний Нью-Йорк і тепер, виглядаючи з вікна вагона, з усієї душі захоплювалась видовищем.

Коли поїзд повернув біля Спейтен Дейвіл на схід і пішов понад східним берегом річки Гарлем, Герствуд, дуже схвилюваний, сказав їй, що вони вже на околиці міста. Пригадуючи Чикаго, Керрі ждала, що зараз потягнуться довгі ряди вагонів і плетиво безлічі колій, але нічого цього не було. Вона дуже зраділа, побачивши кілька суден на Гарлемі, потім цілу масу їх на Іст-Рівері — це були перші провісники недалекого океану. Далі показалася звичайна вулиця з п'ятиповерховими цегляними будинками, потім поїзд в'їхав у тунель.

— Станція Гренд-Сентрал! — вигукнув кондуктор, коли за кілька хвилин поїзд виринув з темряви й диму на денне світло. Герствуд підвівся з місця і взявся за свій саквояж. Його нервові напруження досягло крайньої межі. Разом з Керрі він почекав біля дверей і спустився з вагона. Ніхто не приступав до нього, але він усе ж крадькома озирався на всі боки, пробираючись до виходу на вулицю. Він був такий стурбований, що зовсім забув про Керрі, яка відстала від нього, дивуючись його неухильності. Коли він проходив вокзалом, нервові напруження, досягши найвищої точки, почало спадати. Ось він уже на тротуарі, і ніхто, крім візників, не звертається до нього. Герствуд глибоко зітхнув і, тільки тепер згадавши про Керрі, обернувся до неї.

— А я думала, що ти хочеш утекти і покинути мене, — промовила вона.

— Я намагався пригадати, як доїхати до готелю "Джілсі", — відповів він.

Керрі ледве слухала його, так цікавило її людне метушливе місто.

— А багато жителів у Нью-Йорку? — спитала вона.

— О, мільйон, а може, й більше, — сказав Герствуд.

Він оглянувся і гукнув візника, але не так, як доти.

Вперше за багато років у голові його промайнуло, що треба бути ощадливому і в дрібних витратах. Це була неприємна думка.

Герствуд вирішив не марнувати час по готелях, а одразу найняти квартиру. Він сказав про це Керрі, і вона погодилася з ним.

— Ми можемо сьогодні ж пошукати, коли хочеш, — сказала вона.

Він раптом згадав про неприємну зустріч у Монреалі. По великих готелях він неодмінно зустріне знайомих з Чікаго!

Герствуд підвівся з сидіння і звернувся до візника:

— Везіть у готель "Велфорд", — сказав він, знаючи, що там рідко зупиняються його знайомі, і знову сів.

— А де ж житлові райони Нью-Йорка? — опитала Керрі, й гадки не маючи, що за високими, п'ятиповерховими стінами обабіч вулиці мешкають люди.

— Скрізь, — відповів Герствуд, досить добре обізнаний з містом. — У Нью-Йорку немає вілл з газонами. Усе це — житлові будинки.

— Ну, то мені тут не подобається, — промовила Керрі.

У неї вже почали з'являтися власні погляди.

РОЗДІЛ XXX

У царстві величі. Мрії мандрівника

Хоч би яке становище посідав Герствуд у Чікаго, в такому океані, як Нью-Йорк, він був лише непомітною краплиною. Населення Чікаго досягало на той час п'ятисот тисяч, але мільйонери були нечисленні. Багатії ще не розбагатіли до того, щоб затьмарити своїм блиском людей із середнім достатком. Увагу чікагців ще не настільки поглинули місцеві знаменитості театру, мистецтва, політики, релігії та інших галузей, щоб людина з незалежним становищем лишалася зовсім непомітною. У Чікаго тільки два шляхи вели до популярності — політика і комерція. У Нью-Йорку таких шляхів існувало з півсотні, і кожним успішно йшли сотні людей, отже, знаменитості були численні. Китів було безліч у цьому морі, тому звичайна риба зовсім губилася між ними. Інакше кажучи, Герствуд був тут ніщо.

У такому стані речей криється одна небезпека, яку не завжди беруть до уваги, але вона спричиняє світові трагедії. Навколо сильних світу цього створюється така атмосфера, яка погано впливає на дрібноту. Відчути цю атмосферу дуже легко. Пройдіться поміж розкішних палаців, чудових екіпажів, роззолочених магазинів, ресторанів і всіляких розваг; вдихніть пахощі квітів, шовків, вин; прислухайтесь до сміху людей, що купуються в розкошах, вловіть і оцініть ці погляди, що світяться зухвало, немоов вістря грізних списів, посмішки, що вражають, як блискучі мечі,

гордовиту ходу, — і ви відчуєте, що таке атмосфера високих і могутніх. І шкода доводити, що не в цьому полягає справжня велич: поки весь світ тягнеться до цього, поки люди вважають досягнення цієї висоти єдино вартим зусиль, доти вона й лишатиметься для людей царством величі, доти і вплив цієї атмосфери на людську душу лишатиметься руйнівний, Той вплив подібний до дії хімічного реактиву. Один день цього впливу, ніби краплина реактиву, лишає пляму на поглядах, прагненнях, бажаннях, забарвлює їх назавжди. Один день у цій атмосфері впливає на недосвідчену душу, як опіум. В душі зароджується нестримне жадання, віддавшись якому, вона потрапляє в довічний полон непереможних мрій і смерті. О, ці нездійсненні мрії — вони точать, ссуть, ці пусті примари, кличуть і ваблять, поки смерть і розклад не зруйнують їхню владу і не повернуть нас, сліпців, на лоно природи.

Людині у віці і з вдачею Герствуда не властиві ілюзії і палкі бажання юності, але вона позбавлена також надій на майбутнє, що бувають у серці юнака. Атмосфера багатства не могла пробудити в ньому жадань, властивих вісімнадцятирічному хлопцеві, та відсутність надій підсилювала гіркоту його невдач. Він не міг не помічати на кожному кроці ознак достатку й розкошів. Йому доводилось бувати в Нью-Йорку раціше, і він знав необмежені можливості марнотратства у цьому місті. Почасти Нью-Йорк викликав у Герствуда побожний трепет, як зосередження всього того, що він найбільше шанував на землі: багатства, могутності, слави. Більшість знаменитостей, з якими він випивав, будши управителем бару, походили саме звідси, з цього людного й самозакоханого міста. Про втіхи й розкоші, які тут панують, йому доводилось чути знадливі розповіді. Він знав, що тут, сам того не знаючи, весь час трешся серед багатства; що сто тисяч, навіть п'ятсот тисяч доларів тут дозволяють жити тільки пристойно. Для того ж, щоб виблискувати і відзначатися розкішшю, потрібні були куди значніші суми, а для людини бідної і зовсім не лишалося місця. Все це він відчував особливо гостро, опинившись тепер у цьому місті, відрізаний від друзів, позбавлений своїх скромних коштів і навіть свого власного імені, примушений починати спочатку завоювання становища й добробуту. Він був ще не старий, але чудово розумів, що скоро почне старіти. І якось раптово весь цей парад розкошів, гарних убрань, влади і могутності набув для нього особливого значення, яке ще підсилювалося контрастом з його власним невеселим становищем.

А становище його й справді було невеселе. Герствуд скоро побачив, що після того, як він перестав боятись арешту, йому не стало легше. Коли ця небезпека минула, нестерпним тягарем стали для нього турботи, викликані нестатками. Нікчемна сума в тисячу триста з чимсь доларів, коли треба на багато років забезпечити житло, одяг, їжу і розваги, не може тішити людину, яка звикла витрачати за рік у п'ять разів більше. Він багато міркував про це в перші дні після приїзду в Нью-Йорк і дійшов висновку, що треба діяти негайно. Герствуд переглянув об'яви в ранкових випусках газет і почав шукати сам.

Проте спочатку він улаштувався у власному помешканні. Як було умовлено, вони з Керрі пішли оглядати квартири і спинили свій вибір на одній квартирі на Сімдесят

восьмій вулиці, недалеко від Амстердам-авеню, в п'ятиповерховому будинку, на третьому поверсі. Вулиця ще не суспіль була забудована, і тому з їхніх вікон виднілися на сході вершечки дерев у Центральному парку, а на заході — широкі води Гудзону. За шість кімнаток з ванною, розташовані вряд, вони мали платити тридцять п'ять доларів на місяць — ціна звичайна в ті часи, проте відчутна. Керрі помітила різницю в розмірі кімнат проти чикагських і сказала про це Герствудові.

— Нічого кращого ти тут не знайдеш, люба, — відповів він, — хіба що в старих будинках, але там не матимеш усіх тих вигод, які є тут.

Керрі спинилася саме на цьому помешканні, бо воно було зовсім нове і стіни були обшиті гарними дерев'яними панелями. Дуже зручне було й те, що цей новоспоруджений будинок мав парове опалення. Керрі також сподобалась велика плита в кухні, гаряча й холодна вода, підсобний ліфт, переговорні трубки і дзвоник до швейцара. В неї досить були розвішені господарські нахили, щоб належно це все оцінити.

Герствуд уклав угоду з меблевою фірмою, яка умеблювала квартиру за п'ятдесят доларів першого внеску, з дальшою сплатою по десять доларів на місяць. Потім він замовив табличку з написом "Дж. В. Вілер" і прибив її на своїй скриньці для листів у вестибюлі. Спершу Керрі вражало, коли швейцар, звертаючись до неї, називав її "місіс Вілер", але з часом вона звикла до цього імені і почала вважати його своїм.

Уладнавши домашні справи, Герствуд навідався по кількох газетних об'явах, цікавлячись можливістю придбати пайку в якому-небудь багатенькому барі в діловій частині міста. Після розкішного закладу на вулиці Адамс ті жалюгідні шинки, в які він потрапив по об'явах, викликали в нього огиду. Він згаяв на це кілька днів, і скрізь йому дуже не сподобалось. Зате він здобув чимало цінних відомостей із розмов з власниками цих барів. Він дізнався про впливовість організації під назвою "Таммані-хол"[6] і про те, як важливо бути в добрих стосунках з поліцією. Він виявив, що найбагатші заклади наживаються зовсім не на законному веденні справи, як це було у Фіцджералда і Моя. Найприбутковіші бари, як правило, мали шикарні окремі кабінети і потайні номери на другому поверсі. Весь вигляд власників цих закладів, їхні величні постаті, великі діаманти на крохмальних манишках, убрання від добрих кравців, — свідчили про те, що тут, як і скрізь, торгівля спиртними напоями — це справжнє золоте дно.

Нарешті йому пощастило знайти одного хазяїна, бар якого на Уоррен-стріт, здавалось, обіцяв непогані прибутки. Виглядав цей бар досить добре, можливі були і деякі удосконалення в ньому. Власник хвалився, що справи йдуть якнайкраще, та воно на те й скидалося.

— Наша клієнтура складається з людей найкращого кола, — сказав він Герствудові. — Це комерсанти, комівояжери, адвокати і таке інше, одно слово, все публіка чиста. Ніяких волоцюг! Ми їх і на поріг не пускаємо.

Герствуд прислухався до того, як часто дзвенить каса, і придивлявся деякий час до торгівлі.

— Чи досить тут прибутків для двох? — спитав він.

— Можете побачити самі, якщо знаєтесь на ділі,— сказав власник бару. — У мене є ще один заклад, на вулиці Нассау, і я не можу один доглядіти за обома. Якби я знайшов досвідченого чоловіка, добре обізнаного зі справою, я б не відмовився від того, щоб він порядкував тут і ділив зі мною прибутки.

— Досвід у мене чималий, — відповів Герствуд спокійно, проте не зважився згадати за Фіцджералда і Мой.

— Ну що ж, у такому разі, дивіться самі, містере Вілер, — промовив хазяїн бару.

Він пропонував тільки третинну пайку у всіх прибутках— з товарів, устаткування й обслуговування; від компаньйона вимагалось тисяча доларів внеску і керівництво баром. Нерухомого майна той заклад не мав, бо приміщення орендувалося.

Пропозиція здалася Герствуду підходящою, але поставало питання, чи дасть третина прибутків з бару в цій частині міста ту суму в півтораєста доларів на місяць, яку Герствуд вважав необхідною, щоб жити більш-менш у достатку. Проте після стількох невдалих спроб знайти підходяще місце ніколи було вагатись. Третина прибутків, очевидно, і зразу становитиме доларів сто. При доброму веденні справ і деяких удосконаленнях бар даватиме більше. І Герствуд погодився увійти у справу і вніс тисячу доларів з тим, щоб назавтра стати до виконання своїх обов'язків.

Спочатку він дуже радів і говорив Керрі, що, на його думку, надзвичайно вдало влаштувався. Проте з часом виявилось багато такого, що примушувало замислитись. Характер у партнера був досить неприємний, а підпилий він часто ставав просто брутальний. Такі стосунки в ділі були для Герствуда річчю незвичайною. Та й саме діло було зовсім відмінне. Нічого схожого на ту постійну клієнтуру, до якої Герствуд звик у Чікаго, в цьому барі не існувало. Він побачив, що тут не скоро заведе друзів. Люди заходили похапцем і хутко виходили, не цікавлячись нічиєю дружбою. Бар не був місцем, де б збирались і просиджували годинами. Так минали дні за днями, потім цілі тижні, а він ні від кого не чув таких щирих вітань, до яких звик у Чікаго.

Крім того, Герствудові дуже не вистачало знаменитостей, — тих елегантних представників вишуканого товариства, які надають блиску навіть барам середньої руки, при-носячи новини з недосяжних вищих кіл. Тут таких людей він не бачив місяцями. Вечорами, сидячи в барі, він натрапляв у вечірніх газетах на згадки про події з життя знаменитостей, з якими він був знайомий, з якими не раз випивав. Ці люди відвідують такі бари, як "Фіцджералд і Мой" у Чікаго або "Гофман" в Нью-Йорку, але тут, у себе, — Герствуд був певний, — він їх ніколи не побачить.

До того ж бар не давав сподіваного прибутку. Торгівля трохи пожвавилася, але все ж Герствуд бачив, що доведеться бути ощадливому в домашніх витратах, а це він вважав принизливим для себе.

Спершу було так приємно о пізній порі повертатися додому і знати, що там чекає тебе Керрі. Він улаштував справи так, що залишався дома вранці до дев'ятої години, а між шостою і сьомою забігав додому пообідати, але з часом новизна стерлась і він почав відчувати обтяжливість своїх обов'язків.

Перший місяць у Нью-Йорку ще не минув, як Керрі одного разу зауважила між

іншим:

— Я збираюсь на цьому тижні в місто, щоб купити сукню.

— Яку саме? — спитав Герствуд.

— Так, щось для вулиці.

— Гаразд, — відповів Герствуд, усміхаючись їй, хоч собі подумав, що для його фінансів було б куди краще, якби вона утрималась.

На другий день про це не було мови, але ще через день уранці він спитав:

— Ну, як із сукнею, вже купила?

— Ні ще, — відповіла Керрі.

Він трохи помовчав, ніби замислившись, потім сказав:

— Чи не можеш ти відкласти це на кілька днів?

— Можу, — відповіла Керрі, не розуміючи, до чого він хилить.

Вона ніколи доти не уявляла, що в нього можуть бути якісь труднощі з грошми.

— А чому? — спитала вона.

— Та бач що, — сказав Герствуд. — Мені доводиться вкладати в справу дуже багато грошей. Я сподіваюся дуже скоро все повернути, але саме зараз у мене з грошми скупі.

— Ой! — вигукнула Керрі. — Ну, то звичайно, любий. Чом ти не сказав мені про це раніше?

— Бо не було потреби, — відповів Герствуд.

Хоч Керрі поступилася радо, щось у словах Герствуда нагадало їй "оту маленьку справу", яро яку їй доводилось раз у раз чути від Друе. Ця думка, що промайнула ніби між іншим, поклала початок чомусь новому. Таких думок про Герствуда у Керрі доти не було.

Слідом за цим пішли інші подібні дрібниці, які, поволі нагромаджуючись, і зовсім розкрили Керрі очі. Вона зовсім не була дурна. До того ж двоє людей не можуть довгий час жити разом і не пізнати одне одного. І коли в одного якісь турботи, то хоче він признатись чи ні, друге однаково дізнається про них. Турботи виявляються в виразі обличчя, в настрої, в усьому, що досить промовисто. Герствуд одягався чепурно, як і завжди, але костюм був на ньому той самий, що й у Канаді. Керрі звернула увагу на те, що він не поповнює свого дуже обмеженого гардеробу. Вона зауважила також, що він дуже рідко пропонував їй піти кудись розважитись, нічого не казав про страви, що вона готувала, і був цілком зайнятий своїм баром. Це вже не був той безтурботний Герствуд, якого вона знала в Чікаго, багатий і щедрий. Зміна була надто разюча, щоби можна було її не помітити.

І Керрі досить скоро почала відчувати цю зміну, відчувати, що він не ділиться з нею своїми думками. Вона зрозуміла, що в нього потайна вдача і що він не любить звірятись. Їй доводилося допитуватись у нього про всякі дрібниці, а жінкам це завжди дуже неприємно. Сильна любов знаходить виправдання або хоч мириться з цим, але не більше. А там, де сильної любові нема, висновок буває рішучіший і гостріший.

Сам Герствуд мужньо боровся з труднощами свого нового становища. Він чудово розумів, яку величезну помилку зробив, розумів також, що місце в цьому барі для нього

— щастя і що він повинен його цінувати. І все ж він не міг не порівнювати теперішнє своє життя з минулим — щогодини, щодня.

Крім того, після однієї зустрічі, зараз по приїзді, його весь час мучив страх, що він зустріне когось із давніх знайомих. Ідучи по Бродвею, він раптом побачив, що до нього наближається один такий знайомий. Було надто пізно удавати, що він не пізнає цього чоловіка. Вони вже встигли обмінятися швидким поглядом, і було цілком ясно, що обидва помітили один одного. Знайомий, агент однієї чикагської оптової фірми, змушений був спинитись.

— Як ся маєте? — промовив він, простягаючи руку, начебто по-дружньому, однак без щирого інтересу.

— Дякую, дуже добре, — відповів Герствуд, теж збентежений. — А ви як?

— Та нічого. Я приїхав дещо закупити. А ви тепер тут мешкаєте?

— Так, — відповів Герствуд. — У мене тут бар на Уоррен-стріт.

— Справді? — промовив знайомий. — Радий чути. Треба буде якось зайти до вас.

— Заходьте, — сказав Герствуд.

— На все добре, — мовив той, люб'язно всміхаючись, і пішов своєю дорогою.

"Він навіть не спитав адреси! — промайнуло в голові Герствуда. — Та він і не подумає зайти".

Він витер раптом спітніле чоло і від усього серця побажав, щоб таких зустрічей більше не було.

Усе це погано впливало на його характер, хоч який він був добродушний. Усі надії він покладав на те, що грошова скрута незабаром минеться. Керрі була з ним. Він виплачував борг за меблі, мав пристойний заробіток. Що ж до Керрі, то їй доведеться на деякий час обмежитись тими розвагами, які він спроможний їй дати. А згодом усе владнається.

Він не брав до уваги нестійкості людської вдачі і труднощів подружнього життя. Керрі була молода. І в нього, і в неї настрій дуже легко змінювався. Це щохвилини могло спричинитися до сутички за обіднім столом, як це

часто буває навіть у найзлагоджених сім'ях. Дрібні непорозуміння, що виникають при цьому, може згладити тільки сильна любов. Коли ж такої любові немає, у обох сторін зростає рахунок дрібних образ, і через якийсь час перед ними постає нерозв'язна проблема.

РОЗДІЛ XXXI

Улюблениця долі. Бродвей хизується втіхами

Нью-Йорк і нові умови життя мали певний вплив не тільки на Герствуда, а й на Керрі. З спокійним серцем прийняла вона все, уготоване їй долею. Хоч як вона осудила Нью-Йорк з першого погляду, нове місто незабаром захопило її. Прозоре повітря, жвавий вуличний рух, а надто відчутна байдужість людей вражали її. Їй ще ніколи не доводилося бачити таких маленьких кімнаток, як в її квартирі, проте вона скоро полюбила їх. Новісінька обстава виглядала прегарно. Буфет, на якому Герствуд сам усе розставив, так і виблискував. Кожна з кімнат була обставлена як належить, а у вітальні

стояло фортепіано, бо Керрі забаглося вчитися грати. Вона мала служницю і дуже хутко навчилася господарювати. Уперше в житті вона почувала себе влаштованою і, в її розумінні, виправданою в очах суспільства. На душі в неї було легко і безхмарно. Довгий час її думки були зайняті особливостями нью-йоркських помешкань. Її вражало те, що тут десять родин живуть в одному будинку і ніхто нікого не знає, ніхто ніким не цікавиться. Її захоплювали гудки сотень суден у порту, це протягле, гучне ревіння поромів і пароплавів у затоці з настанням туману. Уже те, що ці звуки долітали з моря, робило їх незвичайними. Вона часто задивлялася на смужку вод Гуздону, видну з її західних вікон, на будівництво величезного міста, що кипіло навкруги. Тут було про що замислитись; нових, свіжих вражень вистачило б на цілий рік.

До того ж Герствуд палко любив її, і це теж займало її уяву. Незважаючи на всі свої турботи, він ніколи не ділився ними з Керрі. Він тримався із звичною гідністю, мирився з новим становищем і тішився своєю Керрі, її новими нахилами й успіхами. Щовечора він поспішав, щоб не спізнитись на обід, і маленька чепурна їдальня зустрічала ного затишком. Від мініатюрності вона тільки вигравала і була справді, як повна чаша. На столі, накритому білою скатертиною і заставленому гарним посудом, сяяв канделябр з чотирма ріжками, затемненими кожний окремим червоним дашком. З допомогою служниці Керрі щастило впоратися з біфштексами й котлетами, в усьому іншому їй ставали у великій пригоді консервовані продукти. Керрі навчилася пекти і скоро вже могла подавати на стіл пухке й смачне печиво власного виробу.

Так минув другий місяць, за ним третій і четвертий. Прийшла зима, а з нею відчуття, що найкраще сидіти вдома і нікуди не виходити, отже, про відвідування театрів майже не було розмов. Герствуд докладав усіх зусиль до того, щоб оплачувати домашні витрати, не даючи знаки свого невдоволення. Він казав, що весь час укладає в діло додаткові суми, щоб мати більші бариші в майбутньому. Сам він задовольнявся дуже скромним гардеробом і дуже рідко пропонував Керрі щось придбати. Так минула перша зима.

На другий рік торгівля в керованому Герствудом барі трохи пожвавилася, і він тепер щомісяця одержував сподівані сто п'ятдесят доларів. На жаль, Керрі доти уже встигла зробити певні висновки, а Герствуд завів деяких знайомих.

Вдача у Керрі була швидше пасивна і сприйнятлива, ніж активна і наступальна, а тому вона мирилась із життям, яке здавалось їй загалом цілком пристойним. Вони зрідка ходили вдвох у театр, влітку виїжджали часом на узбережжя океану, в різні місця Нью-Йорка, однак ще не мали знайомих. У стосунках з нею Герствуд, природно, втратив давню підкреслену вишуканість манер і тримався просто і щиро. Непорозумінь між ними не виникало, не було й помітних розходжень у поглядах. Не маючи вільних грошей, не буваючи ні в кого, він не давав їй підстав ні до ревнощів, ні взагалі до незадоволення. Керрі тішило його завзяття в справах, і вона не зважала на брак розваг, якими було наповнене її життя в Чікаго. Нью-Йорк загалом та її квартира задовольняли її.

Проте в міру пожвавлення в барі Герствуд, як уже згадано, почав заводити

знайомих. Він почав також витрачати більше грошей на одяг. Він переконував себе, що дуже дорожить сімейним життям, проте міг часом не прийти додому на обід. Коли це трапилося вперше, він повідомив Керрі через посланця, що затримається. Керрі пообідала сама, щиро бажаючи, щоб це більше не повторилось. Удруге він теж попередив її, але вже в останню хвилину. Утретє він зовсім забув це зробити і виправдався лише тоді, коли повернувся. Щоправда, між цими випадками минули цілі місяці.

— Де ти був, Джордже? — спитала Керрі, коли він уперше не прийшов.

— Я був зайнятий у барі,— відповів він невимушено. — Треба було упорядкувати деякі рахунки,

— Яка шкода, що ти не міг прийти, — промовила вона ласкаво. — А я приготувала такий чудовий обід!

Удруге в нього було готове таке ж пояснення, але коли де трапилось утретє, Керрі сприйняла те вже трохи не так спокійно.

— Я ніяк не міг прийти, — виправдовувався Герствуд, повернувшись пізно ввечері,— я був дуже зайнятий.

— Невже ж ти не міг мене повідомити? — спитала Керрі.

— Я хотів, — сказав він, — та, знаєш, потім якось зовсім забув і згадав, коли однаково було вже пізно.

— А в мене був такий смачний обід! — промовила Керрі.

Склалося так, що Герствуд, спостерігаючи Керрі, вирішив, що вона належить до тих жінок, для яких свій дім — це все. Проживши з нею рік, він був переконаний, що вона знайшла сенс життя в сімейних клопотах і обов'язках. Він прийшов до цього дивного висновку, незважаючи на те, що бачив її на сцені в Чікаго і що весь цей рік їй мимохіть доводилось обмежуватися домашнім господарством і його товариством через ті умови, які він сам створив для неї, і що весь цей час вона була позбавлена друзів і будь-якого іншого товариства. І він радів, що в нього дружина, яку задовольняє таке існування. Уявивши, що вона цілком задоволена, він, природно, вважав себе зобов'язаним давати їй лише те, що могло забезпечити; їй таке існування. І він дбав про меблі та оздоблення квартири, про їжу і найнеобхідніший одяг. Все рідше думав він про те, щоб розважити її, щоб дати їй доступ до блискучих і пишних втіх великого міста. Його самого цей світ дуже приваблював, але він вважав, що їй було б нецікаво супроводити його. Він якось пішов сам у театр. Іншим разом він приєднався до вечірньої партії в покер, затіяної його новими друзями. Завелися грошенята, і він почав відчувати, що в нього знов відростають крила, — хоча, звичайно, це було зовсім не те, що колись у Чікаго. До того ж він і далі уникав тих місць розваг, де міг би зустрітися з людьми, з якими раніше був знайомий.

А Керрі тим часом почала інстинктивно вгадувати це все. Правда, її не дуже турбувала поведінка Герствуда. Не почувачи до нього палкої любові, вона не могла й страждати дуже від ревнощів. Власне, вона не ревнувала зовсім. Герствуд радів з сумирності Керрі, в той час як йому слід було замислитись. Якщо він не приходив

вчасно додому, це зовсім не здавалося їй чимсь жахливим. Вона розуміла, що його, як і кожного чоловіка, завжди може спокусити щось — люди, з якими захочеться побалакати, порадитись, зайти кудись. Вона нічого не мала проти того, щоб він по своєму розважався, але не погоджувалася з тим, щоб він занедбував її. Проте вона ще не дратувалася, тільки відзначала, що Герствуд дещо змінився.

На другий рік їх життя на Сімдесят восьмій вулиці квартира поряд з їхньою звільнилась, і там оселилася дуже вродлива молода жінка зі своїм чоловіком. Згодом Керрі познайомилася з ними. Приводом до знайомства послужило розташування квартир: з кожної окремі двері виходили до спільного підсобного ліфта. Цей корисний пристрій служив для подачі нагору палива, продуктів тощо і для спускання вниз кухонних покидьків і всякого іншого сміття.

Якщо жильці обох квартир одночасно виходили на свисток швейцара зі своїх дверей, вони неминуче зустрічалися. Якось уранці Керрі вийшла взяти газету і побачила нову сусідку, чорняву вродливу жінку років двадцяти трьох, яка, очевидно, вийшла за тим же. Вона була в пеньюарі, накинутому просто на нічну сорочку, зі скуйовдженим волоссям, але виглядала такою гарненькою і симпатичною, що відразу сподобалась Керрі. Сусідка тільки осміхнулась зніяковіло, але цього було досить, щоб Керрі захотілось познайомитися з нею; таке ж бажання виникло і в чорнявої красуні, якій дуже припало до серця наївне личко Керрі.

— Яка гарна жінка оселилася поруч з нами, — сказала Керрі Герствудові за сніданком.

— А хто вони такі? — спитав Герствуд.

— Не знаю, — відповіла Керрі. — Прізвище на табличці — Венс. І хтось там у них чудово грає. Мабуть, вона.

— Ну, в такому місті ніколи не можна знати, що за люди живуть поруч, — мовив Герствуд, висловлюючи звичайне в Нью-Йорку ставлення до сусідів.

— Подумати лишень, — додала Керрі, — що я прожила в цьому будинку більше року і не знаю ні душі, хоч крім нас тут живе ще дев'ять сімей! А ці люди переїхали сюди більше місяця тому, і я до сьогодні нікого з них не бачила.

— Тим краще, — сказав Герствуд. — Хіба знаєш, на кого наскочиш? Часом трапляються дуже неприємні люди.

— Авжеж, — поспішила згодитись Керрі.

Вони заговорили про інше, і Керрі більше не згадувала про сусідів, поки не зустрілася з місіс Венс через два дні, ідучи до крамниці по харчі. Сусідка пізнала її і кивнула головою, а Керрі у відповідь привітно всміхнулась. Так між ними зав'язалося знайомство. Бо якби вони не показали, що пізнали одна одну, то й не подружилися б згодом.

Після цього Керрі не бачила місіс Венс кілька тижнів, але чула звуки фортеп'яно, що долинали з сусідньої квартири крізь тонку стіну, яка розділяла їхні вітальні. Їй подобався вибір виконуваних творів, переважно життєрадісних, і блискуче виконання. Сама вона грала тільки посередньо, і гра місіс Венс при її різноманітному репертуарі

здавалась Керрі просто віртуозною. Усе, що їй досі довелось побачити і почути, — хоч це й були уривчасті й туманні відомості,— свідчило, що ці сусіди люди витончені і з достатком. І Керрі готова була при першій нагоді спізнатись ближче і навіть сприязнитися з ними.

Одного разу в квартирі Керрі задзвонив дзвоник, і служниця, що була в кухні, натиснула гудзика, який автоматично відчиняв спільні вхідні двері вниз. Керрі вийшла і стояла на дверях своєї квартири, на третьому поверсі, чекаючи відвідувача, але з'явилась місіс Венс.

— Пробачте, що я вас потурбувала, — сказала вона. — Я виходила з дому і забула ключа од вхідних дверей, і тому дозволила собі подзвонити до вас.

Інші мешканці будинку робили те ж саме, коли забували свої ключі, але вони ніколи не вважали за потрібне перепрошувати.

— Будь ласка, — промовила Керрі,— я дуже рада, що стала вам у пригоді. Я сама іноді роблю так.

— Сьогодні чудова погода, правда? — сказала місіс Венс, затримуючись на мить.

Після ще кількох таких випадкових розмов це знайомство нарешті зав'язалось, і Керрі знайшла в особі місіс Венс дуже милу приятельку.

Керрі не раз після цього заходила до своєї сусідки, а та, в свою чергу, навідувалась до неї. Обстава в обох квартирках була гарна, а в подружжя Венс навіть розкішна.

— Приходьте до нас сьогодні ввечері,— запросила місіс Венс скоро після того, як вони заприятелювали, — мій чоловік дуже хоче з вами познайомитись. Ви ж граєте в карти?

— Трохи, — відповіла Керрі.

— Ну от, пограємо в карти. Якщо ваш чоловік буде дома, приходьте удвох.

— Ні, він сьогодні не прийде на обід, — сказала Керрі.

— Ну, то ми запросимо його, коли він повернеться.

Керрі погодилась і того ж вечора познайомилася з огрядним містером Венсом. Він був на кілька років молодший від Герствуда; щастя мати таку вродливу дружину він завдячував, очевидно, не так своїй зовнішності, як заможності. Керрі з першого ж погляду сподобалась йому, і він аж сявав люб'язністю, коли вчив її нової гри в карти і розмовляв про

Нью-Йорк і місцеві розваги. Місіс Венс грала на фортепіано. Згодом прийшов і Герствуд.

— Я дуже радий познайомитися з вами, — сказав він місіс Венс, коли Керрі відрекомендувала його, і в його манерах пробудилась та вишуканість, що колись причарувала Керрі.

— Ви не подумали, що ваша дружина втекла? — спитав містер Венс, простягаючи руку Герствудові.

— Так, мені лишилось тільки припустити, що вона знайшла кращого чоловіка, — підхопив той.

Після цього він віддав усю увагу місіс Венс, і Керрі раптом знов побачила в

Герствуді все те, чого їй підсвідомо бракувало в ньому останнім часом: галантність і блиск, властиві йому раніше. Побачила вона й те, що вона не дуже добре вбрана, далеко не так добре, як місіс Венс. На цей раз такі думки вже не були невиразні, як досі. Вона ясно зрозуміла своє становище, відчула, що її життя стає сірим, безбарвним, і цього було досить, щоб зовсім зіпсувати їй настрій. В ній прокинулась давня меланхолія, неспокійна, сповнена бажань, а бажання почали нагадувати незадоволеній Керрі про всілякі можливості.

Це пробудження не мало безпосередніх наслідків, бо Керрі не була заповзятлива, однак вона завжди була схильна піддаватися тискові нового, а попавши в нову течію — давати себе занести дуже далеко. Герствуд нічого не помітив. Він не звернув уваги на ті виразні контрасти, які вразили Керрі. Він навіть не помітив тіні смутку, що затьмарила її погляд. А що найгірше — вона почала тепер відчувати са-і мотність у своїй квартирі і шукати товариства місіс Венс, якій вона дуже сподобалась.

— Ходімо сьогодні на денну виставу! — запропонувала місіс Венс, забігши якомсь уранці до Керрі просто з ліжка, у рожевому пеньюарі. Герствуд і Венс з годину тому розійшлися, кожен у своїх справах.

— Гаразд, — відповіла Керрі, милуючись випещеною, елегантною місіс Венс, в якій угадувалась обожнювана жінка, що звикла до задоволення усіх своїх бажань. — А що йде сьогодні?

— О, мені хочеться побачити Ната Гудвіна, — промовила місіс Венс. — По-моєму, він найкращий актор у світі. Газети так вихваляють його.

— Коли нам треба буде вийти з дому? — спитала Керрі,

— Давайте вийдем о першій годині і пройдемося по Бродвею від Тридцять четвертої вулиці, — сказала місіс Венс. — Це так цікаво. Гудвін грає в Медісон-Сквері

— Я охоче піду, — сказала Керрі. — А скільки коштують квитки?

— Не більше долара, — відповіла місіс Венс.

Вона пішла і о першій годині з'явилася знов у розкішній темно-синій сукні і не менш елегантному капелюшку. Керрі теж уже причепурилась і виглядала чарівно, проте убрання цієї жінки так різнилось від її, що їй стало прикро. У місіс Венс було стільки гарненьких дрібничок, яких Керрі бракувало: золоті оздоби, вишукана сумочка з зеленої шкіри з монограмою, хусточка з надзвичайно гарним узором і таке інше. Керрі відчула, що їй треба мати значно кращий гардероб, щоб витримати порівняння з цією жінкою, і що кожен, поглянувши на них, віддав би перевагу місіс Венс тільки завдяки її туалетам. Це була прикра, хоч і не зовсім справедлива думка, бо Керрі якраз розквітла і могла похвалитись не гіршою по-своєму вродою. Різниця між обома жінками була тільки в якості й свіжості убрання, та й то не така вже помітна. Проте Керрі запам'ятала ту різницю, і її незадоволення своїм становищем зросло.

Прогулянка по Бродвею в ті дні, як і тепер, становила одну з характерних рис нью-йоркського життя. Перед денними виставами і після них тут можна було побачити не тільки гарненьких жінок, з тих, що люблять показати себе, але й мужчин, які люблять помилуватися жінками. Це була вельми показна процесія вродливих облич і пишних

убрань. Жінки з'являлись у своїх найкращих капелюшках, взутті й рукавичках і простували парами до розкішних магазинів чи театрів, розташованих на всьому протязі від Чотирнадцятої до Тридцять четвертої вулиці. Чоловіки теж намагались показатись в усьому, що в них було наймоднішого. Кравець міг би тут вибирати зразки чоловічих костюмів, швець — фасон і колір взуття, а капелюшник — головних уборів. Можна сказати, що кожний новий костюм любителі добре вдягатись обновляли обов'язково на Бродвеї. Це було настільки відомо, що за кілька років з'явилась пісенька, яка облетіла всі мюзик-холи міста; ця пісня називалась "Що йому робити на Бродвеї?" і оспівувала модний парад на цій вулиці перед денними виставами.

Відколи Керрі жила в Нью-Йорку, вона ще не чула про цей парад туалетів і не була у цей час на Бродвеї. Що ж до місіс Венс, то для неї це видовище було звичною річчю, про яку вона не тільки знала, але й сама не раз тут походжала навмисно, щоб бачити інших і себе показати, вразити своєю красою, а разом і пересвідчитись, що вона не відстала від моди і не поступиться перед іншими красунями й чепурухами.

Керрі з невимушеним виглядом ішла поряд з приятелькою, коли вони вийшли з трамвая на Тридцять четвертій вулиці, але скоро всю її увагу поглинув пишно вбраний натовп, і що вирував навколо них. Вона раптом помітила, що місіс Венс почала триматись якось напружено під безцеремонними поглядами вродливих чоловіків і блискучих дам, які ніби забули про всі правила пристойності. Тут, здається, вважалося зовсім звичайною річчю дивитись пильно просто в лице. Керрі відчула, що її теж розглядають і пускають їй бісики. Чоловіки в бездоганних пальтах і циліндрах, помахуючи палицями з срібними головками, пробиралися щільно повз жінок, раз у раз заглядаючи їм в очі, зустрічаючись з їхніми поглядами. Дами шелестіли важкими шовками, роблено всміхаючись і поширюючи навколо запах парфумів. Керрі помітила, що чесноти тут обмаль, зате розпусти дуже густо. Скільки тут було нарум'янених, запудрених щік і нафарбованих губів, напахченого волосся, розширених, млосних, закличних очей! Керрі ніби враз прокинулась у гущі модного натовпу, на виставці шику — і якого шику! Вздовж вулиці на кожному кроці виблискували вітрини ювелірів. Квіти, хутра, галантерея, кондитерський крам пропливали перед очима. Вулицю запруджували екіпажі. Величні швейцари у широчезних лівреях з блискучими поясами й гудзиками стояли біля входів до розкішних магазинів. Кучери в жовтих чоботях, білих рейтузах і синіх куртках догідливо чекали власниць екіпажів, зайнятих купуванням. Вулиця дихала багатством і шиком, і Керрі почувала, що вона тут чужа. Ні за що в світі не зуміла б вона триматись тут так упевнено, як вродлива місіс Венс. Керрі думала тільки про одне: кожному видно, що з них двох вона вдягнена гірше. Це так дошкуляло їй, що вона вирішила не приходити сюди, поки не зможе змінити свій вигляд. В той же час вона палко бажала зазнати цієї насолоди — з'явитися тут рівною серед рівних. Ах, тоді вона була б щаслива!

РОЗДІЛ XXXII

Валтасарів бенкет. Ясновидець рече

Почуття, що викликала в Керрі ця прогулянка, зробили її дуже сприйнятливою до

патетики п'єси, побаченої зараз після того. Актор, якого вони пішли подивитись, здобув популярність у комедіях мішаного типу, де дійові особи страждають у такій мірі, щоб відтінювати гумор. Що ж до

Керрі, то, як ми вже знаємо, сцена завжди вабила її до себе. Вона ніколи не забувала свого єдиного сценічного дебюту й успіху в Чикаго. Ця подія жила в її душі ті довгі дні, коли крісло-гойдалка і модний роман були її єдиними розвагами. І коли вона була в театрі, власне обдарування відразу озивалося в ній. Деякі сцени викликали в ній бажання взяти в них участь, передати почуття, яких вона зазнала б на місці тієї чи іншої дійової особи. І майже завжди вона йшла зі спектаклю сповнена яскравих вражень, які захоплювали її на самоті весь наступний день. Вона жила стільки ж у цьому уявному світі, як і в буденному житті з його реальними подіями.

Не часто траплялося так, щоб вона приходила на спектакль, до глибини душі схвильована не вигаданими, а життєвими подіями. Сьогодні ж у її серці бриніла тиха пісня тужливого жадання, навіяного побаченими пишними уборами, веселощами, красою. О, ці жінки, що проходили повз неї,— їх були сотні й сотні,— хто вони? Звідки ці багаті, елегантні убрання, барвисті самоцвіти, срібні й золоті оздоби? Де живуть ці чарівні істоти? Серед яких вишуканих різьблених меблів, розмальованих стін і розкішних килимів минають їхні дні? Де їхні пишні апартаменти, наповнені всім, що тільки можна купити за гроші? В яких стайнях тримають цих випещених, баских коней, ці парадні екіпажі? Де байдикують лакеї в багатих лівреях? О, ці палаци, вогні, ніжні пахощі, таємничі будуари, столи, що вгинаються від страв! Нью-Йорк, мабуть, сповнений такими житлами, інакше не було б цих чарівних, самовпевнених і пихатих створінь! В якихось оранжереях їх же вирощувано! Керрі було боляче від думки, що вона не належить до їх числа, що її давні мрії, на жаль, не справилися. Її навіть дивувало тепер, як це вона прожила ці два роки так самотньо, лишаючись байдужою до того, що не досягла сподіваного.

П'єса являла собою салонний виріб того типу, де серед роззолоченої пишноти дами і кавалери в найчарівніших убраннях переживають муки кохання й ревнощів. Подібні твори завжди викликають захоплення в тих, хто все життя марно мріяв про таку обставу. Вони приваблюють, ці твори, тим, що зображують страждання в ідеальних умовах. Хто не погодився б переживати муки, сидячи в золоченому кріслі? Хто не захотів би страждати серед напахчених гобеленів, м'яких диванів і ліврейних лакеїв? Горе в таких умовах стає річчю завидною. Керрі прагнула зазнати його, зазнати страждань, що їй судилися, нехай би хоч яких, саме в такій обстав! а якщо це неможливо, то принаймні удавати страждання в таких умовах — на сцені. Під ще свіжим враженням від Бродвею п'єса здалася їй незвичайно гарною. Дуже скоро її зовсім заповнив цей уявний світ, з якого вона воліла б ніколи не повертатись. В антрактах Керрі оглядала сузір'я завсідників денних вистав, що займали перші ряди партеру й ложі, і у неї склалось нове уявлення про Нью-Йорк. Вона переконувалась, що ще зовсім не знає його, що це місто являє собою справжній вир розваг і насолод.

Коли вони вийшли після спектаклю, той-таки Бродвей дав їй ще наочніший урок.

Картина, побачена по дорозі до театру, тепер стала ще яскравішою і досягла свого апогею. Такої повені розкошів і шику їй ще ніколи не доводилось бачити. Власне життя до решти збридилось їй. Вона не живе, не може вважати, що взагалі жила на світі, якщо їй не випаде хоч щось від цієї пишноти! Жінки розкидали тут гроші,— досить було заглянути в перший-ліпший з розкішних магазинів, повз які Керрі проходила, щоб переконатись. Здавалося, цих елегантних дам тільки й цікавлять квіти, ласощі, коштовності, А вона... в неї ледве вистачало кишенькових грошей на те, щоб разів два-три на місяць дозволити собі таку розвагу, як сьогодні.

Того вечора її маленька затишна квартирка втратила в очах Керрі всю свою привабливість. Не такі були втіхи усіх навкруги! Байдужим поглядом стежила вона за служницею, яка готувала обід. Перед нею раз у раз поставали сцени з п'єси. Особливо ж одна вродлива актриса пригадувалася їй — кохана, за якою упали, яку намагались завоювати. Ця чарівна жінка полонила серце Керрі! Її туалети були неперевершеними витворами мистецтва, а страждання її здавались такими щирими! Туга, яку і вона зображувала, була така зрозуміла для Керрі! Керрі й сама могла б зіграти не гірше, так, безперечно! А деякі місця вона б навіть провела краще... Вона повторила півголосом окремі слова з цих епізодів. О, якби їй таку роль — яким широким стало б її життя! Вона теж зуміла б зворушити своєю грою...

Герствуд застав Керрі в поганому настрої. Вона сиділа в кріслі — гойдалці і гойдалась, поринувши в свої думки. Їй не хотілося, щоб хтось порушив її звабливі видіння, і вона майже не озивалась.

— Що з тобою, Керрі? — спитав Герствуд, помітивши через деякий час, що вона якась тиха, майже похмура.

— Нічого, — відповіла Керрі. — Я не зовсім добре себе почуваю.

— Ти часом не хвора? — сказав він, нахилиючись до неї.

— Ні, ні, — відповіла вона трохи дратівливо. — Просто я якось не в собі.

— Яка шкода, — промовив він, випростуючись і поправляючи на собі жилет" — А я думав, ми сьогодні підемо в театр.

— Мені не хочеться, — відповіла Керрі, незадоволена тим, що її чудові видіння порушено і розвіяно. — Я вже була сьогодні на денній виставі.

— Он як! — сказав Герствуд. — Що ж ти дивилась?

— "Золоті розсипи".

— Сподобалось?

— Дуже, — сказала Керрі.

— І тобі вже не хочеться йти сьогодні вдруге?

— Мабуть, ні, — відповіла вона.

А втім, пробуджена зі своєї меланхолії, Керрі опинилась за обіднім столом і передумала. Дрібка їжі, потрапивши в шлунок, творить дива. Керрі вдруге пішла в театр і цим на час повернула втрачену рівновагу. Проте удару було завдано — вона прокинулась. Хоч би скільки вона відганяла ці думки, почуття незадоволення знов і знов поверталось. Час і повторення — до чого тільки вони не призводять! Так крапля

води точить камінь і, кінець кінцем, пробивав його наскрізь.

Десь за місяць після цієї події місіс Венс запросила Керрі відвідати з нею та її чоловіком вечірню виставу. Вона чула від Керрі, що Герствуд не буде в цей день обідати вдома.

— Чом би вам не піти з нами? Не готуйте сьогодні обіду, Ми пообідаємо у "Шеррі", а потім підемо в театр "Ліцей". Ходімо, справді!

— Дякую, я не відмовлюсь, — відповіла Керрі.

Уже о третій вона почала одягатись, щоб бути готовою о пів на шосту вирушити у модний ресторан, що саме тоді завойовував особливу популярність, відтісняючи свого суперника "Дельмоніко". На її вбраннях уже позначився вплив вишуканої місіс Венс. Приятелька раз у раз звертала її увагу на всілякі новинки жіночого туалету, запитуючи, наприклад:

— Ви не збираєтесь купити такий і такий капелюшок?

Або:

— Ви вже бачили нові рукавички з овальними перламутровими гудзиками?

І так далі, без кінця.

— Коли ви знов купуватимете черевики, люба, — казала місіс Венс, — обов'язково беріть з гудзиками, на товстій підошві і з лакованим носком. Це крик моди цієї осені.

— Добре, — відповідала її Керрі.

— Ах, люба, ви бачили нові блузки у "Альтмана"? Які фасони! Мені там одна впала в око — так би личила вам! Я це зрозуміла, щойно побачила її.

Керрі уважно прислухалась до цього всього, бо місіс Венс виявляла до неї більше щирості, ніж це звичайно буває між гарненькими жінками. Місіс Венс так полюбила Керрі за добродушну, спокійну вдачу, що охоче тримала її в курсі всіх новіш моди.

— Чом ви не купите собі спідниці з саржі? — казала вона іншим разом. — Зараз у "Лорда і Тейлора" продаються такі гарненькі, пошиті кльошем, а тепер нічого іншого і не носитимуть. Вам дуже пасувала б темно-синя.

Керрі жадібно слухала. У них з Герствудом ніколи не було про все це мови. Та все ж вона дедалі частіше просила грошей на ту чи іншу обнову, і Герствуд погоджувався. Він помітив нові нахили Керрі і, чуючи без кінця, як вона вихваляє місіс Венс, здогадався, чий це вплив. Він поки що не збирався заперечувати, проте побачив, що її вимоги зростають. Це його не тішило, але ж він ще по-своєму любив її і тому мовчки погоджувався. А втім, щось у поводженні Герствуда примушувало Керрі відчувати, що він зовсім не радіє, виконуючи її бажання. Він ніколи не захоплювався її обновами. І вона вирішила, що він перестав дбати про неї. Так було забито ще один непомітний клин між ними.

Як би там не було, а поради місіс Венс не пропали марно, і на цей раз Керрі могла бути задоволена своїм туалетом. Правда, вона одягла свою найкращу сукню, а все ж приємно, що хоч і доводиться обмежуватись однією тільки парадною сукнею, зате вона гарна і добре пошита. Тепер і вона виглядала випещеною двадцятирічною жінкою, і місіс Венс сказала Керрі комплімент, від якого на її пухких щічках спалахнув

рум'янець, а великі очі заблищали.

Збиралося на дощ, і містер Венс, на прохання дружини, сказав викликати екіпаж.

— А ваш чоловік не поїде з нами? — спитав він Керрі, коли вона ввійшла в їхню маленьку вітальню.

— Ні, він попередив, що не прийде обідати.

— Краще залишіть йому записку, щоб він знав, де нас шукати. Може, він випадково звільниться.

— Справді,— погодились Керрі, якій це не опало на думку.

— Напишіть йому, що ми будемо до восьмої години у "Шеррі". Та він і сам, мабуть, здогадається.

Шелестячи спідницею, Керрі пішла до себе. Не скидаючи рукавичок, вона нашвидку написала записку і повернулася до Венсів. Там вона застала якогось гостя.

— Місіс Вілер, дозвольте відрекомендувати вам мого двоюрідного брата, містера Еймса, — промовила місіс Венс. — Він поїде з нами. Правда, Бобе?

— Дуже радий познайомитися з вами, — сказав Еймс, чемно вклоняючись Керрі.

Керрі одразу впало в вічі, що в нього висока, ставна постать. Вона встигла ще помітити, що він чисто виголений, молодий і вродливий.

— Містер Еймс на кілька днів приїхав до Нью-Йорка, і ми хочемо йому показати тут дещо, — додав містер Венс.

— То ви приїжджий? — промовила Керрі і знову поглянула на молодика.

— Так, я щойно приїхав з Індіанapolisа і пробуду тут із тиждень, — відповів Еймс і сів на краєчок стільця, чекаючи, поки місіс Венс закінчить прибиратися.

— Вам, мабуть, буде цікаво оглянути Нью-Йорк? — опитала Керрі, аби щось сказати.

— Нью-Йорк надто великий, його і не обійдеш за тиждень, — ввічливо відповів Еймс.

Він був дуже привітний, цей молодий хлопець, і тримався зовсім просто, без будь-якої афектації. Керрі здалося, що він ще переборює в собі останні прояви соромливості, властивої юнакам. Не обіцяючи бути блискучим співрозмовником, він, проте, тримався упевнено і був добре вдягнений. Керрі відчула, що з ним не важко буде підтримувати розмову.

— Ну ось, ми, здається, й готові,— сказав містер Венс. — Екіпаж чекає.

— Ходімо, — усміхаючись, мовила місіс Венс, входячи у вітальню. — Бобе, на тебе покладається обов'язок піклуватися про місіс Вілер.

— Постараюсь, — відповів Б об з усмішкою, наближаючись до Керрі.— Сподіваюсь, ви не потребуєте дуже великого піклування? — додав він таким тоном, ніби просив у неї поблажливості й допомоги.

Сподіваюсь, що ні,— відповіла Керрі.

Вони спустилися по сходах, причому місіс Венс безперестану щось говорила, і сіли в екіпаж.

— Можна їхати, — промовив Венс, закриваючи дверцята екіпажа, і вони рушили.

— Що ми будемо дивитись? — спитав Еймс.

— "Лорда Чамлі" за участю Созерна, — відповів Венс.

— О, він так добре грає! — вигукнула місіс Венс. — Він такий кумедний, як ніхто!

— Так, газети його дуже хвалять, — сказав Еймс.

— Я певен, що всім нам дуже сподобається, — додав Венс.

Еймс сів поруч з Керрі і тому вважав за свій обов'язок бути до неї уважним. Його зацікавила ця жінка, така молода і вже заміжня, до того ж така гарненька; правда, це була тільки шаноблива цікавість. Цей молодик зовсім не був розв'язним дамським кавалером. Навпаки, він шанував шлюб, і його думки займали вродливі індіанополіські панночки на відданні.

— Ви народилися в Нью-Йорку? — опитав Еймс, звертаючись до Керрі.

— О ні, я тут тільки два роки.

— Ну, то у вас було, у всякім разі, досить часу, щоб познайомитися з містом.

— Та де там, — відповіла Керрі. — Навпаки, воно для мене таке саме чуже, як і в перший день.

— Ви, бува, не з Заходу?

— Так, я зі штату Віоконсін, — відповіла вона.

— У мене таке враження, що більшість жителів Нью-Йорка переселилися сюди не так давно. Я вже чув тут про багатьох людей мого фаху, які приїхали з Індіани.

— А який ваш фах? — спитала Керрі.

— Я працюю в одній електричній компанії, — відповів Еймс.

Керрі підтримувала цю уривчасту розмову, в яку і подружжя Венс час від часу вставляло слово. Іноді розмова ставала загальною і переходила на веселі теми, і так вони непомітно доїхали до ресторану.

Керрі звернула увагу на елегантний і безтурботний натовп на вулицях, по яких вони проїжджали. Їх оточували численні екіпажі і потік перехожих, а по П'ятдесят дев'ятій вулиці проходили переповнені трамваї. На розі П'ятдесять дев'ятої вулиці і П'ятої авеню яскраво палали вогні кількох новоспоруджених готелів, які пишним колом оточували Плаза-сквер. На П'ятій авеню, резиденції багатіїв, було ще більше екіпажів і чоловіків у фраках. Біля ресторану імпозантний швейцар розчинив дверцята екіпажа і допоміг їм зійти. Коли вони піднімалися по сходах, молодий

Еймс підтримував Керрі під лікоть. Ввійшовши до вестибюля, уже повного відвідувачів, вони залишили там верхній одяг і попрямували в розкішний зал.

Ніколи в житті Керрі не бачила нічого подібного. За весь час, що вони жили в Нью-Йорку, Герствуд, у якого було сутужно з грішми, не міг собі дозволити повести Керрі в такий ресторан. Майже неможливо описати ту атмосферу, що панувала тут, одразу даючи зрозуміти кожному, куди він потрапив. Ціни в цьому ресторані були такі, що відвідували його тільки багаті люди або гульвіси. Керрі не раз доводилося зустрічати назву цього ресторану в газетах, у дописах про танцювальні вечори, банкети, бали і вечери. "Міс такі-то й такі-то влаштовують у середу вечір у "Шеррі". "Містер такий-то дає сніданок своїм друзям шістнадцятого числа у "Шеррі". Подібні банальні

повідомлення про "події" з життя вищого світу, які Керрі так любила переглядати щодня, дали їй виразне уявлення про красу і велич цього дивовижного храму гурманства. І ось, нарешті, вона тут! Вона піднялася пишними сходами, які охороняв високий, ставний швейцар, опинилась у вестибюлі, де стояв інший високий і ставний швейцар, і хлопчаки у формі оточили Керрі та її супутників, приймаючи палиці, пальта і все інше. І ось перед нею гарна зала, розкішно оздоблена, залита яскравим світлом, де їдять багатії. О, яка щаслива ця місіс Венс! Молода, вродлива, заможна, — у всякому разі, досить заможна, щоб приїжджати сюди екіпажем. Як чудово бути багатим!

Венс вів їх повз довгі ряди сліпучих столів, за якими відвідувачі сиділи невеликими гурточками. Свіжій людині одразу впадало в око, як упевнено й гордовито всі вони тримаються. Вогні електричних лампочок, що відбивалися в кристалі й дзеркалах, мерехтіння позолоти на стінах — усе це злилося в такому яскравому блиску, що треба було кілька хвилин придивлятися, аби нарешті щось побачити. Білі крохмальні манишки чоловіків, яскраві убрання дам, діаманти, перли, пишне пір'я — все це сліпило очі.

Керрі йшла з таким самим гордовитим виглядом, як і місіс Венс, і сіла на запропоноване їй метрдотелем місце. Вона помічала все до дрібниць, помічала, як схиляються й прислужують офіціанти і метрдотель, за що так щедро платять американці. Вигляд, з яким метрдотель відсував кожен стілець, рух руки, яким він запрошував сісти, — все це саме по собі вже вартувало кількох доларів.

Тільки-но вони сіли, їхню увагу заповнила розкішна, марнотратна і цездорова кулінарія, люблена багатими аме-риканцями, що викликає такий подив у всього культурного світу. Величезне меню містило нескінченний перелік страв, достатніх, щоб нагодувати цілу армію, а ціни, які проти них стояли, показували, що про розумне витрачання грошей тут смішно й думати. Були тут на вибір десятки різних супів ціною від п'ятдесяти центів до долара, сорок сортів устриць по п'ятдесят центів за півдюжини, закуски, рибні й м'ясні страви по таких цінах, що вартість кожної дала б можливість переночувати в готелі середньої руки. Півтора-два долари, здається, були найзвичайнішими цифрами в цьому гарно розмальованому меню.

Керрі це завважила і, побачивши ціну смаженого курчати, раптом пригадала зовсім інше меню і той далекий день, коли вона вперше опинилася в хорошому ресторані в Чикаго у товаристві Друе. Усе це промайнуло за одну мить, ніби тужлива мелодія забутої пісні, і одразу зникло. Але в цю коротку мить вона побачила іншу Керрі — убогу, голодну, розгублену, для якої Чикаго був холодним, неприступним світом без притулку і без шматка хліба.

Стіни зали вкривали панелі: блакитні квадрати в пишних золочених рамах, з нагромадженими в кутках ліпними фруктами й квітами, над якими в ангельському спокої витали дебели купідони. На стелі перепліталися золоті гірлянди, з'єднуючись в центрі навколо сліпучого грона електричних лампочок, перемішаних з кришталевими призмами і золоченими гіпсовими підвісками. Навоскована паркетна підлога була червонуватого кольору, а розставлені скрізь дзеркала — високі, блискучі, з

шліфованими краями — відбивали обличчя, обставу, вогні десятки й сотні разів.

Столики самі собою не являли чогось особливого, але ім'я "Шеррі" красувалося на скатертях і серветках, так само як ім'я "Тіффані" [7] на сріблі й "Гевіленд" [8] — на порцеляні, а настільні канделябри, затінені червоними дашками, і відблиски стін кидали на обличчя й одяг химерне сяйво і надавали всьому якогось феєричного вигляду. Офіціанти ще збільшували атмосферу вишуканості й елегантності, що панувала тут, неповторно вклоняючись, подаючи, приймаючи, змахуючи; серветкою. Кожному відвідувачеві вони приділяли величезну увагу. Напівзігнувшись, схиливши голову набік, відставивши лікті, офіціант повторював:

— Черепаховий суп... слухаю. Одну порцію, слухаю. Устриці... звичайно, півдюжини, слухаю. Спаржа. Оливки... слухаю.

Та ж сама історія повторилася б з кожним, але Венс замовив для всіх, спитавши кожного, чого б йому хотілося. Керрі широко розплющеними очима оглядала присутніх у залі. Так ось він, нью-йорський вищий світ! Ось як багатії проводять дні й вечори! Її бідний маленький розум не міг не поширювати окремі спостереження на все суспільство. Кожна шикарна дама обов'язково повинна бути вдень у натовпі на Бродвеї, потім па денній виставі в театрі, потім, увечері,— в екіпажі й у ресторані. Скрізь — блиск і сяйво, екіпажі біля входу, лакеї, застигли в чеканні, а вона, Керрі, позбавлена всього цього. За два довгих роки вона й разу не побувала в такому місці, як це.

Венс був тут у своїй стихії, як був би й Герствуд у минулому. Він замовляв супи, устриці, печеню, гарніри, не зважаючи на ціни, і звелів принести кілька пляшок вина, що їх офіціант поставив у кошику біля столу.

Еймс досить байдуже розглядав залу, і Керрі бачила його гарний профіль. Чоло в нього було високе, ніс масивний, різко окреслений, підборіддя досить приємне, рот теж великий, але гарної форми; темне волосся було розділене збоку проділом. Керрі знов привиділося в ньому щось хлоп'яче, проте то був зовсім дорослий чоловік.

— Знаєте, — промовив він, виходячи з задуми і обертаючись до Керрі,— мені іноді здається, що це сором — витратити отак стільки грошей.

Керрі дивилася на нього якусь мить, здивована його серйозним тоном. Він, очевидно, замислювався над такими речами, які їй ніколи й на думку не опадали.

— Справді? — спитала вона, зацікавившись.

— Так, — сказав він, — усі тут платять значно дорожче, ніж ця їжа насправді коштує. Тут стільки показного шику!

— А я не розумію, чому б людям не витратити, коли вони мають змогу? — зауважила місіс Венс.

— Це нікому не шкодить, — додав Венс, який ще вивчав меню, хоч уже все замовив.

Еймс знову дивився вбік, і Керрі спинила погляд на його лобі. На її думку, він міркував про дивні речі. В його очах, коли він придивлявся до людей навколо, світилася щось лагідне.

— Подивіться на сукню он тієї жінки, — промовив він, знову обертаючись до Керрі, і кивнув головою в тон бік.

— Де? — опитала Керрі, стежачи за його поглядом.

— Он там, у кутку... трохи далі. Бачите, яка в неї брошка?

— Яка велика! — сказала Керрі.

— Такого нагромадження дорогоцінного каміння мені ще не доводилось бачити, — промовив Еймс.

— Ви маєте рацію, — погодилась Керрі.

Їй чомусь захотілося сказати щось приємне цьому молодикові; вона невиразно відчула, що він освіченіший, ніж вона, що в нього розвиненіший розум. На щастя для Керрі, вона здатна була розуміти, що люди можуть бути розумніші за неї. Їй доводилося кілька разів у житті зустрічати людей, які, на її думку, нагадували вчених. Цей сильний молодик, що сидів поруч, з таким ясным, спокійним поглядом, очевидно, знається на речах, яких вона не зовсім розуміє, хоч і схвалює. І Керрі подумала, що для чоловіки дуже добре бути таким.

Розмова перейшла на книгу Альберта Росса "Виховання дівчини", що користувалася в той час великим успіхом. Місіс Венс читала цей твір, а чоловік її бачив рецензії в газетах.

— Якої слави можна зажити, написавши книгу! — сказав Венс. — Ось, наприклад, про цього Росса говорять без кінця.

Говорячи це, він дивився на Керрі.

— А я й не чула про нього, — призналася вона.

— Я читала його, — сказала місіс Венс. — Він написав багато. Цей останній роман непоганий.

— Він нічого не вартий, цей Росс, — промовив Еймс.

Керрі звела на нього очі, як на оракула.

— Його писанина майже така сама нікчемна, як і "Дора Торн", — додав він.

Для Керрі це був неначе докір їй самій. Вона колись читала "Дору Торн" і навіть дочитала майже до кінця. Книжка здалася їй непоганою, але вона була певна, що всі вважають цей роман чудовим. І раптом оцей ясноокий, вродливий молодик, що чимсь нагадує їй ученого, висміює цю книгу. Він вважає, що вона нікчемна і що її не варто читати. Керрі опустила очі, вперше в житті відчувши, яка прикра річ неосвіченість.

Проте в словах Еймса не було ні сарказму, ні презирливості. І те, і друге не було йому властиве. Керрі зрозуміла, що він має проникливіший розум, може справедливо усе оцінити, і їй стало цікаво, якої він думки про інші речі. А він, ніби помітивши, що вона слухає його співчутливо, почав звертатись головним чином до неї.

Поки офіціант кланявся, вимахував серветкою, перевіряв, чи досить гарячі тарілки, приносив виделки й ножі й виявляв усі ті дрібні ознаки уваги, які мають викликати в клієнта почуття найбільшого комфорту, Еймс, трохи нахилившись до Керрі, почав просто і цікаво розповідати їй про Індіанapolis. У нього й справді був жвавий розум, зайнятий найбільш електротехнікою. Проте він не був байдужий також і до інших галузей знання, та й люди, їхні характери, цікавили його. В червоному відблиску канделябра його волосся здавалося рудим, а в очах світилися іскорки. Керрі помічала

все це, коли він нахилився до неї, і почувала себе ще дуже, дуже молодою. Цей чоловік так випередив її! Він розумніший за Герствуда, статечніший і освіченіший за Друе, до того ж від нього віє чистотою, простодушністю, а загалом він надзвичайно приємна людина. Керрі завважила також, що його інтерес до неї якийсь дуже платонічний, почувалось, що вона — десь поза межами його життя і всього того, що його цікавить. Проте його слова знаходили у ній відгук.

— У мене немає ніякого бажання розбагатіти, — сказав він, коли обід уже почався і їжа розгарячила його, — я маю на увазі — розбагатіти настільки, щоб отак витратити гроші.

— Справді? — опитала Керрі, відчуючи, що й сама починає проймається цими, такими новими для неї поглядами.

— Так, немає, — повторив він. — Що це дає? Невже ж це все потрібне людині, щоб бути щасливою?

Керрі недовірливо поставилась до його слів, проте сприйняла цю думку, як і все, що походило від нього, з належною пошаною.

"Мабуть, він і в самотині був би щасливий, — подумала вона. — Він такий сильний!"

Містер і місіс Венс раз у раз переривали їхню розмову, і тому Еймс лише коли-неколи міг сказати кілька фраз, що опрацьовували таке велике враження на Керрі. Але й цього було досить. Щось у цьому молодикові, а може, в тому світі, у якому він жив, викликало відгук у її душі. Він нагадував їй сцени, бачені в театрі, — сцени незрозумілих для неї страждань і неминучих жертв. Його вплив пом'якшив для неї гіркоту контрасту між її життям і пишнотою, що оточувала її тепер, і цього він досяг спокійною байдужістю, з якою він до всього ставився.

Коли вони вийшли з ресторану, Еймс взяв її під руку, допомагаючи сісти в екіпаж, який повіз їх усіх у театр.

Під час вистави Керрі слухала його дуже уважно. Вона звертала увагу саме на ті місця, які їй найбільше подобалися, які опрацьовували на неї сильне враження.

— Правда, як це чудово — бути актором? — спитала вона.

— Так, я з вами згоден, — відповів він. — Але добрим актором. Театр — це велике діло.

Від цієї похвали в Керрі забилося серце. Ах, якби вона могла стати актрисою, доброю актрисою! Цей чоловік розумний, він стільки знає, і він доброї думки про театр. Якби Керрі вдалося стати видатною актрисою, такі люди, як він, були б і про неї доброї думки. Вона відчувала вдячність до нього за ці слова, хоч вони зовсім не стосувались її. Вона й сама не могла б сказати, чому в неї виникло таке почуття.

Після закінчення вистави раптом з'ясувалось, що Еймс не повернеться з ними.

— Ви хіба не з нами? — мовила Керрі, охоплена незбагненим поривом.

— Ні, — відповів він, — я спинився тут зовсім близьенько, на Тридцять третій вулиці.

Керрі нічого більше не сказала, але це прикро їй вразило. Вона шкодувала, що приємний вечір доходить кінця, але сподівалася, що попереду ще лишається півгодини. О години і хвилини нашого життя, — скільки горя, скільки скорботи сповняє їх!

Вона попрощалася з удаваною байдужістю. Хіба ж їй не все одно? Проте екіпаж здався їй спорожнілим.

Вона увійшла в свою квартиру з головою, повною спогадів про сьогоднішній день. Невідомо, чи зустрінеться вона ще коли-небудь з цією людиною. Та хіба ж не все одно? Хіба не все одно?

Герствуд встиг повернутись додому і вже лежав у ліжку. Його одяг був недбало розкиданий по всій кімнаті. Керрі підійшла до дверей спальні, побачила його і відступила. Їй хотілося ще трошки посидіти, хотілось подумати. Їй було чомусь неприємно входити туди.

Повернувшись до їдальні, Керрі сіла в крісло і почала гойдатись. Вона глибоко замислилась, міцно притискаючи руки до грудей. Крізь туман тужних мрій і суперечливих бажань вона починала щось бачити. О безмежність надій і жалю, мук і страждань! Керрі все гойдалася в кріслі. Вона починала проізнати.

РОЗДІЛ XXXIII

Поза мурами. На схилі років

Ніяких безпосередніх наслідків останні події не мали. Наслідки таких подій визрівають звичайно дуже повільно. Приходить ранок, і настрої змінюється. Звичні умови життя панують над нами, і тільки зрідка настають хвилини, коли ми помічаємо всю мізерність нашого існування. Серце болить тоді, коли ми стикаємося з контрастами. А зникнуть контрасти — і біль вщухає.

Збігло півроку, може, й більше, а життя Керрі минало без будь-яких змін. Вона більше не зустрічалася з Еймсом. Він один раз заходив до Венсів, але Керрі тільки чула про це від сусідки. Потім він поїхав до себе на Захід, і потроху спогад про нього зблід. Проте його моральний вплив не зник, і йому не судилося ніколи зникнути остаточно. У неї був тепер ідеал, з яким вона могла порівнювати інших чоловіків, особливо — чоловіків, близьких до неї.

Весь цей час, ось уже майже три роки, Герствуд не переставав непомітно посуватись все в одному і тому ж напрямі. Не можна сказати, щоб він котився згори, але про підйом теж не могло бути й мови. Таке враження він справив би на випадкового спостерігача. Але в психології його сталася цілком виразна зміна, а тому щодо його майбутнього не могло бути ніяких сумнівів. Усе лихо було в тому, що його кар'єра обірвалася з від'їздом із Чикаго. У зростанні добробуту людини, в розвитку її кар'єри дуже багато спільного з фізичним розвитком. Або вона стає сильнішою, здоровішою, мудрішою, як юнак, що наближається до змужнілості, або ж, навпаки, стає слабшою, старішою, пасивнішою, як той, хто наближається до похилого віку. Інших можливостей нема. Часто буває, що в середньому віці юнацьке зростання вже припиняється, а нахил до занепаду тільки починається, і обидва процеси цілком врівноважуються, тоді деякий час немає помітного руху ні в той, ні в інший бік. Проте з часом рух до могили неминуче переважить, спочатку повільно, потім потроху прискорюючись, і нарешті — на великій швидкості.

Опинившись в нових умовах, Герствуд міг би помітити, що молодість його вже

позаду. Він не зрозумів цього тільки через те, що перебував у цілковитій рівновазі, і тому поступове погіршення лишалось непомітним.

Не звикнувши до розумувань і самоаналізу, він, хоч і був завжди пригнічений, не міг зрозуміти тієї зміни, що відбувалась у нього в душі, а отже, і в тілі. Він не переставав порівнювати своє минуле становище з теперішнім, і виразна зміна на гірше весь час гнітила його, або, у всякім разі, псувала настрої. Пригнічений настрої, як доведено експериментальним шляхом, створює в крові особливі отрути, так звані катастати, в той час як благодійні почуття радості й задоволення сприяють виробленню корисних хімічних речовин, так званих анастатів. Отрути, породжені гризотою, шкодять організмові, часом призводячи до помітного його зношування. Саме це й підточувало Герствуда.

З часом це позначилось на його вдачі. Погляд його втратив жвавість і проникливість, якою Герствуд відзначався в дні своїх успіхів на вулиці Адамс. Хо́да була вже не така впевнена й тверда. Він не міг опанувати себе і весь час замислювався, замислювався... Нові знайомі, якпх він завів, не були знаменитостями. Вони були менш розвинені, примітивніші й грубіші. Їхнє товариство не могло бути для нього таке приємне, як товариство вишуканих відвідувачів чикагського бару. І йому не лишалось нічого іншого, крім роздумів.

І от, дуже поволі, він втрачав бажання бути привітним, приваблювати, створювати атмосферу комфорту для відвідувачів закладу на вулиці Уоррен. Ще повільніше зрозумів він усе значення, яке мала для нього втрачена сфера. Вона не здавалась такою чудовою, коли він був там. Тоді, навпаки, уявлялось, що так просто зайняти цю посаду і мати усе потрібне, скільки завгодно костюмів і вільні гроші. Як без вороття відійшло це все в минуле! Ніби місто, оточене мурами, так тепер виглядало те життя для нього. Біля брами вартові. Зайти досередини не можна. А ті, хто там, усередині, не хочуть вийти і подивитись, хто ти такий. їм так весело, що вони забувають про тих, хто поза мурами, а він— поза мурами...

Щодня Герствуд мав змогу читати у вечірніх газетах про події в цьому неприступному місті. У замітках про осіб, що відпливають у Європу, він зустрічав імена видатних відвідувачів його колишнього бару. На шпальтах, присвячених театральному життю, час від часу з'являлися повідомлення про нові успіхи людей, яких він знав колись. Усі вони, напевне, не переставали розважатись, як і колись. Пульманівські вагони везли їх по всій країні в якому завгодно напрямі, газети догідливо повідомляли про різні події в їхньому житті, розкішні вестибюлі готелів і блискучі зали ресторанів міцно тримали їх за мурами неприступного міста. Це були люди, яких він знав, з якими не раз випивав, знамениті люди, а він... він забутий. Хто такий містер Вілер? Що таке бар на вулиці Уоррен? Гай-гай!..

Коли хтось вважає, що такі думки не можуть виникнути в голові звичайної людини, що такі почуття можливі тільки у людей вищого розумового розвитку, я відповім на це: саме люди розвинені переборюють такі думки. Вони здатні філософувати, вони сильні духом і тому не страждають з таких причин. А звичайні люди особливо гостро

сприймають усе, що стосується їхнього матеріального добробуту. Тільки гідний жалю нерозвинений чоловік може оплакувати гіркими слізьми втрату сотні доларів.

І ось через два роки наслідки цих роздумів стали позначатися на справах закладу на вулиці Уоррен. Відвідувачів поменшало в порівнянні з тим, скільки їх приходило до бару у час найбільшого розквіту, і це дратувало і непокоїло Герствуда.

Якось увечері він признався Керрі, що в цьому місяці справи йдуть гірше, ніж у минулому. Це було сказано у відповідь на її слова про те, що вона збирається купити собі деякі дрібниці. Керрі подумала при цьому, що він ніколи не радиться з нею, коли купує щось із одягу для себе. Їй вперше спало на думку, що він хитрує, говорить їй це для того, щоб вона нічого в нього не просила. Відповіла вона досить лагідно, але в душі обурювалась. Він зовсім не дбає про неї. Коли вона й розважається, то тільки завдяки Венсам.

А ці останні раптом сказали їй, що виїжджають. Надходила весна, і вони вирішили поїхати на Північ.

— Так, — сказала місіс Венс Керрі, — ми вирішили, що не варто залишати за собою квартиру, а речі ми здамо на схорону. Ми їдемо на все літо, це буде зайва витрата. Коли ж ми повернемось, то, мабуть, оселимось ближче до центру.

Для Керрі це було справжнє горе. Їй так добре було в товаристві місіс Венс, і вона нікого більше не знала в усьому будинку. Знов вона лишається зовеш сама.

Похмурий настрій Герствуда у зв'язку із зменшенням прибутків збігся з від'їздом Венсів. І Керрі довелось зносити одночасно і несподівану самотність, і настрої чоловіка. Все це було прикро. Її огорнув неспокій і незадоволення, не Герствудом, власне, як вона намагалась себе переконати, а взагалі життям. Яке, справді, її життя? Нудне й одноманітне. Що вона має? Нічого, крім цієї маленької, тісної квартирки. Венси можуть подорожувати, в їхньому житті стільки цікавого, а вона сидить собі тут, сама-одна. Невже вона створена тільки для цього? Такі думки не переставали точити її, і, нарешті, вона дала волю сльозам. Для сліз у неї було досить підстав, до того ж сльози — це єдине, що дає полегкість.

Так тривало досить довго. Вони обоє жили дуже одноманітним життям, поки не сталася зміна на гірше. Одного

вечора, бажаючи якось вплинути на Керрі, яка щоразу вимагала в нього грошей на нові убрання та на домашні витрати, Герствуд сказав:

— Здається мені, що я ніколи не доб'юся пуття від цього Шейнессі.

— А що таке? — спитала Керрі.

— О, це такий млявий і зажерливий ірландський пес. Він нізащо не погоджується ні на які вдосконалення, а без них діло ніколи не даватиме добрих прибутків.

— А ти не можеш його переконати? — спитала Керрі.

— Ні, я вже пробував. Я бачу, що єдине, чим можна поліпшити справи, — це завести власний заклад.

— То чому ж ти цього не зробиш?

— Бачиш, усі мої гроші зараз вкладені в це діло. Якби я міг якийсь час жити

ощадливо, то, мабуть, мені вдалося б відкрити власний бар, який давав би нам великі прибутки.

— Ну, то давай спробуємо жити ощадливіше, — запропонувала Керрі.

— Так, спробувати варто, — погодився він. — Я вже думав, що коли б ми найняли меншу квартиру і пожили б рік скромніше, тоді з тим, що у мене вкладене в це діло, вистачило б, щоб відкрити бар. Тоді ми могли б зажити так, як тобі хочеться.

— Ну що ж, я не заперечую, — промовила Керрі, хоч їй було дуже прикро, що дійшло до цього.

Розмови про меншу квартиру нагадували про бідність.

— В районі Шостої авеню, за Чотирнадцятою вулицею, є безліч гарненьких квартир. Там можна вибрати щось підходяще.

— Добре, я подивлюсь їх, якщо хочеш, — сказала Керрі.

— Я думаю, що зможу за рік порвати зі своїм компаньйоном, — провадив Герствуд. — А в тому вигляді, як зараз, із цього діла ніколи нічого не вийде.

— Добре, я пошукаю квартиру, — повторила Керрі, бачачи, що він надає цій зміїні великої ваги.

Невдовзі вони перебралися на нову квартиру, і це засмутило Керрі дужче, ніж усі інші події останнього часу. Вона вже звикла дивитись на Герствуда, як на чоловіка, а не коханця, вважала себе, як його дружину, нерозривно зв'язаною з його долею, що б з ним не сталося. Але вона почала розуміти, що він став похмурий і мовчазний, що це вже не колишній молодий, сильний і життєрадісний чоловік. Вона помічала в ньому ознаки старості — зморшки коло очей і в куточках уст. Помічала вона й багато іншого і зро

зуміла, що зробила помилку. Не раз пригадувалось їй і те, що він, власне кажучи, силою примусив її втекти з ним.

Нова квартира містилася на Тринадцятій вулиці, на пів-кварталу західніше Шостої авеню. Район, де вони оселились, не сподобався Керрі. Тут не було дерев, з вікон не видно було річки. Вулиця вся була забудована. В їхньому будинку мешкало дванадцять сімей, людей статечних, але ніхто з них і трохи не скидався на Венсів. Багаті люди потребували більше простору.

У своїй маленькій квартирці Керрі обходилася без служниці. Вона хазяйнувала дуже мило, але не мала від цього ніякої втіхи. Герствуд в душі зовсім не був задоволений, що їм довелось піти на це, але переконував себе, що нічого іншого йому не лишалось. Треба удавати, що все йде якнайкраще, і примиритися з таким становищем.

Герствуд намагався показати Керрі, що нема чого журитися їхньою скрутою, що, навпаки, треба радіти, бо за рік їхнє становище значно поліпшиться. І він почав частіше водити її у театр, давав більше на господарство. Але все це було лише тимчасове. Поступово Герствуда опанував такий настрій, в якому хотілося тільки одного: щоб ніхто не заважав йому віддаватися роздумам на самоті. Він став жертвою хворобливої, похмурої меланхолії. Ніщо його не цікавило, крім газет і власних думок.

Радості кохання знову згасли для нього. Лишалось тільки одне: жити і миритися з дуже незavidною долею.

Дорога вниз має мало зупинок і рівних переходів. Душевний стан Герствуда, погіршуваний зовнішніми умовами, дедалі збільшував незгоду між ним і його компаньйоном. Нарешті дійшло до того, що цей останній почав міркувати, як би здихатись Герствуда. Але сталося це скоріше, ніж можна було сподіватися, і то з вини власника будинку, де містився бар.

— Читали? — спитав якось уранці Шейнессі, показуючи Герствудові повідомлення у "Гералді", у відділі "Нерухоме майно".

— Ні, а що таке? — спитав Герствуд, заглядаючи в газету.

— Наш хазяїн продав свою ділянку.

— Та що ви кажете! — вигукнув Герствуд.

Він узяв газету і прочитав: "Містер Август Віл учора продав містеру Й. Ф. Слосону ділянку землі розміром двадцять п'ять на сімдесят п'ять футів, на розі Уоррен-стріт і Гудзон-стріт, за п'ятдесят сім тисяч доларів".

— Коли виходить термін нашої оренди? — задумливо спитав Герствуд. — Здається, в лютому?

— Так, — відповів Шейнессі.

— Тут нічого не сказано про те, що ж збирається робити новий власник, — зауважив Герствуд, знову заглядаючи в газету.

— Ну, ми скоро дізнаємось про це! — відловів Шейнессі.

І справді, незабаром усе з'ясувалось. Містер Слосон володів сусідньою ділянкою і мав намір збудувати новий будинок під конторські приміщення. Будинок, в якому містився бар, мав іти на злам. На спорудження нового будинку потрібно було близько півтора року.

Усе це стало відомо трохи згодом. Герствуда почали турбувати думки про долю бару. Одного разу він завів про це мову зі своїм компаньйоном.

— Як ви гадаєте, чи варто відкрити новий бар де-небудь поблизу?

— Яка рація? — сказав Шейнессі. — Ми ніде тут не знайдемо наріжного приміщення.

— А в іншому місці не варто, як ви гадаєте?

— Я б не став ризикувати, — відповів Шейнессі.

Зміна, що невблаганно наближалася, загрожувала Герствудові серйозними наслідками. Якщо угоду буде розірвано, він втратить тисячу доларів, а зібрати нову тисячу за час, що лишався, він не зміг би. Він зрозумів, що Шейнессі просто хоче розв'язатися з ним і, коли будинок буде готовий, напевне, заорендує нове приміщення сам. Треба було шукати щось інше, бо насувалася справжня фінансова катастрофа. У такій притузі Герствуда не тішив ані домашній затишок, ані розмови з Керрі, і тому в їхній квартирі запанував дуже невеселий настрій.

Весь свій вільний час Герствуд витрачав на шукання нового діла, але не міг знайти нічого підходящого. У нього вже була не така імпазантна зовнішність, як одразу по

приїзді в Нью-Йорк. В його очах відбивалися невеселі думи, які не давали йому спокою, і цей погляд неприємно вражав людей. Не було в нього і тисячі трьохсот доларів готівкою. Минув ще місяць, і Шейнессі, не бачачи в Герствудові ніяких змін на краще, заявив йому, що Слосон рішуче відмовився продовжити оренду.

— Боюсь, що нашому ділу приходить кінець, — сказав він з заклопотаним виглядом.

— Ну що ж, як так, то й так, — відповів Герствуд похмуро.

Хоч би які були його думки, він не покаже їх цій ЛЮДИНІ. Цієї втіхи Шейнессі не матиме!

Днів за два Герствуд вирішив, що час і Керрі дізнатися про все.

— Ти знаєш, — сказав він, — мені, здається, загрошують великі неприємності з цим баром.

— А що сталося? — занепокоїлася Керрі.

— Та, бачиш, власник того будинку продав свою ділянку, а новий власник не хоче поновлювати орендну угоду з нами. І бар, мабуть, закриється.

— А в іншому місці хіба не можна його відкрити?

— Навряд чи знайдеться підходяще місце. Та й Шейнессі не хоче.

— І ти втрачаєш гроші, які вклав туди?

— Так, — відповів Герствуд; його душевна мука відбилась йому на обличчі.

— Який жах! — вигукнула Керрі.

— Це все хитрощі, — сказав Герствуд. — Шахрайство, та й годі. На новому місці вони знову відкриють бар.

Керрі подивилась на нього, і з усього його вигляду зрозуміла, що справа серйозна, дуже серйозна.

— Як тобі здається, ти зможеш знайти щось інше? — опитала вона несміливо.

Герствуд помовчав. Не варто вже було повторювати вигадки про гроші, про вклади... Керрі могла тепер ясно бачити, що він розорився дощенту.

— Не знаю, — похмуро мовив він нарешті. — Спробую.

РОЗДІЛ XXXIV

Поміж жорнами. Самотня билинка

Дізнавшись про справжнє становище Герствуда, Керрі віддалася не менш тривожним думкам, ніж він сам. Минуло кілька днів, поки вона зрозуміла як слід, що після закриття діла, в якому бере участь її чоловік, їх чекають нестатки й боротьба за шматок хліба. Керрі пригадався їй приїзд у Чікаго, Гансони, їхня квартира — і все в ній обурилось. Який жах! Усе, зв'язане з бідністю, жахливе. Де ж вихід? Знайомство з Венсами зробило її теперішнє існування нестерпним для неї. Блискуче світське життя Нью-Йорка, яке їй вдалося побачити здалека завдяки Венсам, заволоділо її душою. Вона вміла тепер одягатись, знала, де варто бути, — і не мала коштів ні на те, ні на друге. Ці спокуси не давали їй спокою. Чим вужче замикалось коло її життя, тим непереможніше вабило те, інше. І ось тепер злидні загрошують остаточно поглинути її і зовсім відірвати від того, іншого, світу, далекого, як небо.

Водночас ідеал, навіяний їй Еймсом, не згас у її душі. Еймса вона більше не бачила,

але вона запам'ятала його слова: багатство — це не все; на світі є багато такого, про що вона і уявлення не має, що сцена — це велике діло, і все те, що вона досі читала, нічого не варте. Еймс був сильна і чиста людина, значно сильніша й краща за Герствуда і Друе, хоч Керрі й не хотіла признаватися собі в цьому і навмисне заплющувала на це очі.

Останні три місяці існування бару на вулиці Уоррен Герствуд по кілька годин на день ходив по газетних об'явах. Це зайняття гнітило його, вірніше, гнітила свідомість того, що треба обов'язково щось знайти, інакше доведеться прожити кількасот доларів заощаджень, і тоді нічого буде вкласти в інше діло, і він змушений буде найнятися на роботу.

Усі місця в барах, які він розшукував по об'явах, або потребували надто великих коштів, або ж були надто мізерні. До того ж наближалась зима, у газетах писали, що треба чекати застою у комерційних справах, і все віщувало, що настають лихі часи, чи, може, Герствудові тільки так здавалось... Заклопотаний власними турботами, він почав помічати й чужі злигодні. Коли він переглядав ранкові газети, його увагу привертали тепер замітки про банкрутство, голодні сім'ї або людину, що вмерла на вулиці від виснаження. Одного разу газета "Уорлд" виступила з сенсаційною новиною: цієї зими в Нью-Йорку залишаться без роботи вісімдесят тисяч чоловік. Цей прогноз вразив Герствуда, як ножем у серце.

"Вісімдесят тисяч! — подумав він. — Як це жахливо!"

Це було щось зовсім нове для Герствуда. Раніше йому завжди уявлялося, що на світі все гаразд. Подібні речі йому доводилось читати і в чикагській газеті "Дейлі ньюс", але тоді він не звертав на них уваги. А тепер такі повідомлення здавались йому сірими хмарами на обрії в ясний день. Вони ніби загрожували вкрити все небо і затьмарити його життя холодним мороком. Він намагався відігнати від себе ці тіні, забути, підбадьоритись. Часом він говорив собі:

"Чого мені турбуватись? Моя оправа ще не програна. Я ще маю шість тижнів часу. В найгіршому разі, у мене є на що жити шість місяців".

Дивна річ: повний тривоги за своє майбутнє, він тепер почав згадувати про дружину й дітей. Перші три роки він всіляко уникав цих думок. Він ненавидить свою дружину і чудово обходиться без неї. Нехай вона робить, що хоче, він житиме і не тужитиме. І от тепер, коли доводилось тужити, він усе частіше думав про те, що вона робить і як там його діти. Він уявляв собі, що вони живуть не гірше, ніж раніше, все в тому ж затишному будинку, порядкуючи його власністю.

"Сто чортів! Просто обурливо, що все їм дісталось, — міркував він, знову і знову повертаючись до цієї думки. — Я ж не зробив нічого особливого".

Оглядаючись на пережите і обмірковуючи події, які спонукали його взяти гроші, Герствуд знаходив тепер багато обставин, що зменшували його провину. Ну що він такого зробив, що опинився поза мурами і мусить боротися з усіма цими труднощами!.. Здається, тільки вчора він жив у затишку, у достатку. А тепер усе це вирвали в нього.

"Вона, у всякім разі, не заслужила всього того, що їй дісталось від мене. Якби люди

знали правду, кожен погодився б, що я не зробив нічого особливого".

Це зовсім не означало, що в нього було бажання викласти комусь усі факти. Просто в ньому говорила потреба морального самовиправдання, потреба почувати себе правим.

Одного разу, тижнів за п'ять до закриття бару на Уоррен-стріт, він вирішив піти по трьох-чотирьох адресах за об'явами в "Гералді". Один заклад містився на Голд-стріт. Герствуд знайшов його, але навіть не заходив. Вигляд цього шинку вразив його, він нізащо не зміг би там витримати. Друга адреса привела його на Бауері. Герствуд знав, що там розташовано багато шикарних барів. Він відшукав потрібний йому заклад, на розі Гренд-стріт, дуже гарно опоряджений. Три чверті години він балакав про вступ у діло з власником бару, який твердив, що тільки слабе здоров'я примушує його шукати компаньйона.

— Ну гаразд, скільки ж грошей треба, щоб вступити до вас з половини? — спитав Герствуд, пам'ятаючи, що більше семисот доларів у нього не буде.

— Три тисячі,— сказав той.

Герствудове обличчя витяглося.

— Готівкою? — спитав він.

— Готівкою.

Він удав, що обмірковує справу, так, ніби й справді міг би внести потрібну суму, але погляд його спохмурнів. Вій закінчив розмову, обіцяючи подумати, і пішов геть. Його співрозмовник відчув щось непевне.

"Навряд чи внесе, — подумав він. — Не те він говорить!"

День був свинцево-сірий, холодний. Дув гострий, зовсім зимовий вітер. Герствуд подався ще в одне місце, далеко в східній частині міста, поблизу Шістдесят дев'ятої вулиці. Він добрався туди близько п'ятої години, коли вже починало сутеніти. Хазяїн був гладкий німець.

— Я з приводу вашої об'яви в газеті,— сказав Герствуд, якому не сподобався загальний вигляд бару.

— С цим фше покінчено, — промовив німець. — Я перетумаф і не буду протафати.

— Ось як?

— Так, так, з цим фше покінчено.

— Гаразд, — сказав Герствуд і рушив до дверей.

Німець більше не звертав на нього уваги, і це роздратувало Герствуда.

— Проклятий осел! — пробурмотів він. — На біса ж він дає об'яви в газеті?

Зовсім пригнічений повертався він на Тринадцяту вулицю. Світло горіло тільки в кухні, де поралася Керрі. Він запалив сірник, засвітив газ і сів у їдальні, навіть не привітавшись з Керрі. Вона підійшла до дверей і зазирнула в кімнату.

— Це ти? — промовила вона і повернулась у кухню.

— Я, — відповів він, не підводячи очей від купленої по дорозі газети.

Керрі бачила, що з ним щось не гаразд. Коли Герствуд похмурнів, його ніяк не можна було назвати гарним. Зморшки в куточках очей поглиблювались, а смуглява

шкіра зовсім темніла, надаючи йому лиховісного вигляду. На нього просто неприємно було дивитись.

Керрі накрила на стіл і внесла страви.

— Обід готовий, — мовила вона, виходячи ще за чимсь.

Він нічого не відповів і читав далі.

Вона знову увійшла і сіла на своє місце, почувавши себе зовсім нещасною.

— Ти що, не будеш їсти? — спитала вона.

Він згорнув газету і присунувся до столу. Мовчання порушувалось тільки уривчастим: "Передай мені оце".

— Сьогодні, здається, весь день було хмарно? — зауважила Керрі трохи згодом.

— Так, — відповів Герствуд.

Він тільки копирсав виделкою їжу.

— То бар напевне закриється? — спитала Керрі, пробуючи почати розмову на тему, до якої вони не раз повертались.

— Я вже казав, що напевне, — відповів він, і в голосі його забриніло роздратування.

Така відповідь розсердила Керрі. У неї й без того був невеселий день.

— Як ти говориш зі мною! — сказала вона.

— Ох! — вигукнув він, відсуваючись від столу, ніби хотів ще щось додати, але промовчав і знову взявся за газету.

Керрі підвелася з місця, ледве стримуючись. Він зрозумів, що вона образилась.

— Куди ж ти? — сказав він, бачачи, що вона прямує до кухні. — Кінчай обід.

Вона мовчки вийшла.

Він ще якийсь час дивився в газету, потім устав і одяг пальто.

— Я пішов у бар, Керрі, — сказав він, входячи у кухню. — Я сьогодні щось не в собі.

Вона не відповідала.

— Не сердься, — провадив він. — Завтра все буде гаразд.

Він подивився на неї, але вона мила посуд і не звертала на нього ніякої уваги.

— До побачення — сказав він нарешті й вийшов.

Так вперше виникла сварка, що показала, які між ними напружені взаємини. Чим ближче був день, коли мав закритися бар, тим похмуріший настрій запановував у їхньому домі. Герствуд не міг приховати свого хвилювання. Керрі ж мимоволі запитувала себе, до чого веде її доля. Вони майже не розмовляли одне з одним, але не Герствуд ставився холодно до Керрі, навпаки, вона сама цуралась його. Він це помітив і обурився її байдужістю до нього. Він сам зробив дружні взаємини майже неможливими, але його дратувало ставлення Керрі, і від цього незлагодa між ними ще більше зростала.

Нарешті наблизився останній день. Коли він настав, Герствуд, що до його настрою найбільше пасувала б люта буря з громом і блискавками, відчув полегкість від того, що день нічим особливим не відзначається. Світило сонце, і було досить тепло. Сідаючи снідати, Герствуд раптом подумав, що, власне кажучи, не сталося нічого страшного.

— Ну ось, — звернувся він до Керрі, — сьогодні мій останній день на землі.

Керрі мовчки осміхнулася.

Герствуд переглядав газету в досить веселому настрої. У нього ніби тягар спав з плечей.

— Я навідаюся в бар, — сказав він після снідання, — а потім піду шукати. Завтра я шукатиму цілий день. Я знайду щось тепер, коли в мене розв'язані руки.

Він вийшов з усмішкою на устах і подався до бару. Шейнессі був уже там. Вони ще раніше поділили усе майно відповідно до їхньої пайки в ділі. Герствуд пробув у барі кілька годин, потім години на три вийшов, а коли повернувся, його піднесення вже згасло. Хоч як не подобалось йому тут, тепер, коли бар мав закритися, він шкодував, що усе так скінчилось.

Шейнессі тримався холодно, по-діловому.

— Ну що ж, — промовив він о п'ятій годині, — мабуть, час уже нам підрахувати і поділити виторг.

Вони так і зробили. Обставу ще раніше було продано і гроші за неї поділено між ними.

— На все добре, — сказав Герствуд, з усіх сил намагаючись триматися привітно.

— Бувайте, — відповів Шейнессі і навіть не подивився на нього.

І от діло на Уоррен-стріт було для нього назавжди закінчене.

Удома Керрі приготувала смачний обід, але Герствуд повернувся похмурий і замислений.

— Ну що? — спитала Керрі.

— Все скінчено, — відповів він, скидаючи пальто.

Вона поглянула на нього, в думці запитуючи себе: яке ж, власне, його грошове становище тепер? Вони сіли до столу і за обідом трохи поговорили.

— А в тебе вистачить грошей, щоб купити пайку в якомусь іншому ділі? — спитала Керрі.

— Ні, — відповів він. — Доведеться зайнятись чимсь іншим і скласти трохи грошей.

— Добре було б, якби тобі пощастило знайти якусь посаду, — мовила Керрі, в якій боролися тривога і надія.

Я думаю, що знайду, — сказав він задумливо.

Після цього Герствуд кілька днів підряд одягав уранці пальто і вирушав з дому. Під час цих блукань він спочатку тішився думкою, що, маючи сімсот доларів, він ще знайде що-небудь вигідне. Він збирався також звернутися по допомогу кудись на броварню, знаючи, що броварні часом здають в оренду пивниці, які при цьому лишаються під їхнім контролем. Але потім він збагнув, що тоді довелось б витратити кількасот доларів на обставу і що йому нічого не залишилося б на домашні витрати. На прожиток їм треба було доларів вісімдесят щомісяця.

"Ні, — говорив він собі в ті хвилини, коли тверезо оцінював своє становище. — З цього нічого не вийде. Треба щось підшукати і зібрати трохи грошей".

Але тільки-но він починав міркувати про це, проблема поставала перед ним в усій складності. Щось підшукати — але що саме? Посаду управителя бару? Де ж знайдеться

така посада? У газетах не бувало таких об'яв. Він добре знав, що такої посади можна добитись або багаторічною службою, або придбавши половинну чи третинну пайку в ділі. А щоб придбати пайку в барі, де є потреба в управителеві, у нього не вистачило б грошей.

Проте він почав шукати. Він одягався ошатно, і вигляд у нього був такий поважний, що вводив людей в оману. Поглянувши на цього літнього, гладкого, гарно вбраного добродія, кожен вважав його за людину заможну. Його легко було прийняти за власника підприємства, за людину, від якої простим смертним може щось перепастися. Йому вже минуло сорок три роки, і при його комплекції багато ходити ставало важкувато. Давненько вже він відвик від цього! Ноги починали боліти, плечі терпли, а ступні на кінець дня пекло, як вогнем, навіть коли він, де тільки можливо, сідав у трамвай. Без кінця вставати й сідати, і то можна було втомитись.

Герствуд добре бачив, що справляє враження людини з достатком і що ця прикра обставина утруднює його шукання. Не те, щоб він хотів виглядати гірше, але йому було соромно, що його становище таке невідповідне до враження, яке він справляє. І він вагався, не знаючи, що робити.

Подумав він і про готелі, але одразу ж пригадав, що не має ніякого досвіду в цій галузі і, що ще важливіше, не має в ній ні знайомих, ні друзів, до яких можна було б звернутись. Він знав кількох власників готелів у різних містах, в тому числі і в Нью-Йорку, але їм було відомо про його службу у Фіцджералда і Моя. До них він не міг би піти. Він перебрав у думці інші галузі діяльності на великих будівництвах чи в торгівлі — оптові бакалійні та інші фірми, страхові товариства тощо, але ні в чому такому у нього не було досвіду.

Прикрою була сама думка про те, як він ходитиме й шукатиме роботи. Іти, запитувати, чекати під дверима контори, а потім йому, такому поважному, елегантно вбраному, признаватися, що він шукає якоїсь роботи?! Уявляючи собі, як він це робитиме, Герствуд болісно здригався. Ні, це неможливо!

Він блукав по місту в глибокій задумі. Погода була холодна, і він зайшов у вестибюль готелю. Він добре знав готельні порядки: пристойно вдягнена людина могла скільки завгодно сидіти у вестибюлі. Це був "Бродвей-Сентрал" — в ті часи один з найбільших готелів у Нью-Йорку. Герствуд сів у крісло з дуже прикритим почуттям. Подумати тільки, до чого він дійшов! Він пригадав, що отаких типів, які тиняються по вестибюлях готелів, звуть "нагрівальниками крісел". Він теж колись їх так називав. І ось він сам, незважаючи на небезпеку зустріти тут когось із давніх знайомих, шукає у вестибюлі готелю притулку від втоми і негоди!

"Ні, це нікуди не годиться, — говорив він собі. — Навіщо виходити отак щоранку, не обдумавши спершу, куди йти. Я спочатку обміркую, визначу певні місця, а тоді вже піду туди".

Він подумав ще, що часом можна знайти місце буфетника, але одразу ж відкинув цю думку. Йому, колишньому управителеві бару, йти в буфетники!

Сидіти у вестибюлі готелю було нестерпно нудно, і о четвертій годині він

повернувся додому. Входячи до себе, Герствуд постарався набрати ділового вигляду, але йому не дуже з цим пощастило. Крісло-гойдалка в їдальні здалося йому особливо вигідним. Він з насолодою опустився в нього з кількома купленими по дорозі газетами і почав читати.

Керрі пройшла крізь їдальню до кухні, готувати обід, і на ходу сказала:

— Сьогодні приходили по квартирну плату.

— Он як? — озвався Герствуд.

Між бровами в нього лягла тоненька зморшка: він пригадав, що сьогодні друге лютого, дата, в яку завжди вносилася квартирна плата. Він опустив руку в кишеню і вийняв гаманець, вперше зазнаючи прикрого почуття від того, що доводиться витрачати, не маючи ніяких перспектив на майбутнє. Він дивився на пачку зелених банкнот, як хворий дивиться на єдині ліки, які ще можуть його врятувати. Потім відлічив двадцять вісім доларів.

— Ось візьми, — звернувся він до Керрі, коли вона знову пройшла через кімнату.

Він поринув у свої газети і читав, не відриваючись. О, як приємно відпочити після блукання і тяжких дум! Ці потоки телеграфних новин були для нього водами Лети. Зайнятий ними, він почасти забував про свої турботи. Ось молода жінка, вродлива, якщо вірити газетному портрету, порушує справу про розлучення зі своїм багатим гладким чоловіком, власником кондитерської фабрики у Брукліні. Ось інша замітка — про аварію судна серед криги й снігів у Принцевій затоці. Довгий стовпець, присвячений цікавим новинам з те-атрального світу — тут і останні вистави, і нові актори, і повідомлення антрепренерів. Фанні Дейвенпорт починає грати на П'ятій авеню. Августин Дейлі ставить "Короля Ліра". Далі Герствуд прочитав про ранній від'їзд Вандербілтів з компанією друзів до Флориди; цією подією розпочнеться зимовий сезон. У горах Кентуккі сталася кривава сутичка... Він все читав і читав, погойдуючись у кріслі, в теплій кімнаті біля радіатора, чекаючи обіду.

РОЗДІЛ XXXV

Вичерпані зусилля. Перед лицем турбот

Уранці Герствуд переглянув газети, простудіював об'яви торговельних фірм і дещо занотував. Потім він перейшов до розділу "Попит на працю", але з неприємним почуттям. Перед ним — день, довгий день, призначений на шукання, і саме з цього його шукання мало починатись. Він уважно переглянув увесь довгий стовпець, де найчастіше згадувались пекарі, швейники, кухарі, складачі, візники тощо. Тут тільки дві об'яви його зацікавили: про вільне місце касира в оптовій меблевій фірмі та комівояжера у горілчаній фірмі. Про горілчану фірму він чомусь досі не подумав і вирішив одразу туди податись.

Фірма, якою зацікавився Герствуд, мала назву "Олсбері і К°. Міцні напої".

Його одразу ж провели до управителя фірми.

— Добридень, сер, — привітав його управитель, який подумав, що перед ним один з іногородніх клієнтів.

— Добридень! — відповів Герствуд. — Ви давали об'яву, що шукаєте комівояжера?

— А! — не стримавшись, вигукнув той, зрозумівши свою помилку. — Так, так, ми давали таку об'яву.

— Я вирішив заглянути до вас, — поважно промовив Герствуд, — оскільки я маю певний досвід у цій справі.

— Ось як! — сказав той. — Який саме досвід?

— Бачите, мені доводилось раніше керувати кількома закладами по продажу спиртних напоїв, а останнім часом я мав пайку у барі на розі Уоррен-стріт і Гудзон-стріт.

— Так, так, — промимрив управитель.

Герствуд замовк, чекаючи, що він ще скаже.

— Нам справді потрібний комівояжер, — мовив той, — але я не думаю, щоб це для вас підійшло.

— Я розумію, — відповів Герствуд. — Але, бачите, зараз я в такому становищі, що мені не доводиться перебирати. Якщо це місце у вас ще не зайняте, я охоче візьму його.

Управителеві зовсім не сподобалось це "не доводиться перебирати". Він потребував працівника, який і не думав би ні про який вибір і не шукав би нічого кращого. А тут іще така літня людина, коли потрібний молодий, меткий чоловік, що радий буде працювати ретельно за невелику платню. Герствуд йому зовсім не сподобався. У нього був поважніший вигляд, ніж у самих власників фірми.

— Ну що ж, — відповів він, — ми охоче обміркуємо вашу кандидатуру. Остаточне рішення ми приймемо через кілька днів. Надішліть нам ваші рекомендації.

— Гарзд, — відповів Герствуд.

Він кивнув на прощання головою і вийшов. Дійшовши до рогу, він пошукав адресу меблевої фірми. Вона містилась на Західній Двадцять третій вулиці, і Герствуд попрямував туди. Контора була невелика і досить непоказна, а службовці в ній, здавалось, сиділи без діла і, очевидно, одержували мізерну платню. Герствуд зазирнув туди і не ввійшов, вирішивши, що це ні до чого.

— Їм, мабуть, потрібна дівчина, якій можна платити десять доларів на тиждень, — пробурмотів він.

О першій годині він подумав, що час уже підкріпитись, і зайшов у ресторан на Медісон-сквері. Сидячи там, він міркував про те, куди б іще піти. Він почував утому. Вітер знову нагнав хмари. По той бік парку, понад гомінкою вулицею, височіли величезні готелі. Герствуд вирішив зайти у вестибюль одного з цих готелів і трохи посидіти. Там так тепло і світло! Коли він сидів у "Бродвей-Сентралі", він не зустрів нікого із знайомих, очевидно, не зустріне і тут. Сівши на одному з червоних плюшевих диванів біля великого вікна, що виходило на кипучий Бродвей, Герствуд замислився. І знову становище здалося йому не таким уже й поганим. Зручно вмотившись на дивані і дивлячись у вікно, він згадав про те, що в нього ж є ще кількасот доларів у кишені. Можна було б на якийсь час забути про стомливе блукання і неприємні розшуки. Звичайно, це була тільки втеча із дуже прикрого в менш прикрий стан. Його похмурість

і пригніченість не розвіялись. Час минав надзвичайно повільно. Година тяглася страшенно довго. Він проводжав поглядом відвідувачів готелю, які входили й виходили, а також багатіїв поміж перехожих на Бродвеї, про заможність яких можна було здогадатись з їхнього одягу й настрою. Здається, вперше після приїзду до Нью-Йорка він мав змогу на дозвіллі спостерігати це видовище. Знічев'я він з цікавістю стежив за жвавим рухом навколо. Які веселі всі ці юнаки! Які вродливі жінки! А одягнені як гарно! І як вони всі прагнуть кудись швидше дійти. Він помічав кокетливі погляди пишно вбраних дівчат. Ах, скільки грошей потрібно для того, щоб до такої підступитись! Він добре знався на цьому. Як давно минув той час, коли він міг собі це дозволити!

Годинник на вулиці вибив чотири. Ще трохи зарано, але все ж Герствуд вирішив повернутись додому.

Повернення додому було зв'язане з думкою, що Керрі обвинувачуватиме його в лінощах, коли він приходитиме так рано. Він і не збирався так скоро йти назад, але час тягся для нього нестерпно довго. Дома він сам собі пан. Там можна сісти в крісло-гойдалку і читати. Там немає перед очима цього діяльного, бентежного, кипучого виру життя. Ніщо не заважає читати газети. І Герствуд пішов додому. Керрі була сама й читала. У тісній, заставленій меблями квартирці було досить темно.

— Ти поспуєш собі очі,— сказав він, побачивши її.

Скинувши пальто, він вирішив, що треба розповісти їй про те, що він зробив за цей день.

— Я вів переговори в одній оптовій фірмі по продажу спиртних напоїв, — промовив він. — Можливо, я дістану там посаду.

— От було б чудово! — сказала Керрі.

— Так, це було б непогано, — відповів він.

Він тепер щодня купував у газетяра на розі дві вечірні газети — "Івнінг уорлд" та "Івнінг сан". І він одразу взяв свої газети і пройшов повз неї, не затримуючись.

Присунувши крісло до радіатора, Герствуд запалив газ. Далі все пішло, як напередодні. Усі труднощі були забуті за читанням дописів на його улюблені теми.

На другий день він почував себе іще пригніченішим, бо ніяк не міг придумати, куди б йому піти. До десятої години він шукав у газетах і не знаходив нічого підходящого. Він розумів, що треба йти, і здригався на саму думку про це. Куди, куди йти?

— Не забудь залишити грошей на цей тиждень, — спокійно мовила Керрі.

У них було заведено, що він щотижня давав їй дванадцять доларів на господарство. Почувши її слова, він легенько зітхнув і витяг гаманець. Йому знов стало страшно. Він все тільки витрачає й витрачає, а прибутків ніяких.

"Боже мій! — промайнула думка. — Так далі не може тривати".

Проте Керрі він нічого не сказав. Вона й сама помітила, що нагадування про гроші його стурбувало; коли так триватиме далі, то розмовляти з ним про гроші буде просто мукою.

"Але чим же я винна? — думала вона. — О, чом я мушу так мучитись?"

Герствуд вийшов з дому і знову попрямував до Бродвею. Він все міркував про те, куди йти. Та скоро він дійшов до "Гранд-Отелю" на Тридцять першій вулиці. Герствуд пригадав, що там дуже затишний вестибюль, а він ішов пішки кілька кварталів і трохи змерз.

"Зайду поголюся тут", — вирішив він.

Таким чином він знайшов собі зачіпку, щоб посидіти тут, вийшовши з перукарні.

Час знову тягся нестерпно довго, і Герствуд рано повернувся додому. Це повторювалось ще кілька днів. Щоразу його мучила думка про те, що треба йти шукати роботу, і щоразу огида до цього шукання, туга, сором приводили його у вестибюль готелю, де він годинами сидів без діла.

Потім три дні не вщухала хуртовина, і Герствуд не виходив зовсім. Сніг почав іти якось надвечір. Він сипнув несподівано великими, м'якими, білими пластівцями. Уранці він не припинявся, та ще зірвався сильний вітер, і газети попереджали про снігову бурю. З вікон видно було глибокий, пухкий шар снігу, що вкрив усе.

— Сьогодні я, мабуть, не піду у місто, — сказав він Керрі за сніданком. — У газетах пишуть, що буде страшенна негода.

— А мені вугілля не привезли, — мовила Керрі.

Вона замовляла паливо мішками.

— Я вийду і сам займуся цим, — сказав Герствуд.

Уперше він запропонував їй допомогти в господарстві, і це пояснювалось тим, що він хотів якось виправдати своє сидіння вдома.

Сніг ішов цілий день і цілу ніч, і в місті порушилась робота транспорту. Газети приділяли велику увагу наслідкам хуртовини, розписуючи страждання міської бідноти.

Герствуд сидів і читав у кутку біля радіатора. Він забув і думати про те, що йому треба шукати роботи. Страшна завірюха, що спинила нормальне життя, звільнила його від цієї турботи. І він умостився якнайзручніше, гріючи ноги ва радіаторі.

Керрі з тривогою спостерігала це розкошування. Хоч і лютує завірюха, як можна так ніжитись і з таким філософським спокоєм сприймати своє становище!

А Герствуд читав собі та й читав, майже не звертаючи уваги на Керрі. Вона ж поралася по господарству і не турбувала його розмовами.

На другий день сніг не вщухав, на третій — теж, а потім вдарив лютий мороз. Герствуд, наляканий газетами, не виходив з дому. Правда, він тепер охоче виконував різні дрібні доручення по господарству — то йшов до різника, то в бакалійну крамницю. Ці дрібні послуги його зовсім не обтяжували. Навпаки, створювалось враження, що його перебування дома корисне — справді, в таку негоду що б вона робила, якби він її не виручив.

Проте на четвертий день розгодинилося, і Герствуд прочитав у газеті, що хуртовина скінчилася. Але він не поспішав — його лякало, що на вулицях мусить бути страшенна сльота.

Лише після полудня він, нарешті, залишив газети і вирушив у світ. Надворі потеплішало, і тротуари були вкриті грязюкою. Герствуд сів на Чотирнадцятій вулиці в

трамвай і взяв квиток з пересадкою на Бродвеї. Він знайшов у газеті оголошення про шинок на Перл-стріт. Проте, під'їжджаючи до готелю "Бродвей-Сентрал", він передумав.

"Яка рація туди їхати? — міркував він, дивлячись на сльоту й сніг. — Я ж однаково не зможу купити пайку. Тисяча шансів проти одного, що нічого з цього не вийде. Краще зійду тут".

І він зійшов. У вестибюлі готелю він сів і став міркувати над тим, що йому робити.

Поки він отак сидів, поринувши у думки, задоволений тим, що він не на вулиці, до вестибюля зайшов якийсь добре вдягнений чоловік; він раптом спинився, придивився, ніби не покладаючись на свою пам'ять, і приступив ближче. Герствуд упізнав Карджіла, власника великих скакових стаєнь у Чикаго, якого він востаннє бачив у залі Евері, в той вечір, коли Керрі там виступала. Він навіть пригадав, як цей добродій підійшов зі своєю дружиною, щоб привітатися з ним.

Герствуд зніяковів. У його очах відбилося замішання.

— Та це ж либонь Герствуд! — промовив Карджіл, пригадавши все і шкодуючи, що не одразу впізнав його і не уник цієї неприємної розмови.

— Так, — відповів Герствуд. — Як ся маєте?

— Дуже добре, — відповів Карджіл, розгублено шукаючи теми для розмови. — А ви тут спинились?

— Ні, — відповів Герствуд, — я маю тут зустрітися з одним чоловіком.

Я чув, що ви виїхали з Чикаго, але не знав, де ви і що з вами.

— О, я тепер мешкаю тут, — відповів Герствуд, думаючи тільки про те, як би швидше скінчити цю розмову.

— Сподіваюся, справи йдуть непогано?

— Чудово, — відповів Герствуд.

— Приємно чути.

Вони збентежено дивилися один на одного.

— А мене тут чекає один приятель, — сказав Карджіл. — Я пішов. Бувайте!

Герствуд кивнув головою на прощання.

— Хай йому біс! — пробурмотів він, обертаючись до дверей. — Я так і знав, що це станеться!

Він пройшов кілька кварталів. Годинник показував тільки пів на другу. Він силкувався придумати, куди б піти, чим зайнятися. Але погода була така гидка, що хотілося тільки одного — вернутись додому. Скоро він почав відчувати, що ноги в нього мокрі й холодні, і сів у трамвай, який і довів його на П'ятдесят дев'яту вулицю. Йому було однаково, куди їхати. Зійшовши з трамвая, він повернув назад по Сьомій авеню, але грязюка була просто невилазна, а блукання без ніякої мети ставало нестерпним. Йому здавалось, що він застудився.

Опинившись на розі, він почав чекати трамвая, що йшов у південному напрямі. У такий день неможливо довго лишатись на вулиці, треба повертатися додому.

Керрі здивувалась, побачивши його о чверть на третю.

— Погода паскудна, — тільки й сказав він.

Потім скинув пальто і перевзувся.

Уночі він відчув, що застудився, і прийняв хініну. До ранку його трусило, і він весь день нікуди не виходив, а Керрі доглядала його. Хворий він став зовсім безпорадною істотою. У злинялому купальному халаті, з нечесаною головою і тьмяними очима він виглядав дуже старим і негарним. Керрі це помітила, і їй було прикро. Вона старалась бути до нього доброю, ласкавою, але щось у ньому стримувало її.

Надвечір, у присмерку, вигляд у нього був такий нужденний, що Керрі порадила йому лягти.

— Для тебе буде спокійніше, якщо ти спатимеш цю ніч сам, — сказала вона. — Ти почуватимеш себе краще. Зараз я постелю тобі постіль.

— Гаразд, — промовив він.

Керрі поралася, з розпачем повторюючи в думці:

"Що за життя! Що за життя!"

Ще вдень, коли він, згорбившись, сидів біля радіатора і читав, не відриваючись, вона пройшла через кімнату і, побачивши його, насупила брови. У вітальні, де було не так тепло, вона сіла край вікна і заплакала. Так оце те життя, яке їй судилося? Звікувати вік замкненою в маленькій квартирці, з чоловіком, який не має роботи, байдикує і зовсім байдужий до неї... Та вона ж для нього тепер служниця, та й годі.

Від сліз у неї почервоніли очі, і коли вона постелила постіль і, запаливши газ, поклікала Герствуда, він це зауважив.

— Що з тобою? — спитав він, вдивляючись їй в обличчя.

Його хрипкий голос і скуйовджене волосся викликали в ній прикре почуття.

— Нічого, — відповіла Керрі стиха.

— Ти плакала, — сказав він.

— Ні, не плакала, — промовила вона.

Він розумів, що не кохання до нього було причиною цих сліз.

— Не треба плакати, — промовив він, лягаючи в ліжко. — Все ще буде гаразд.

Днів за два він устав з ліжка, але негода тривала, і він не виходив з дому. Газетяр-італієць приносив тепер ранкові газети йому додому, і Герствуд читав їх, не відриваючись. Потім він кілька разів наважився вийти в місто, але знову зустрів когось із давніх знайомих і після цього вже не міг спокійно сидіти по готельних вестибюлях.

Тепер він щодня повертався додому рано і, нарешті, перестав удавати, ніби шукає роботу. Зима — непідходящий час для цього.

Сидячи цілісінький день удома, Герствуд, звичайно, бачив, як Керрі хазяйнує. Вона була далеко не зразкова хазяйка, не вміла бути ощадливою, і він уперше звернув на це увагу. Її нагадування про гроші на господарські витрати тепер особливо гнітили його. Йому тепер стало здаватися, що тижні минають дуже швидко. А Керрі щовівторка вимагала грошей.

— Як ти гадаєш, ми живемо досить ощадливо? — спитав він одного вівторка.

— Я роблю все, що можу, — відповіла Керрі.

Розмова на цьому скінчилась. Але на другий день від спитав:

— Ти ніколи не була у магазині "Гензевурт"?

— Я й не чула ніколи про такий, — відповіла Керрі.

— Кажуть, що там усе значно дешевше.

Керрі цим зовсім не зацікавилась. Вона не любила таких розмов.

— Скільки ти платиш за фунт м'яса? — спитав він іншим разом.

— Ціни бувають різні, — відповіла Керрі. — Філе коштує двадцять два центи.

— Але ж це страшенно дорого!

Розпитував він і про інше, і з часом це стало в нього справжньою манією. Він дізнавався про ціни і всі їх пам'ятав.

Разом з тим він став виконувати все більше доручень. Почалося, звичайно, з дрібниць. Якось уранці, коли Керрі одягала капелюшок, він спитав її:

— Куди ти йдеш, Керрі?

— У пекарню, — відповіла вона.

— Я можу піти замість тебе, — запропонував він.

Вона не заперечувала, і Герствуд пішов.

Він завжди виходив під вечір на ріг по газети.

— Тобі нічого не треба? — питав він її, збираючись іти.

І вона потроху звикла користуватися його послугами.

Зате він перестав давати їй щотижня по дванадцять доларів.

— Дай мені сьогодні грошей на господарство, — сказала вона наступного вівторка.

— Скільки? — спитав він.

Керрі зрозуміла, що це має означати.

— Ну, доларів п'ять, — відповіла вона. — Я винна за вугілля.

Того ж дня він сказав їй:

— Знаєш, отой італієць на розі продає вугілля по двадцять п'ять центів за бушель. Я купуватиму в нього.

Керрі вислухала його цілком байдуже.

— Добре, — сказала вона.

І почалось:

— Джордже, сьогодні треба купити вугілля.

Або:

— Піди купи якогось м'яса на обід.

Він питав, що саме їй потрібно, і йшов купувати.

Але слідом за ощадливістю прийшла справжня скнарість.

— Я взяв тільки півфунта м'яса, — сказав він якось, повертаючись додому з газетами. — По-моєму, ми ніколи всього не з'їдаємо.

Керрі мовчки страждала від усіх цих прикрих дрібниць. Вони затруювали її життя, гнітили душу. О, цей чоловік змінився до невпізнання! Цілісінький день сидить собі й читає свої газети. Ніщо на світі, здається, його вже не цікавить. Лише зрідка вийде в хорошу погоду, годин на чотири, на п'ять, так між одинадцятою і четвертою. Керрі

почувала тепер до нього тільки глибоку зневагу.

Герствуд не бачив виходу для себе, і тому його опанувала цілковита апатія. Його невеличкий грошовий запас танув з кожним місяцем. Тепер у нього лишалось уже тільки п'ятсот доларів, і він цупко тримався за них, ніби ця сума могла відсунути злидні надовго. Сидячи весь час удома, він вирішив носити щось із старого одягу. Вперше це спало йому на думку, коли настала негода. Він тільки один раз визнав за потрібне вибачитись:

— Сьогодні така погана погода, я походжу у цьому.

А потім він уже з "цього" і не вилазив.

Раніше він звичайно платив за гоління п'ятнадцять центів і додавав ще десять центів "на чай". Коли настали тяжкі часи, він у перші ж дні знизив чайові до п'яти центів, потім звів їх до нуля. Нарешті він вирішив піти до дешевої перукарні з таксою десять центів за гоління. Переконавшись, що голять там пристойно, він став завжди туди ходити. А там він став голитись через день, потім раз на три дні, і так далі, і дійшов до того, що почав голитись раз на тиждень. У суботу на нього страшно було дивитись.

І, звичайно, в міру того як він сам втрачав повагу до себе, Керрі теж переставала його поважати. Вона ніяк не могла зрозуміти, що з ним сталося. У нього ж лишилися ще гроші, було пристойне вбрання, а добре вдягнений він виглядав непогано. Керрі не забула, яку боротьбу їй самій довелося витримати в Чікаго, але вона не забула і того, що не переставала шукати виходу. А він і не пробує його знайти. Він перестав навіть переглядати газетні об'яви.

Одного разу вона нарешті не стерпіла.

— Навіщо ти кладеш стільки масла в печеню? — спитав якось увечері Герствуд, стоячи посеред кухні.

— Як то навіщо? Щоб вона була смачніша! — відповіла Керрі.

— Масло тепер страшенно дороге, — зауважив він.

— Ти б не звертав на це уваги, якби працював! — відповіла вона.

Він одразу замовк і повернувся в кімнату, до своїх газет, але її відповідь свердлила йому мозок. Це вперше він почув від неї гостре слово.

Того ж вечора, скінчивши читати, Керрі постелилася у вітальні. Таке трапилося вперше. Коли Герствуд вирішив, що час лягати, він, як завжди, увійшов у спальню і ліг, не запалюючи світла. І тут він помітив, що Керрі немає.

"Дивна річ, — подумав він, — може, вона ще не лягала?"

Він більше не думав над цим і заснув. Уранці він побачив, що її немає поруч нього.

Як не дивно, ніхто з них не сказав про це ні слова.

Минув день, і ввечері Керрі, не така мовчазна, як звичайно, промовила:

— Я сьогодні, мабуть, спатиму сама. У мене щось голова болить.

— Добре, — сказав Герствуд.

На третю ніч вона постелилася у вітальні без будь-яких виправдувань.

Для Герствуда це було тяжким ударом, але він мовчав.

"Гаразд, нехай спить сама", — вирішив він, але при цьому мимоволі насупився.

РОЗДІЛ XXXVI

З гори. Примара удачі

Подружжя Венс повернулося до Нью-Йорка ще до різдва. Вони, вірніше місіс Венс, не забули про Керрі, але ні разу не побували в неї з тієї простої причини, що Керрі не дала їм своєї адреси. Вірна собі, Керрі листувалася з місіс Венс, поки ще жила на Сімдесят восьмій вулиці. Коли ж їй довелося переїхати на Тринадцяту вулицю, вона почала міркувати над тим, як би замовчати цю обставину, щоб місіс Венс не здогадалася про погіршення їхнього становища. Нічого не придумавши, Керрі зовсім перестала писати своїй приятельці, хоч це й було їй прикро. Місіс Венс дивувалась з її мовчанки і вирішила, що Керрі, мабуть, виїхала з Нью-Йорка і що їм навряд чи доведеться побачитись. І тому для неї була несподіванкою зустріч з Керрі на Чотирнадцятій вулиці, де вона ходила по крамницях. Керрі теж прийшла туди щось купити.

— Як, це ви, місіс Вілер? — мовила місіс Венс, обводячи Керрі швидким поглядом. — Де ж це ви пропадали? Чом ні разу не зайшли до мене? А я все дивуюся, що з вами сталося. Я, справді...

— Я дуже рада вас бачити, — сказала Керрі, якій було приємно і водночас прикро. Надто невчасно зустрілася вона з місіс Венс. — Ми живемо тут, недалеко. Я весь час збираюся зайти до вас. Де ви тепер живете?

— На П'ятдесят восьмій вулиці, — відповіла місіс Венс, —

недалеко від Сьомої авеню, номер двісті вісімнадцятий. Чом ви ніколи не зайдете?

— Я зайду обов'язково, — пообіцяла Керрі. — Я справді збиралася до вас. Я знаю, що давно вже слід було зайти, мені просто сором, запевняю вас. Але, знаєте...

— А ви де живете? — впала їй у мову місіс Венс.

— На Тринадцятій вулиці, — відповіла Керрі неохоче, — номер сто дванадцять, на Західній стороні.

— А, це десь тут недалеко, правда? — вигукнула місіс Венс.

— Так, — потвердила Керрі. — Ви повинні обов'язково коли-небудь зайти до мене.

— Он ви яка! — засміялася місіс Венс; однак вона вже встигла помітити, що Керрі дуже змінилась.

"І ця адреса, — подумала вона. — Мабуть, їм тепер скрутно живеться".

Проте вона почувала до Керрі щирі приязнь, і тому потягла її за собою.

— Зайдімо сюди на хвилинку! — вигукнула вона, прямуючи до крамниці.

Коли Керрі повернулася додому, Герствуд, як завжди, сидів і читав. Він, очевидно, ставився до свого становища вельми безтурботно. Щетина на його обличчі відростала вже днів чотири, не менше.

"Що, якби місіс Венс зайшла до нас і побачила його?" — подумала Керрі.

Вона розпачливо похитала головою. Усе це ставало зовсім нестерпним.

Доведена до відчаю, вона спитала його за обідом:

— Що з тією оптовою фірмою, про яку ти говорив, нічого нового?

— Ні,— відповів він. — їм не потрібна людина без досвіду.

Керрі облишила цю тему, почуваючи, що тут нічого не скажеш.

— Я зустріла сьогодні місіс Венс, — за хвилину промовила вона.

— Справді? — відгукнувся він.

— Вони знов живуть у Нью-Йорку, — провадила Керрі.— Вигляд у неї дуже елегантний.

— Ну що ж, вона може собі це дозволити, поки він дає на це грошики, — відповів Герствуд. — А йому вони легко дістаються.

Герствуд дивився в газету і не помітив погляду, який кинула на нього Керрі,— безмірна втома й гіркота світилися в цьому погляді.

— Вона казала, що збирається зайти до нас.

— А тобі не здається, що вона щось довгенько збирається? — промовив Герствуд трохи саркастично.

Він не полюбляв цієї марнотратниці.

— Це ще невідомо, — відповіла Керрі, розсердившись, — Може, я й сама не хотіла, щоб вона приходила.

— Вона занадто легковажна, — промовив Герствуд багатозначно. — Щоб за нею угнатися, треба мати силу грошей.

— Але містера Венса, наскільки я розумію, це не хвилює.

— Тепер, можливо, й ні,— уперто стояв на своєму Герствуд, чудово зрозумівши її натяк, — але його життя ще не скінчене. Завжди може трапитись щось непередбачене, і він теж ще може опинитись за бортом, як і кожний інший.

У тому, як він говорив це, було щось бридке. Його зіщулені очі немов зловтішно стежили за щасливчиками, чекаючи їхнього падіння. Про своє власне становище він не думав, — про нього не варто було говорити.

Це були останні прояви його колишньої самовпевненості й незалежності. Він весь час сидів тепер дома і читав про діяльність інших людей, і часом на нього находив незалежний, бадьорий настрій. Забуваючи про те, як тяжко, і принизливо блукати по місту, шукаючи роботи, він раптом гордо випростувався, ніби хотів сказати:

"Я ще здатний багато чого зробити. Зі мною ще не по-кінчено. Досить мені захотіти, і я доб'юся чого завгодно!"

У такому настрої він іноді переодягався, голився, натягав рукавички і вирушав у дорогу, сповнений енергії. Але певної мети він не мав. Це просто було в нього ознакою певного стану, як падіння чи підняття барометра показує певну погоду. Просто він почував потребу вийти з дому, щось робити.

Такі походи не миналися без витрат. Він знав кілька місць, де грали в покер. Були в нього й знайомі в пивницях у різних частинах міста і поблизу муніципалітету. Щоб трохи розважитись, приємно було побачитись і побалакати з кимсь із них.

Колись Герствуд досить щасливо грав у покер. Йому не раз траплялося, граючи з друзями, виграти сотню доларів, а то й більше, і тоді така сума була лише ніби приправою до насолоди грою, бо не заради грошей тоді гралося. І тепер він знову

подумав про карти.

"Я б міг виграти сотню-другу. Я ж іще не розучився грати!".

Треба віддати йому належне — ця думка не раз приходила йому в голову, перш ніж він здійснив її.

Перша гральна зала, у яку він завітав, містилася над шинком на Вест-стріт, недалеко від однієї з переправ. Герствуду вже доводилось бувати там. Грали за кількома столами. Герствуд якийсь час мовчки спостерігав і помітив, що в банку набирались досить значні суми, хоч ставки й були невеликі.

— Здайте і мені,— промовив він, коли мали грати нове коло.

Потім присунув стілець і подивився на свої карти. Інші учасники гри нишком кидали на нього пильні, допитливі погляди.

Спочатку йому не щастило. Карти в нього були мішані, без пар. Гра почалась.

— Пас,— промовив він.

При таких картах він радий був відкупитися своєю ставкою. Згодом фортуна усміхнулась йому, і він пішов звідти з виграшем у кілька доларів.

На другий день він повернувся, шукаючи розваги й наживи. Цього разу в нього, на біду, була непогана карта. Напроти нього сидів гравець з кращими картами, задерикуватий молодий ірландець із поплічників місцевого відділення Таммані-хола. Герствуда здивувала наполегливість, з якою його противник спокійно підвищував ставки. Якщо він зважився на блеф, то робилося це дуже хитро. Герствуд завагався, але силкувався зберегти байдужий вигляд, який за давніх часів допомагав йому обдурити тих картярів-психологів, які ніби читають чужі думки і настрої, відгадуючи їх по найневловиміших ознаках. Він ніяк не міг одігнати боягузливу думку, що в його противника краща карта і що той триматиметься до кінця і витягне в нього все до останнього долара, якщо він сам не спиниться своєчасно. А все ж таки є шанс зірвати банк — у нього ж чудова карта! Чом не підвищити ще на п'ять?

— Ставлю ще три,— сказав ірландець.

— Нехай буде п'ять,— промовив Герствуд, присуваючи свої фішки.

— Ще стільки ж,— вів далі ірландець, присуваючи зі свого боку купку червоних фішок.

— Ще фішок, прошу,— звернувся Герствуд до круп'є, виймаючи банкноту.

Його молодий противник зухвало посміхнувся. Коли Гер-, ствуд виклав свої фішки, той знову підвищив ставку.

— Ще п'ять — промовив він.

В Герствуда спітніло чоло. Він уже далеко зайшов — дуже далеко, коли взяти до уваги його становище. У банку було шістдесят доларів його власних грошей. Звичайно, він не був боягузом, але думка про можливість втратити так багато лякала його, і він завагався. Кінець кінцем, він здався, не довіряючи більше своїй чудовій карті.

— Відкрили,— промовив він.

— У мене три і дві,— сказав молодик, викладаючи свої карти.

І Герствуд опустив руки.

А я думав, що спіймав вас, — пробурмотів він.

Молодий ірландець згріб фішки, а Герствуд вийшов, але на сходах зупинився і перелічив те, що в нього лишилось.

— Триста сорок доларів, — прошепотів він сам до себе.

Як багато грошей пішло на цей програш і на господарство!

Повернувшись додому, він вирішив більше не грати.

Керрі не забула про обіцянку місіс Венс навідатись до неї і спробувала обережно вплинути на Герствуда. На цей раз ішлося про його вигляд. Того ж дня, прийшовши додому, він одяг старий костюм, який тепер звичайно носив.

— І чого це ти завжди одягаєш оте старе лахміття? — сдитала Керрі.

— А навіщо одягати вдома гарний костюм?

— Ну, я думаю, тобі самому було б приємніше. До того ж хтось може зайти, — додала вона.

— Хто б це? — спитав він.

— Ну, хоча б місіс Венс.

— Їй не треба мене бачити, — відповів він похмуро.

Так втратити самолюбство, стати таким байдужим! Керрі майже ненавиділа його.

"Сидить собі! — подумала вона. — "Їй не треба мене бачити!" І як йому не соромно?"

На біду, місіс Венс і справді зайшла до них. Якимось, обходячи магазини, вона вирішила провідати Керрі. Піднявшись по вбогих сходах, вона постукала у двері. Керрі не було дома, про що вона гірко шкодувала потім. Двері відчинив Герствуд, який подумав, що це повернулась Керрі. Він остовпів. Голос згаслої гордості й гідності раптом озвався у ньому.

— А, здрастуйте, — насилу вимовив він.

— Добридень, — відгукнулась місіс Венс, не вірячи своїм очам.

Вона одразу ж помітила його збентеження. Він навіть сам не знав, запросити її ввійти, чи ні.

— Ваша дружина вдома? — спитала місіс Венс.

— Ні, — відповів він. — Керрі кудись вийшла. Може, ви зайдете? Вона скоро повернеться.

— Н-ні, — відповіла місіс Венс, зрозумівши, як все в них змінилось. — На жаль, я дуже поспішаю. Я думала забігти на хвилинку, але чекати я ніяк не можу. Передайте вашій дружині, що я дуже прошу її провідати мене.

— Я передам їй, — сказав Герствуд, відступаючи назад, і відчув величезну полегкість, коли гостя пішла.

Йому було так соромно, що він стиснув руки, сів у своє крісло і глибоко замислився.

Керрі поверталась додому з протилежного боку, і їй здалося, ніби місіс Венс іде від них. Вона придивилась, але не була певна, що пізнала приятельку.

— До нас тільки що приходив хто-небудь? — спитала вона Герствуда.

— Так, — відповів він з винуватим виглядом, — заходила місіс Венс.

— І вона тебе бачила? — спитала Керрі в розпачі.

Це запитання різонуло Герствуда, наче удар батога, і він одразу спохмурнів.

— Як у неї є очі, то бачила. Я ж їй відчинив.

— Ой! — вихопилось у Керрі, і вона від хвилювання стиснула руку в кулак. — І що ж вона казала?

— Та нічого, — відповів він. — Сказала тільки, що їй ніколи чекати.

— І ти був у такому вигляді! — вигукнула Керрі. Вона не могла більше стримуватись.

— Ну, і що з того? — розсердився й він. — Звідки я міг знати, що вона прийде?

— Ти знав, що вона може прийти, — відповіла Керрі. — Я тобі казала, що вона збирається до нас. Скільки разів я просила тебе одягати інший костюм. О, який жах!

— Та годі тобі! — пробурмотів він. — Що ж тут такого? Однаково тобі з нею не дружити. Вони надто багаті.

— А хто тобі сказав, що я хочу з нею дружити? — вигукнула Керрі з люттю.

— А чого ж ти тоді зчинила таку бучу, що я не так одягнений? Можна подумати, що я...

Керрі перебила його:

— Так, ти маєш рацію, я не могла б дружити з нею, навіть якби й хотіла, але хто ж у цьому винен? Добре тобі сидіти тут на дозвіллі й розводитися про те, з ким мені дружити, а з ким ні! Пішов би краще та пошукав роботи!

Це пролунало, як грім з ясного неба.

— А тобі що до того? — люто вигукнув він, підводячись з місця. — Я плачу за квартиру? Плачу? Я даю...

— Так, ти платиш за квартиру! — перебила Керрі. — Послухати тебе, на світі тільки й діла, що сидіти у квартирі. Ти вже три місяці нічого іншого не робиш, тільки сидиш тут і пхаєш свого носа туди, де не твоє діло. Хотіла б я знати, навіщо ти одружився зі мною?

— А я не думав з тобою одружуватись, — огризнувся він,

— Як то? А що ж було в Монреалі?

— Хоч би що там було, а я з тобою не одружувався, — * відповів він. — Можеш назавжди це викинути з голови. Ніби й сама не знаєш!

Керрі якусь мить дивилась на нього, широко розплющивши очі. Вона була певна, що зв'язана з ним законним шлюбом.

— Навіщо ж ти брехав мені? — люто скрикнула вона. — Навіщо примусив тікати з тобою?

Останні слова прозвучали майже риданням.

— Примусив тікати! — промовив Герствуд, зневажливо скрививши губи. — І хто тебе примушував?

— Ой! — скрикнула Керрі, не витримавши напруження і відвертаючись від нього. — Ой-ой! — і вона вибігла у вітальню.

Герствуда кинуло в жар; він прокинувся від своєї апатії. Він витер чоло і озирнувся навколо себе, потілі пішов у спальню і переодягся. Керрі припинила плакати; почувши, що він одягається, вона перестала плакати. Спочатку в неї промайнула тривожна думка, що він може отак покинути її зовсім без грошей; але те, що вона може втратити його назавжди, її не лякало. Вона чула, як він відкрив гардероб і дістав з верхньої полиці капелюх. Потім грюкнули двері до їдальні — він пішов.

Кілька хвилин панувала тиша, потім Керрі підвелась. Її очі були сухі. Вона визирнула з вікна. Герствуд крокував у напрямі до Шостої авеню.

Він пішов по Тринадцятій вулиці, потім перейшов Чотирнадцяту і звернув до Юніон-скверу.

— Шукати роботи! — бурмотів він сам до себе Шукати роботи! Вона посилає мене шукати роботи...

Він намагався захиститись від голосу власного розуму, який обвинувачував його, доводячи, що вона має рацію.

"Лиха година принесла цю місіс Венс, — думав він. — Стала і витріщилась на мене. Знаю, знаю, що вона подумала".

Герствуд пригадав кілька зустрічей з нею, коли вони жили на Сімдесят восьмій вулиці. У неї завжди був вигляд багатії дами, і він намагався триматися з нею, як рівний їй. І от тепер вона побачила його в такому вигляді. Він навіть наморщив чоло, так стало прикро.

— Прокляття! — раз у раз вихоплювалося в нього.

Він вийшов з дому о чверть на п'яту. Керрі плаче, значить, сьогодні обіду не жди.

"Якого чорта! — підбадьорював він сам себе, намагаючись приховати від себе власну ганьбу. — Не таке вже це все страшне. Ще мені не кінець".

Озирнувшись і побачивши поблизу кілька великих готелів, він вирішив зайти в один з них і пообідати. Треба купити газети і посидіти там у затишку.

Він піднявся в розкішну вітальню готелю "Мортон", що вважався на той час одним з кращих у Нью-Йорку, вибрав м'яке крісло і взявся за газети. Герствуда нітрохи не турбувало, що його гроші тануть і що така розкіш не для нього. Як наркоман, він прагнув забуття. За всяку ціну заспокоїти душевні муки і задовольнити прагнення до затишку й спокою! Без цього він не може. І не думати про завтрашній день — він не зносив уже думок ні про це завтра, ні про всі інші нещастя на світі. Як думку про неминучість смерті, так гнав він від себе думку про неминучість того, що гроші скоро вийдуть усі, до останнього долара, — і йому це майже вдавалось.

По пухнастих килимах походжали добре вдягнені мешканці готелю, і Герствудові пригадалися минулі дні. Якось молода дама, що жила тут, грала на роялі, який стояв у ніші, і справила на Герствуда приємне враження. І він все сидів і читав.

Обід коштував йому півтора долара. О восьмій годині він покінчив з їжею і, побачивши, що ресторан порожніє, а натовп шукачів розваг на вулиці дедалі зростає, подумав, куди б і йому піти. Тільки не додому! Керрі ще не лягла. Ні, сьогодні він не повернеться. Він залишиться в місті і проведе час так, як може собі дозволити людина

самостійна, що має гроші. Він купив сигару і вийшов на ріг, де купчилися маклери, завсідники перегонів, театрали, — його рідна стихія. Спинившись серед них, він згадав, як проводив вечори у Чикаго. Скільки він тоді пограв у карти! І його думки знову повернулись до покера.

"Я не те зробив, — подумав Герствуд, згадуючи, як він програв шістдесят доларів. — Не треба було здаватись. Я б його обіграв, того типа. Я просто був не в формі, це мене й згубило".

Він почав перебирати всі можливі варіанти тієї гри і те, як би він міг виграти різними способами, коли б тримався рішучіше.

"Я досить досвідчений, щоб грати в покер і мати з цього зиск. Треба спробувати ще раз".

Перед його очима замелькали величезні ставки. Що, як він виграє сотню-дві, це було б дуже до речі! Скількох він знав таких, що жили з карт, ще й як жили!

"А в них же було на початку не більше, ніж у мене тепер", — думалось йому.

І він подався до найближчої гральні, почувавши себе майже так, як колись. Хвилювання, викликане сваркою, потім обід у готелі з коктейлями і добрі сигари запаморочили йому голову, і він став майже давнім Герствудом, можливо, востаннє у своєму житті. Проте це все ж не був цілком колишній Герствуд, це була людина, що змагалася зі своїм роздвоєним сумлінням і гналася за примарою.

Це гральне кубло нічим не відрізнялось від попереднього, хіба що містилось у задній кімнаті трохи кращого бару. Якийсь час Герствуд стежив за грою, потім, зацікавившись, приєднався сам. Як і минулого разу, спершу йому щастило, кілька разів він виграв, і це підбадьорювало його, а кілька разів програв, і це розпалювало його і затягало глибше. Нарешті азарт цілком заволодів ним. Він упивався ризиком і одного разу, не маючи на руках нічого значного, зважився на блеф, щоб зірвати велику суму. Це йому вдалося, і він був у захваті.

Сп'янівши від здобутої перемоги, він вирішив, що щастя на його боці. Ніхто, крім нього, не виграв стільки! Знов у нього була на руках посередня карта, і він знов вирішив відігратися на ній. Але його партнери були люди спостережливі, вони майже читали його думки.

— "У мене три, — подумав один із картярів, — триматимусь до кінця".

І почалось:

— Ставлю ще десять.

— Відповів.

— Ще десять.

— Відповів.

— Знов десять.

— Маєте!

Дійшло до того, що в банку набралось вже сімдесят п'ять Герствудових доларів. Його противник замислився: а що, як у цього чоловіка і справді добра карта?

— Відкрили, — промовив він.

Герствуд відкрив. Його карта була бита. Свідомість того, що він втратив сімдесят п'ять доларів, привела його в розпач.

— Ще раз? — запропонував він похмуро.

— Гаразд, — відповів той.

Дехто з картярів підвівся, їхні місця зайняли інші з числа спостерігачів. Час минав, вибило вже дванадцятку... Герствуд не кидав карт, виграючи і програючи незначні суми. Він стомився і в останній партії програв ще двадцять доларів. Страшна туга стиснула йому серце.

О чверть на другу вийшов він із гральні. Безлюдні, холодні вулиці немов глузували з нього. Повільною ходою простував він на захід, не згадуючи вже про сварку з Керрі. Піднявшись по сходах, він ввійшов до себе, наче нічого не сталося. Його думки були зайняті програшем. Присівши на ліжку, він перелічив гроші. Тепер у нього лишилось тільки сто дев'яносто доларів і жменька дрібняків. Герствуд сховав гроші і почав роздягатись.

"Що це зі мною, справді?" — подумав він.

Уранці Керрі майже не розмовляла з ним, і він відчув, що краще буде, як він знову піде з дому. Він розумів, що скривдив її, але не хотів перший миритись. Його охопила відчай, і день або два він зранку йшов з дому і жив так, як належить джентльменові — як він те розумів, — а це вимагало грошей. Після своїх безумств він почував себе ще гірше і морально, і фізично, не кажучи вже про те, що в його гаманці не стало ще тридцяти доларів. Нарешті він ніби опам'ятався.

— Сьогодні прийдуть по квартирну плату, — байдуже промовила Керрі за три дні, і це було її ранковим привітанням.

— Справді?

— Так, сьогодні друге число, — відповіла Керрі.

Герствуд насупився. Потім у розпачі ввійняв гаманець.

— Як багато доводиться платити за квартиру! — промовив він.

На черзі були останні сто доларів.

РОЗДІЛ XXXVII

Дух пробуджується. Знов у шуканні виходу

Немає рації розповідати, як у свій час дійшло до останніх п'ятдесяти доларів. Герствуд так розпорядився грішми, що семисот доларів вистачило тільки до червня. Ще до того, як пішла остання сотня, він почав натякати, що наближається катастрофа.

— Я просто не розумію, — сказав він якимось, присікавшись до дрібної суми, витраченої на м'ясо, — чом у нас так багато йде на прожиток?

— А по-моєму, ми зовсім небагато витрачаємо, — відповіла Керрі.

— Мої гроші вже виходять, — провадив він, — я просто не уявляю собі, на що вони розійшлися.

— Усі сімсот доларів? — вигукнула Керрі.

— Так, лишилося тільки сто.

У нього був такий розпачливий вигляд, що Керрі злякалась. Вона зрозуміла, що

вона теж весь час лишалася бездіяльною. Власне, вона давно вже почала це відчувати.

— Але, Джордже, чом же ти не шукаєш роботи? — вигукнула вона. — Ти напевне зміг би щось знайти!

— Я шукав, — відповів він. — Не можу ж я примусити людей дати мені роботу.

Вона нерішуче поглянула на нього, потім сказала:

— Що ж ти думаєш далі робити? Сотні доларів не вистачить надовго.

— Не знаю, — відповів він. — Я можу тільки шукати.

Від цих слів Керрі стало страшно. Вона не переставала

тепер з розпачем обмірковувати їхнє становище. Не раз вона згадувала про театр, як про вхід до того царства розкошів, про яке так — палко мріяла. Тепер, як і в Чікаго, Керрі знову вхопилась за цю думку, — це була остання надія. Треба щось робити, якщо Герствуд найближчим часом не знайде роботи. Можливо, їй доведеться знову самій боротися за шматок хліба.

Як же люди потрапляють на сцену? Досвід у Чікаго показав Керрі, що там вона йшла хибним шляхом. Напевне, є люди, які вислухали б, випробували б і дали б їй можливість показати свій хист.

Якось за сніданком, днів через два, Керрі навела розмову на театр, розповівши про приїзд до Америки Сари Бернар. Герствуд теж бачив афіші.

— Як люди потрапляють на сцену, Джордже? — спитала вона, ніби між іншим.

— Не знаю, — відповів він, — мабуть, є спеціальні театральні агенти.

Керрі помалу пила каву, не підводячи очей.

— Люди, які займаються тим, що підшуковують місце, кому треба?

— Мабуть, так, — відповів він.

І раптом він звернув увагу на те, що вона спитала це якось особливо.

— Невже ти ще мрієш стати актрисою? — спитав він.

— Ні,— відповіла вона, — мені просто цікаво знати.

Герствуд був чомусь проти цього наміру, чому — він і сам не знав. Він більше не вірив, що Керрі, яку він мав змогу спостерігати три роки, здатна досягти в цій галузі значних успіхів. Йому здавалось, що вона надто простодушна для цього, надто лагідної вдачі. Людей мистецтва він уявляв собі імпозантнішими. Якщо вона спробує піти на сцену, то потрапить до рук якого-небудь третьорядного антрепренера і стане такою ж, як "усі вони". Герствуд дуже добре знав, що таке "усі вони"! Керрі гарненька, вона влаштується непогано. Але що тоді буде з ним?

— На твоєму місці я б назавжди викинув цю думку з голови. Це значно важче, ніж ти собі уявляєш.

Керрі відчула в його словах зневагу до своїх здібностей.

— А в Чікаго ти казав, що я грала дуже добре, — промовила вона.

— Це правда, — відповів він, бачачи, що його слова викликають заперечення. — Але Чікаго — не Нью-Йорк, різниця величезна.

Керрі нічого не відповіла. Вона образилась.

— Сцена хороша річ, — провадив він, — якщо ти в числі перших, але решті акторів

не можна позаздрити. А пробиватись треба дуже й дуже довго.

— Не знаю... — пробурмотіла Керрі, схвильована цією розмовою.

А в нього блискавкою промайнула думка про те, що з цього могло б вийти. Тепер, коли для нього наближається найстрашніший час, вона влаштується в якийсь дешевенький театр і покине його. Як не дивно, у нього було хибне уявлення про її розумові здібності. Він не розумів того, що людина може бути величною не тільки розумом, але й у своїх почуттях. Він уже нездатний був оглянутись і пригадати аматорський спектакль у залі Евері і свої тодішні переживання. Надто довго жив він з цією жінкою!

— Ну, а я знаю, — не вгавав він. — Я б забув і думати про це на твоєму місці. Це не професія для жінки.

— У всякому разі, це краще, ніж голодувати, — сказала Керрі. — Коли не хочеш, щоб я йшла на сцену, чом ти сам не йдеш працювати?

На це в нього не знайшлося готової відповіді. Але він уже звик до таких нагадувань.

— Ет, облиш, — відповів він.

Після цієї розмови Керрі все ж вирішила спробувати щастя потай від Герствуда. Нехай говорить, що хоче. Вона не дасть довести себе до злиднів або до чогось іще гіршого. Вона може виступати на сцені. Треба знайти будь-яке місце, а потім можна буде пробитись. Що він тоді скаже? Керрі вже уявляла себе в якій-небудь гарній виставі на Бродвеї, уявляла, як вона щовечора входить у свою артистичну прибиральню і гримується. А потім, об одинадцятій, вона виходитиме і бачитиме довгі ряди екіпажів біля театру. Зрештою, не має значення, чи стане вона знаменитою, чи ні. Аби потрапити на сцену, заробляти досить, одягатись на свій смак, мати вільні гроші, робити що хочеш, бувати де хочеш — як це було б чудово! Весь день вона малювала собі картини цього прекрасного життя, що так контрастували з похмурістю, яка панувала навколо Герствуда.

Як не дивно, цей задум незабаром заволодів і уявою Герствуда. Бачачи, як тануть останні гроші, він розумів, що скоро потребуватиме підтримки. Керрі слід би допомогти йому трохи, поки він знайде роботу.

Одного разу він повернувся додому, зайнятий цією думкою.

— Я сьогодні зустрів Джона Дрейка, — сказав він Керрі. — Він збирається відкрити тут восени готель і запевняє, що в нього знайдеться для мене посада.

— А хто це такий? — спитала Керрі.

— Це власник готелю "Гренд-Пасіфік" у Чікаго.

— Он як! — промовила Керрі.

— Він платив би мені щонайменше тисячу чотириста на рік.

— Ну, це було б просто чудово! — вигукнула Керрі.

— Тільки б протриматися ще це літо, — додав він. — А тоді, я думаю, все було б гаразд. Я знов налагодив взаємини де з ким із давніх знайомих.

Керрі довірливо прийняла цю вигадку за чисту монету. Вона щиро бажала, щоб він якось протримався це літо. У нього був такий безнадійний вигляд!

— Скільки в тебе ще залишилося грошей?

— Всього п'ятдесят доларів.

— О боже! — вигукнула вона. — Що ж це буде? А через двадцять днів знов треба платити за квартиру.

Герствуд схилив голову на руки і втупив погляд у підлогу.

— А може, тобі й справді пошукати місця десь у театрі? — спитав він обережно.

— Так, справді, — погодилась Керрі, зрадивши, що її ідея знаходить підтримку.

— Що ж до мене, то я візьмусь за будь-яку роботу, яку тільки знайду, — додав він, бачачи, що вона аж засяяла від його слів. — Напевне, щось знайдеться.

І ось одного ранку, після того як Герствуд пішов з дому, Керрі прибрала в квартирі, причепурилась, наскільки дозволяв її гардероб, і вирушила на Бродвей. Вона була ще погано обізнана з цією артерією міста. Для неї це був центр величі і могутності. Там містяться і театри — отже, і театральні агентства повинні теж бути десь поблизу.

Вона вирішила зайти до театру "Медісон-Сквер" і спитати, як їй знайти театральних агентів. Це був, на її думку, найпевніший шлях. Дійшовши до театру, вона так і зробила — звернулася з запитанням до касира.

— Що таке? — опитав він, визираючи з свого віконця. — Театральні агенти? Не можу вам сказати! Але ви знайдете їхні адреси в "Театральному світі". Вони всі там друкують свої оголошення.

— А що це таке — газета?

— Авжеж, — відповів касир, дивуючись, як можна цього не знати. — Ви можете її купити в кожному кіоску, — додав він дуже ввічливо, помітивши, що розмовляє з гарненькою жінкою.

Керрі одразу ж купила "Театральний світ" і спробувала відшукати адреси агентів тут-таки, коло газетного кіоска, але виявилось, що це не так легко. Тринадцята вулиця була не близько, але вона повернулась додому з дорогоцінною газетою, дуже шкодуючи, що доводиться марно гаяти час.

Герствуд був уже дома і сидів на своєму звичайному місці.

— Де ти була? — спитав він.

— Я пробувала розшукати театральних агентів.

Він спочатку не наважився розпитувати її про наслідки розшуків. Але його увагу привернула газета, яку вона переглядала.

— Що це в тебе? — спитав він.

— "Театральний світ". Мені сказали, що тут я знайду адреси агентів.

— І ти ходила аж на Бродвей, щоб про це дізнатися? Це і я міг би тобі сказати.

— Чом же ти не сказав? — промовила Керрі, не відриваючи очей від газети.

— Ти мене не питала, — відповів він.

Погляд Керрі блукав по довжелезних стовпцях оголошень. Її обурило байдужість цього чоловіка. Усе, що він робить, тільки збільшує її труднощі. Їй стало шкода себе самої, і сльози затремтіли на її віях. Герствуд помітив, що вона нервується.

— Дай, я подивлюсь, — сказав він.

Вона вийшла у вітальню, щоб трохи заспокоїтись, поки він шукатиме. Повернувшись, вона побачила у нього в руці олівець. Він щось записував на старому конверті.

— Ось три адреси, — мовив він.

Керрі взяла конверт і прочитала адреси трьох осіб: першою була місіс Бермудес, далі йшли Маркус Дженкс і Персі Вейл. Вона на мить задумалась і одразу ж попрямувала до дверей.

— Я пішла, — сказала вона, не оглядаючись.

Герствуд дивився їй услід, і йому було трохи соромно. Це були проблиски чоловічої гордості, яка швидко танула. Він ще трохи посидів і враз устав і одяг капелюх.

— Піду пройдуся, — пробурмотів він собі під ніс і побрів безцільно, почувуючи просто потребу рухатись.

Керрі побувала спочатку у місіс Бермудес — її адреса була найближча. Контора містилась у старовинному будинку, пристосованому під установи, і складалася з двох кімнат; із першої, вікнами на двір, до другої, темної, вели двері з написом: "Стороннім вхід заборонено".

Коли Керрі ввійшла, в конторі мовчки сиділо кілька чоловіків, які нічогісінько не робили. Вона почекала, чи не зверне хтось на неї увагу. В цей час двері задньої кімнати відчинились, і звідти вийшли дві надзвичайно мужоподібні жінки у вузьких костюмах з білими комірцями й манжетами. За ними виступала огрядна дама років сорока п'яти зі світлим волоссям, проникливими очима і загалом дуже добродушна на вигляд. У всякому разі, вона усміхалась.

— Так не забудьте ж, — промовила одна з мужоподібних жінок.

— Ні, не забуду, — відповіла товстуха. — Заждіть-но, а де ви будете на початку лютого?

— У Піттсбургу, — відповіла та.

— Я напишу вам туди.

— Добре, — відповіла відвідувачка, і обидві вийшли.

Усмішка на обличчі товстухи одразу ж зникла, воно стало сухо діловитим. Вона озирнулась і спинила гострий погляд на Керрі.

— Ну, добродійко, — промовила вона, — чим можу служити?

— Ви місіс Бермудес?

— Так.

— Бачте, — заговорила Керрі, не знаючи, з чого почати, — я б хотіла знати, чи ви влаштовуєте на сцену?

— Так.

— Ви б не могли влаштувати мене?

— Ви вже маєте досвід?

— Дуже невеликий, — промовила Керрі.

— З якою трупкою ви виступали?

— О, ні з якою, — відповіла Керрі.— Це був просто спектакль, влаштований...

— Розумію, — перебила її товстуха. — Ні, саме зараз я нічого не можу вам запропонувати.

Обличчя Керрі витяглось.

— Вам треба набути досвіду в Нью-Йорку, — додала "добродушна" місіс Бермудес, — але на всякий випадок залиште нам свою адресу.

Керрі не рухалася з місця, проводжаючи поглядом товстуху, яка зникла в своєму кабінеті.

— Ваша адреса? — спитала молода дівчина, що сиділа за письмовим столом.

— Місіс Джордж Вілер, — почала Керрі, підходячи ближче.

Дівчина записала докладну адресу і відпустила Керрі.

Майже те ж саме повторилося в конторі містера Дженкса, з тією різницею, що на прощання він сказав:

— Якби ви виступали в якому-небудь з місцевих театрів або мали програму зі своїм ім'ям, я б міг що-небудь для вас придумати.

У третьому місці її спитали:

— Яку саме роботу ви шукаєте?

— Що ви хочете цим сказати? — опитала Керрі.

— Ну, де саме ви б хотіли виступати: в комедії, у водевілі, чи, може, в хорі?

— Я б хотіла одержати роль в якій-небудь п'єсі,— відповіла Керрі.

— Ну, — сказав на це театральний агент, — це вам дещо коштуватиме.

— Скільки? — спитала Керрі.

Така можливість, як це не смішно, не приходила їй у голову.

— Ну, це вже ви самі повинні вирішувати, — відповів той лукаво.

Керрі здивовано глянула на нього. Вона не знала, що далі казати.

— Ви б могли мені дістати роль, якби я заплатила?

— Якщо я цього не зроблю, ви одержуєте свої гроші назад.

— Ах, так! — промовила Керрі.

Агент побачив, що має справу з зовсім недосвідченою людиною, і тому він провадив:

— Вам треба внести принаймні п'ятдесят доларів. Ніхто не буде з вами морочитися за меншу суму.

Керрі почала розуміти.

Дякую, — сказала вона. — Я подумаю.

Вона рушила до дверей, але пригадала щось і спитала ще:

— А скоро ви б могли знайти мені місце?

— Ну, це важко сказати, — відповів агент. — Можливо, за тиждень, а може, й за місяць. У всякому разі, ви одержали б першу підходящу вакансію.

— Розумію— сказала Керрі, злегка усміхнулася з чемності й вийшла.

Агент хвилину подумав, потім промовив сам до себе:

— Просто смішно, як ці жінки прагнуть потрапити на сцену!

Комбінація з п'ятдесятьма доларами примусила Керрі замислитись. "Вони ж можуть взяти гроші і нічого не зробити", — думала вона. У неї були деякі коштовності — каблучка з діамантом, брошка і ще деякі дрібнички. Можливо, їй дали б за них п'ятдесят доларів у ломбарді.

Герствуд встиг уже повернутись. Він не думав, що вона ходитиме так довго.

— Ну, що? — промовив він, не наважуючись спитати навпростець, чи пощастило їй щось знайти.

— Я ще нічого не знайшла, — відповіла Керрі, скидаючи рукавички, — Всі вони вимагають гроші наперед.

— Скільки? — сош'гав Герствуд.

— П'ятдесят доларів.

— Нічого собі!

— Що ж, вони такі, як і всі. На жаль, не можна бути певним, що вони дістануть щось, навіть після того, як їм заплатиш.

— Ну я б не ризикував п'ятдесятьма доларами на таких умовах, — заявив Герствуд так, ніби тримав гроші в руках і мав вирішувати.

— Не знаю, що робити, — промовила Керрі.— Спробую ще побувати в кого-небудь з антрепренерів.

Герствуд байдуже слухав, уже нездатний розуміти весь жах свого становища. Він злегка погойдувався туди й сюди в кріслі і гриз ніготь. Йому здавалось, що все так і повинно бути. Згодом він ще покаже себе.

РОЗДІЛ XXXVIII

У казковім царстві розваг. Невблаганне життя

На другим день Керрі знову вирушила на розшуки і, побувавши в "Казино", переконалась, що знайти місце хористки не легше, ніж будь-яке інше. Гарненькі дівчата, здатні вишикуватись в ряд, не менш численні, ніж чорнороби, здатні орудувати киркою. Керрі переконалась також, що в театрах звертають увагу тільки на зовнішність прохачок. Ні їхня думка про свої здібності, ні ці здібності нікого не цікавили.

— Де я можна бачити містера Грея? — спитала вона похмурого швейцара біля артистичного входу театру "Казино".

— Він зараз зайнятий і нікого не приймає.

— Ви не знаєте, коли я могла б його побачити?

— Він вам призначив прийти сьогодні?

— Ні.

— Тоді вам доведеться звернутись у його приймальню.

— О боже! — вигукнула Керрі.— Де ж його приймальня?

Швейцар сказав.

Керрі розуміла, що зараз не варто туди йти, все одно його там немає. Нічого іншого не лишалось, як тим часом іти шукати в інших місцях.

А в інших місцях повторювалася та сама невесела історія. Містер Дейлі приймав тільки тих, з ким це було заздалегідь умовлено. А Керрі просиділа цілу годину в брудній

приймальні, вирішивши подолати всі перешкоди, — і тільки тоді почула про це від спокійного, байдужого містера Дорні.

— Вам треба написати йому і попросити прийняти вас.

І Керрі пішла ні з чим.

У театрі "Емпайр" вона зустріла цілий рій надзвичайно неуважних і байдужих людей. Там панувала розкіш, вишуканість і неприступність.

У "Ліцеї" вона опинилася в одному з тих невеличких, завішаних килимами й порт'єрами кабінетів десь попід сходами, де одразу відчуваєш величність усіх без винятку осіб, причетних до цього храму мистецтва. Кожен касир, швейцар чи помічник адміністратора були тут втіленням стриманої величі*, усі вони пишалися своїми посадами.

"Покора — і ще раз покора! Кажи, що тобі потрібно. Кажи швидше, кажи злякано і без тіні самоповаги. І якщо це не дуже нас обтяжить, ми подумаємо, що можна для тебе зробити!"

Ось яка атмосфера панувала в "Ліцеї" та й в усіх інших антрепренерів. Ці дрібні підприємці теж царі у своїх володіннях.

Стомлена поверталась Керрі додому. Усі її старання привели тільки до того, що вона зовсім занепала духом.

Увечері Герствуд вислухав докладну розповідь про її втомні й безплідні шукання.

— Мені так і не вдалося нікого з них побачити! — сказала Керрі. — Я все ходила й ходила і чекала без кінця.

Герствуд мовчав і тільки дивився на неї.

— Очевидно, без друзів нікуди не проб'єшся, — зовсім безпорадно додала вона.

Герствуд розумів, що справа нелегка, проте це зовсім не здавалося йому таким страшним. Керрі просто втомлена й засмучена, але це нічого, тепер вона може відпочити. Із крісла-гойдалки світ виглядає не таким уже й безнадійним, здається, що найгірше ніколи не настане. Попереду ще є завтрашній день.

Завтрашній день настав, за ним ще один, і ще...

Нарешті Керрі якось пощастило побачити антрепренера театру "Казино".

— Зайдіть у понеділок, — сказав він. — Можливо, у нас стануться якісь зміни.

Це був високий чоловік, вгодований і вичепурений, що дивився на жінок, як на породистих коней. А Керрі була гарненька і граціозна. Вона може придатись, навіть якщо й не має досвіду. Один із власників театру недавно зауважив, що серед хористок щось малувато гарненьких.

До понеділка лишалось ще кілька днів, а перше число вже наближалось. Керрі була стурбована, як ніколи доти.

— А ти й справді шукаєш роботу, коли йдеш із дому? — спитала вона Герствуда якось уранці, знесилившись від прикрих думок.

— Звичайно, шукаю, — відповів він ображеним тоном, хоч його й не дуже схвилювала така принизлива підозра.

— На твоєму місці я б узялася за будь-яку роботу, — сказала вона, — хоч тимчасово.

Адже перше число вже не далеко.

Вона була втіленням розпачу.

Герствуд відклав газети і почав перевдягатись.

"Треба щось пошукати, — думав він. — Треба піти і подивитись, може, якась броварня влаштує мене куди-небудь. Так, якщо трапиться місце буфетника, доведеться, мабуть, погодитись".

Його паломництво і на цей раз не відрізнялось від попередніх. Одна-дві не дуже ввічливі відмови, і вся його відвага зникла.

"Ні до чого це все, — вирішив він. — Час уже вертатись додому".

Тепер, коли гроші вже кінчались, він почав помічати, що навіть кращий його костюм виглядає не блискуче. Це було дуже прикро.

Керрі повернулась значно пізніше.

— Я сьогодні побувала в кількох театрах вар'єте, — сказала вона. — Треба мати готовий репертуар. Без цього вони не приймають.

— А я бачився де з ким із пивоварів, — промовив Герствуд. — Один з них обіцяв влаштувати мене тижнів через два-три.

Бачачи, в якому вона розпачі, він мусив прикриватись хоч брехнею. Млявість захищалась перед енергією.

У понеділок Керрі знову пішла в "Казино".

— Хіба я сказав вам зайти сьогодні? — спитав антрепренер, обводячи поглядом прохачку, що стояла перед ним.

— Ви сказали — "в понеділок", — розгублено відповіла Керрі.

— Маєте який-небудь досвід? — спитав він досить суворо.

Керрі призналася, що ніякого досвіду не має.

Він знову обвів її поглядом, перегортаючи далі якісь папери. Він потай милувався цією гарненькою молодою жінкою із стурбованим обличчям.

— Приходьте в театр завтра вранці, — сказав він.

Серце Керрі мало не вискочило з грудей.

— Добре, — насилу спромоглася вона вимовити.

Вона зрозуміла, що він справді хоче прийняти її, і рушила до дверей.

Невже він дасть їй роботу? О боже милостивий, невже можливе таке щастя?

Гамір великого міста, що долинав крізь розчинені вікна, одразу здався їй приємною музикою.

І ніби у відповідь на її сумніви, остаточно розганяючи їх, різкий голос додав:

— Глядіть же, приходьте вчасно, бо як спізнитесь, то вас не потребуватимуть.

Керрі хутенько вийшла. Тепер її не турбувала Герствудова бездіяльність. У неї є робота! У неї є робота! Ці слова бриніли в її вухах, наче пісня.

Вона була в такому захваті, що їй не терпілося швидше розповісти про свою радість Герствудові. Але поки Керрі дійшла до дому, вона встигла зіставити факти, і їй упала в око дивна річ: їй пощастило знайти роботу за два-три тижні, а він ледарює ось уже скільки місяців.

"Чом же він нічого не знаходить? — просто спитала вона себе. — Якщо мені пощастило, то він і поготів міг би щось знайти. І не так воно тяжко мені було".

Вона забула про свою молодість і вроду. Хіба ж могла вона, в своєму піднесенні, зрозуміти, якою перепорою на шляху людини стає вік?

Такий завжди є голос успіху.

Проте вона все ж не змогла зберегти свою таємницю. Вона намагалася триматись спокійно, байдуже, але прикидання було надто видиме.

— Ну що? — спитав Герствуд, прочитавши в неї на обличчі радість. —

— Я знайшла роботу!

— Справді? — промовив він, зітхаючи з полегкістю.

— Так.

— Що ж це за робота? — спитав він, і його раптом опанувала певність, що тепер і йому попадеться щось добре.

— Хористкою, — відповіла вона.

— Це не в "Казино", як ти розповідала?

— Так, у "Казино", — відповіла Керрі. — Завтра я вже йду на репетицію.

Керрі була така щаслива, що охоче почала розповідати. Герствуд, вислухавши її, спитав:

— А ти вже знаєш, скільки будеш одержувати?

— Ні, я не хотіла питати. Здається, вони платять доларів дванадцять-чотирнадцять на тиждень.

— Так, я теж так думаю, — сказав Герствуд.

Того дня, коли трохи розвіялась їхня тривога, у них був добрий обід. Герствуд вийшов поголитись і повернувся з величезним шматком філе на печеню.

"Ну, завтра і я піду пошукаю", — подумав він і з новою надією підвів очі, завжди тепер втуплені в землю.

На ранок Керрі з'явилася вчасно, і її поставили в кордебалеті з іншими хористками. Перед нею відкрився величезний порожній напівтемний театральний зал, пишно оздоблений; після вчорашньої вистави з нього ще не встигли вивітритися пахощі парфумів і дух розкоші. Її огорнув священний трепет і радість. Вона благословляла цю казку, що стала дійсністю. Так, вона докладе всіх зусиль, щоб бути гідною цього місця! Воно підносить її над масою, рятує від бездіяльності, злиднів і нікчемності. Щоб побачити це видовище, люди приїжджають сюди вичепурені, в каретах. Тут — осереддя блиску й веселощів. І вона, Керрі, — частка цього!

о, якби тільки zostатись тут назавжди, і які щасливі будуть тоді всі дні її життя!

— Як вас звуть? — спитав режисер, що провадив репетицію.

— Маденда, — відповіла вона, миттю пригадавши ім'я, що колись обрав для неї Друе в Чікаго, — Керрі Маденда.

— Так ось, міс Маденда, — промовив режисер, як їй здалося, дуже люб'язно, — станьте ось туди.

Потім він гукнув іншої хористці, яка вже стояла серед інших.

— Міс Кларк, ви будете в парі з міс Маденда!

Міс Кларк виступила наперед, і Керрі побачила, куди їй іти. Репетиція почалась.

Керрі скоро переконалась, що хоч це тренування і нагадувало трохи репетиції, на яких їй довелось побувати в залі Евері, але режисер поводився куди різкіше. Її вразила у свій час вимогливість і зневажливий тон містера Міллеса, але тутешній режисер був не менш вимогливий і на додачу страшенний нечема. Що далі йшла репетиція, то частіш він лютував від усякої дрібниці й гучніше горлав. Було цілком очевидно, що він нітрохи не шанує гідності й скромності всіх цих молодих жінок.

— Кларк! — гукав він, маючи на увазі, звичайно, міс Кларк. — Чом ви збиваєтеся з ноги?

— По чотири праворуч! Праворуч, я кажу праворуч! Господи! Та прочумайтеся ж ви! Праворуч!

Останнє слово він уже не кричав, а дико ревів.

— Мейтленд! Мейтленд! — раптом гукнув він.

Невисока, добре вдягнена дівчина, хвилюючись, виступила вперед. Керрі навіть здригнулася від співчуття і ляку.

— Слухаю, сер — сказала міс Мейтленд.

— Що у вас з вухами?

— Нічого, сер.

— Ви розумієте, що значить "колона, ліворуч"?

— Так, сер.

— То чого ж ви кидаєтесь праворуч? Хочете поламати шик?

— Та я ж збиралась...

— Мене зовсім не цікавить, що ви там збирались! Прочистьте вуха!

Керрі щиро співчувала і тремтіла за себе.

Ще одній хористці довелось вислухати догану.

— Стійте! — зарепетував раптом режисер, піднявши обидві руки, ніби в розпачі й нестямі.

— Елверс! — гаркнув він. — Що в вас там у роті?

— Нічого, — відповіла міс Елверс, а її сусідки ніяково осміхались, мнучись неспокійно.

— То ви що, розмовляєте?

— Ні, сер.

— Ну, то не роззявляйте ж рота! А тепер усі разом, ще раз!

Нарешті дійшов ряд і до Керрі. Біда сталась тому, що вона надто вже старалась виконувати все, що було сказано.

Вона раптом почула, що когось кличуть.

— Мейсон! — гукнув режисер. — Міс Мейсон!

Керрі оглянулась, щоб побачити, кого це кличуть. Дівчина, що стояла позад неї, злегенька підштовхнула її, але вона й ще не здогадалась.

— Ви, ви! — промовив режисер. — Ви що, оглухли?

— Ой! — скрикнула Керрі, вся зашарівшись і від переляку аж отерпнувши.

— Хіба ви не Мейсон? — спитав режисер.

— Ні, сер, — відповіла Керрі. — Мене звуть Маденда.

— Ну гаразд, але скажіть, що це з вашими ногами? Ви що, не вмієте танцювати?

— Умію, сер! — відповіла Керрі, яка опанувала це мистецтво дуже давно.

— То чого ж ви не танцюєте, а тягнете ноги, як мертва? Мені потрібні живі люди!

Щоки в Керрі палали. Губи її ледь тремтіли.

— Слухаю, сер, — промовила вона.

Так він ганяв їх три довгі години, безугавно, раз у раз спалахуючи гнівом. Керрі пішла з репетиції дуже стомлена, але в такому збудженні, що не помічала втоми. Вона поспішала додому, щоб там, як було наказано, далі вправлятися в тих самих рухах. Вона вирішила зробити все, від неї залежне, щоб ні в чому не схибити.

Герствуда вона вдома не застала. Вона подумала, що він, надивовижу, пішов шукати роботи. Ледве перекусивши, Керрі одразу ж почала вправлятися, окрилена надіями на звільнення від грошових турбот.

"І слави дзвін бринів у вухах лунко..."

Герствуд повернувся додому зовсім не в тому бадьорому настрої, в якому він вийшов уранці. І Керрі довелось припинити свої вправи і заходитись коло обіду. Це одразу ж її роздратувало. Хіба мало їй своєї роботи? Невже доведеться і грати в театрі, і хазяйнувати?

"Цього не буде, — вирішила вона. — Тільки-но я почну виступати, йому доведеться обходитись без домашніх ободів".

Після цього щодня виникали якісь нові турботи. Керрі переконалась, що бути хористкою зовсім не так весело. Вона також дізналася, що одержуватиме всього дванадцять доларів на тиждень. Через кілька днів вона вперше побачила всесильну театральну знать — провідних артисток і артистів. Легко було помітити, якими привілеями вони тішились, як рахувалися з ними. Вона ж, Керрі, була ніщо, абсолютне ніщо.

А вдома Герствуд наводив її на невеселі думки. Він явно байдикував, а проте дозволяв собі розпитувати, як посуваються її справи в театрі. І з того, як він щоразу питав про те саме, почувалось, що він збирається жити на її кошти. А її це дратувало тепер, коли в неї передбачався заробіток. Він, очевидно, готувався зазіхнути на її жалюгідні дванадцять доларів!

— Ну, як твої справи? — запобігливо питав він.

— Нічого, все гаразд, — відповідала вона.

— Не дуже важко?

— Думаю, що звикну.

І він знову стромляв очі в газету.

— Я купив трохи смальцю, — додав він якимось, ніби раптом пригадавши. — Може, ти хочеш спекти печиво?

Такий його спокій дивував Керрі. Майбутня незалежність, що вже ввижалася їй,

робила її сміливішою в спостереженнях, і часом у неї виникало бажання висловити йому все, що накипіло на душі. Проте Керрі ще не важилась розмовляти з ним так, як вона колись розмовляла з Друе. Щось було в ньому, що навіювало їй незмінний шанобливий страх перед ним. Здавалось, у ньому ще таїться якась прихована сила.

Одного разу, десь через тиждень після її першої репетиції, те, чого вона боялась, виплило на поверхню.

— Нам доведеться ощадити, — мовив він, поклавши на стіл щойно куплене м'ясо. — Ти, мабуть, одержиш гроші не раніше, як через тиждень.

— Не раніше, — відповіла Керрі, мішаючи щось у каструлі на плиті.

— У мене залишилось тільки тринадцять доларів, крім квартирної плати, — додав він.

"Ну от, — подумала вона, — тепер дійшла черга до моїх грошей".

Вона ту ж мить пригадала, що збиралась дещо купити для себе. Їй так не вистачає одягу! Старий капелюшок має просто жахливий вигляд.

"Хіба ж моїх дванадцяти доларів вистачить на все, ще й на квартиру? — подумала Керрі, — Що ж я сама вдію? Чом він не візьметься за якусь роботу?"

Настала нарешті перша вистава. Керрі навіть не запропонувала Герствудові піти подивитись, а йому це і на думку не спало. Справді, то була б тільки зайва витрата. У Керрі ж така маленька роль.

В газетах уже з'явилися оголошення, по місту було розклеєно афіші з іменами примадонни й багатьох інших артистів. Керрі була ніщо.

Як колись у Чікаго, її охопив жах перед сценою, коли настав час першого виходу кордебалету. Проте згодом вона заспокоїлась. Її роль була така незначна, така прикро нікчемна, що їй нічого було боятись. Вона почувала себе зовсім непомітною. Чи не однаково, як вона триматиметься? Добре хоч те, що їй не доводиться виходити в трико. Дванадцять дівчат мали виходити в гарненьких золотавих спідничках, на дюйм вище колін, і Керрі потрапила в цю групу.

То стоячи, то походжаючи по сцені, зрідка приєднуючи свій голос до загального хору, Керрі мала змогу спостерігати публіку і бачила, що прем'єра йде з великим успіхом. Оплески довго не вщухали, але Керрі не могла не помітити, що деякі з визнаних артисток грають не блискуче.

"Я могла б заграти краще", — у думці відзначила вона в кількох місцях.

І треба віддати їй належне — вона мала рацію.

Коли спектакль закінчився, Керрі швидко переодяглась. Дехто з хористок дістали нагінку від режисера, але їй він нічого не сказав, і вона вирішила, що впоралась зі своєю роллю задовільно. Їй хотілося швидше піти, бо вона майже нікого тут не знала і не могла взяти участі в балачках, що лунали навколо.

На вулиці перед театром стояли екіпажі і чекала юрба вичепурених юнаків. Керрі помітила, що до неї придивляються. Їй досить було моргнути, і в неї був би супутник. Але вона цього не шукала.

Проте один з досвідченіших юнаків зачепив її.

— Невже ви хочете йти додому самі? — звернувся він до неї.

Керрі тільки піддала ходи і вскочила в трамвай на Шостій авеню. Голова її була переповнена новими враженнями, і вона ні про що інше не могла й думати.

— Що чути з броварні? — спитала вона Герствуда в кінці тижня, сподіваючись цим запитанням хоч трохи розворушити його.

— Там ще нічого немає, — відповів він. — А втім, я не втрачаю надії, що з цього щось вийде.

Вона нічого більше не сказала. Її обурювало, що доведеться віддавати свій заробіток, і в той же час вона почувала, що до цього йдеться. А Герствуд, бачачи, що криза наближається, вирішив спритно заграти на її почуттях. Він давно вже переконався, що в неї добра душа, і знав, як довго вона може терпіти. Йому було трошки соромно, але він виправдовувався тим, що, безперечно, скоро щось знайде.

День сплати за квартиру дав йому нагоду до розмови.

— Ну от, — промовив він, відраховуючи належну суму. — Це майже всі мої гроші. Треба мені якнайшвидше знайти якусь роботу.

Керрі скося поглянула на нього, догадуючись, що за цим піде прохання.

— Якби мені ще хоч трошечки протриматись, я, безумовно, щось знайду. Дрейк напевне відкриє свій готель у вересні. і ' і? і I " ', & | * і

— Справді? — спитала Керрі і подумала про те, що до вересня лишається ще цілий місяць.

— Ти б не могла підтримати мене до того часу? — промовив він благально. — Я певен, що тоді все знов буде гаразд.

— Добре, — відповіла Керрі, з сумом відчуваючи, що доля знов утікає від неї.

— Ми зможемо протриматись, якщо будемо ощадливі. Я потім усе тобі поверну.

— О, я рада тобі допомогти, — сказала Керрі, уже докоряючи собі за черствість: адже йому доводиться так покірливо благодити її!

Але бажання витратити свій заробіток на власні потреби все ж змусило її до легкого протесту.

— Чом ти не візьмешся за яку-небудь роботу хоч тимчасово, Джордже? — промовила вона. — Хіба тобі не все одно? Згодом ти б знайшов щось краще.

— Та я б узявся за яку завгодно роботу, — запевнив він із полегкістю і водночас ображений її докором. — Я б погодився землю копати! Мене ж тут ніхто не знає.

— Ну, навіщо ж так! — вигукнула Керрі.

Їй одразу стало шкода його.

— Можна ж знайти щось інше, — додала вона.

— Та вже знайду! — заявив він з рішучим виглядом.

І знов узявся за газету.

РОЗДІЛ XXXIX

Світло й тіні. Шляхи розходяться

Але та Герствудова рішучість мала один лише наслідок: він щодень більше впевнявся, що сьогодні можна ще не починати шукання. Що ж до Керрі, то вона прожила тридцять днів у гірких душевних муках. Вона чимдалі гостріше потребувала

дечого з одягу й чимдалі дужче хотілось їй купити деякі оздоби, а тим часом Керрі бачила: хоч скільки вона працюватиме, їй не пощастить нічого витратити на себе.

Під тиском цих турбот тануло співчуття, яке розбудив у ній Герствуд своїм благанням підтримати його. Тим більше, що Герствуд знову про своє прохання не згадував, а бажання причепуритись не згасало й на хвилику. Їй чимраз нестримніше хотілось задовольнити його, хотілось, щоб Герствуд не заважав їй у цьому.

А Герствуд, коли в нього лишилось останніх десять доларів, подумав, що треба мати хоч якісь кишенькові гроші, щоб не залежати від Керрі в таких дрібницях, як трамвай, гоління і таке інше; і тому, маючи ще цю суму, він заявив, що в нього вже нема нічого.

— У мене вже все, — сказав він Керрі одного разу. — Я заплатив за вугілля сьогодні вранці, і зосталось тільки центів десять-п'ятнадцять.

— У мене в гаманці є трохи грошей.

Герствуд узяв і пішов купувати бляшанку томатів. Керрі заледве відчула, що це початок нового ладу. Він вийняв з гаманця п'ятнадцять центів і купив томати. Так пішло і далі, аж одного разу Керрі раптом згадала, що повернеться додому перед самим обідом.

— У нас уже зовсім немає борошна, — сказала вона. — Тобі доведеться купити сьогодні. І м'яса теж треба взяти. Ти нічого не маєш проти смаженої печінки з салом?

— Не заперечую, — відповів Герствуд.

— Ну, то купи півфунта або три чверті фунта печінки.

— І півфунта буде досить, — поквапився сказати Герствуд.

Керрі розкрила гаманець, вийняла і поклала на стіл півдолара. Він удав, ніби не помічає.

На ці гроші було куплено борошно, яке у всіх крамницях продавалось розважене в мішечках по три з половиною фунта й коштувало тринадцять центів; п'ятнадцять центів було заплачено за півфунта печінки й сала. Куплене і решту грошей — двадцять два центи — Герствуд поклав на кухонний стіл, де Керрі й знайшла все. Її уваги не минуло, що решту повернуто повністю. Їй стало сумно на думку про те, що він,

власне, не хоче від неї нічого, крім їжі. Може, вона несправедлива до нього... Він ще знайде роботу... А вад же в нього ніяких.

Але того ж вечора, коли Керрі входила в театр, її випередила одна з артисток кордебалету у новенькому чепурному костюмі з рябенької шерсті, який дуже сподобався Керрі. На грудях у молодої жінки красувався пучечок фіалок, і настрій у неї, видимо, був якнайкращий. Поминаючи Керрі, вона добродушно всміхнулась їй, показавши білі зуби, і Керрі відповіла їй усмішкою.

"Вона може собі дозволити добре вдягатись, — подумала Керрі. — І я теж могла б, якби мої гроші лишались мені. А в мене немає навіть порядного бантика до блузки".

Вона виставила вперед ногу і задумливо поглянула на свій черевик.

"У суботу неодмінно куплю собі нові черевики, хай буде, що буде!"

Одна з найвродливіших і наймиліших хористок устигла сприязнитися з Керрі, бо ніщо в ній не відстрашувало дівчину. Це була маленька весела Манон, що не дуже

зважала на сувору суспільну мораль, однак була добра й співчутлива до своїх ближніх.

Хоч їм майже не дозволялось розмовляти, хористки все ж мали змогу часом перекинутися словом.

— Правда, жарко сьогодні? — промовила ця дівчина.

Вона була в трико тілесного кольору, з золотим шоломом на голові й блискучим щитом у руках.

— Таки жарко, — відповіла Керрі, зрадівши, що комусь захотілось з нею поговорити.

— Я вже просто спеклася, — вела далі дівчина.

Керрі глянула на її вродливе личко з великими блакитними очима і побачила, що воно всіяне дрібними краплинками поту.

— Мені ще ніколи не доводилось стільки марширувати, як у цій опереті! — додала хористочка.

— А ви вже виступали в інших? — спитала Керрі, дивуючись, що це дівча має досвід.

— Дуже багато! — промовила та. — А ви хіба ні?

— Ні, я вперше виступаю.

— Справді? А мені здавалося, що я вже бачила вас тут, коли ставили "Друга королеви".

— Ні,— відповіла Керрі, хитаючи головою, — тільки не мене.

Розмову перервав грім оркестру і шипіння сліпучого карбідного світла, запаленого за кулісами. Кордебалет кликали на вихід. Нагоди для розмов більше не трапилось, але на другий вечір, коли вони готувалися до виходу на сцену, маленька хористка знову з'явилась біля Керрі.

— Я чула, що наша трупа через місяць вирушає в турне, — повідомила вона.

— Невже? — перепитала Керрі.

— Так. А ви поїдете?

— Не знаю. Якщо мене візьмуть, то, мабуть, поїду.

— О, звичайно, візьмуть. Ну, а я не поїду. Надбавки вони не дадуть, а в дорозі доводиться проживати все до цента. Я ніколи не виїжджаю з Нью-Йорка. Театрів тут вистачає.

— І ви завжди знаходите інше місце?

— Звичайно! У цьому місяці якраз відкривається один новий театр на Бродвеї. Якщо наша трупа і справді поїде, я спробую влаштуватись туди.

Керрі слухала, дедалі більше зацікавлюючись. Виходить, влаштуватись не так уже й важко. Може, і їй вдасться знайти інше місце, якщо ця трупа виїде.

— А платять скрізь однаково? — спитала вона.

— Так, більш-менш однаково. Часом вдається одержувати трохи більше. Тут платять небагато.

— Я одержую дванадцять, — сказала Керрі.

— Та неville? — здивувалася дівчина. — Мені платять п'ятнадцять, а ви ж зайняті

більше, ніж я. Ну, я б на вашому місці цього не стерпіла. Вам просто платять менше, бо ви не знаєте, що це мало. Ви теж повинні одержувати п'ятнадцять.

— Але ж мені не дають! — сказала Керрі.

— Ну, в іншому місці ви одержите більше, якщо захочете! — запевнила дівчина, якій Керрі дуже сподобалась. — У вас добре виходить, і режисер це бачить.

Керрі і справді, сама того не знаючи, приємно вирізнялася з-поміж хористок. В ній не було ні кривляння, ні зарозумілості.

— То ви вважаєте, що в театрі на Бродвеї я могла б одержувати більше?

— Атож! — відповіла дівчина. — Переходьте разом зі мною. Домовлятимусь я сама.

Керрі слухала все це із щирою вдячністю. Їй дуже подобалась ця маленька войовниця рампи. Вона здавалась такою досвідченою і впевненою в собі у своєму сухозлотному шоломі й військовому уборі.

"Якщо я завжди зможу так знаходити роботу, то за майбутнє можна це боятись", — думала Керрі.

І все ж ранками, коли їй доводилось братися до своїх господарських обов'язків і бачити Герствуда, який тільки те й робив, що сидів, наганяючи смуток усім своїм виглядом, Керрі мимоволі нарікала на свою гірку й безпросвітну долю. Правда, Герствуд купував харчі так ощадливо, що на їжу в них виходило дуже мало, а тому вистачило б, мабуть, і на квартиру, зате ні на що інше не лишалось нічого. Керрі все ж купила собі черевики і ще деякі дрібниці, і проблема сплати за квартиру дуже ускладнилась. Приблизно за тиждень до фатального дня Керрі раптом зрозуміла, що грошей їм не вистачить.

— Боюсь, що не буде чим заплатити за квартиру! — вигукнула вона за сніданком, заглянувши у свій гаманець.

— Скільки ж у тебе зосталось? — спитав Герствуд.

— У мене ще є двадцять два долари, але треба ж на них прожити цілий тиждень, а якщо я витрачу на це ті гроші, які одержу в суботу, то нічого не залишиться на той тиждень. Скажи, цей твій знайомий відкриє свій готель у цьому місяці?

— Мабуть, — відповів Герствуд. — Принаймні він так казав. Ти не турбуйся, — додав він трохи згодом. — Може, крамар згодиться почекати. Напевне згодиться. Ми так давно в нього купуємо, що він повірить нам на один-два тижні.

— Ти гадаєш? — спитала вона.

— Я певен.

Герствуд того ж дня зайшов у крамничку по фунт кави і сказав, дивлячись крамареві Еслоджу просто в вічі:

— Якщо ви не заперечуєте, ми будемо розплачуватись завжди в кінці тижня.

— Гаразд, гаразд, містере Вілер, — відповів містер Еслодж. — Чом би й ні?

Герствуд, тактовний і в нужді, не додав більше нічого. Все вийшло дуже просто. Він подивився крізь розчинені двері на вулицю, потім узяв зважену каву і пішов. Так почалася гра людини, яка докотилась до краю.

Плату за квартиру було внесено, і надійшла черга крамаря. Герствуд викрутився,

заплативши із своїх десяти доларів, а в кінці тижня одержав гроші від Керрі. Наступний розрахунок з крамарем він затяг на один день і так незабаром повернув свої десять доларів, а Еслодж відтоді одержував по суботньому рахунку в наступний четвер або п'ятницю.

Усі ці клопоти непокоїли Керрі, їй нестерпно хотілось, щоб сталася нарешті якась зміна. Герствуд нібито не розумів, що вона теж має на щось право. Він розподіляв її заробіток так, щоб вистачило на все, але наче й не думав про те, щоб і самому вносити щось.

"Він мені каже, щоб я не турбувалась! — думала Керрі. — Та якби він сам турбувався хоч трохи, то не сидів би отут, склавши руки і чекаючи від мене допомоги. Він би знайшов хоч яку-небудь роботу. Щоб чоловік за сім місяців не знайшов роботи при бажанні!"

Вигляд Герствуда, який цілими днями не виходив з дому, завжди неохайний, завжди похмурий, примушував Керрі шукати розваги десь в іншому місці. Двічі на тиждень у театрі бували денні вистави, тоді Герствуд мусив обмежуватись холодною закускою, яку він сам собі готував. Інші два дні відбувались репетиції, що починались о десятій і тривали звичайно до першої години дня. Крім того, Керрі почала заходити до двох-трьох хористок, у тому числі й до блакитноокої войовниці в золотому шоломі. Це було приємно і трохи розважало її, допомагаючи забувати похмуру нудьгу власної домівки, де засів чоловік.

Блакитнооку войовницю звали Осборн — Лола Осборн. Вона жила на Дев'ятнадцятій вулиці, недалеко від Четвертої авеню, в тому кварталі, що тепер весь зайнятий конторами. Там у неї була затишна кімнатка, вікнами на низку задніх дворів, де росло багато тінистих дерев.

— Хіба ваша сім'я не в Нью-Йорку живе? — спитала її якось Керрі.

— Так, але я не можу ужитися зі своїми старими. Вони завжди вимагають, щоб я робила те, що їм подобається. А ви теж тутешня?

— Так, — відповіла Керрі.

— Живете з сім'єю?

Керрі посоромилась сказати, що вона одружена. Вона стільки говорила про те, що хотіла б мати більшу платню, так турбувалася своїм майбутнім, що тепер, коли її спитали навпростець, не змогла признатися.

— Ні, я живу у родичів, — відповіла вона.

Міс Осборн вирішила, що Керрі, як і вона сама, може вільно розпоряджатися своїм часом. Вона завжди умовляла Керрі залишитись у неї, піти разом пройтись і таке інше, і Керрі, кінець кінцем, почала спізнюватись на обід. Герствуд помітив це, але його становище не дозволяло йому сваритися з нею. Кілька разів вона приходила так пізно, що ледве встигала нашвидку зготувати яку-небудь страву і вже поспішала до театру.

— У тебе і в другій половині дня теж бувають репетиції? — спитав її якось Герствуд, намагаючись приховати гіркі і прикрі підозри, що його опанували.

— Ні, я тепер підшуюку собі інше місце, — відповіла Керрі.

То була почасти й правда, але більше вимовна. Вона побувала з міс Осборн у режисера, що збирався відкрити нову оперету на Бродвеї, і звідти обидві повернулись до Лоли, де вони сиділи і перед тим з третьої години.

Це Герствудове запитання Керрі сприйняла як замах на свою свободу. Вона ніби не помічала, що весь час була досить вільна у своїх вчинках. Нам завжди найдорожча нова, щойно здобута свобода, і ми оберігаємо її найревніше.

Герствуд добре розумів це все, він був досить спостережливий. Проте в нього ще вистачало порядності не протестувати одверто. У своїй незбагненній апатії він тільки покірливо споглядав, як Керрі поволі йде з його життя; так само покірливо, як пропускав усі можливості стати на ноги. Все ж він не міг утриматись від протесту й причіпок, кволіх, набридливих і марних, від яких прірва між ними тільки ширилася.

Одного разу, саме в той час, антрепренер, дивлячись з-за куліс на яскраво освітлену сцену, де, кордебалет, виблискуючи костюмами, виконував один із своїх номерів, спитав балетмейстера:

— Хто це така, четверта з правого боку, ота, що зараз повертається сюди обличчям, у кінці?

— А, — сказав балетмейстер, — це міс Маденда.

— Вона гарненька. Чом ви не поставите її на чолі цього ряду?

— Добре, можна буде це зробити, — погодився той.

— Неодмінно! Вона куди краща, ніж та, що тепер іде попереду.

— Гаразд, я так і зроблю.

На другий день Керрі покликано так, ніби вона в чомусь схибила.

— Сьогодні ви поведете свій ряд, — сказав балетмейстер.

— Слухаю, сер! — відповіла Керрі.

— Та жвавіше, — додав він. — Нам потрібна жвавість.

Керрі здивувалась цій зміні і подумала, що дівчина, яка досі очолювала колону, мабуть, хвора. Але зараз же, побачивши її в ряду, та ще з незадоволеним обличчям, Керрі догадалась, що це відзнака.

Вона вміла з особливою грацією схилити голівку вбік, а її руки не висіли, мов неживі, навпаки, вони ніби брали участь у танці. На чолі ряду вона проявила себе ще краще.

— Ця дівчина вміє триматись, — сказав антрепренер іншим разом.

Йому навіть захотілось поговорити з нею, і якби не його неухильне правило не заводити нічого з хористками, — він би неодмінно підійшов до неї, відкинувши всяку пиху.

— Поставте її на чолі білої колони! — сказав він балетмейстерові.

Біла колона складалася з двадцятьох дівчат, одягнених у сніжно-білі фланелеві вбрання зі срібною і блакитною облямівкою. Проводирка цієї колони виблискувала тими ж кольорами, але мала ще й срібні еполети та поясок з коротенькою шпагою при боці. Керрі одержала всі ці аксесуари і через кілька днів з'явилась у них на сцені, пишаючись своїми новими лаврами. А найприємніше було те, що платня її зросла з

дванадцяти до вісімнадцяти доларів.

Герствуд про це так і не дізнався.

"Не буду віддавати йому всі гроші! — вирішила Керрі.— Я й так досить плачу. Мені треба стільки придбати з одягу!"

Вона й справді за другий місяць служби в театрі понакупувала собі дуже багато, не дбаючи про наслідки такого марнотратства. Адже наближався день сплати комірнього, та й борги в усіх сусідніх крамницях росли. Але Керрі вирішила надалі більше зважати на себе.

Насамперед вона пішла купувати блузку і зразу побачила, як мало можна придбати за те, що в неї лишається, і як багато можна було б справити обнов, якби їй лишалась ціла її платня. Вона забувала, що якби вона жила сама, їй довелося б платити за помешкання й харчі; навпаки, вона уявляла, що всі свої вісімнадцять доларів до останнього цента вона могла б витратити на одяг і на свої примхи.

Нарешті вона спинила свій вибір на такій блузці, яка поглинула не тільки всю її надбавку, але й дещо від дванадцяти доларів. Вона розуміла, що зайшла надто далеко, але жіноча любов до оздоб узяла гору. На другий день Герствуд сказав:

— Ми винні крамареві за цей тиждень п'ять доларів сорок центів.

— Що ти кажеш? — промовила Керрі, ледь насупившись.

Вона взялася за гаманець, щоб віддати йому гроші.

— У мене всього вісім доларів двадцять центів.

— Ми ще винні за молоко шістдесят центів, — додав Герствуд.

— Так, і ще ж за вугілля не заплачено, — згадала Керрі.

Герствуд не сказав більше нічого. Він бачив обнови, які вона купувала, бачив, що вона починає нехтувати своїм гос

подарськi обов'язки і користується кожною нагодою, щоб зникнути з дому і не повернутися вчасно. Він почував, що все це не скінчиться добром.

А вона раптом промовила:

— Я просто не уявляю, як все тягтиму. Я так мало заробляю.

То був прямий виклик, і Герствудові довелося прийняти його. Він змусив себе лишитись спокійним.

— Я зовсім не хочу від тебе, щоб ти все тягла. Я тільки прошу допомогти мені трохи, доки я не знайду якусь роботу.

— Авжеж, авжеж! — відповіла Керрі.— Я вже не вперше це чую. Але мого заробітку не вистачає на все. Я просто не знаю, що мені робити.

— Але ж я старався знайти роботу! — вигукнув він. — Чого ж ти ще хочеш від мене?

— Мабуть, не дуже ти старався, — не вгавала Керрі.— Я ж ось, бачиш, знайшла.

— Але ж кажу тобі, я робив, що міг, — відповів Герствуд.

Він так розсердився, що насилу стримував гострі слова.

— Можеш не колоти мені очі своїми успіхами, — провадив він. — Все, про що я прошу, це трохи допомогти мені, поки я знайду якусь роботу. Я ще не зовсім пропадаю людина. Я ще стану на власні ноги.

Він намагався говорити спокійно, але в голосі його чулося тремтіння.

Гнів Керрі миттю вщух. Їй стало соромно.

— Ну, гаразд, ось гроші,— промовила вона, висипаючи на стіл все, що було в гаманці.— Тут не вистачить на все. Але якщо вони почекають до суботи, тоді можна буде розплатитись.

— Нащо мені всі,— сумно відповів Герствуд. — Я тільки хочу заплатити крамареві.

Керрі сховала гроші і рано заходилась готувати обід, щоб устигнути подати його вчасно. Після своєї вихватки вона почувала себе трохи ніяково і хотіла якось спокутувати цю прикрість.

Але незабаром до кожного з них повернулися ті самі думки.

"Вона заробляє більше, ніж каже, — думав Герствуд. — Запевняє, ніби одержує тільки дванадцять доларів, але хіба ж на ці гроші можна стільки купити? Та нехай собі! Хай собі робить зі своїми грішми, що хоче. Ось я цими днями знайду собі якесь діло, і тоді нехай іде к бісу!"

Ці думки були нав'язні гнівом, проте вони показували, як могли надалі розвинутисть їхні взаємини.

"Нехай собі! — думала Керрі.— Давно треба було його примусити вийти з дому і взятися за щось. Це несправедливо, щоб я працювала на нього".

В цей час Керрі познайомилася з кількома юнаками, друзями міс Осборн. Це були безтурботні веселуни. Одного разу вони заїхали за міс Осборн серед дня, запрошуючи її покататися. Керрі саме була в неї.

— Їдьмо з нами! — сказала їй Лола.

— Ні, я не можу, — відповіла Керрі.

— Та їдьмо ж! Ну, чим це ти зайнята?

— Мені треба до п'ятої бути вдома, — сказала Керрі.

— Навіщо?

— Та до обіду.

— Вони почастують нас обідом, — запевнила Лола.

— Ах, ні,— не здавалась Керрі,— я не поїду. Не можу я.

— Ну, їдьмо, прошу тебе! Це такі милі хлоп'ята. Ми тебе привеземо вчасно додому, ось побачиш. Тільки покатаємось по Центральному парку.

Керрі хвилинку подумала і нарешті здалася.

— Але пам'ятай, я повинна бути дома о пів на п'яту, — сказала вона.

Та Лола пустила це повз вуха.

Після свого досвіду з Друе і Герствудом Керрі трохи цинічно ставилась до молодиків, особливо до веселих і легковажних. Вона почувала себе старшою за них. Їхні компліменти часом здавались їй наївними. А втім, вона ще була молода душею й тілом, і молодість вабила її.

— О міс Маденда, не турбуйтеся, ми повернемося вчасно! — мовив один з юнаків, уклоняючись їй. — Невже ви гадаєте, що ми посміємо затримати вас?

— Та хто вас знає,— відповіла Керрі, осміхаючись.

І вони поїхали кататись. Керрі придивлялась до елегантної публіки, а молодики розважались веселими балачками і тими слабенькими жартами, що в таких колах вважаються дотепними. Перед очима Керрі парадною процесією тяглись екіпажі, від брами на П'ятдесят дев'ятій вулиці повз Музей мистецтв, до виїзду на розі Сто десятої вулиці і Сьомої авеню. Її знов причарувала виставка розкошів — вишуканих костюмів, багатой зброї, баских коней, одне слово, краса, що панувала тут. Майнув і спогад про прикромі злиднів, але все ж вона забула на якийсь час свої власні турботи, забула й Герствуда. А він чекав її — минула четверта, п'ята, нарешті, шоста. Уже посутеніло, коли він підвівся із свого крісла.

— Виходить, вона й не збирається повертатись додому! — промовив він похмуро.

"Таке життя! — думалось йому. — їй усміхається доля, а я — я тут ні до чого".

Керрі помітила, що спізнюється, тільки о чверть на шосту, коли екіпаж був далеко від дому, на Сьомій авеню, поблизу річки Гарлем.

— Котра година? — спитала вона. — Мені вже час повертатись.

— Чверть на шосту, — відповів її кавалер, глянувши на свій гарний годинник з відкритим циферблатом.

— О боже! — вигукнула Керрі, але враз відкинулась назад і додала, зітхаючи: — Нічого не вдієш, хоч плач, хоч не плач. Однаково вже пізно!

— Та звичайно ж! — промовив юнак, що йому ввижались принадні картини інтимного обіду і такої жвавої розмови, яка могла б привести до нової зустрічі після спектаклю. Керрі йому дуже сподобалась.

— А тепер їдьмо до "Дельмоніко", треба підкріпитись, правда, Оррине?

— Авжеж! — весело погодився Оррін.

Керрі подумала про Герствуда. Досі вона ще ніколи не пропускала обіду без поважної причини.

Вони поїхали назад, і о чверть на сьому сиділи за обіднім столом. Керрі прийшли на пам'ять відвідини ресторану "ІІ Керрі", і цей спогад пробудив невеселі думи. Вона згадала місіс Венс, яка після прийому, влаштованого їй Герствудом, більше не з'явилася, згадала і Еймса.

Думки її зосередились на цьому образі, що залишив глибокий і чистий слід у її душі. Він любив кращі книжки, ніж ті, які вона читала, знався з кращими людьми, ніж їй доводилося зустрічати. Його ідеали знайшли відгук у її серці.

"Яке щастя бути доброю актрисою", — виразно пригадалося їй.

А вона яка актриса?..

— Про що ви замислились, міс Маденда? — спитав її веселий кавалер. — Давайте, я спробую відгадати.

— О ні, і не пробуйте, — відповіла Керрі.

Вона відігнала свої думки і взялася за їжу. їй пощастило трохи забутись і розвеселитись. Однак на пропозицію зустрітись після спектаклю вона заперечливо похитала головою.

— Ні, — сказала вона, — не можу. Я вже раніше умовилась і буду зайнята після

спектаклю.

— О, прошу вас, міс Маденда! — благав юнак.

— Ні,— промовила Керрі.— Не можу. Це дуже мило з вашого боку, але я прошу вас мені вибачити.

Юнак був у розпачі.

— Нічого, не журись, — шепнув йому приятель. — Ми все ж спробуємо навідатись після спектаклю. Може, вона передумає!

РОЗДІЛ XL

Відвертий розбрат. Остання спроба

Але Керрі не захотіла пристати до веселої компанії після спектаклю. Вона поїхала додому, думаючи про те, як вона пояснить свою відсутність. Герствуд уже спав, але прокинувся і розплющив очі, коли вона проходила до себе.

— Це ти? — промовив він.

— Я, — відповіла вона.

На другий день, за сніданком, вона відчула потребу якось виправдатися перед ним.

— Я ніяк не могла вирватись додому вчора перед спектаклем, — сказала вона.

— Ах, Керрі,— відповів він. — Нащо це казати? Мені однаково. Не варто й говорити про це.

— Я ніяк не могла, — повторила Керрі, червоніючи.

Але помітивши вираз його обличчя, на якому ніби було написано: "Я чудово все розумію", — вона вигукнула:

— Ах, тим краще! Мені теж однаково.

З цього дня її байдужість до дому ще зростала. Здавалось, у них раптом зникли всі спільні інтереси і не було про що говорити. Вона примушувала його просити в неї грошей па витрати, а для нього це було нестерпно. Він волів відтягати розплату з різником і пекарем. Він довів свій борг у крамниці Еслоджа до шістнадцяти доларів, зробивши запас найпотрібніших продуктів, щоб потім деякий час мати змогу не купувати нічого. Після цього він почав купувати в іншій крамниці. Те ж саме зробив з різником і ще декуди. Керрі ж він нічого про все це не казав. Він просив у неї стільки, скільки знав напевне, що вона дасть, і помалу заплутався так, що кінець цьому всьому міг бути тільки один.

Так минув вересень.

— Ну що ж, містер Дрейк думає відкривати готель? — запитувала Керрі вже кілька разів.

— Так. Але, мабуть, не раніше жовтня.

Керрі брала огида.

"Що він за людина!" — часто думала вона.

Все більше часу вона віддавала тепер своїм знайомим і майже всі вільні гроші — врешті, не таку вже велику суму— витрачала на убрання. Нарешті стало відомо, що трупа, в якій вона працює, через місяць виїздить у турне.

І тільки тоді, коли на афішах і в газетах уже писалося: "Тільки два тижні до

закінчення спектаклів! Небувалий успіх" і т. д. — Керрі вирішила, що час діяти.

— Я не поїду! — заявила міс Осборн.

Разом з нею Керрі пішла до іншого антрепренера.

— Ви вже маєте якийсь досвід? — спитав він насамперед.

— Граю й тепер у "Казино".

— Он як! — промовив він.

Переговори закінчились ангажементом з платою двадцять доларів на тиждень.

Керрі була в захваті. Вона починала відчувати, що теж має якесь місце в житті. Виходить, здібні люди здобувають визнання.

Зате домашнє життя здавалося їй тепер зовсім нестерпним. Там на неї чекали самі злидні й турботи, або принаймні їй так здавалось, бо її дім був для неї тепер тільки тягарем. Вона намагалася уникати дому, хоч іще ночувала там і віддавала чимало часу і сил на те, щоб підтримувати в квартирі лад. Зате Герствуд засів там міцно. Він сидів і гойдався, гойдався і читав газети, уже нездатний розірвати пута своєї долі. Минув жовтень, а за ним листопад. Герствуд майже не помітив, як настала зима, — він усе сидів і сидів.

Справи Керрі йшли непогано, це видно було з усього. Вона вже одягалась добре, навіть елегантно. Герствуд бачив, як вона приходить, як іде з дому, і часом намагався уявити собі її успіхи. Він їв мало і помітно схуд. Апетит він зовсім втратив. Одяг на ньому був злидений. Розмови про шукання роботи страшенно набридли йому і здавались просто смішними. І він сидів склавши руки і чекав — чого, він і сам не знав.

Але, кінець кінцем, над його головою зібралися хмари. Переслідування кредиторів, байдужість Керрі, непорушна тиша в квартирі, настання зими — все це разом мало призвести до кризи. Почалося з того, що містер Еслодж з'явився власного особою, коли Керрі була вдома.

— Я прийшов одержати за рахунком, — заявив він.

Керрі трохи здивувалась.

— А яка там сума? — спитала вона.

— Шістнадцять доларів, — відповів крамар.

— О, невже так багато? — вигукнула Керрі. — Це так? — спитала вона, обертаючись до Герствуда.

— Так, — промовив він.

— Чом же я нічого не знаю?

У неї був такий вигляд, ніби вона винуватила його в марнотратстві.

— Але ми це все і справді взяли, — відповів він.

Потім підійшов до дверей і лагідно промовив, звертаючись до крамаря:

— Сьогодні я нічого не можу вам заплатити.

— Ну, а коли ж ви зможете? — спитав крамар.

— Не раніше суботи, — відповів Герствуд.

— Отаке! — розсердився крамар. — Гарне діло! Я маю одержати за рахунком. Мені потрібні гроші.

Керрі стояла в глибині кімнати і слухала. Вона була в розпачі. Як це все гидко, як негарно! Герствуд теж дратувався.

— Шкода балакати! — сказав він. — Приходьте у суботу, і я вам щось заплачу.

Крамар пішов.

— Як же ми заплатимо йому? — спитала Керрі, ще під враженням розмірів рахунка.
— У мене на це не вистачить.

— І не треба, — відповів він. — Як нема, то й нема. Доведеться йому ще почекати.

— Я просто не уявляю, як у нас міг набігти такий рахунок, — сказала Керрі.

— Ну що ж, ми все це з'їли, — відповів Герствуд.

— Дивно! — не вгавала Керрі, все ще сповнена сумніву.

— До чого всі ці балачки? — промовив він. — Не сам же я все це з'їв! Ти так говориш, ніби я вкрав у тебе щось.

— У всякому разі, це надто багато, — повторила Керрі. — Це просто неможлива річ, щоб я мусила за все це платити. У мене не вистачить грошей.

— Та годі вже, — відповів Герствуд, сів у крісло і замовк.

Йому стало дуже гірко.

Керрі пішла з дому, а він усе сидів і думав, що треба щось робити.

Саме тоді в газетах почали зв'являтися натяки, що у Брукліні назріває страйк трамвайників. Серед робітників ширилось незадоволення тривалістю робочого дня і платнею. Як і завжди, робітники хтозна й чому обрали зимовий час для того, щоб примусити своїх роботодавців поступитися і полегшити їхнє становище.

Герствуд читав про це і думав: ото буде сум'яття в місті, як трамваї стануть.

Страйк почався днів за два до його суперечки з Керрі. Похмура днина схилилася надвечір, місто оповивала сіра мла, і схоже було, що ось-ось піде сніг, коли газети оголосили, що на всіх лініях трамвайники припинили роботу.

Добре обізнаний з газетними віщуваннями щодо безробіття цієї зими і з повідомленнями про фінансову паніку на ринку, сам не маючи ніякого діла, Герствуд читав про ці події з великою цікавістю. Він звернув увагу на вимоги страйкарів-вагоноводів і кондукторів, які скаржились, що раніше вони одержували по два долари на день, але ось уже більше року адміністрація почала використовувати "маршрутників", і цей порядок зменшив заробітки удвоє і збільшив робочий день з десяти годин до дванадцяти і навіть чотирнадцяти. "Маршрутниками" називались люди, яких ставили на роботу в години напливу пасажирів. За кожну ходку їм платили тільки двадцять п'ять центів. А щойно минали години найбільшого напливу, цих робітників відпускали. Найгірше було те, що ніхто не знав, коли йому дадуть роботу. Проте треба було з'являтися в парк зранку і чекати при всякій погоді, поки тебе потребуватимуть. Пересічно все це чекання давало дві ходки на день, тобто близько трьох годин праці за п'ятдесят центів. Ті години, які доводилось чекати, не бралися до уваги.

Трамвайники скаржились, що ця система чимраз більше поширюється і що недалекий той час, коли з семи тисяч робітників тільки поодинокі одержуватимуть по

два долари на день. Вони вимагали скасування цієї системи, обмеження робочого дня десятима годинами (не рахуючи випадкових неминучих затримок) і плати не менше двох доларів з чвертю. Вони вимагали негайного задоволення всіх цих вимог, але трамвайні компанії їм відмовили.

Герствуд спершу співчував цим людям, визнаючи справедливість їхніх вимог. Навіть більше — він, мабуть, співчував їм до кінця, хоч би як сам чинив далі. Читаючи майже всі новини, він звернув увагу на сенсаційні заголовки великим шрифтом, під якими повідомлення про страйк були надруковані в газеті "Уорлд". Він перечитав усе, включаючи назви семи трамвайних компаній і точну кількість страйкарів.

"Яка дурниця — страйкувати в таку погоду! — міркував він. — А втім, бажаю їм перемогти, якщо це можливо".

На другий день газети приділили страйкові ще більше уваги. "Бруклінці ходять пішки", — повідомляла газета "Уорлд". "Лицарі праці перепинили рух через міст". "Близько семи тисяч чоловік кинули роботу".

Герствуд читав це все і пробував передбачити, чим закінчиться страйк. Віп вельми високо ставив могутність корпорацій.

"Вони не можуть перемогти, — думав він про страйкарів. — У них немає грошей. Поліція ж допомагатиме компаніям, та інакше й бути не може. Населенню потрібні трамваї".

Він не співчував компаніям, але на їхньому боці була сила, право власності та інтереси суспільства.

"Цим хлопцям не виграти!" — вирішив він.

Поміж інших матеріалів він побачив таке оголошення, видане однією з трамвайних компаній:

"Трамвайна лінія Атлантик-авеню:

До загального відома.

З огляду на те, що вагоноводи, кондуктори та інші службовці нашої компанії раптово кинули роботу, усім лояльним робітникам, які страйкують усупереч своєму бажанню, надається можливість повернутись на свої посади, про що вони мають заявити не пізніше середи, 16 січня, до дванадцятої години дня. Цим особам буде надано роботу (з гарантувань ням належної охорони), в порядку надходження заяв і з відповідним розміщенням по маршрутах і посадах. Усі, хто не подасть таких заяв, вважатимуться звільненими, і вакантні місця будуть заміщені новими службовцями в міру наймання їх.

Директор компанії

Бенджамен Нортон"

Потім він прочитав поміж інших оголошень у відділі "Попит праці" таке:

"Потрібно 50 досвідчених вагоноводів, обізнаних із системою Вестінгауза, для водіння тільки деря^авних поштових вагонів у місті Брукліні. Охорона гарантується".

Особливо звертали на себе увагу слова про гарантування безпеки. Він вбачав у них ознаку непохитної могутності компаній.

"Поліція на їхньому боці,— міркував він. — Чого ж можуть добитися страйкарі?"

Усі ці враження ще були свіжі, коли сталася неприємність з крамарем і Керрі... Його й так раз у раз що-небудь дратувало, але це було вже зовсім нестерпно! Ніколи ще доти вона не звинувачувала його в крадіжці чи трохи не в крадіжці. Їй здалось підозріло, як це в них пабіг такий великий рахунок... А він докладав стільки зусиль, щоб витрати не так її обтяжували. Він обдурював різника й пекаря, аби вони не турбували Керрі. Він тепер так мало їсть — майже перестав їсти...

— Прокляття! — вихопилось у нього. — Я ще можу знайти якусь роботу. Зі мною ще не скінчено!

Він вирішив, що тепер уже справді настав час щось робити. Надто принизливо так і далі сидіти після такої образи. Це йому незабаром не знати що доведеться терпіти!

Герствуд підвівся і поглянув у вікно, на вулицю. Там була холоднеча. І коли він так стояв і дивився, у нього помалу зродилася думка — податись у Бруклін.

"Чом би й ні? — підказував йому розум. — Там кожний може дістати роботу. А платня два долари на день".

"А нещасливі випадки? — нашіптував якийсь голос. — Тебе можуть поранити".

"Ну, це навряд! — відповів він на те. — Туди викликано поліцію. Кожного, хто побажає вести вагон, добре захищатимуть".

"Ти ж не вмієш водити вагони", — провадив все той самий голос.

"А я й не підю вагоноводом, — відповів він. — Квитки я зумію видавати!"

"Але ж там потрібні головним чином вагоноводи".

"Я певен, що вони візьмуть кого завгодно".

Кілька годин Герствуд сперечався з цим внутрішнім голосом, перебираючи доводи "за і "проти" і не почуваючи потреби поспішати в такому певному ділі.

Уранці він одяг свій кращий костюм, що тепер виглядав зовсім убого, і зібрався в дорогу. У газетний аркуш він загорнув трохи хліба з м'ясом. Керрі стежила за ним зацікавлено.

— Куди це ти? — спитала вона.

— У Бруклін, — відповів Герствуд.

Бачачи, що вона ще не розуміє, він додав:

— Я думаю, що зможу там стати на роботу.

— Трамваї? — здивувалась Керрі.

— Так, — відповів він.

— А ти не боїшся?

— Чого боятись? Поліція захищає тих, хто працює.

— У газетах писали, що вчора чотирьох чоловік поранено.

— Не можна ж вірити всьому тому, що пишуть у газетах. А трамваї однаково ходитимуть!

У нього був тепер вельми рішучий вигляд, хоч це й була рішучість розпачу, і серце Керрі сповнилось жалю. Щось було в ньому, що раптом нагадало давнього Герствуда — ніби прослідок колишнього розуму, сили й бадьорості. А надворі було хмарно, і вітер

гнав рідкі лапаті сніжинки.

"У таку погоду рушати так далеко!" — подумала Керрі.

Він вийшов з дому перший, і це вже само було знаменного подією. Доплентавшись до рогу Чотирнадцятої вулиці і Шостої авеню, Герствуд сів у трамвай. З газети він знав, що десятки охочих з'являлись до контори Бруклінського міського трамвая, і всіх їх ставили на роботу. Він добрався до Брукліна конкою і поромом, похмурий і мовчазний. Дорога була не близька, бо трамваї не ходили, а день випав холодний. Але він уперто йшов і йшов. У Брукліні виразно відчувалось, що тут страйкують. Це видно було з усього, навіть з того, як люди поводитись на вулиці. На деяких лініях не можна було побачити ні одного вагона. На перехрестях і біля пивниць збиралися купками люди. Повз Герствуда проїхало кілька відкритих вагонів, заставлених дерев'яними табуретками, з написами: "Флетбуш" або "Проспект-парк", "За проїзд— 10 центів". Герствуд помітив також, що обличчя в людей суворі й похмурі. Це була справжня робітнича війна.

Біля контори трамвайної компанії стояли якісь люди, поміж них кілька полісменів. Інші люди — Герствуд вирішив, що це страйкарі,— трималися віддалеки, коло перехрестя; вони стежили. Будиночки довкола були маленькі, дерев'яні, вулиці погано забруковані. Після Нью-Йорка Бруклін справляв убоге, жалюгідне враження.

Герствуд почав пробиратись крізь невеличкий гурт, і люди, що стояли навколо, та полісмени проводжали його очима. Один з полісменів спитав:

— Чого ви шукаєте?

— Я хочу спитати, чи не знайдеться для мене роботи.

— Контора ось тут, нагорі,— відповів синій мундир.

На його обличчі нічого не можна було прочитати, але в глибині душі він співчував страйкарям і ненавидів цього підлого штрейкбрехера. Це не заважало йому водночас пишатися почесною і корисною місією поліції, покликаної підтримувати лад. Про справжню роль поліції в суспільстві йому ніколи не доводилося замислюватись, — його розумові далеко було до таких питань. Ці два почуття змішалися в ньому, врівноважуючи одно одне. Він захищав би цього чоловіка як самого себе, але тільки тому, що так наказано. Якби з нього зняли мундира, він знав би, на чий бік стати.

Герствуд піднявся по запорошених сходах і ввійшов у маленьку, теж запорошену кімнату з бар'єром, за яким стояв довгий стіл і сиділо кілька службовців.

— Що скажете, добродію? — спитав його чоловік середнього віку, зводячи погляд від столу.

— Вам потрібні люди? — промовив Герствуд,

— А ви хто — вагоновод?

— Ні, я не маю ніякого фаху, — відповів Герствуд.

Він не бентежився. Він знав, що люди тут потрібні. Якщо його не візьмуть тут, то візьмуть в іншій компанії. А як поставиться до нього цей службовець, йому було байдуже.

— Ми, звичайно, віддаємо перевагу досвідченим працівникам... — промовив той.

Він замовк. Герствуд байдуже посміхався.

— Але, я гадаю, ви швидко навчитесь, — докінчив службовець. — Ваше прізвище?

— Вілер, — сказав Герствуд.

Службовець написав на маленькій картці наказу.

— Ідіть з цим у парк і віддайте майстрові. Він покаже вам, що робити.

Герствуд спустився по сходах і вийшов на вулицю. Він попростував у вказаному напрямі, а полісмени проводжали його очима.

— Ще одному захотілось спробувати щастя, — сказав полісмен Кілі полісменові Мейсі.

— Я гадаю, що йому добре намнуть боки, — спокійно відповів той.

Вони вже бачили не один страйк на своєму віку.

РОЗДІЛ ХІ

Страйк

У трамвайному парку, куди попав Герствуд, відчувалась велика нестача робочих рук, і розпоряджалося там, власне, тільки троє чоловік. Новачків, охочих працювати, набралось чимало, — все це були якісь підозрілого вигляду люди із зголоднілими обличчями. Видно було, що тільки страшні злидні штовхали їх на такий одчайдушний крок. Хоч вони намагались триматися бадьоро, вигляд у всіх був якийсь винуватий і невпевнений.

Герствуд пройшов у глиб парку і опинився на просторому огороженому дворі, покресленому розгалуженими рейками. Тут ходило кілька вагонів, на яких інструктори навчали новачків. Інші чекали своєї черги біля задніх воріт парку.

Герствуд мовчки стояв, дивився й чекав. Він сковзнув поглядом по своїх товаришах, хоч вони цікавили його не більше, ніж вагони. В цілому гурт справляв не дуже приємне враження. Були там один чи два тонкі й високі, а також кощаві, хворобливо жовті. Всім їм, мабуть, чимало довелось побачити на своєму віку.

Герствуд чув, як хтось промовив;

— Ви читали в газеті, що вони збираються викликати національну гвардію?

— І викличуть, — відповіли йому, — це завжди робиться.

— Ви думаєте, можуть бути якісь неприємності? — спитав ще один, обличчя якого Герствуд не бачив.

— Навряд!

— Отой шотландець, що поїхав останнім вагоном, — озвався інший голос, — розповідав мені, ніби йому влучили у вухо грудкою жужелиці.

Почувся нервовий смішок.

— Одному з тих, хто їздив по лінії до П'ятої авеню, дали перцю, як пишуть у газетах, — промимрив ще хтось. — У нього в вагоні побили всі вікна, а його витягли на вулицю, перш ніж наспіла поліція.

— Так, але сьогодні поліції куди більше, — додав інший.

Герствуд слухав, не вдумуючись у слова. "Ці люди просто налякані", — вирішив він. Усе це схвильоване базікання лиш на те, щоб заспокоїти самих себе. Герствуд дивився,

що робилось на дворі, і чекав.

Двоє інших підійшли дуже близько до нього і стали позаду. Вони були балакучі, і Герствуд почав прислухатися до їхньої розмови.

— Ви трамвайник? — спитав один із них.

— Я? Ні, я досі працював на паперовій фабриці.

— А я мав роботу в Ньюарку до жовтня, — з жалем відповів перший.

Вони заговорили тихше, і далі Герствуд нічого не міг розібрати. Потім їхні голоси знов залунали виразніше.

— Вони не винні, ці хлопці, що їм доводиться страйкувати, — говорив один. — Як на мене, то вони правильно роблять. Але я конче мусив щось знайти.

— Я теж, — відповів другий. — Якби я знайшов яку роботу в Ньюарку, я б нізащо сюди не пішов, на таку халепу!

— Пекельне життя настало! Бідній людині нікуди податися. Можеш здохнути з голоду, просто серед вулиці, і ніхто тобі не допоможе.

— Це ви правду кажете, — погодився другий. — Я втратив роботу, бо фабрика закрилась. Все літо вона працювала, а тоді завалилась крамом, і хазяї закрили її.

Герствуд слухав усе це досить уважно. Він вважав себе все-таки вищим від цих людей, а своє становище в житті — кращим. Ці двоє — темні й прості люди, худоба, яку кожен може гнати, куди і як схоче.

"Бідолахи!" — думав Герствуд, як колись у часи свого добробуту.

— Хто далі? — сказав один з інструкторів.

— Ваша черга, — промовив хтось поруч, доторкуючись до Герствудової руки.

Він підійшов до вагона і заліз на площадку. Інструктор, очевидно, вважав, що ніякі вступи не потрібні.

— Бачите ось ручку? — заговорив він, показуючи на рубильник, прикріплений до стелі вагона. — Вона вмикає й вимикає струм. Якщо вам треба дати задній хід, ви повертаєте її сюди. Якщо вам треба їхати вперед, ви повертаєте її в цей бік. Якщо вам треба вимкнути струм, ви ставите її на середину.

Герствуд з усмішкою слухав ці нескладні пояснення.

— Ось ця ручка регулює швидкість. Ви повертаєте її ось до цього місця, — він показав пальцем, — коли вам потрібна швидкість близько чотирьох миль за годину, до цього — щоб мати вісім миль. Коли вона повернута до кінця, швидкість доходить до чотирнадцяти миль за годину.

Герствуд спокійно стежив. Йому доводилось бачити роботу вагоноводів, і він не мав найменшого сумніву, що, трохи навісправлявшись, впорається незгірш від професіоналів.

Інструктор пояснив ще деякі подробиці, потім сказав:

— Ну от, даємо задній хід.

Герствуд байдуже чекав, поки вагон котився назад через двір.

— Будьте особливо обережні в одному — рушайте з місця помалу. Їдьте деякий час на малій швидкості, перше ніж прискорювати. Більшість робить завжди ту саму помилку: одразу хочуть дати повний хід. Це нікуди не годиться, до того ж і небезпечно.

Від цього дуже спрацьовується мотор. Намагайтесь уникати цього.

— Розумію, — сказав Герствуд.

Він усе чекав і чекав, а інструктор пояснював далі:

— Ну, тепер спробуйте самі, — сказав він нарешті.

Колишній управитель бару взявся за ручку і штовхнув її злегенька, як йому здавалось. Однак вона поверталася значно легше, ніж він сподівався, і тому вагон рвонув уперед з такою силою, що Герствуд відлетів назад і вдарився об двері. Він очманіло випростався, а інструктор загальмував і спинив вагон.

— Треба бути обережнішому, — тільки й сказав він.

Герствуд скоро переконався, що орудувати гальмом і водночас регулювати швидкість зовсім не така проста справа, як він гадав. Раз або двічі він мало не проломив вагоном задню огорожу — його врятувала тільки допомога і порада інструктора. Цей останній виявляв велике терпіння, але ні разу не посміхнувся.

— Звикайте працювати обома руками одночасно, — сказав він, — Для цього треба трохи вправи.

О першій годині Герствуд ще вправлявся, стоячи на площадці вагона, і його починав мучити голод. Пішов сніг, і Герствуд дуже змерз. Йому обридло ганяти вагон вперед і назад по короткій колії.

Нарешті вони під'їхали до тупика, і обидва спустилися з вагона. Герствуд увійшов у парк, сів на приступку якогось вагона і витяг з кишені свій сніданок, загорнутий у газету. Води не було, хліб зачерствів, але він їв зі смаком, ні на що не зважаючи. Герствуд жував свій бутерброд і озирався навколо, думаючи про нудну ж одноманітну науку. Погана робота, просто препогана. І не чим-небудь, а тим, що важка. "Кожному було б важко", — подумав він.

Перекусивши, він знову приєднався до інших і стояв, чекаючи своєї черги.

Передбачалося, що кожен матиме змогу повправлятися цілий день, але найбільше часу доводилось чекати.

Нарешті настав вечір, а з ним — голод і питання, де і як перебути ніч. Уже пів на шосту. Їсти хочеться нестерпно. Додому треба добиратися не менше двох з половиною годин трамваєм і пішки у цій холоднечі. А з'явитись на роботу наказано о сьомій годині ранку, отже, як і доберешся додому, то вставати доведеться вдосвіта. У Герствуда був долар і центів п'ятнадцять грошей, взятих у Керрі: він призначив їх на сплату двотижневого рахунка вугляра, перше ніж надумав іти працювати сюди.

"Напевне, у них тут є десь нічліг, — думав він. — Де, наприклад, ночує отой хлопець з Ньюарка?"

Кінець кінцем, він вирішив розпитатися. Біля воріт, недалеко від Герствуда, мерз, дожидаючи своєї черги, молодий хлопчина. Років двадцяти, не більше, він виглядав зовсім підлітком, довготелесим і худим від злиднів. Якби такого трохи підгодувати, він би відразу покруглішав і запишався.

— Тим, у кого нема ні цента, тут що-небудь дають? — обережно поцікавився Герствуд.

Хлопець обернувся і зміряв його допитливим поглядом.

— Це ви про їжу? — відгукнувся він.

— Так, і про нічліг. Не можу ж я їхати ночувати в Нью-Йорк.

— Спитайте майстра, може, він вас улаштує. Мене ось він улаштував.

— Справді?

— Авжеж. Я йому просто сказав, що нічогосінько не маю. Не їхати ж мені додому! Я живу далеко, в Гобокені.

Герствуд тільки гмукнув: зрозуміло, мовляв.

— У них тут нагорі, очевидячки, є де переночувати. Не знаю, що там таке, мабуть, нора препаскудна. Він мені дав і обідній талон. Далєбі, не жирно годують.

Герствуд похмуро осміхнувся, а хлопець зареготав.

— Добрі смішки! — промовив він потім, марно сподіваючись на підбадьорливу відповідь.

— Авжеж, — тільки й сказав Герствуд.

— Я б, бувши вами, не барився, а зразу пошукав майстра, бо він може піти, — додав юнак.

Герствуд послухався поради.

— Чи не знайдеться тут у вас де перебути ніч? — спитав він. — Якщо доведеться вертатися до Нью-Йорка, то боюся, що я не...

— Тут нагорі є кілька ліжок, — перебив його майстер. — Якщо хочете, можете зайняти одне.

— Дякую, — відповів Герствуд.

Він збирався попросити ще й обідній талон, але ніяк не міг вибрати для цього слушну мить і вирішив цей раз витратитись на обід.

"А завтра вранці попрошу!" — подумав він.

Він попоїв у дешевенькому ресторанчику поблизу. Самотність і холоднеча нагонила на нього сум, і він одразу ж вирушив на розшуки обіцяного нічлігу. За порадою поліції, трамвайна компанія, тільки-но звечоріло, припинила рух вагонів.

Кімната нагорі була, очевидно, призначена для нічної зміни. Крім дев'яти ліжок, там стояли ще дві-три прості дерев'яні табуретки, ящик з-під мила і мала, кругла залізна пічка, в якій горів огонь. Хоч і рано прийшов Герствуд, але хтось його вже випередив і сидів біля пічки, гріючи руки.

Герствуд наблизився і теж простяг змерзлі ДОЛОНІ ДО ВОГню. Невеселе, нужденне оточення гнітило його, але він кріпився, наважившись витерпіти все до кінця і переконуючи себе, що на час можна себе примусити змиритись з усім.

— Холоднеча! — промовив сусіда.

— Так, не тепло.

Довга мовчанка.

— Не дуже гарна ночівля, правда? — знову заговорив чоловік.

— Краще, ніж нічого, — відповів Герствуд.

Знов мовчанка.

— Я, мабуть, лягатиму, — сказав чоловік.

Він устав, підійшов до одного з ліжок і вмовстився на ньому, скинувши тільки черевики, вкрившись простим укрива лом та брудною ватяною ковдрою і скрутившись клубком. Герствуд стежив з огидою, потім відвернувся до пічки і вступив погляд в огонь, силкуючись думати про щось інше. Згодом і він вирішив лягти і, вибравши ліжко, почав роззуватись.

В цей час увійшов юнак, який порадив йому цей нічліг,
і, побачивши Герствуда, вирішив озватися до нього по-товариському.

— Краще, ніж нічого, — промовив він, озираючись.

Герствуд думав, що ці слова стосуються не до нього, що просто юнак сам собі висловлює задоволення, і не відповів. А юнак вирішив, що Герствуд не в гуморі, і почав стиха насвистувати, потім, завваживши, що хтось уже спить, замовк.

Гидуючи брудною постіллю, Герствуд не роздягався і відсунув брудну ковдру чимдалі від обличчя, але, знеможений утомою, скоро почав дрімати, ковдра уже не здавалась гидкою, навпаки, вона приємно зігрівала, і він натяг її до підборіддя й заснув.

Уранці його приємне сновидіння урвав шум — кілька чоловік топтались по холодній, непривітній кімнаті. А йому приснилось, що він у Чікаго, в своєму власному затишному домі. Джессіка збирається кудись іти і говорить про це з ним. Враження від сну було таке яскраве, що, прокинувшись, він не міг опам'ятатися, такий кричущий контраст являла ця кімната. Він підняв голову, і гірка дійсність швидко очутила його.

"Мабуть, треба вставати", — сказав він сам до себе.

Води на цьому поверсі не було. Герствуд узув холодні черевики і встав, розминаючи залякле тіло. Одяг теж холодив, волосся скуйовдилось.

— Прокляття! — пробурмотів він, насуваючи капелюха.

Унизу — нові прикросі. Розшукавши водопровідний кран з жолобом, із якого колись, очевидно, напували коней, Герствуд переконався, що рушника нема, а його носовичок устиг забруднитись. Він обмежився тим, що змочив очі крижаною водою. Потім розшукав майстра.

— Снідали? — спитав той.

— Ні ще, — відповів Герствуд.

— То снідайте швидше; ваш вагон поки що не готовий.

Герствуд завагався.

— Ви не можете мені дати талон до їдальні? — присилював він себе попросити.

— Ось, маєте, — сказав майстер, простягаючи йому талон.

Сніданок був не кращий, ніж учорашня вечеря, — шматочок м'яса і погана кава. Поснідавши, Герствуд вернувся в парк.

— Ідіть сюди, — кивнув йому майстер. — За кілька хвилин можете виводити оцей вагон!

Герствуд зліз на площадку вагона, що стояв у напівтемному парку, і чекав сигналу. Він нервувався і водночас відчував полегкість. Хай хоч що, аби не лишатися в цьому

парку!

Це був четвертий день страйку, і справа починала повертати на зле. Досі страйкарі, за порадою своїх керівників і газет, провадили боротьбу досить мирно. Насильств майже не було. Правда, страйкарі зупиняли вагони, заводили суперечки з водіями. Кількох штрейкбрехерів їм пощастило умовити, і ті кинули роботу; в кількох вагонах повибивали шибки; кілька разів зчинявся галас. І тільки п'яťох чи шістьох вагоноводів було поранено серйозно, але в усіх цих випадках керівники страйку посилались на те, що натовп діяв свавільно.

Проте вимушена бездіяльність і свідомість того, що компанія, підтримувана поліцією, тріумфує, розлютила страйкарів. Вони бачили, що кількість вагонів на колії щодень зростає, а представники компанії не переставали заявляти, що опір страйкарів зламано. Це вкидало робітників у розпач. Вони починали розуміти, що мирні методи призведуть, кінець кінцем, до того, що компанії пустять в обіг усі вагони, а ті, хто протестував, залишаться за бортом. Виходило, що мирні методи тільки допомагають трамвайним компаніям.

І страйкарі раптом загорілись, і цілий тиждень пристрасті буяли, не вгаваючи. Вони нападали на вагони, кидались на штрейкбрехерів, заходили в сутички з полісменами, ламали колії. Залунали постріли, вуличні бої та сутички з розлютованими юрбами почастішали, і місто кишіло національними гвардійцями.

Про цю зміну в настрої робітників Герствуд нічого не знав.

— Виводьте вагон! — гукнув йому майстер, енергійно махнувши рукою.

Новоспечений кондуктор стрибнув на задню площадку і дав два дзвінки — сигнал рушати. Герствуд повернув ручку, і вагон викотився з воріт на вулицю. Там на передню площадку піднялися двоє кремезних полісменів і стали обабіч Герствуда.

Біля воріт трамвайного парку пролунав гонг, кондуктор відповів двома дзвінками, і Герствуд штовхнув ручку,

Обидва полісмени спокійно роззирались навкруги.

— Та й холодно ж сьогодні, — з сильним ірландським акцентом промовив той, що стояв ліворуч.

І взагалі з мене досить учорашнього, — сказав другий. — Не хотів би я мати таку роботу постійно.

Я теж!

Обидва не звертали ніякої уваги на Герствуда, що стояв на крижаному вітрі, в думці проказуючи останні напучування майстра.

— Їдьте весь час швидко, — казав той. — Не спиняйте вагона на вимогу людини, яка не скидається на справжнього пасажира. Ні в якому разі не спиняйтесь там, де побачите натовп.

Полісмени якийсь час їхали мовчки.

Останній, мабуть, проїхав щасливо, — заговорив знов той, що стояв зліва. — Щось його і не видно ніде.

— Хто з ним там поїхав? — спитав другий, маючи на увазі, звичайно, своїх

товаришів, приставлених до вагоновода.

— Шеффен і Раян.

Знов запанувала тиша. Вагон рівно котився вперед. Будинки тут були розкидані на великій відстані один від одного, і Герствуд майже не бачив людей. Загалом становище вдавалось не таким уже й неприємним. Якби не люта холоднеча, то, мабуть, було б і зовсім не погано.

Такий настрій швидко змінився, коли, він побачив попереду заворот, якого не чекав. Герствуд вимкнув струм і щосили наліг на гальмо, але все ж не встиг досить загальмувати вагон на закругленні, і його сильно струснуло. Він хотів щось сказати на виправдання але утримався.

— Глядіть, з цим треба обережніше! — трохи зневажливо промовив полісмен з лівого боку.

— Ваша правда, — засоромлено погодився Герствуд.

На цій колії їх до біса, таких: заворотів, — додав той, що стояв, з, правого боку.

За рогом починалася людніша вулиця. Попереду доказалися двоє-троє перехожих. З воріт вийшов хлопчик з бляшаним бідомом: для молока, і з його уст на адресу Герствуда вперше злетіло прикре назвисько штрейкбрехерів.

— Короста! — заволав він. — Короста!

Герствуд чув, але постарався не звертати уваги. Він знав, що почує це ще не раз, а можливо, й далеко гірші речі.

Трохи далі, на перехресті, стояв чоловік і показував, щоб трамвай зупинився.

— Не звертайте на нього уваги, — сказав один з полісменів. — Він щось лихе має на думці.

Герствуд послухався і, доїхавши до перехрестя, впевнився, що порада була мудра. Щойно чоловік зрозумів, що на нього не зважають, він погрозливо підняв кулак.

— Ах ти ж, боягузе проклятий! — гукнув він.

Кілька чоловік, що стояли тут же, на розі, сипнули навздогін глузливою лайкою.

Герствуд ледь зіщулився. Дійсність виявилась гіршою, ніж він сподівався.

Проїхали ще три-чотири квартали, і попереду замаячила якась купа просто на рейках.

— Еге, вони вже тут попрацювали! — сказав один з полісменів®.

— Доведеться, либонь, погарикатись, — відгукнувся другий.

Герствуд доїхав до самої купи і спинив вагон. Ледве встиг він це зробити, як навколо вже зібрався натовп, що складався з вагоноводів і кондукторів та їхніх друзів і прихильників.

— Сходь з вагона, товаришу, — заговорив хтось примирливо. — Невже ж ти хочеш видерти шматок хліба іншому з рота?

Герствуд зблід і стиснув ручки гальма й контролера, сам не знаючи, що робити.

— Забирайтесь геть! — заревів один з полісменів, перехиляючись над поручнями площадки. — Геть з дороги! Не заважайте людині робити своє діло!

— Послухай, товаришу! — провадив ватажок страйкарів, ніби не помічаючи

полісмена і звертаючись до Герствуда. — Ми всі такі ж трудящі люди, як і ти. Якби ти був справжній вагоновод і з тобою так поводитися, як з нами, ти б не дозволив, щоб хтось прийшов і зайняв твоє місце, правда? І ти б не стерпів, щоб хтось заважав тобі добиватися своїх прав?

— Заткни пельку, кажу, заткни! Геть звідси! — гримнув другий полісмен і, зіскочивши з площадки, кинувся до натовпу і почав відпихати людей.

У ту ж мить його товариш опинився поруч в ним.

— Назад! — ревли обидва. — Геть звідси! Якого дідька вам треба? Забирайтесь!

Натовп загув, ніби маленький рій бджіл.

— Чого штовхаєтесь? — рішуче промовив один із страйк карів. — Я не роблю нічого лихого.

— Геть звідси! — гукав полісмен, розмахуючи кийком. — Дивись, заїду по довбешці! Назад, кажу!

— Якого бісового батька!! — крикнув інший страйкар, пробиваючись наперед, і додав ще кілька крутеньких слів. Лусь! Кийок полісменів упав на його голову. Він закліпав очима, ніби раптом осліп, поточився, рвучко підняв руки вгору і, хитаючись, відступив назад. У відповідь на це чийсь спритний кулак добре врізав полісмена по потилиці.

Полісмен розлютився і кинувся в натовп, оскаженіло періщаючи кийком на всі боки. Його товариш не відставав від нього, підкріплюючи удари добірними прокльонами. Серйозної шкоди ніхто не зазнав — страйкарі спритно ухилялись від ударів. Стоячи на тротуарі, вони сипали глузливою лайкою.

— Де кондуктор? — гукнув один з полісменів і, озирнувшись, побачив, що той, переляканий, стоїть поруч з Герствудом. Герствуд спостерігав усю сцену не так з ляком, як з подивом.

— Чом ви не сходите і не скидаєте цього каміння з колії? — спитав полісмен. — Яка з того користь, що ви там стоїте? Ви що, думаєте тут весь день простояти? Ану, злазьте!

Герствуд, що від хвилювання аж задихався, зіскочив на землю разом з переляканим кондуктором, так, ніби і його кликали.

— Швидше! — підганяв другий полісмен.

Незважаючи на холоднечу, обом полісменам було жарко.

Вони аж кипіли від люті. Герствуд з кондуктором почали відкидати камінь за каменем, зігріваючись роботою.

— Ах ти ж, коросто нікчемна! — гукав натовп. — Боягуз! Захотілось украсти чужу роботу? Обкрадати бідних, злодіяка ти! Нічого, стривай, ми ще до тебе доберемось!

Усе це чулось не від однієї людини. Такі й подібні слова долітали то з одного кінця натовпу, то з другого, супроводжувані лайкою.

— Працюйте, мерзотники! — гукнув чийсь голос. — Робіть своє брудне діло! Через вас, паразитів, бідним людям доводиться гинути!

— Хай вам бог пошле голодну смерть! — вереснула якась стара ірландка, розчиняючи вікно і висовуючись із нього.

— І тобі, і тобі! — додала вона, зустрівшись поглядом з одним із полісменів. — Ах ти ж, душогубе! Вдарив мого сина по голові! Ах ти, кровопивце, нелюде, диявол ти! Ах ти...

Але полісмен удавав, що не чує.

— Іди ти к бісу, стара відьма! — пробурмотів він під ніс, обводячи поглядом страйкарів, що розсипалися в різні боки.

Коли все каміння було скинуто з рейок, Герствуд знову зайняв своє місце на площадці вагона під цілу бурю прокльонів. Обидва полісмени теж стали на свої місця, кондуктор подзвонив, і раптом бабах! дзень! — крізь вікна й двері полетіло каміння. Одна каменюка мало не влучила Герствудові в голову, друга розбила шибку позад нього.

— Рушайте швидше! — загукав один з полісменів і сам схопився за ручку.

Герствуд не забарився, і трамвай зірвався з місця під градом каміння і зливою прокльонів.

— Цей... такий і перетакий заїхав мені в потилицю, — сказав один з полісменів, — але я його добре огрів за це!..

— Та й я, либонь, декому з них залишив знаки на спогад, — промовив другий.

— Я знаю того довготелесого, що обізвав нас такими й сякими, — додав перший. — Я ще йому нагадаю про це!

— Я, тільки-но ми під'їхали, вже знав, що без бійки не обійдеться, — зауважив другий.

Герствуд, украй збуджений і розпалений, невідривно дивився вперед. Що за чудна пригода! Йому доводилось читати про такі речі, але в дійсності все виглядало інакше. В душі він не був боягузом. І те, що він зазнав, викликало якусь тупу рішучість витримати все до кінця. Він зовсім перестав згадувати Нью-Йорк, свій дім. Ця їзда немов поглинала його цілком.

Вони без перешкод доїхали до ділового центру Брукліна. Люди придивлялись до розбитих вікон трамвая, до вагоновода не в формі. Часом чулися вигуки "Короста!" та інша лайка, але ніхто не пробував нападати на вагон. Вони досягли кінцевої зупинки, і один з полісменів по телефону доповів про пригоду.

— Там і нині ціла банда чигає на нас, — говорив він. — Ви б послали кого-небудь очистити це місце.

Повертатись було куди спокійніше. Люди дивились, гукали, часом кидали каміння, але прямих нападів не було. Герствуд зітхнув з полегкістю, побачивши парк.

"Ну що ж, — подумав він, — я, здається, вибрався щасливо".

Вагон завели в парк, і Герствудові дозволили трохи перепочити, але згодом його знов покликали. Цього разу його супроводили інші полісмени. Трохи осмілівши, Герствуд гнав вагон на повний хід по убогих вулицях, не відчуваючи вже такого страху, як передніше. Але він дуже терпів від холоду. День був непогожий, падав рідкий сніг, і налітав крижаний вітер, що від швидкої їзди ставав просто нестерпний. Одяг Герствудів ніяк не пасував до такої роботи. Він тремтів, тупав ногами, бив себе руками до плечах

(йому доводилось бачити, що так роблять водії), але не скаржився.

Новизна і небезпека трохи зменшували жах і огиду; все ж настрої у нього був не з веселих.

"Собаچه життя, — думалось йому. — От до чого докотився!"

Єдине, що додавало Герствуду сили, це спогад про образу, заподіяну йому Керрі. Не так він низько впав, щоб це стерпіти! Він ще здатний до діла і може якийсь час витримати навіть таку роботу, як зараз. Згодом усе владнається. А поки що він збере трохи грошей.

Він поринув у ті думки, саме як якийсь хлопчик кинув у нього грудкою мерзлої землі і влучив у плече. Гострий біль розізлив його дужче, ніж усе того дня.

— Прокляте щеня! — пробурмотів він.

— Поранив? — спитав один полісмен,

— Ні,— відповів Герствуд.

На одному перехресті, де вагон уповільнив рух на завороті, вагоновод-страйкар гукнув до нього з тротуару:

— Будь же людиною, товаришу, зійди з вагона! Подумай, ми ж боремось тільки за шматок хліба, от і все. У всіх у нас сім'ї, їх треба годувати.

Він говорив зовсім мирним тоном.

Герствуд удав, що не чує. Дивлячись просто перед себе, він натиснув на ручку і дав повний хід. Але в голосі цієї людини було щось зворушливе.

Так минув ранок і більша частина дня. Герствуд зробив три ходки. Обід, який йому дали, не підкріпив його, як треба для такої роботи, а холоднеча ставала все дошкульніша. В кожному кінці рейсу він на часинку спиняв вагон, щоб трохи зігрітися, але страждав так, що ледве стримував стогін. Один з робітників парку пожалів його і позичив йому теплу шапку й хутрянні рукавиці, за що Герствуд відчув до нього безмежну вдячність.

Під час другого післяобіднього рейсу Герствуд змушений був спинити вагон десь на півдорозі: натовп, що тут зібрався, виволік і поклав уперек рейок старий телеграфний стовп.

Заберіть це з колії! — крикнули полісмени.

— Аякже! Аякже! — заревів натовп. — Забирайте самі!

Полісмени зіскочили з вагона, і Герствуд хотів піти слідом за ними.

— Лишайтеся на місці,— гукнув один з полісменів, — а то ще хтось завезе ваш вагон.

Посеред гамору Герствуд раптом почув над самим вухом:

— Зійди, товаришу! Будь же людиною! Не годиться йти дроти бідняків, Нехай уже те роблять підприємці!

Він побачив того самого чоловіка, який гукав до нього на перехресті. Як і тоді, Герствуд удав, що не чує.

— Зійди ж, — повторював той зовсім сумирно. — Ти ж не хочеш іти проти бідняків? Краще не встрявай у це зовсім.

Цей трамвайник був, видно, чоловік філософської вдачі, до того ж хитрюга.

Звідкись узявся третій полісмен, що приєднався до своїх товаришів; по телефону викликали ще підкріплення. Герствуд озирався навколо, сповнений рішучості, але й наляканий,

Раптом хтось учепився йому в пальто.

— Геть звідси! — гукнув нападник, смикаючи й намагаючись стягти його через поручні.

— Пустити! — несамовито крикнув Герствуд.

— Ось я тобі покажу, коросто проклята! — загорлав молодий ірландець, стрибаючи на площадку і замахуючись на Герствуда, але той відхилився, і удар влучив у плече, а не в обличчя.

— Забирайся геть! — заревів один полісмен, поспішаючи на допомогу і люто лаючись.

Герствуд трохи отямився; він був блідий і весь тремтів. Справді, це не жарти! Люди не зводили з нього очей і сипали глузливою лайкою. Якось дівчина перекривляла його.

Він уже вагався, але в цей час підкотив поліцейний фургон, і з нього зіскочив загін поліції. Колію хутко очистили.

— Мерщій пускайте вагон! — гукнув полісмен, і Герствуд рушив уперед.

Фінал настав по дорозі назад, коли милі за дві від парку назустріч вагону вийшла велика юрба. Це була дуже вбога околиця, і Герствуд хотів проминути її якомога швидше, але колію знов було загороджено. Він ще за кілька кварталів побачив, як люди щось тягли до рейок.

— Ну от, знов! — вигукнув один полісмен.

— Ну, тепер я їм покажу! — мовив другий, якому урвався терпець. Коли вагон наблизився до того місця, Герствуд відчув, що аж під грудьми замліло. Як і перше, натовп почав гукати, але тепер люди не підходили близько, зате кидали чим попало. Забряжчали шибки, і Герствуд ледве ухилився від каменюки.

Обидва полісмени побігли до натовпу, а той у відповідь кинувся до вагона. Серед людей була одна жінка, майже дівча, з товстим дрючком. Вона люто замахнулася на Герствуда, але він ухилився. Її приклад запалив інших, вони скочили на площадку і стягли Герствуда. Він не встиг навіть охнути, як уже лежав на землі.

— Пустіть мене! — тільки й промовив він, падаючи на бік,

— Ах ти, паразите! — гукнув хтось.

На Герствуда посипались удари й штурхани. Йому здавалось, що він зараз задихнеться. Потім якісь двоє чоловіків схопили його й потягли кудись, і він почав відбиватись від них.

— Годі, годі, — сказав чийсь голос, — Заспокойтесь, все гаразд. Уставайте.

Його відпустили, він отямився і впізнав полісменів. Йому було аж млосно від знесилення. По підборіддю щось текло. Піднявши руку, він помацав, потім глянув і побачив на пальцях щось червоне.

— Вони мене поранили! — безтямно промовив він, шукаючи носовичка.

— Нічого, нічого, — заспокоїв один полісмен. — Це пусте, трохи подряпано.

Тепер Герствуд зовсім отямився і озирнувся навколо. Він стояв посеред маленької крамнички, де полісмени тимчасово залишили його. Витираючи підборіддя, він глянув у вікно і побачив свій вагон і збуджений натовп. Під'їхав поліцейний фургон, за ним ще якийсь.

Герствуд підійшов до вікна і побачив, що це була карета швидкої допомоги. Вона поволі під'їздила задом.

Герствуд стежив, як поліція енергійно відганяла натовп і декого заарештувала.

— Ну, виходьте, коли хочете потрапити на свій вагон, — сказав один полісмен, відчиняючи двері й зазираючи до крамнички.

Герствуд вийшов, почувавши себе досить непевно. Йому було холодно, до того ж він перелякався.

— А кондуктор де? — спитав він.

— У всякому разі не тут, — відповів полісмен.

Герствуд попрямував до вагона і нерішуче зііз на площадку. В цю мить пролунав постріл, і щось ніби вжалило його в плече. Він чув, як полісмен заволав:

— Хто стріляв? Хто стріляв, я питаю?

Обидва полісмени покинули його і побігли до якогось будинку. Герствуд почекав якусь мить і зійшов на землю.

— Чорт забирай! — скрикнув він. — Це вже занадто. Досить з мене!

Потерпаючи, дійшов він до рогу і подався геть бічною вулицею.

— У-ух! — відсапався він.

Не пройшов він і півкварталу, як зустрів якесь мале дівча, що пильно на нього дивилось.

Тікай чимдуж! — гукнула дівчинка.

У сліпучу хуртовину повертався Герствуд додому. Уже смеркало, коли він доплентав до переправи. Безтурботні пасажири катера цікаво поглядали на Герствуда. У нього голова ще йшла обертом, він ніяк не міг зібрати думки. Казкова картина вогнів на річці, що мигтіли в білому вихорі, лишилась непомічена. Зійшовши з катера, він поплентався далі. Ось, нарешті, й дім. Він увійшов. У кімнаті було тепло, але Керрі вже пішла. Вона залишила на столі вечірні газети Герствуд запалив газ і сів. Потім устав, роздягся і оглянув плече. Його трохи подряпало. Він помив руки й обличчя, розчесав волосся. Усе це він робив у похмурій задумі. Попоївши, сів у свою зручну гойдалку і відчув невимовну полегкість.

Він підпер рукою підборіддя і на якийсь час забув навіть про газети.

— Оце-то буча там заварилась! — вимовив він трохи згодом, більш-менш оговтавшись.

Його погляд упав на газети. Він легенько зітхнув і взявся за "Уорлд".

— "Страйк у Брукліні шириться, — прочитав він. — Колотнеча в усіх кінцях міста".

Він зручніше вмовився в гойдалці і заглибився в газету. Опис страйку геть захопив його.

РОЗДІЛ XLII

Весна іде. Порожня оболонка

Навіть ті, хто подумає, що Герствудова бруклінська пригода була взагалі помилкою, розуміють, що невдача що дужче підтяла його. Керрі не знала, що насправді відбулося. Герствуд розповів їй так мало, що у неї склалося враження, ніби він відступив перед якимись дрібницями, перед звичайними грубощами. Просто він не хоче працювати!

Вона виступала тепер у групі східних красунь, яких у другій дії оперети візир виводить напоказ новому володареві, як найдорожчі скарби його гарему. За п'єсою жодній з них не треба було нічого говорити, але одного разу — саме в той вечір, коли Герствуд ночував у трамвайному парку, — перший комік, славний тоді артист, будучи в грайливому настрої, промовив глибоким басом, знявши сміх у залі:

— Ну, а ти хто така?

Цілком випадково якраз Керрі в цю мить з глибоким уклоном схилилася перед ним. Комікові було цілком байдуже, хто тут стоїть, — це могла бути й інша хористка. Він не чекав ніякої відповіді, і за невдалу спробу сміливицю чекала б догана. Але Керрі, вже встигши набути досвіду й упевненості, наважилась відповісти з іще чарівнішим уклоном:

— Я ваша покірна слуга!

У відповіді не було нічого смішного, але щось у тому, як це було сказано, сподобалось публіці, і в залі зареготали ще дужче, бо й справді кумедно виглядав лютий володар, що стовбичив над схиленою в уклоні рабинею. Перший комік, чуючи сміх, теж лишився задоволений.

— А я думав, твоє прізвище Сміт, — відгукнувся він, аби продовжити жарт і залишити за собою останнє слово.

А Керрі не встигла вимовити своїх слів, як уже тремтіла на думку про можливі наслідки такої зухвалості. Усім хористкам було відомо, що вставляння будь-яких власних вигадок заборонене під загрозою штрафу або й гіршої кари, і Керрі боялась подумати, що буде далі.

Проте, коли вона стояла за кулісами, чекаючи нового виходу, славетний комік, виходячи повз неї зі сцени, впізнав її і затримався на мить.

— Можете і надалі відповідати так, — сказав він, помітивши природний розум у її очах. — Але нічого більше не додавайте!

— Дякую, — покірно промовила Керрі.

Коли він відійшов, вона вся тремтіла від хвилювання.

— Ну, вам пощастило, — зауважила одна з хористок. — У нас у всіх німі ролі.

З цим не можна було не погодитись: усі зрозуміли, що вона зробила перший крок до успіху. Керрі поздоровила себе, коли наступного разу її відповідь знову викликала оплески. Вона повернулась додому в захваті, передчуваючи, що це повинно мати якісь добрі наслідки. Та тільки-но вона побачила Герствуда, як веселі думки зникли й натомість озвалось бажання покласти край злигодням.

Другого дня вона почала розпитувати його про Бруклін.

— Вони зараз наважуються пускати вагони тільки з полісменами. До наступного тижня там ніхто не потрібен.

Почався наступний тиждень, але Керрі бачила, що все лишається по-давньому. Герствуд став навіть ще апатичніший. Він спокійно дивився, як вона йде щоранку на репетицію чи ще кудись. Сам він тільки читав і читав. Кілька разів він спіймав себе на тому, що дивиться в газету, а думає про зовсім інше. Вперше це його дуже вразило. Він саме задумався про веселу вечірку в одному клубі, членом якого він був. Він сидів, опустивши очі, і знову чув забуті голоси і дзвін келихів.

— "Ти молодчага, Герствуде!" — каже його приятель Во-кер, А він собі стоїть, елегантний, привітний, і, усміхаючись, слухає схвальні вигуки і прохання розповісти ще якийсь веселий анекдот.

Раптом він підвів очі. У кімнаті панувала така мертва тиша, що Герствуд злякався. До нього долинуло цокання годинника, і він подумав, що, мабуть, задрімав. Але він так рівно тримав перед собою газету, а стаття, яку він читав перед тим, була просто перед очима. Ні, він не міг дрімати. Як дивно!

А втім, коли це сталося вдруге, він уже не дивувався.

Приходили різник, бакалійник, пекар, вугляр, — не ті, що в них він купував тепер, а ті, що в них він уже вичерпав весь кредит. Усіх їх він приймав спочатку дуже ввічливо, спритно вигадуючи всілякі вимовки, а згодом, звикнувши, став поводитись з ними безцеремонно, — то удавав, що нікого немає дома, то просто випроваджував їх за двері.

— Де нема, там нема, — казав він. — Якби я мав гроші, я б з ними розплатився.

Маленька войовниця Лола Осборн, помічаючи успіхи Керрі, стала ніби супутницею майбутнього світила. Розуміючи, що сама вона ніколи не зробить кар'єри, ця маленька кішечка оксамитними лапками інстинктивно вчепилася за Керрі.

— О, ти підеш угору! — повторювала вона захоплено. — У тебе хист!

Керрі була дуже несмілива, але здібностей їй і справді не бракувало. Бачачи, що інші в неї вірять, вона почувала себе зобов'язаною справдити ту віру, і це надавало їй відваги. Життєвий досвід і злидні, яких їй довелося зазнати, стали їй дуже в пригоді. Слова чоловіків уже не могли закрутити їй голови. Вона знала тепер, що чоловіки; можуть з часом мінятися і зраджувати покладені на них надії. Лестощі втратили владу над нею. Тільки людина, вища від неї, і притому доброзичлива, могла б ще заповонити її, але це мусив би бути такий геніальний чоловік, яким вона вважала Еймса.

— Не люблю я акторів з нашої трупи, — сказала вона якось Лолі. — Усі вони такі самозакохані!

— А містер Барклі — хіба ж він не милий? — спитала Лола, якій перепали від того добродія дві-три ласкаві усмішки.

— О, він дуже милий, — відповіла Керрі, — але це людина нещира. У нього все вдаване.

Ось як Лола зробила перший крок до того, щоб міцніше вчепитися за Керрі,

— Ти платиш за помешкання там, де живеш? — спитала вона.

— Аякже, — відповіла Керрі. — А що?

— Я знаю одне місце, де можна найняти чудову кімнату з ванною, до того ж дуже дешево. Вона для мене завелика, а для двох була б якраз. Платити ж усього шість доларів на тиждень за обох.

— Де? — спитала Керрі.

— На Сімнадцятій вулиці.

— Не знаю, справді, чи варто міняти, — промовила Керрі, вже прикидаючи, що виходило б по три долари на кожну з них.

І вона подумала, що якби їй доводилося утримувати тільки себе, у неї залишалося б сімнадцять доларів на тиждень.

Але все лишалося по-давньому до бруклінської пригоди Герствуда, що, як ми знаємо, збіглася з успішною імпровізацією Керрі. Вона почала відчувати, що їй конче треба вирватись на волю. І вона вирішила залишити Герствуда, щоб у такий спосіб примусити його дбати про себе. Проте він почав поводитись якось чудно, і вона побоювалась, що спекатись його буде не так просто. Чого доброго, він ще почне її переслідувати, розшукуватиме в театрі. Керрі не була певна, що він здатний на це, але все ж припускала таке. Поява ж його в театрі була для неї небажана, і ця думка непокоїла її.

Розв'язку прискорила нова подія. Керрі запропонували зайняти місце однієї актриси-інженю, що заявила про своє бажання залишити труп.

— Скільки ти одержуватимеш? — запитала міс Осборн, щойно дізналась про цю приємну новину.

— Я не спитала, — відповіла Керрі.

— А ти дізнайся. Боже мій! Якщо ти не домагатимешся, то ніколи нічого не матимеш. Проси не менше сорока доларів на тиждень.

— Та ні, що це ти! — вигукнула Керрі.

— Неодмінно! — наполягала Лола. — У всякому разі, спробуй.

Керрі, нарешті, піддалася на ці умовляння, але вирішила почекати, і тільки коли режисер сказав їй, яке убрання потрібне для нової ролі, вона запитала:

— А скільки я тепер одержуватиму?

— Тридцять п'ять доларів, — відповів режисер.

Керрі здивувалась і зраділа; вона й не подумала просити сорок. Не тямлячи себе від радості, Керрі мало не задушила в обіймах Лолу, яка, почувши про це, повисла в неї на шиї.

— А все ж таки ти повинна б одержувати більше, — зауважила Лола. — Тобі ж тепер доведеться самій платити за костюми для сцени.

Згадавши про це, Керрі перелякалась. Де ж узяти грошей? У неї не було ніяких заощаджень. А незабаром знов треба платити за квартиру.

"Не платитиму, і край! — вирішила вона, заклопотана своїми витратами. — Ця квартира мені ні до чого. Не віддам своїх грошей. Переїду, і все!"

Як на те, й Лола ще настирливіше повторила своє запрошення.

— Давай жити разом! — благала вона. — У нас була б така гарненька кімнатка, та ще майже за безцінь.

— Та я б з охотою, — щиро призналася Керрі.

— Ну то й добре! — вигукнула Лола. — Нам буде так чудово разом!

Керрі замислилась.

— Я, мабуть, так і зроблю, — промовила вона і додала: — Але ще не зараз.

Скоро той намір ще зміцнів. Треба було негайно замовляти костюми для сцени, день сплати за квартиру теж наближався. Герствуд ставав усе мовчазніший і похмуріший, і в його бездіяльності Керрі знаходила виправдання для себе.

Перед сплатою комірною і в нього виник новий план. Вимоги все численніших кредиторів ставали надто дошкульні, і зволікати з сплатою було дедалі важче. Щомісяця двадцять вісім доларів за квартиру — це забагато.

"Для неї це важко, — думав він. — Ми б могли обійтися дешевшим помешканням".

Ці міркування він виклав якимось за сніданком.

— Тобі не здається, що ми забагато платимо за квартиру? — спитав він.

— Авжеж, забагато, — відповіла вона, ще не розуміючи, куди він хилить.

— По-моєму, ми могли б обійтися меншою квартирою, — провадив він. — Нам не потрібно стільки кімнат.

Якби Герствуд уважніше придивився до Керрі, він помітив би, яка вона стурбована таким свідченням того, що він не збирається розлучатися з нею. А він не бачив нічого надзвичайного в тому, що пропонував їй спуститися ще на один щабель нижче...

— Ах, я не знаю, — промовила вона, одразу насторожуючись.

— Тут поблизу, напевне, можна було б знайти кімнату з кухнею, а цього нам цілком вистачило б.

Все в Керрі повстало проти цього.

"Нізащо! — подумала вона. — А хто ж заплатить за переїзд? І потім — зостатися з ним в одній кімнаті!" Вона вирішила, що треба швидше використати гроші на придбання костюма для сцени, поки не пізно. Свій намір вона здійснила того ж дня. Після цього їй уже не лишалось нічого іншого...

— Лоло, — сказала вона, входячи до подруги, — я згодна перебратись.

— Ну от і чудово! — вигукнула Лола.

— А можна це влаштувати одразу? — спитала Керрі.

— А чого ж!

І вони, пішли оглянути кімнату. У Керрі лишалося ще десять доларів — цього було досить, щоб заплатити за квартиру і прохарчуватись. Надбавка в театрі почне йти тільки через десять днів, отже, чекати їй доведеться сімнадцять днів. Вона внесла половину плати за їхнє нове житло.

— Ну, тепер у мене залишилось рівно стільки, щоб дотягти до кінця тижня, — призналася вона.

— О, в мене є гроші! — відповіла Лола. — Якщо тобі треба, я можу позичити тобі двадцять п'ять доларів.

— Ні, спасибі,— сказала Керрі,— я думаю, що обійдуся.

Вони вирішили, що переїдуть через два дні, у п'ятницю.

Тепер, коли все було влаштовано, серце Керрі раптом стиснулось. Вона почувала себе просто злочинницею. Щодня бачачи Герствуда, вона розуміла, що при всій його непривабливості в ньому є щось зворушливе.

Керрі поглядала на Герствуда того вечора, коли поклала собі остаточно піти від нього, і він уже не вдавався їй таким недотепним і нікчемним. Він просто знедолений, йому не поталанило в житті... Тьмянний погляд, постаріле обличчя, безсилі руки, а у волоссі, здається, проглядає сивина... Не догадуючись про біду, що нависла над ним, він гойдався у кріслі й читав газету, а Керрі все дивилась на нього.

Знаючи, що скоро кінець, вона стала уважніша до нього.

— Сходи, будь ласка, купи банку персикового компоту, — попросила вона і поклала на стіл два долари.

— Гарзд, — відповів він, кидаючи здивований погляд на гроші.

— Може, знайдеш ще добру спаржу, — додала вона, — то візьми. Я її приготую на обід.

Герствуд підвівся, сховав гроші, накинув пальто і взяв ка пелюх. Керрі звернула увагу на те, яке все в нього пошарпане, як він убого виглядає. Це було помітно і раніше, але тепер вразило її особливо гостро. Може, він і справді нічого не міг вдіяти? В Чікаго доля йому усміхалась. Керрі пригадала, який у нього був вигляд у ті далекі дні, коли він чекав її в парку. Який веселий він тоді був! І який чепурний! Чи ж тільки він сам у всьому винен?

Він повернувся і поклав на стіл куплене й решту.

Залиш це в себе, — сказала вона. — Нам ще щось буде потрібне.

Ні,— відповів він із своєрідною гордістю. — Забери ці гроші.

— А я кажу, залиш у себе. — відповіла вона, і їй стало зовсім прикро. — Однаково треба буде ще щось купити.

Це трохи здивувало Герствуда. Адже він не знав, які жалощі пробудив у ній в цю мить. А вона ледве стримувалася, щоб не зрадити себе тремтінням голосу.

Правду кажучи, Керрі поставилася б так до кожного. Пригадуючи іноді свою останню розмову з Друе, вона не переставала шкодувати, що так погано з ним обійшлася. Вона, звичайно, сподівалася, що більше не зустрінеється з ним, але їй і досі було: соромно за: себе. Правда, вона пішла від нього не з власної волі. Навпаки, вона з щирим співчуттям поспішила до нього, коли Герствуд повідомив, що Друе нібито поранено. Керрі почувала, що вийшло жорстоко, але все це так заплуталось! Вона нездатна була дотямити всього і розуміла одне: що Друе ніколи не дізнається про Герствудову роль і бачитиме в її вчинку тільки бездушність. І тому їй було так соромно. Не те, щоб у неї лишались якісь теплі почуття до Друе. Просто їй неприємно, що людина, яка добре ставилася до неї, зазнала через неї прикрості.

Керрі не усвідомлювала, що вона робить, даючи волю таким почуттям. А Герствуда розчулила її дбайливість, і він подумав:

"Керрі все ж таки добра душа".

Того ж дня вона навідалась до міс Осборн. Маленька хористка, наспівуючи, пакувала, своє майно.

— Чом ти теж не переїдши сьогодні? — спитала вона.

— Я ніяк, не можу, — відповіла Керрі.—Я переїду в п'ятницю. Скажи, ти справді можеш позичити мені ті двадцять п'ять доларів, про які казала?

— Ну звичайно, — відповіла Лола, дістаючи гаманець.

— Мені треба ще дещо купити— пояснила Керрі.

— От і чудово, — відповіла хористочка, рада стати їй у пригоді.

Герствуд давно нікуди не виходив далі бакалійної крамнички та газетного кіоска. Йому набридло сидіти весь час у кімнаті, уже два дні він збирався вийти, але холодна, похмура погода спиняла його. У п'ятницю зранку випав чудовий день і повіяло теплом. Це був один з тих днів, які серед зими провіщають весну, нагадуючи, що земля не навіки позбавлена тепла м краси. Сонце лило з блакитного неба золотий потік теплого проміння. Цвірінкання горобців свідчило, що погода чудова. Керрі розчинила вікна, і з вулиці повіяв південний вітерець.

— Як гарно сьогодні надворі! — зауважила вона.

— Справді? — спитав Герствуд.

Поснідавши, він одразу почав переодягатись.

— Ти скоро повернешся? — хвилюючись, спитала Керрі.

— Ні,— відповів він.

Він вийшов з дому і попростував по Сьомій авеню в північному напрямі, наміряючись дійти до річки Гарлем. Колись, ще як шукав служби на броварнях, він помітив там, на річці, кілька суден. Тепер йому захотілося подивитись, як розбудовується цей район міста.

Поминувши П'ятдесят дев'яту вулицю, він подався по західній стороні Сентрал-парку і дійшов до Сімдесят восьмої вулиці. Пригадавши ці місця, він звернув подивитись на численні будови, споруджувані там. Усе помітно змінилось на краще. Величезні пустирища швидко забудовувались. Повернувшись до парку, Герствуд досяг Сто десятої вулиці, тоді знову звернув на Сьому авеню і дійшов до мальовничої річки десь о першій годині дня.

Вона звивалась перед ним, виблискуючи в ясному світлі, між хвилястих берегів, — правий був нижчий, лівий вкривали високі лісисті горби. В повітрі віяло весною, це пробудило в Герствуді відчуття краси, і він постояв тут, заклавши руки за спину, милуючись краєвидом. Потім повернув і пішов понад річкою, знічев'я шукаючи очима бачені колись судна. Була вже четверта, день почав гаснути, повіяло холодом, і Герствуд вирішив, що час вертатись. Він зголоднів і тішився думкою про обід у теплій кімнаті.

О пів на шосту він добрався до своєї квартири. Уже посутеніло. Керрі вдома не було — у вікнах не світилося, а вечірні газети стирчали за ручкою дверей. Герствуд відімкнув своїм ключем і ввійшов. У всіх кімнатах було темно. Він запалив газ і сів,

вирішивши почекати. Навіть якщо Керрі і прийде зараз, обід буде пізній. До шостої години він читав, потім подумав, що треба підкріпитись.

І тоді він помітив, що кімната має якийсь незвичайний вигляд. В чому річ? Герствуд озирнувся, ніби йому чогось бракувало, і побачив конверт біля того місця, де він сидів. Цим було сказано все, більше вже не треба було ніяких пояснень.

Він простяг руку, і дивний дроз пройняв його ще до того, як він узяв конверт. Папір голосно зашелестів в ного руці. В середині записки лежали зелені банкноти.

"Джордже, — прочитав він, бгаючи гроші в кулаці, — я іду від тебе і більше не повернусь. Така квартира забирає надто багато грошей — платити за неї мені несила. Я б рада тобі допомогти, але я не можу працювати за двох, та ще й платити за квартиру. Я заробляю небагато, і ці гроші потрібні мені, щоб одягатись. Залишаю двадцять доларів — усе, що маю в цю мить. З меблями можеш робити, що хочеш. Мені вони не потрібні. Керрі"

Він впустив листа з рук і спокійно озирнувся по кімнаті. Тепер він знав, чого йому бракує, — з каміна зник маленький фігурний годинник, що належав Керрі. Герствуд обійшов одну по одній усі кімнати, засвічуючи скрізь світло. З шифоньєрки зникли всі срібні дрібнички, зі столів — мереживні серветки. Він розчинив гардероб — ні одної сукні, висунув шухляди — нічого з її речей. Валізи Керрі теж не було. Його старий одяг висів у його кімнаті, на тому місці, де він сам повісив. Усе інше теж було на місці.

Він ще раз вернувся до вітальні і кілька хвилин стояв там, втупивши бездумний погляд у підлогу. Тиша ставала нестерпна. Маленька квартира здалась йому раптом жахливою пусткою. Він зовсім забув, що ще не їв і що зараз обідній час. Йому здавалось, що вже пізня ніч.

Зненацька Герствуд помітив, що все тримає гроші в руці. Двадцять доларів, як вона писала. Він пішов назад, лишаючи скрізь засвічене світло і гостро відчуваючи порожнечу навколо.

— Виберуся звідси! — сказав він сам до себе.

І раптом він збагнув, що тепер zostався зовсім самотній.

— Покинула мене! — пробурмотів він, тоді ще раз: — Покинула мене!

Тут було так затишно, тут він пробув стільки днів у теплі й добрі. Тепер від усього цього zostався тільки спогад. Попереду чекало щось холодне і страшне. Він упав у крісло, сперся підборіддям на руку й без думок віддався гіркому почуттю.

Потім його душу наповнив сум утрати і хвиля жалощів до себе самого.

— Не треба було їй іти від мене! промовив він. — Я б ще знайшов якусь роботу.

Він довго сидів нерухомо, потім додав, дуже голосно й виразно:

— Хіба ж я. не силкувався?

Настала північ, а він ще сидів, гойдаючись, утупивши погляд у підлогу.

РОЗДІЛ XLIII

Світ починав лестити. Погляд із темряви

Влаштовуючись у своїй новій, дуже затишній кімнаті, Керрі нт переставала запитувати себе, як сприйме Герствуд її втечу. Вона похапцем розібрала деякі речі і

подалась до театру, чекаючи, що зустріне його біля входу. Але його там не було; тоді її переляк минув і вона почала згадувати Герствуда з теплішим почуттям. Потім, до кінця спектаклю, вона зовсім забула про нього і тільки коли треба було виходити з театру, знову злякано подумала, що, може, він прийшов. Але дні минали, а він не показувався, і помалу побоювання, що, він в'язнутиме до неї, остаточно зникли. Скоро Керрі зовсім позбулась того гнітючого почуття, яке це залишало її там, в їхній квартирі, і тільки випадками згадувала Герствуда.

Просто дивно, як швидко професія поглинає людину. Прислухаючись до балачок Лоли, Керрі скоро обізналася з закулісним життям. Вона вже знала, які газети пишуть про театр, які а них більше уваги приділяють артисткам і так далі. Уважно перечитувала вона все, що писалося не тільки про ту виставу, в якій вона сама грала таку незначну роль, але й про інші трупи. Поступово бажання стати відомою цілком заволоділо нею. Вона мріяла про те, щоб і її прославляли, як інших, і жадібно вивчала хвалебні або критичні відгуки про знаменитостей сцени. Блискучий світ, що її оточував, цілком поглинув Керрі.

Саме в той час газети й журнали почали; приділяти все більше місця портретам театральних красунь — інтерес, що, як відомо, буйно розпалився. Газети, особливо недільні, займали цілі сторінки зображеннями популярних актрис і акторів у віньєтках з написами. Журнали, принаймні два-три найновітніших, теж час від часу друкували портрети вродливих театральних "зірок" і фотографії сцен із різних вистав. Керрі дедалі зацікавленіше стежила за цим. Коли ж, нарешті, надрукують сцену з тієї оперетки, в якій вона грає? Коли ж яка-небудь газета надумається вмістити її фотографію?

У неділю, перед першим своїм виступом у новій ролі, Кер* рі проглядала в газетах театральний відділ, шукаючи якогось хоч маленького допису. Вона була майже певна, що нічого не знайде, але раптом, серед дрібних повідомлень, унизу сторінки, побачила рядки, які прочитала з трепетом у всьому тілі:

"Роль сільської дівчини Катіші в опереті "Дружини Абдули" в театрі "Бродвей", яку досі грала Інес Кер'ю, виконуватиме тепер Керрі Маденда, одна з найздібніших артисток кордебалету",

Керрі була в нестямі з радощів. О, що за розкіш! Нарешті! Перша, довгождана, чарівна згадка в газеті! І її там названо здібною. Вона ледве стрималась, щоб не засміятися вголос. А Лола вже бачила чи ні?

— Тут є згадка про роль, яку я завтра виконуватиму, — сказала Керрі подрузі.

— Та невже? От чудово! — вигукнула Лола, підбігаючи до неї. — Дуже добре, — промовила вона, прочитавши, і додала: — Тепер підуть ще згадки, якщо ти добре зіграєш. Мій портрет одного разу вмістили в "Уорлд".

— Справді? — здивувалась Керрі.

— Так, умістили, — відповіла маленька войовниця. — І не просто, а в рамці.

Керрі засміялася.

— А мого портрета ще ніколи не друкували.

— Нічого, надрукують, — запевнила її Лола. — От побачиш! Ти граєш куди краще,

ніж багато з тих, чиї портрети вміщують.

Керрі була їй дуже вдячна за ці слова. Вона почувала майже ніжність до маленької Лоли за похвалу і підтримку, якої так потребувала, без якої майже не могла обходитись.

Керрі добре виконала свою роль, і в газетах з'явився ще один допис, де говорилося, що вона непогано впоралася з роллю. Керрі лишилась дуже задоволена. Вона раділа, що її починають помічати.

Коли вона вперше одержала свої тридцять п'ять доларів, ця сума здалася їй величезною. Що важить для неї плата за кімнату — три долари? Дрібниця! Вона повернула Лолі борг, і в неї залишилось ще сім доларів, а з тими чотирма, які збереглись від попередньої платні, це становило одинадцять доларів. П'ять вона внесла в рахунок замовлених костюмів. Через тиждень вона була ще багатша: їй треба було внести тільки три долари за квартиру і п'ять за костюми. Решту вона могла витратити на їжу і на що заманеться.

— Я б тобі радила відкладати потроху на літо, — сказала Лола. — У травні, очевидно, сезон закінчиться.

— Я так і збиралась, — відповіла Керрі.

Регулярний прибуток у тридцять п'ять доларів на тиждень після кількох років скрути й нестатків розбещує. Гаманець Керрі скоро вже розпирало від солідних зелених банкнот. їй ні про кого не треба було дбати, і вона почала купувати гарні сукні й оздобу, добре їсти і прикрашати свою кімнату. Друзі знайшлись дуже швидко. Вона познайомилася з кількома молодиками, що належали до почту Лоли, що ж до акторів їх трупи, то вони не потребували офіційного відрекомендування. Один з них захопився нею і кілька разів проводжав її додому.

— Ходімо повечеряємо де-небудь, — запропонував він їй одного разу після вистави.

— Гарзд, — погодилась Керрі.

У ресторані, повному любителів пізніх веселощів, Керрі мимоволі почала в думці критикувати свого супутника. Він їй здавався якимсь штивним і надто самозакоханим. Ні про що інше він не міг говорити, крім матеріального успіху й одягу. Коли вечеря скінчилась, він мило всміхнувся і спитав:

— Ви що ж, збираєтесь іти прямо додому?

— Авжеж, — відповіла Керрі спокійним тоном, даючи знаки, що вона його добре зрозуміла.

"Вона зовсім не така наївна, як здається!" — подумав він, і його захоплення та повага до неї ще зросли.

Як і Лола, Керрі була не від того, щоб повеселитись. Вони часом каталися вдень у колясці, ввечері, після вистави, вечеряли в ресторані, а перед виставою прогулювалися по Бродвею в модних туалетах. Керрі втягалась у вир столичних розваг.

І от нарешті в одному тижневику з'явився її портрет. Керрі про це не попередили, і в неї від радості перехопило дух, коли вона прочитала напис: "Міс Керрі Маденда, одна з улюблениць публіки, в опереті "Дружини Абдули". За порадою Лоли Керрі якось

сфотографувалась у Сароні, і журнал вмістив один з цих портретів.

Вона спочатку хотіла купити кілька примірників журналу, але потім згадала, що в неї, власне кажучи, немає таких знайомих, яким можна було б послати його. В усьому світі, мабуть, тільки Лолу й цікавила її слава.

У столиці люди не дуже товариські. Керрі скоро збагнула, що, маючи трохи грошен, вона ще нічого не досягла. Високий і багатий світ лишався такий же недосяжний, як і досі. Вона розуміла, що люди шукають в її товаристві тільки легких веселощів, не почуваючи до неї щирої й глибокої приязні. Усі дбали тільки про власну насолоду, не турбуючись про інших і про те, які сумні наслідки може це для когось мати. Та її вже навчили й Герствуд, і Друе.

У квітні стало відомо, що сезон у них закінчиться в середині або в кінці травня, — залежно від того, які будуть збори. На літній сезон театр мав виїхати в турне. Керрі не знала, їхати їй чи ні. Міс Осборн, у якої платня була менша, як завжди, стояла за те, щоб шукати іншого ангажементу в Нью-Йорку.

— Я чула, що в "Казино" влітку щось ставитимуть, — заявила вона якось після чергової розвідки. — Спробуймо там улаштуватись.

— Я згодна, — відповіла Керрі.

Вони побували в "Казино", і їм запропонували навідатись шістнадцятого травня. А тим часом їхня трупа закінчувала вистави п'ятого.

— Хто бажає їхати з трупою в літнє турне, повинен підписати контракт на цьому тижні, — заявив директор.

— Не підписуй, — умовляла Лола. — Я б, тобою будши, не поїхала.

— Ну, а коли нічого іншого не знайду?

— Як знаєш. Я не поїду, — відповіла маленька Лола, яка завжди могла розраховувати на своїх кавалерів. — Я одного разу поїхала і до повороту в мене не лишилось ні цента.

Керрі замислилась. Вона ще ніколи не їздила в турне.

— Яюсь перебудемо літо, — додала Лола. — Я принаймні завжди влаштовуюсь.

І Керрі не підписала контракт.

Антрепренер, який збирався давати літні вистави в "Казино", ніколи не чув про Керрі, але згадки в газетах, портрет у журналі й афіші з її ім'ям справили на нього певне враження. Він дав їй німу роль з платнею в тридцять доларів на тиждень.

— А що я казала? — тріумфувала Лола. — З Нью-Йорка не можна виїжджати! Тільки-но поїдеш, про тебе одразу забудуть.

Керрі була гарненька, і тому її фотографія попала в число тих, які прикрашали анонс про наступну виставу, вміщений в одній з недільних газет. Її портрет навіть оздобили віньєткою з написом. Керрі була в захваті. Але адміністрація театру вділяла їй не дуже багато уваги, так, немов нічого цього й не було. До того ж і роль у неї була надто непомітна. Маленька мовчазна квакерка, вона мала тільки стояти серед інших у кількох епізодах. Автор музичної сатири вважав, що добра артистка могла б зробити з цієї ролі дуже багато, але побачивши, що її віддали Керрі, він заявив, що цю роль

можна було б викреслити зовсім.

— Та не брикай, ти, старий буркотуне, — сказав йому режисер. — Якщо в перший тиждень нічого путнього не вийде, тоді й викинемо.

Керрі не знала про такі втішні для неї наміри. Вона похмуро виконувала свою роль, почувавши, що її, по суті, забули. На генеральній репетиції вона була просто в розпачі.

— Справді, непогано, — згодився автор, коли режисер звернув його увагу на те, яке кумедне враження справляв похмурість Керрі.— Скажіть їй, нехай насупиться ще дужче, коли Спаркс танцюватиме.

Керрі й сама не помітила, що в неї на перенісці зібралися дрібні зморшки, а губи химерно надулись.

— Насуптесь ще трошки, міс Маденда, — промовив режисер.

Керрі одразу почала всміхатись, сприйнявши це за догану.

— Та ні, навпаки, насуптесь, — сказав він. — Нахмурте брови, як допіру!

Керрі здивовано глянула на нього.

— Я вам серйозно кажу, — провадив він. — Насуптесь якомога дужче, коли Спаркс танцюватиме. Я хочу подивитись, як це виглядатиме.

Це було дуже легко виконати. Керрі люто насупилась. Це вийшло так кумедно й несподівано, що навіть режисер розвеселився.

— Дуже добре! — промовив він. — Якщо вона так триматиметься весь час, я думаю, що глядачам це сподобається.

Він підійшов до Керрі і додав:

— Постарайтесь супитись весь час, не перестаючи. Суптеся щосили. Надавайте своєму обличчю лютого виразу. Тоді ви викликатимете сміх.

У день прем'єри Керрі знов подумала, що в її ролі немає нічого цікавого. Весела публіка, змагаючи від спеки, здавалось, зовсім не помічала її під час першої дії. Керрі супилась, супилась, але це було ні до чого. Очі всіх були прикуті до провідних акторів.

У другій дії глядачі, знудившись довгим діалогом, почали обводити очима сцену і помітили Керрі. Вона стояла в своєму сірому убранні, гарненька, скромна, і похмуро супилась. Спочатку всім здалося, що це природне роздратування, а зовсім не гра, розрахована на сміх. Але вона й далі супилась, кидаючи погляд то на одну, то на другу з головних дійових осіб, і публіка почала всміхатись. Поважні добродії у передніх рядах дійшли висновку, що ця артисточка ласий шматочок. Вони б не відмовились розігнати її похмурість поцілунками. Усі чоловіки захоплено дивились на неї. Вона просто незрівнянна!

Нарешті перший комік, що співав у центрі сцени, почув хихотіння в такому місці своєї арії, де воно було зовсім недоречне. Хихотіння повторилося знов і знов. А коли він скінчив, то замість гучних оплесків почув досить стримані. В чому річ? Він догадувався, що мусить бути якась причина.

І раптом, сходячи зі сцени, він звернув увагу на Керрі. Вона лишалась на сцені сама і все супилась, а публіка хихотіла й реготала.

"Що за чортівня! Я цього не попусти! — обурився служитель муз. — Я не дозволю, щоб мені отак псували мою роль! Я її примушу це облишити, коли буде мій вихід, або я не вийду зовсім".

— Та що ви? — відповів режисер на його скарги. — У цьому полягає її гра. Ви можете не звертати уваги.

— Але ж вона псує мій виступ!

— Зовсім ні,— заспокоював його режисер. — Це просто додатковий комізм.

— Он як? — вигукнув провідний комік, — А я вам кажу, що вона мені зовсім зіпсувала мою сцену. Я цього не дозволю!

— Ну гаразд, почекаємо до кінця спектаклю. Або до завтра. Ми подивимось, що можна буде зробити.

Але наступний акт показав, що саме робити. Керрі стала центром усієї комедії. Що більше глядачі придивлялись до неї, то більше захоплення виявляли. Усі інші ролі блідли поряд з тим несподіваним, вабливим, чарівним комізмом, який Керрі створювала своєю присутністю на сцені. І режисер, і вся труппа бачили, що вона добилася великого успіху. Критики з денних газет довершили її триумф. У довгих дописах, що вихваляли комедію, раз у раз згадувалось ім'я Керрі. Усі одноставно підкреслювали заразливі веселощі, створювані її грою.

"Міс Маденда — одна з найчарівніших характерних артисток, яким доводилося виступати в "Казино", — глибокодумно писав критик газети "Сан". — Її гра являє собою зразок спокійного, безпретензійного комізму, що зігріває, як добре вино. Її роль, за задумом автора, очевидно, не є головною, оскільки міс Маденда мало часу буває на сцені. Але публіка, з властивою їй свавільністю, вирішила по-своєму. З моменту появи на сцені маленька квакерка одразу стала улюбленицею публіки і протягом усього спектаклю без зусилля володіла загальною увагою і зривала оплески. Фортуна незбагненна у своїх примхах..."

А критик з "Івнінг уорлд", бажаючи, як завжди, пустити влучне слівце, яке потім піде гуляти по всьому місту, закінчував свою рецензію такою порадою:

"Коли хочете повеселитись, підіть подивіться, як супиться Керрі".

На кар'єру Керрі все це мало чудодійний вплив. Уже зранку вона одержала поздоровлення від антрепренера.

"Ви просто штурмом заволоділи всім містом, — писав він. — Я в захваті. Радію за вас і за себе".

Автор теж прислав листа.

Коли вона ввечері з'явилась в театрі, антрепренер привітав її якнайлюбезніше. Він повідомив, що містер Стівенс (так звали автора) готує маленьку пісеньку, яку вона має виконувати з наступного тижня.

— Але ж я не вмію співати, — відповіла Керрі.

— Нічого, це неважко. Він каже, що пісенька зовсім проста і якраз підійде для вас.

— Я, звичайно, охоче спробую, — лукаво всміхнувшись, погодилась Керрі.

— Можна попросити вас зайти до мене в кабінет на кілька хвилин, перш ніж ви

почнете одягатись? — додав антрепренер. — Я хотів поговорити з вами в одній справі.

— Будь ласка, — сказала Керрі.

У себе в кабінеті він вийняв якийсь папір і почав:

— Бачте, справа в тому, що ми ні в якому разі не збираємось вас кривдити. За вашим контрактом ви в найближчі три місяці маєте право тільки на тридцять доларів на тиждень. Як ви на це подивитесь, коли ми збільшимо суму, скажімо, до ста п'ятдесяти доларів на тиждень, а ангажемент продовжимо до одного року?

— О, я згодна, — промовила Керрі, боячись, що не дочула.

— В такому разі будьте ласкаві підписати.

Керрі побачила перед собою новий контракт, подібний до попереднього у всьому, крім платні й терміну. Її рука тремтіла від хвилювання, коли вона ставила свій підпис.

— Сто п'ятдесят доларів на тиждень! — прошепотіла Керрі, лишившись сама.

Кінець кінцем, вона вирішила, — як це буває з кожним багатієм, — що досягти розумом значення великої суми неможливо. Це була тільки блискуча, сліпуча формула, за якою розкривався цілий світ необмежених можливостей.

А в третьорядному готелі на вулиці Блікер сидів похмурий Герствуд і читав театральний огляд, заповнений описом успіхів Керрі. Спочатку він не розумів навіть, про кого йдеться. Але раптом збагнув і перечитав усе від початку.

— Так, це вона, певна річ! — промовив він сам до себе.

Він обвів поглядом брудний, обшарпаний вестибюль готелю.

"Так, їй поталанило!" — подумав він, і картина давнього блискучого світу вималювалась в його уяві: сяйво вогнів, оздоби, екіпажі, оксамит, квіти. Ах, тепер і Керрі опинилась за мурами недосяжного міста! Розкішна брама розчинилась

і пропустила її туди з холодного, непривітного світу. Вона здавалась тепер такою ж далекою істотою, як і всі ті знаменитості, яких він знав колись.

— Ну що ж, нехай собі, — промовив він. — Я її не турбуватиму.

Це була невесела ухвала, перейнята зім'ятою, заплямованою, але неподоланою гордістю.

РОЗДІЛ XLIV

Це теж не казкове царство. Чого не купити за золото

Коли Керрі вранці другого дня прийшла в театр, то виявила, що їй відвели іншу прибиральню.

— Ось ваша кімната, міс Маденда, — сказав їй один із служників.

Їй тепер не доводилося добиратись різними сходами й переходами до маленької комірчини, яку вона ділила ще з однією актрисою. Замість цього до її послуг була досить велика й зручна кімната з такими вигодами, про які не могла й мріяти дрібнота, що тулилась нагорі. Керрі задоволено зітхнула. Усі її відчуття були в цю мить радше фізичні, вона майже нездатна була думати. Говорили серце і тіло, а не розум.

Помалу загальна увага й поздоровлення, що лунали з усіх боків, допомогли їй оцінити своє нове становище. Їй більше не наказували, а просили, до того ж увічливо. Інші члени трупи з заздрістю поглядали на неї, коли вона виходила на сцену у своєму

скромному одязі, якого не міняла протягом усієї п'єси. Усі ті, хто раніше стояв на одному рівні і вище від неї, тепер усміхалися їй привітно, немов кажучи: "Ми ж завжди були найкращими друзями!" Тільки уславлений комік, роль якого так постраждала з її вини, тримався гордовито. Образно кажучи, він відмовлявся цілувати руку, яка завдала йому удару.

Виконуючи свою нескладну роль, Керрі поступово усвідомила, що оплески лунають для неї, і це було невимовно приємно. Вона невиразно почувала якусь провину, мовби не заслужила цього. Коли товариші за кулісами звертались до неї, вона соромливо усміхалась. Акторський апломб і самовпевненість були їй чужі. Їй і на думку не спадало триматись неприступно й гордовито, взагалі не так, як завжди. Після спектаклю вона разом з Лолою їхала просто до себе в екіпажі, що чекав на них.

Потім настав тиждень, в який вона скуштувала перших плодів успіху. Вона ще ні разу не тримала в руках свого блискучого гонорару, але це — не біда! Світ, здавалось, вірив обіцяному. Керрі почала одержувати листи, візитні картки. Якийсь містер Візерс, якого вона ніколи й у вічі не бачила, невідомо як пронюхав, де вона живе, і з'явився перед нею з ввічливими уклонами.

— Прошу вибачити, що я прийшов до вас непроханий, — почав він. — Я хотів довідатись, чи не збираєтесь ви міняти квартиру?

— Ні, я не думала про це, — відповіла Керрі.

— Бачте, я представник "Веллінгтона", нового готелю на Бродвеї. Ви, мабуть, читали про нього в газетах.

Керрі згадала, що це назва одного з нових і надзвичайно розкішних готелів. Вона чула також, що він славиться своїм рестораном.

— Так, так, — сказав містер Візерс, коли вона потвердила, що ця назва їй відома. — У нас є зараз кілька дуже комфортабельних номерів, які ми просимо вас оглянути, якщо ви ще не спинили свій вибір на чомусь іншому на це літо. Наш готель — досконалість у всьому, до дрібниць: гаряча й холодна вода, окремі ванни, зразковий персонал на кожному поверсі, ліфти і таке інше. Що ж до нашого ресторану, то ви, очевидно, чули про нього.

Керрі спокійно дивилась на нього. Вона здивовано запитувала себе: невже цей чоловік вважає її мільйонеркою?

— А які у вас ціни? — спитала вона.

— Саме про це я й хотів з вами поговорити зовсім приватно. Наші звичайні ціни — від трьох до п'ятдесяти доларів на день.

— Боже! — вигукнула Керрі. — Я б ніколи не могла платити стільки.

— Я вас чудово розумію, — промовив, затинаючись, містер Візерс. — Але дозвольте пояснити, в чому річ. Як я сказав, це наші звичайні ціни. Одначе, як і у всякому іншому готелі, у нас існують ціни особливі. Можливо, ви не подумали про це, але ваше ім'я для нас дуже багато важить.

— А! — вихопилось у Керрі, яка почала розуміти, в чому справа.

— Так, певна річ! Репутація кожного готелю залежить від того, хто в ньому живе.

Така відома артистка, як ви, — він чемно вклонився, а Керрі почервоніла, — приваблює до готелю загальну увагу і, хоч ви, можливо, й не повірите, не тільки увагу, а й клієнтуру.

— А, он як! — неуважливо промовила Керрі, намагаючись зважити цю незвичайну пропозицію.

— Отже, — провадив містер Візерс, крутячи в руках капелюх і постукуючи по підлозі носком лакованого черевика, — ми б хотіли, якщо це можливо, домовитись про те, щоб ви переїхали до нас. Умови хай вас не турбують. Про них навіть і говорити не варто. На літній час нам підійде всяка ціна; назвіть яку завгодно цифру, що вас влаштовує.

Керрі марно пробувала перебити — він не дав їй промовити й слова.

— Можете навідатись до нас сьогодні або завтра, — чим швидше, тим краще, звичайно, — і ви матимете змогу вибрати те, що вам сподобається, з найкращих кімнат, які в нас є, — гарних, світлих, вікнами на вулицю.

— Це дуже мило з вашого боку, — промовила Керрі, зворушена безмежною агентовою люб'язністю. — Я охоче побуваю у вас, але я б хотіла платити те, що належить. Я не маю наміру...

— Нехай вас це зовсім не турбує, — впав їй у річ містер Візерс. — Це питання ми завжди зможемо розв'язати так, щоб ви були задоволені. Якщо вас влаштовує три долари на день, нас це теж цілком задовольняє. Ви платитимете цю суму наприкінці тижня чи наприкінці місяця, як вам буде зручніше, а в квитанції буде зазначено, що ви сплатили за номер по нашій звичайній ціні все повністю.

Містер Візерс помовчав.

— То ви зайдете оглянути кімнати? — спитав він за хвилинку.

— Я б охоче зайшла, але в мене сьогодні зранку репетиція, — сказала Керрі.

— Я не мав на увазі, щоб ви прийшли зараз же, — відповів він. — Приходьте коли завгодно. Може, сьогодні по обіді?

— Гаразд, — погодилась Керрі.

Раптом вона пригадала Лолу, якої не було вдома.

— У мене є компаньйонка, — поспішила вона додати, — з якою я не можу розлучитись. Я зовсім забула вам про це сказати.

— О, будь ласка! — люб'язно погодився містер Візерс. — Це ваше діло вирішувати, кого ви бажаєте мати при собі. Як я вже казав, усе буде зроблено так, щоб ви лишилися задоволені.

Він уклонився і позадкував до дверей.

— Отже, годині о четвертій можна вас чекати?

— Так, — промовила Керрі.

— Я сам там буду і покажу вам кімнати, — і з цим містер Візерс пішов.

Після репетиції Керрі розповіла про це Лолі.

— Та невже? — вигукнула Лола. — От чудово! Та це просто диво! Такий готель! Пригадуєш, ми там якось обідали з тими двома юнаками? Невже ти забула?

— Я пригадую, — промовила Керрі.

— Там так гарно, що далі нікуди!

— То що ж, поїдемо подивимось, — запропонувала Керрі трохи пізніше.

Містер Візерс провів Керрі і Лолу в номер з трьох кімнат з ванною, в бельетажі. Стіни, меблі, килими й порт'єри були витримані в шоколадних і темно-червоних тонах. Троє східних вікон виходили на людний Бродвей, троє інших — на бічну вулицю. Обстава двох чарівних спочивалень складалася з білих із бронзою емальованих ліжок, білих крісел, оздоблених оборками, і шифон'єрок у тон. У третій кімнаті, вітальні, стояло фортепіано з масивною лампою під пишним абажуром, стіл з журналами й газетами, кілька вигідних крісел-гойдалок, кілька книжкових полиць та золочена скляна шафа з всілякими антикварними дрібничками. На стінах висіли картини, м'які турецькі подушки лежали на дивані, і по всій кімнаті були розставлені брунатні плюшеві стільчики для ніг. Номери з такою обста-вою звичайно коштували сто доларів на тиждень.

— О, як гарно! — вигукнула Лола, походжаючи по номеру.

— Так, тут дуже затишно, — мовила Керрі, піднімаючи мереживну завісу і визираючи на Бродвей, на жвавий натовп.

Ванна кімната, простора і зручна, виблискувала білою емаллю, мармуром і нікелем. В одній стіні було поліроване дзеркало, а електричних лампочок висіло аж три.

— Вас задовольняють ці кімнати? — спитав містер Ві-зерс.

— О, цілком, — відповіла Керрі.

— Ну що ж, у такому разі ви можете переїхати сюди, коли побажаєте. Ключі вам передадуть біля дверей.

Керрі звернула увагу на пишно оздоблений і застелений килимами вестибюль та розкішну приймальню. Ось про таке житло вона мріяла колись...

— Як ти гадаєш, чи не переїхати нам одразу? — спитала вона Лолу, пригадавши їхню скромну кімнату на Сімнадцятій вулиці.

— А певне! — відгукнулась її подруга.

І наавтра їхні речі було перевезено на нове місце.

У середу, на тому ж тижні, Керрі перевдягалась після ранкової вистави, коли у двері її артистичної прибиральні хтось постукав.

Керрі глянула на картку, що подав служник, і здригнулась від несподіванки.

— Скажіть, що я зараз вийду, — сказала вона хлопцеві і, подивившись ще раз на картку, вимовила: — Місіс Венс!

— Ах ви, мала грішнице! — вигукнула ця дама, тільки-но побачила Керрі, що простувала до неї через порожню сцену. — Як же це сталося?

Керрі весело засміялась. У поведінці її приятельки не було й тіні збентеження. Можна було подумати, що вони не бачилися так довго цілком випадково.

— Я й сама не знаю, — відповіла Керрі, незважаючи на ніякове відчуття в першій мить, уже переймаючись симпатією до цієї вродливої і добросердої молоді жінки.

— Ви знаєте, я побачила ваш портрет у недільній газеті, але прізвище мене

спантеличило. Я вирішила, що це ви або хтось інша, дуже на вас схожа, і подумала: "Піду негайно і довідаюсь!" Я ніколи в житті не була так здивована! Як же би живете?

— О, дуже добре, — відповіла Керрі. — А ви?

— Нічого. Але який успіх! Далєбі! Усі газети про вас пишуть. Можна собі уявити, яка ви тепер горда. Я майже боялася йти до вас.

— Та що це ви, справді, — промовила Керрі, червоніючи. — Ви ж знаєте, що я завжди вам рада.

— Ну, добре, добре, у всякому разі, я, як бачите, перед вами. Чи не пообідаєте ви з нами? Де ви мешкаєте?

— У готелі "Веллінгтон", — відповіла Керрі, мимоволі пишаючись, що може це сказати.

— Та невже? — вигукнула її приятелька, на яку назва готелю справила належне враження.

Місіс Венс тактовно обминала мовчанкою Герствуда, хоч не могла не згадати про нього. Вона вирішила, що Керрі, очевидно, покинула його. Про це не важко було догадатись.

— О, боюсь, що сьогодні я не зможу, — відповіла Керрі. — У мене лишається дуже мало часу. Мені треба бути тут знов о пів на восьму. Може, ви пообідаєте у мене?

— Я б охоче, але сьогодні ніяк не можу, — сказала місіс Венс, пильним поглядом вивчаючи вишукану зовнішність Керрі. Сценічний успіх робив її в очах цієї чепурухи ще милішою і привабливішою. — Я обіцяла, що неодмінно буду дома о шостій.

Вона поглянула на маленький золотий годинник, пришпилений на грудях, і додала:

— Мені вже час іти. Коли ж ви зайдете до нас чи, може, взагалі не збираєтесь?

— Та ні, що ви, коли завгодно! — запевнила Керрі.

— То приходьте завтра! Я тепер живу в "Челсі".

— Знову перебрались? — вигукнула Керрі, сміючись.

— Так, знову! Ви знаєте, я не можу лишатись на одному місці більше півроку. Я просто відчуваю потребу перебиратись! То не забудьте ж: о пів па шосту.

— Не забуду, — пообіцяла Керрі, довгим поглядом проводжаючи приятельку.

Вона подумала, що, мабуть, ні в чому це поступиться тепер перед цією жінкою, а можливо, — де в чому й перевершуй її. Увага й зацікавленість місіс Венс доводили їй, що тепер уже вона, Керрі, робить честь своїм знайомством.

Як і щодня, швейцар театру "Казино" подав їй листи. Це почалося ще з понеділка. Керрі наперед знала, що буде в цих листах. Любовні цидулки для неї не новина. Першу в своєму житті вона одержала ще в Колумбія-Сіті. Прийшовши на сцену, Керрі не раз діставала послання, в яких чоловіки благали її про побачення. Лола теж одержувала такі листи, і вони частенько розважалися, читаючи ці освідчення удвох.

Але тепер листи почали прибувати пачками. Заможні добродії, не вагаючись, відзначали, як додаток до їхніх особистих чеснот, також і той факт, що вони мають власних коней і екіпажі. Так, один з них писав:

"Я маю у своєму розпорядженні мільйон доларів. Я міг би оточити вас якою

завгодно розкішшю. Вам ні в чому не було б відмови. Я кажу про це не тому, що бажаю похвалитися своїми грішми, а тому, що люблю вас і мрію про те, щоб виконувати кожне ваше бажання, Тільки любов спонукає мене писати вам. Я прошу вас приділити мені півгодини часу, щоб я міг особисто висловити вам свої почуття".

Ті листи, які Керрі одержувала, ще живучи на Сімнадцятій вулиці, вона читала з більшою цікавістю, ніж ті, що почали прибувати вже після того, як вона оселилася в розкішних апартаментах готелю "Веллінгтон". Правда, й там марнолюбство її — чи та самоповага, що в її різкішій формі називається марнолюбством — не було ще настільки пересичене, щоб такі речі зовсім її не цікавили. Лестощі, в будь-якій формі нові для неї, були їй приємні, однак вона мала досить глузду, щоб розуміти різницю між своїм давнім і нинішнім становищем. Раніш у неї не було ні слави, ні грошей, а тепер прийшло і те, і друге. Раніше вона не чула ні лестощів, ні любовних пропозицій. Тепер прийшло і це. Звідки ж? Керрі усміхалась, міркуючи, що чоловіки раптом почали вважати її такою привабливою. Усе це тільки збільшувало її холодність і байдужість.

— Ти лишень послухай, — сказала вона Лолі, — що він пише: "Прошу приділити мені півгодини"— повторила вона млосно. — Тільки подумай! Які-бо ці чоловіки дурні!

— У нього без ліку грошей, як судити з листа, — зауважила Лола.

— Усі вони так кажуть, — заперечила Керрі.

— Чом би тобі не прийняти його, — порадила Лола, — і не послухати, що він хоче сказати?

— Ні, не збираюсь, — відповіла Керрі. — Я знаю наперед усе, що він скаже. Я не хочу ні з ким знайомитись у такий спосіб.

Лола весело дивилась на неї широко розплющеними очима.

— Але ж він тебе не вкусить! — вигукнула вона. — А ти б потішилася.

Керрі похитала головою.

— Яка ж ти чудна! — мовила мала блакитноока войовниця.

Так фортуна почала обсіпати її своїми дарами. Цілий тиждень, хоч збільшеної платні вона ще не одержувала, весь світ, здається, поспішав відкрити їй кредит. Ще не маючи грошей — принаймні в наявності, — вона вже купалася в розкошах, приступних тільки багатим. Усі двері до втіх немов самі розкривалися перед нею. А ці пишні палати — хіба ж не чудом вони дісталися їй! Елегантні апартаменти Венсів у готелі "Челсі" теж були розкриті перед нею. Чоловіки слали їй квіти, любовні записки, пропонували їй багатство. Керрі дала волю нестримним мріям. Сто п'ятдесят доларів! Сто п'ятдесят доларів! Ця сума здавалася їй чарівним ключем, що відкривав двері в казкове царство. Вона щодня віддавалася запаморочливим мріям про все те, що дадуть їй ці гроші, і уява нестримно несла її все далі. Керрі уже тішилася такими радощами й насолодами, яких не бачив світ.

І ось, нарешті, настала очікувана мить — вона одержала вперше свої сто п'ятдесят доларів.

Це були все банкноти — три по двадцять доларів, шість по десять і шість по п'ять. Загалом це становило досить солідну пачку, і касир вручив її Керрі з підлесливою

усмішкою.

— Прошу вас, міс Маденда, — сказав віл їй, коли вона підійшла до каси, — сто п'ятдесят доларів. Здається, п'еса має великий успіх?

— Так, нібито, — відповіла Керрі.

За нею підійшла одна з незначних артисток, і Керрі встигла почути, як одразу змінився тон касира і він спитав майже гостро:

— Скільки?

Одна із тих, до яких і Керрі ще так недавно належала, терпляче чекала своєї скромної платні. І Керрі пригадала ті кілька тижнів, коли вона принижено, майже як служниця, одержувала свої чотири з половиною долари на тиждень з рук пихатого майстра на взуттєвій фабриці, і цей чоловік роздавав конверти з виглядом принца, який ошасливорює жалюгідних прохачів. Керрі знала, що й зараз там, у Чікаго, у тому ж фабричному приміщенні, довгими рядами сидять убого вдягнені дівчата, працюючи на брязкучих машинах; опівдні вони за півгодини повинні проковтнути свій мізерний сніданок, а в суботу зберуться, як і тоді, коли вона була поміж них, щоб одержати нікчемну плату за працю в сто разів важчу, ніж та, яку вона, Керрі, тепер виконує. О, тепер усе давалося так легко, весь світ здавався таким рожевим і осяйним! Керрі була схвильована і мусила повернутись в готель пішки, щоб усе обміркувати і вирішити, що їй робити.

Але як небагато часу потрібно, щоб пересвідчитись, що гроші безсилі, коли бажання наші зосереджені у світі почуттів! Одержавши свої сто п'ятдесят доларів, Керрі не могла придумати, що їй з ними робити. Самі собою, як річ, що її можна розглянути і помацати, вони кілька днів розважали її, але скоро це минуло. Готель не коштував їй майже нічого, туалетів не бракувало. До того ж через кілька днів вона мала знов одержати сто п'ятдесят доларів.

Якось до неї завітав театральний критик, прохаючи дати інтерв'ю. Це був один з авторів тих тріскучих статей, в яких розсипані глибокодумні зауваження, що показують дотепність критика і несерйозність знаменитостей та бавлять публіку. Керрі йому сподобалась, і він привселюдно заявив про це, додавши, однак, що вона просто гарненька, добродушна і що їй поталанило. Це був жорстокий удар. Газета "Гералд" організувала добродійний спектакль і запросила її взяти в ньому участь безкоштовно, поряд з іншими знаменитостями. До неї з'явився молодий автор з п'есою, яка, на його думку, підійшла б для неї, але, на превеликий жаль, Керрі неспроможна була дати цій речі належну оцінку. їй було дуже прикро. Потім вона вирішила покласти свої гроші в банк, і врешті зрозуміла, що двері до справжнього щастя для неї ще замкнені.

Поступово Керрі прийшла до думки, що у всьому винне літо. У місті не було нічого дуже цікавого, крім хіба спектаклів, подібних до того, що в ньому вона виступала з таким успіхом. П'ята авеню спорожніла — багатії пороз'їжджалися з своїх палаців. Не краще було й на Медісон-авеню. По Бродвею тинялись служителі Мельпомени, шукаючи ангажементу на наступний сезон. У місті панувало затишшя, вечорами ж Керрі була зайнята в театрі. Усе це й породжувало почуття одноманітності й нудьги.

— Не знаю, в чім річ, — сказала вона якось Лолі, сидючи біля одного з вікон на Бродвей, — але мені якось ніби самотньо. А з тобою цього не буває?

— Ні,— відповіла Лола, — чи то дуже рідко. Ти нікуди не ходиш, от і все.

— А куди ж мені ходити?

— Та хіба мало є цікавих місць! — вигукнула Лола, пригадуючи свої власні веселі розваги в товаристві безжурних молодиків.[™] Але ти ж ні з ким не хочеш знатися.

— Я не стрічаюся з тими людьми, які мені пишуть. Я дуже добре знаю, що вони таке.

— Чого б це тобі почуватися самотньою, — промовила Лола, думаючи про успіхи Керрі.— Скільки жінок не пожаліло б нічого, щоб тільки бути на твоєму місці!

Керрі не відривала очей від натовпу під вікном.

— Не знаю... — промовила вона.

Сама того не усвідомлюючи, вона почала стомлюватись від бездіяльності.

РОЗДІЛ XLV

Поміж знедолених

Герствуд тим часом похмуро сидів у дешевенькому готелі, куди він перебрався з сімдесятьма доларами в кишені, вирученими за меблі. Минуло жарке літо, настала холодна осінь, а він усе читав і читав. Правда, він не зовсім байдуже ставився до того, що його гроші помалу тануть. За готель день у день доводилось платити п'ятдесят центів, і нарешті він стурбувався і переселився у ще дешевшу кімнату, яка коштувала тільки тридцять п'ять центів. Так він Сподівався довший час протриматись із своїми грошми. Він часто бачив у пресі дописи про Керрі. Разів зо два її портрет з'являвся у газеті "Уорлд", а зі старого номера "Гералра", підбраного десь в готелі, він дізнався, що вона, разом з іншими відомими акторами, виступала в одному добродійному спектаклі. Герствуд читав це все з суперечливими почуттями. З кожним дописом Керрі ніби відходила все далі й далі у сферу, яка здавалась уже такою недосяжною. На афішах він бачив її в ролі квакерки, таку скромненьку й тендітну. Не раз спинявся Герствуд перед цими зображеннями, похмуро вдивляючись у її вродливе личко. Одяг на ньому був зношений, і він являв різкий контраст з нею в її теперішньому становищі.

А проте, поки Герствуд знав, що Керрі виступає в "Казино", він підсвідомо тішився цим, хоч і не мав наміру шукати зустрічі з нею. Все ж таки він чув себе не зовсім самотнім. Минув місяць, потім другий, а трупа все виступала там, і він звик до цього; йому здавалось, що так буде довіку. У вересні трупа виїхала в турне, але Герствуд не помітив цього. Коли в нього лишилось тільки двадцять доларів, він перекочував у нічліжку на Бауері, де за п'ятнадцять центів одержував койку і можливість сидіти в напівпорожній спільній кімнаті, де стояли столи, ослони і кілька стільців. І він сидів там, найчастіше — стуливши повіки і мріючи про дні минулі. Скоро ця звичка міцно закоренилась у ньому. Спочатку то був не сон, він ніби просто прислухався до відгомону давніх подій там, у Чикаго. І що безпросвітніша ставала дійсність, то ясніше, до дрібниць чітко, бачив він усе, що відійшло в минуле.

Герствуд не усвідомлював, наскільки ця звичка опанувала його, поки спіймав себе

одного разу на тому, що вголос повторює давню розмову з одним приятелем. Вони нібито в барі Фіцджералда і Моя. Герствуд стоїть на дверях свого елегантного кабінетика, гарно вбраний, і обговорює з Моррісоном його проекти щодо купівлі землі.

Герствуд виразно почув голос Моррісона, який говорив:

— "Чи не маєте ви бажання пристати до мене?"

І Герствуд слово в слово повторив уголос те, що відповів тоді:

— "Ніяк не можу. У мене всі гроші вкладені в діло".

Рух губів очутив його. Невже він і справді говорив уголос? Він не був певний того, але іншим разом пересвідчився, що й справді говорив.

— "Чом ти не стрибаєш, дурню? — промовив він. — Стрибай!"

То був анекдот, якого він розповідав компанії акторів. Герствуд опам'ятався від звуку власного голосу. В цю мить він ще усміхався. Якийсь стариган, що сидів поруч, видимо розсердився, що його потурбували, — він повернув голову і в'їдливо подивився на Герствуда. Той одразу схаменувся. Веселий спогад згас. Йому стало соромно, і він покvapно вийшов на вулицю.

І от одного разу, проглядаючи театральні об'яви в "Івнінг уорлд", він прочитав, що в "Казино" іде щось зовсім інше. Це було для нього прикрим ударом. Значить, Керрі вже нема там? Він пригадав, що ще вчора бачив на тумбі її зображення, але, очевидно, це була стара афіша, випадково не заклеєна іншими. Навдивовижу це відкриття злякало його. Він мусив визнати, що мав якусь надію на неї, поки вона лишалась у місті, і от — її немає! Як же він це прогавив? Бог знає, коли вона тепер повернеться! Стривожений, переляканий, Герствуд вийшов у брудні сіни і там нишком перелічив свої гроші. Лишилось тільки десять доларів.

Він запитав себе: а як же перебуваються решта мешканців нічліжки? Скидається на те, що вони нічого не роблять. Може, просять милостині? А певне ж! Скільки монет пороздавав він таким за своє життя! Він бачив, як Люди просять на вулицях. Може, й він щось дістане в такий спосіб? Однак ця думка вжахнула його.

Сидячи в нічліжці, він прожив усе до останніх п'ятдесята центів. Він так намагався ощадити, так підраховував кожний цент, що завдав шкоди своєму здоров'ю, помітно схуд, і одяг мішком висів на ньому. Треба було щось робити, але минув ще день у безплідному ходінні, і в нього зосталось тільки двадцять центів — цього не вистачить навіть на їжу на завтра.

Зібравши всю свою мужність, він попростував на Бродвей і дійшов до готелю "Бродвей-Сентрал", але за квартал звідти спинився в нерішучості. Коло одного з бічних під'їздів стояв, дивлячись на вулицю, високий, пихатий швейцар. Герствуд вирішив звернутись до нього і швидко підступив перш ніж той устиг одвернутись.

— Друже мій, — промовив він, і в голосі його, хоч він і був прохачем, чулася звична вищість, — скажіть мені, чи не знайдеться у цьому готелі якоїсь роботи для мене?

Швейцар мовчки дивився на нього, а він провадив:

— Я зараз без роботи і без грошей і мушу щось робити — однаково що. Я не розповідатиму вам, ким я був колись, але якби ви змогли мені порадити, як дістати

якусь роботу, я був би вам щиро вдячний. Навіть на кілька днів. Мені неодмінно треба щось знайти.

Швейцар все ще дивився на нього з удаваною байдужістю. Бачачи, що Герствуд збирається говорити далі, він сказав:

— Це не моє діло. Запитайте там, у адміністрації.

Але Герствуд чомусь не відступав.

— А я думав, що ви могли б мені сказати... — додав він ще.

Швейцар тільки сердито похитав головою.

Колишній управитель бару ввійшов і звернувся в контору. Там він випадково застав одного з управителів готелю. Дивлячись йому просто в вічі, Герствуд сказав:

— Чи не знайдеться у вас якоїсь роботи для мене на кілька днів? Я в такому становищі, що мушу негайно щось знайти.

Випещений управитель дивився на нього так, ніби хотів сказати: "Воно й видно!"

— Я зайшов сюди тому, — хвилюючись, пояснив Герствуд, — Що сам колись був управителем, але мені, як то кажуть, не пощастило в житті. Та я не збираюся вам про це все розповідати. Мені потрібна яка-небудь робота, хоч на тиждень.

Адміністраторові здалось, що очі прохачеві гарячково світяться.

— Яким готелем ви керували? — спитав він.

— Не готелем, а баром Фішцералда і Моя в Чікаго, п'яти надцять років підряд.

— Он як? — здивувався той. — І як же сталося, що ви залишили це місце?

Весь вигляд Герствудів ніяк не в'язався з його словами.

— З власної вини — зробив дурницю... Але про це не варто говорити. Якщо ви маєте бажання, то можете перевірити. А зараз я зовсім занепав і навіть, повірте, ще сьогодні нічого не їв.

Управителя готелю все це трохи зацікавило. Він не уявляв, куди б улаштувати такого суб'єкта, але слова Герствудові звучали переконливо, і мимоволі захотілося якось допомогти йому.

— Покличте Олсена, — звернувся він до конторника.

Той подзвонив і послав хлопчика по старшого швейцара, який незабаром з'явився.

— Олсене, — мовив управитель готелю, — чи немає там у вас якоїсь роботи по господарству для цього чоловіка? Мені б хотілося щось знайти для нього.

— Я просто не знаю, сер, — відповів Олсен. — У нас весь штат заповнений. Проте, якщо ви бажаєте, я постараюся щось знайти.

— Знайдіть. А зараз відведіть його на кухню і скажіть Вілсону, щоб нагодував його.

— Слухаю, сер, — сказав Олсен.

Герствуд пішов слідом за ним. Тільки-но вони вийшли з контори, Олсен одразу заговорив інакше.

— Просто не знаю, яка там у біса робота, — пробурмотів він.

Герствуд мовчав. Він зневажав цього гладкого попихача.

— Дайте цьому чоловікові попоїсти, — сказав швейцар кухареві.

Той оглянув Герствуда з голови до ніг і, зустрівшись з його поглядом, розумним і

проникливим, запросив:

— Ну що ж, сідайте отам.

Так Герствуд улаштувався в готелі "Бродвей-Сентрал" — але ненадовго. Він не мав ні сили, ні смаку до тієї чорної роботи, яка є в кожному готелі. Для нього не знайшлося нічого ліпшого, і він мусив допомагати опалювачеві в підвалі і взагалі виконувати все, що скажуть. Швейцари, кухарі, опалювачі, конторники — всі командували ним. До того ж його вдача нікому не подобалась, — він тримався надто замкнуто, — і всі намагалися якомога допекти йому.

А він терпів усе з байдужістю розпачу. Спав він на горищі, їв, що давали, і намагався заощадити кілька доларів, сплачуваних йому щотижня. Здоров'я ж у нього не було, щоб довго таке витримати.

Якось у лютому його послали в контору однієї вугільної компанії. Перед тим ішов сніг, потім він почав танути, і на вулицях була сльота. Герствуд промочив ноги і повернувся стомлений і недужий. Весь наступний день він почував себе дуже погано і при всякій нагоді намагався сісти й перепочити, а це дратувало тих, хто любить бачити інших меткими.

Вдень треба було пересунути кілька великих ящиків, щоб звільнити місце для нового запасу продуктів. Герствудові дали тачку. Але йому попався такий важкий ящик, якого він ніяк не міг підняти.

— Ну, що там таке? — гукнув старший швейцар. — Ви що, не можете його посунути?

Герствуд напружив усі сили, але так і не зміг зсунути ящик з місця.

— Ні, не можу, — промовив він стиха.

Швейцар глянув на Герствуда і побачив, що той смертельно блідий.

— Та ви, либонь, хворі? — спитав він.

— Здається, так, — відповів Герствуд.

— То краще сядьте.

Герствуд послунався, але скоро відчув себе зовсім зле. Він насилу доплентався до своєї комірчини на горищі і не виходив з неї весь день.

— Цей Вілер захворів, — доповів один із служників черговому клеркові.

— А що з ним таке?

— Не знаю. У нього гарячка.

Готельний лікар оглянув Герствуда і заявив:

— Негайно везіть його в лікарню Белью, у нього запалення легенів.

Так Герствуд опинився в лікарні.

Через три тижні небезпека минула, але тільки першого травня він зміцнів настільки, що зміг встати з ліжка. Незабаром його виписали з лікарні.

Який жалюгідний вигляд мав колишній управитель бару, коли вперше вийшов назустріч весняному сонечку! Від давньої сили й бадьорості не лишилось і сліду. Він страшенно схуд, обличчя стало бліде, аж прозоре, анемічні руки безсило повисли. Разом з одягом він ледве важив сто тридцять п'ять фунтів. Йому видали якесь старе

лахміття — дешевий коричневий піджак і завеликі штани. Дали також трохи дрібних грошей і пораду — звернутись до благодійних закладів.

Герствуд знов опинився в нічліжці на Бауері, міркуючи над тим, що робити далі. До жебрання лишався один крок.

"Що ж його діяти? — питав він себе. — Не вмирати ж голодною смертю!"

Перший раз він попросив милостині на заллятій сонцем Другій авеню. Добре вдягнений джентльмен неквапливо йшов йому назустріч із парку Стайвезант. Наважившись, Герствуд приступив до нього.

— Чи не можете ви дати мені десять центів? — просто опитав він. — Я в такому становищі, що змушений просити.

Перехожий, майже не дивлячись на нього, помацав у жилетній кишені і вийняв монету.

— Ось, маєте, — промовив він.

— Щиро вдячний, — тихо сказав Герствуд, але перехожий більше не звертав на нього уваги.

Герствуд зрадів, але водночас відчув такий сором, що вирішив назбирати ще не більше двадцяти п'яти центів, — цього було б досить. Він поплентався далі, придивляючись до перехожих, але ходив так дуже довго, поки зважився знову звернутись до чоловіка, обличчя якого, здавалось, обіцяло успіх. Він попросив, але той відмовив. Це так прикро вразило Герствуда, що він цілу годину не важився поновити свої спроби. Нарешті він попросив ще, і йому дали п'ять центів. Після довгих зусиль він зібрав ще двадцять центів. Але яка це була мука!

На другий день він робив те саме і часом йому грубо відмовляли, але дещо ї подавали. Нарешті він зрозумів, що це ціла наука — треба бути добрим фізіономістом, щоб угадувати, до кого можна звернутися.

Звичайно, неприємно було спиняти перехожих, тим більше, що Герствуд сам бачив, як одного жебрака затримали, і тепер боявся ще й арешту. Проте він не переставав просити, невиразно сподіваючись на щось краще.

З величезним задоволенням побачив він якось уранці афішу, яка сповіщала про повернення трупи театру "Казино" за участю міс Керрі Маденда". Скільки разів він її згадував за цей час! Який успіх вона здобула, і скільки в неї повинно бути грошей! Проте тільки після довгих невдач, що його переслідували, він, нарешті, зважився звернутись до Керрі. Він дуже зголоднів і вирішив:

"Попрошу в неї! Вона не відмовить мені кількох доларів".

Герствуд попростував до театру "Казино" і кілька разів пройшов перед ним, відшукуючи вхід для артистів. Потім сів у парку Брайант, за квартал від театру, і почав чекати.

"Не може ж вона відмовити мені невеличкої допомоги!" — раз у раз повторював він собі.

Починаючи з пів на сьому, він тінню никав біля входу з Тридцять дев'ятої вулиці, удаючи, що кудись поспішає, і водночас боячись прогавити Керрі. Крім того, з

наближенням вирішальної миті він усе більше хвилювався, хоч знесилля й голод притуплювали його моральні муки. Нарешті він побачив, що артисти починають прибувати, і його нервові напруження досягло крайньої межі — він просто не міг уже витримати.

Одного разу Герствудові здалося, що він бачить Керрі, він кинувся вперед і зараз же помітив, що помилився.

"Ну нічого, тепер уже недовго чекати!" — підбадьорював він себе, водночас побоюючись зустрічі і непокоячись тим, що вона може ввійти через інші двері. А шлунок був такий порожній, що аж болів.

Один за одним проходили перед ним люди, майже всі добре вдягнені. і майже всі байдужі. Проїздили екіпажі, пари поспішали кудись — наближався час розваг у цьому районі театрів і готелів.

Раптом до театру підкотився екіпаж, візник хутко зіскочив і розчинив дверцята. Перш ніж Герствуд устиг рушити з місця, дві дами пурхнули з екіпажа і зникли в театрі. Герствудові здалось, що він упізнав Керрі, але все це сталося так несподівано, а видіння було таке чарівне і недосяжне, що він не був цілком певний. Він ще почекав, тремтячи з нетерплячки, потім помітив, що вхід для артистів більше не розчиняється, а безжурна публіка все прибуває, вирішив, що це, мабуть, і справді була Керрі, і пішов геть.

— Боже милосердний! — промовив він, поспішаючи відійти далі від вулиці, на яку сходилися щасливіші за нього. — Я мушу щось добути!

В ту годину, коли Бродвей виглядає особливо привабливо, на розі Двадцять шостої вулиці і Бродвею, де проходить також П'ята авеню, незмінно щовечора з'являлась своєрідна постать. В цей час публіка саме починає збиратись до театрів. Світлові реклами нічних розваг загоряються на кожному кроці. Екіпажі и карети проїжджають, виблискуючи жовтими очима ліхтарів. Парочки й цілі компанії вливаються в натовп, що пливе густим потоком серед сміху й жартів. По П'ятій авеню проходять поодинокі постаті, часом якийсь добродій у смокінгу під руку зі своєю дамою або група світських нероб, що мандрують з одного клубу до іншого. По другий бік вулиці височать величезні готелі, сяючи сотнями вікон, вітринами кав'ярень та більярдних, наповнених заможними, розчепуреними й ласими до втіх відвідувачами. Навкруги пульсує нічне життя великого міста, що прагне розважитись тисячею способів.

Той оригінал, про якого йде мова, був відставний офіцер, що, натерпівшись злигоднів нашої суспільної системи і вдарившись у релігію, вважав своїм обов'язком перед богом допомогу ближнім. Форму ж для цієї допомоги він обрав надзвичайно своєрідну. Він дбав про те, щоб забезпечити нічліг кожному бездомному, який звернеться до нього в цьому місці, хоч сам він мав так мало, що неспроможний був заплатити за пристойне житло.

Зайнявши своє постійне місце серед життєрадісної юрби, присадкуватий, у плащі з пелериною, в капелюсі з широкими звислими крисами, він стояв, чекаючи опіканців, які так або інакше дізнавалися про його благодійну місію. Спочатку він лишався сам,

дивлячись на знадливу картину веселощів, ніби звичайний перехожий. Того вечора полісмен, проходячи повз нього, привітався по-дружньому, величаючи його капітаном. Хлопчак, що вже не раз його бачив, спинився і задивився. Інші перехожі не помічали в ньому нічого особливого, крім одягу, і вважали його за приїжджого, що стоїть собі без діла й посвистує, розважаючись.

Минуло з півгодини, і його опіканці почали з'являтися. У рухливому натовпі можна було помітити окремих блукачів, що зацікавлено пробирались ближче. Якась незграбна постать перейшла вулицю, нишком поглядаючи на нього. Інший голодранець наблизився по П'ятій авеню до рогу Двадцять шостої вулиці, оглянувся на всі боки і знов пошкандибав геть. Два-три типових нічліжники з Бауері прочвалали по П'ятій авеню з боку Медісон-скверу, але не наслідитись підійти. А чоловік у плащі з пелериною все походжав по своєму перехрестю туди й сюди, байдуже насвистуючи.

З наближенням дев'ятої години вуличний гамір почав завмирати. Біля готелів ставало спокійніше, та й надворі холоднішало. З усіх боків почали сповзатись чудернацькі постаті, що стежили, придивляючись, оточуючи його ніби колом, якого не важились перейти. Їх набралось чоловік дванадцять. Холод дужчав, і от нарешті одна з постатей виступила вперед, зигзагами, нерішуче перетяла Бродвей, виринувши з сутінку Двадцять шостої вулиці, і опинилась перед чоловіком у плащі. У рухах її почувалась ніби засоромленість і боязкість, немов людина до останньої миті хотіла приховати, що має намір спинитись. Наблизившись до офіцера, постать спинилась.

Капітан глянув порозуміло, ніби замість вітання. Прибулець ледь кивнув головою і пробурмотів щось, ніби прохаючи. Капітан просто показав йому головою на край тротуару.

— Ставайте тут! — промовив він.

Початок було покладецо, і тільки-но офіцер знов узявся поважно ходити туди й сюди, інші постаті почали присуватись до нього. Вони не вітали свого ватажка, а просто приєднувались до першого прибульця, шморгаючи, шкутильгаючи й човгаючи ногами.

— Але ж і холодно!

— Добре хоч зима кінчається.

— Либонь, скоро піде дощ.

Строката компанія зросла до десяти. Ті, що вже були знайомі, розбалакались. Інші тримались осторонь, не бажаючи змішуватися з рештою і водночас боячись не потрапити до загальної лічби. Понурі, злі, вони ні на кого не дивились і мовчки переступали з ноги на ногу.

Ще трохи, і почалися б голосні розмови, але капітан вирішив, що їх набралось уже досить і можна починати. Він підійшов ближче і спитав:

— Ніде переночувати, еге?

Води заворушилися, почулося ствердне бурмотіння.

Ну, гаразд, шикуйтеся отут! Побачимо, що вдасться зробити! Щодо мене, то я не маю ні цента в кишені.

Бездомні вишикувались у нерівний, ламаний ряд. Тепер можна буйо добре бачити їх усіх і кожного зокрема. У одного була дерев'яна нога. Капельюхи у всіх пообвисали, а одяг був такий, що не потішив би й лахмітника у темному підвалі на Гестер-стріт. Драні штани внизу повистріпувались, піджаки потерлись і вигоріли. У яскравому світлі вітрин обличчя здавались висхлими й блідими, як крейда, або червоніли виразками і набряклими щоками й очима. Деякі були такі худі, аж нагадували залізничні семафори. Кількох перехожих привабило це видовище, вони підійшли ближче, а за ними інші, і скоро зібрався натовп цікавих. Дехто із бездомних почав балакати.

— Тихо! — гукнув капітан. — Так от, шановні панове. Цим людям нема де ночувати. Але ж їм треба десь переспати цю ніч, не можна ж їм лежати на вулиці! Щоб заплатити за нічліг одного чоловіка, мені потрібно дванадцять центів. Хто дасть мені цю суму?

Мовчання.

— Ну що ж, хлопці, доведеться почекати, поки хтось нам допоможе! Дванадцять центів, це не так уже й багато.

— Ось, маєте п'ятнадцять! — промовив якийсь молодик, вдивляючись у капітана проникливими очима. — Це все, що я можу дати.

— Дуже добре! Тепер у мене є п'ятнадцять центів. Виходьте з ряду, — і, вхопивши одного за плече, капітан відпровадив його трохи вбік і залишив там самого.

Повернувшись назад, він знову почав:

— У мене лишається три центи. Цих людей треба якось улаштувати на ніч. Їх тут, — він почав лічити, — один, два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, одинадцять, дванадцять чоловік. Ще дев'ять центів — і ще одному буде забезпечена постіль. Дайте ж йому хорошу, зручну постіль на цю ніч! Я сам піду з ними і подбаю, щоб усе було як слід. Хто дасть мені дев'ять центів?

Один із глядачів, цього разу людина середнього віку, дав йому п'ять центів.

— Ну от, тепер у мене вісім центів. Ще чотири, 1 цей чоловік матиме постіль. Що ж це ви, панове! Сьогодні справа в нас посувається дуже поволі. У вас усіх б дома добра постіль. А з оцими ж як?

— Ось вам, — промовив хтось близько коло нього і про-стяг йому монету.

— Тепер, — сказав капітан, подивившись ца неї, — я мо* жу заплатити ще за двох, і лишається п'ять центів. Хто дасть мені ще сім центів?

— Я, — почувся чийсь голос.

Простуючи по Шостій авеню, Герствуд випадково звернув на схід по Двадцять шостій вулиці, в напрямі до Третьої авеню. Він був у цілковитому розпачі, стомлений і такий голодний, що, здавалось, ось-ось упаде. Як же тепер добитись до Керрі? Вистава скінчиться не раніше одинадцятої. Якщо вона приїхала до театру в екіпажі, то й поїде так само. Доведеться спинити її, все це буде дуже прикро. А найгірше те, що голод і втома мучать нестерпно, і доведеться чекати цілу добу, бо сьогодні в нього не стане духу спробувати ще раз. Ні їжі, ні притулку!

Дійшовши до Бродвею, Герствуд помітив капітана і натовп павколо нього, проте вирішив спершу, що це, мабуть, якийсь вуличний проповідник або продавець

патентованих ліків, і хотів іти далі. Але, звертаючи в бік парку Медісон-сквер, він побачив відділену від натовпу шеругу людей, ліжка яким уже було забезпечено. При світлі недалекого електричного ліхтаря Герствуд розпізнав у них "свого братчика" — постаті, знайомі йому по вуличних блуканнях і нічліжках. Це були люди, як і він сам, підупалі тілом і душею. Він зацікавився і повернув назад, щоб довідатись, у чому річ.

Капітан не переставав проказувати своє коротке прохання. Герствуд з великим здивуванням і полегкістю почув раз у раз повторювані слова:

— Цим людям потрібний нічліг!

Перед ним тягся ряд нещасливців, для яких треба було випросити постіль, і він бачив, як ще один бездомний спокійно підійшов і став у кінці. Тоді Герствуд вирішив піти за його прикладом. Навіщо змагатися з долею? Сьогодні він надто стомлений. Ось простий спосіб вийти зі скрути хоч в одному. А завтра він, може, знайде щось краще.

За спиною в нього ті, кому нічліг було вже забезпечено, видимо повеселішали. Тягар непевності спав з них, і вони загомоніли досить вільно, навіть по-дружньому. Про що лишень там не говорили — про політику, й про віру, й про державні справи, й про нові газетні сенсації, і взагалі про останні події в усьому світі. Одні рипучі, хрипкі голоси розводилися впевнено про найнесподіваніші речі, інші відповідали мляво й невлад.

А котрі були надто отупілі чи стомлені, щоб розмовляти, лиш позирали скося та спідлоба або ж тупо, байдуже дивились перед себе.

Стояти на місці нелегко. Від чекання Герствуд стомився ще гірше. Йому здавалось, що він ось-ось упаде, і він неспокійно переступав з ноги на ногу. Та прийшла, нарешті, і його черга. Хтось заплатив за його сусіда, і той перейшов у шеругу щасливців. Тепер Герствуд стояв першим на черзі, і капітан уже просив для нього.

— Дванадцять центів, панове, дванадцять центів, і цей чоловік матиме постіль на ніч! Він би не стояв тут, на холоді, якби мав де переночувати.

Герствуд відчув, як щось підкочується йому під горло. Голод і кволість зробили його боягузом.

— Ось, візьміть, — промовив хтось, простягаючи капітанові монету.

І той ласкаво поклав руку на плече колишнього управителя бару і сказав:

— Переходьте в той ряд!

Опинившись там, Герствуд зітхнув з полегкістю. Виходить, світ не такий уже й лихий, коли в ньому зустрічаються такі добрі люди! Інші голодранці, очевидно, поділяли цю думку.

— Капітан — молодчага, правда? — сказав той, що стояв попереду Герствуда, маленький, безталанний, зігнутий горем чоловічок, якого доля, мабуть, переслідувала все життя.

— Еге ж, — байдуже погодився Герствуд.

— Ох, скільки ще там народу лишається, — промовив інший чоловік, що стояв трохи далі. Він висунувся і оглянув тих, за яких капітан ще просив.

— Так, сьогодні понад сотню буде, — відповів ще хтось.

— Подивіться лишень на отого, в екіпажі! — озвався третій.

Біля них спинився екіпаж. Добродій у смокінгу простяг банкноту капітанові, який спокійно подякував і знов повернувся до своїх опіканців. Усі шиї витяглись услід екіпажеві, що вже рушив далі, а очі були прикуті до діамантової шпильки, що сяяла на крохмальній манишці пасажира. Навіть цікаві навколо шанобливо притихли.

— Це дасть постіль ще дев'ятьом, — казав тим часом капітан, відлічуючи якраз стількох бездомних. — Переходьте туди! Ну от, тепер залишилось тільки семеро. Мені потрібно дванадцять центів.

Гроші надходили повільно. Натовп почав помалу танути, і скоро від нього лишилася жменька. П'ята авеню зовсім спорожніла, тільки зрідка на ній з'являвся випадковий екіпаж або перехожий. По Бродвею теж проходили лиш поодинокі постаті. Лише час від часу хтось спинявся, помітивши купку людей, подавав капітанові монету і йшов своєю дорогою.

Але капітан з незмінною рішучістю просив далі, повільно кидаючи скупі слова і тримаючись так упевнено, ніби про невдачу не могло бути й мови.

— Поспішіть же! Не можу ж я лишатись тут цілу ніч. Ці люди стомились і змерзли. Хто-небудь дайте мені чотири центи.

Якусь часину він зовсім нічого не говорив. Йому подавали гроші, і за кожними дванадцятьма центами він відділяв одного чоловіка, переводячи його в другий ряд. Потім знову починав крокувати туди й сюди, втупивши погляд у землю.

Публіка з театрів роз'їхалась. Згасли світлові реклами. Годинник вибив одинадцять. Минуло ще півгодини, і біля капітана зосталось тільки двоє.

— Поспішіть же! — гукнув він, звертаючись до кількох цікавих. — Ще вісімнадцять центів, і тоді всі влаштовані на ніч. Вісімнадцять центів! Шість я вже маю. Хто-небудь, дайте мені ці гроші. Не забудьте, мені ще треба сьогодні добратись у Бруклін! Але спершу я повинен відвести на місце цих людей і влаштувати їх на ніч. Вісімнадцять центів!

Ніхто не відповідав. Капітан усе ходив туди й сюди, опустивши очі й час від часу проказуючи стиха:

— Вісімнадцять центів!

Здавалось, ця нікчемна сума мала надовго відтягти сподіване завершення всієї справи. Герствуд, трохи підтримуваний довгим рядом людей, у якому він стояв, почував таку кволість, що насилу тамував стогін, готовий вирватися з грудей.

Нарешті на П'ятій авеню почулося шелестіння шовкової спідниці, і з'явилась дама в розкішній накидці, що поверталася з театру у супроводі свого кавалера. Герствуд стежив за нею стомленим поглядом, згадуючи і Керрі в її новому становищі, і той час, коли він так само супроводив свою дружину.

Дама тим часом озирнулась, помітила незвичайне зборисько і послала туди свого супутника. Він підійшов з банкнотою в руках, стрункий, елегантний.

— Ось візьміть! — сказав він.

— Дякую, — відповів капітан і обернувся до двох бездомних, які ще лишались біля

нього. — Тепер у нас дещо зостанеться й на завтра, — додав він.

Тоді він поставив у ряд останніх і пішов наперед, лічачи колону.

— Сто тридцять сім! — оголосив він. — Ну, хлопці, тепер шикуйтеся! Вирівняйтеся ви там! Тепер уже недовго лишилось. Кріпіться!

Він став на чолі колони і скомандував:

— Вперед!

Герствуд рушив разом з усіма. Довгою, звивистою вервечкою потяглись вони через П'яту авеню й Медісон-сквер, потім на схід по Двадцять третій вулиці і по Третій авеню. Спізнілі перехожі й гулятьї зупинялись і дивились їм услід. Полісмени, що балакали, зійшовшись десь на перехресті, проводжали їх байдужим поглядом або кивали поводитиреві, якого вже не раз бачили. По Третій авеню вони йшли досить довго і нарешті досягли нічліжного дому на Восьмій вулиці, що, здавалось, був зачинений на ніч. Проте їх там чекали.

Вони стояли на темній вулиці, поки капітан домовлявся, ввійшовши в дім. Потім двері широко розчинились, і їм гукнули:

— Гайда сюди!

Хтось пішов уперед, показуючи кімнати; затримуватись і розшукувати ключі не довелось. З останніх сил видираючись нагору рипучими сходами, Герствуд озирнувся і побачив капітана: той ще стояв і пильнував, поки не ввійшли всі до одного. Тоді він загорнувся у свій плащ і зник у пільмі.

— Довго я так не витримаю! — промовив Герствуд, скривившись від тупого болю в ногах і сідаючи на жалюгідне ліжко в малесенькій темній комірчині, відведений йому. — Треба щось з'їсти, або я вмру!

РОЗДІЛ XLVI

Скаламучені води

Якось увечері, коли спектакль уже закінчився (це було незабаром після повернення в Нью-Йорк), Керрі довершувала свій туалет, збираючись іти з театру. Раптом вона почула якийсь гомін біля входу за куліси. Знайомий голос говорив:

— Тихо, тихо! Мені треба побачити міс Маденда.

— То пошліть їй свою картку.

— Та годі вам! Ось маєте.

Півдолара перейшло з рук у руки, і хтось постукав у двері її акторської прибиральні.

Керрі відчинила.

— Ба! — вигукнув Дрue. — Оце-то так! Ну як живеш, Керрі? Я одразу ж упізнав тебе, щойно побачив!

Керрі відступила на крок, чекаючи, що зараз почнеться дуже неприємна розмова.

— Невже ти навіть не хочеш подати мені руку? Яка ж ти чарівна! Боже мій, дай же свою рученьку!

Керрі, всміхаючись, власне, тільки через його безмежну добродушність, простягла йому руку. Він постарішав, але загалом майже не змінився. Та ж елегантність, та ж

кремезна постать і рожеві щоки.

— Цей чолов'яга біля дверей не хотів мене пускати, доки я його не підмазав. Я був певен, що це ти, так, я знав! Але ж і пішла ти вгору! І граєш добре. Я так і знав, що це буде. Я випадково проходив сьогодні повз ваш театр і вирішив зазирнути. Я бачив твоє ім'я на афіші, але пригадав його тільки в ту мить, коли ти вийшла на сцену. Тоді мені одразу сяйнуло, що це ти. Я мало не впав! Це ж те саме ім'я, під яким ти тоді виступала в Чікаго, правда ж?

— Так, — лагідно відповіла Керрі, розгубившись перед його самовпевненістю.

— Я одразу впізнав тебе, щойно побачив. Ну, розкажи ж, як ти жила весь цей час?

— О, дуже добре, — відповіла Керрі, ще ніяк не можучи опам'ятатись від такої несподіваної атаки. — Ну, а ти як?

— Я? Чудово. Я тепер тут живу.

— Невже? — промовила Керрі.

— Так, я вже півроку в Нью-Йорку. Я тепер завітую тут філією нашої фірми.

— Ну, що ж, це дуже добре.

— А ти коли пішла на сцену? — поцікавився Друе.

— Та вже років зо три.

— Та неville? Ну, а я про це вперше чую. Але я знав, що так воно буде. Я ж завжди казав тобі, що ти чудово граєш — ти пригадуєш?

Керрі усміхнулась.

— Так, ти казав, — потвердила вона.

— Але як же ти розквітла! Я ще ніколи в житті не бачив, щоб хто-небудь так погарнішав. Ти навіть ніби трохи вища, ніж була.

— Я? Справді, я, мабуть, трохи й піросла.

Друе оглянув її сукню, потім перевів погляд на волосся, увінчане кокетливим капелюшком, потім зазирнув їй у очі, які ніяк не хотіли зустрічатись з його очима. Видно було, що він сподівається відновити давню приязнь негайно і на тих самих засадах.

— Слухай, — сказав він, бачачи, що вона бере в руки сумочку, збираючись іти, — я хочу, щоби ти зі мною сьогодні повечеряла, добре? Тут зі мною ще один приятель, він чекає.

— О ні, я не можу, — відповіла Керрі. — У всякому разі, не сьогодні. У мене завтра вранці репетиція.

— Та бог з нею, з репетицією! Ходімо повечеряєм! Приятеля можна буде зараз вирядити. Мені так хочеться побалакати з тобою по щирості.

— Ні, ні, я не можу, — рішуче сказала Керрі. — І не проси. Я ніколи не вечеряю так пізно.

— Ну, то просто поговоримо.

— Тільки не сьогодні, — похитала вона головою. — Поговоримо іншим разом.

Вона помітила, що по його обличчю промайнула ніби тінь; він, очевидно, починав розуміти, що колишнього не вернеш. Добросердій Керрі стало шкода — нащо його

кривдити, він же завжди був такий ласкавий з нею.

— Приходь завтра до мене в готель, — сказала вона, пом'якшуючи відмову. — Пообідаємо разом.

— Гаразд, — погодився Друе зраділо. — А де ж ти живеш?

— У готелі "Уолдорф", — сказала вона, називаючи недавно споруджений фешенебельний готель.

— О котрій годині?

— Ну, скажімо, о третій, — промовила Керрі приязно.

Назавтра Друе прийшов, але Керрі зовсім не раділа, чекаючи його. Та коли він з'явився, як завжди по-своєму вродливий і в найблагодужнішому настрої, її побоювання, що обід цей буде їй неприємний, зникли. Друе був балакучий, як і давніше.

— А цей готель, я бачу, шикарний, правда? — такі були його перші слова.

— Авжеж, — відповіла Керрі.

Людина безпосередня й егоцентрична, він одразу ж почав докладно розповідати про свою кар'єру.

— Я незабаром відкрию власне діло, — заявив він між іншим. — Я можу одержати кредит на двісті тисяч доларів.

Керрі приязно слухала його,

— Скажи, — спитав він раптом, — а де ж тепер Герствуд?

Керрі ледь почервоніла.

— Десь, мабуть, тут, у Нью-Йорку, — промовила вона. — Але я його вже давно не бачила.

Друе на якусь мить замислився. Він не був певний, чи не відіграє й тепер колишній управитель бару важливої ролі в житті Керрі. Вій сподівався, що це не так, а слова Керрі зовсім його заспокоїли. Очевидно, Керрі розв'язалась з ним, подумав Друе, та цього й треба було чекати.

— Це завше велика хиба, коли хто таке зробить, як той Герствуд, — зауважив він.

— Яке це — таке? — спитала Керрі, і гадки не маючи, що зараз почує.

— Та хіба ти не знаєш? — відповів Друе і махнув рукою: мовляв, не прикидайся, ніби не розумієш.

— Ні, нічого я не знаю, — заперечила Керрі. — Про що ти кажеш?

— Ну, та історія в Чікаго... коли він поїхав звідти.

— Я не знаю, про що це ти, — повторила Керрі.

Невже він міг так нечемно натякати на втечу Герствуда з нею?

— Отаке! — недовіжливо промовив Друе. — Хіба ж ти не знала, що, від'їжджаючи, він забрав з собою десять тисяч доларів?

— Що?! — вигукнула Керрі, — Ти хочеш сказати, що він украв гроші?

— Як же так, — промовив Друе, спантеличений її тоном. — Виходить, ти цього не знала?

— Та ні ж, — відповіла Керрі, — звичайно, не знала.

- Оце дивина, — сказав Друе. — Але ж це справді так. Усі газети про це писали.
— Скільки він узяв, ти кажеш? — спитала Керрі.
— Десять тисяч доларів. Правда, я чув, що більшу частину грошей він потім одіслав

назад.

Керрі втупила розгублений погляд у розкішний килим. Усі минулі роки після її змушеної втечі постали перед нею раптом у зовсім новому світлі. Пригадалися їй сотні дрібниць, що потверджували справедливість цього. Їй також спало на думку, що він узяв ці гроші заради неї. Замість ненависті до нього в її душі зродилося щось подібне до жалю. Бідолашний! Як це мусило гнітити його весь час...

А Друе, підігрівшись обідом і вином, розніжився і уявив, що успішно завойовує колишню прихильність Керрі. Йому вже здавалось, що не важко буде знову увійти в її життя, хоч вона й високо залетіла. "Ах, оце щастя! — думав він. — Яка ж вона вродлива, яка елегантна, яка славетна!" Тепер, у блиску своєї сценічної кар'єри, в обставі розкішного готелю, вона була для нього жадана, як ніколи.

— А пам'ятаєш, як ти нервувалась тоді, в залі Евері? — спитав він.

На спогад про це Керрі усміхнулась.

— Мені не доводилось бачити, щоб хтось грав так, як ти в той вечір, Кед, — додав він, спираючись ліктем об стіл. — І я тоді був певен, що ми з тобою любенько житимемо й далі.

— Не треба так говорити, — ледь холодно спинила його Керрі.

— Невже ти не дозволяєш мені сказати тобі...

— Ні,— відповіла вона підводячись. — До того ж мені вже час збиратись у театр. Я мушу покинути тебе. Ходім!

— О, зажди ще хвилинку, — благав Друе. — Ти ще маєш час!

— Ні,— лагідно промовила Керрі.

Друе неохоче підвівся з-за розкішного столу і пішов слідом за нею. Він провів її до ліфта і спитав:

— Коли ж я побачу тебе знов?

— Та коли-небудь побачимось, — відповіла Керрі.— Я лишатимусь у Нью-Йорку ціле літо. На все добре!

Дверцята ліфта розчинились.

— До побачення! — відгукнувся Друе.

Шелестячи сукнею, вона зникла у ліфті.

Він пройшовся по вестибюлю зажурений — його давнє жадання ожило з новою силою. Вона була тепер така далека від нього! Весела й пишна публіка нагадувала про неї. Він вирішив, що вона суворо до нього поставилась.

Керрі ж займали зовсім інші думки.

Саме в цей вечір вона проїхала повз Герствуда, що чекав її біля "Казино", і не помітила його.

Другого вечора, ідучи до театру, вона зустрілася з ним лице в лице. Він знову чекав, знесилений як ніколи, але сповнений рішучості побачитися з нею, навіть якби

для цього довелося послати їй записку. Спочатку вона не впізнала його в цій обшарпаній, жалюгідній постаті. Вона злякалась, коли до неї раптом підступив якийсь голодний жебрак.

— Керрі,— мовив він майже пошепки, — я б хотів сказати тобі кілька слів.

Керрі повернулася і одразу впізнала його. Якщо в її серці ще жевріло якесь лихе почуття проти нього, воно вмиль згасло. Але вона не забула і того, що сказав їй Друе про вкрадені гроші.

— Боже мій, Джордже! — промовила вона. — Що з тобою?

— Я був хворий, — відповів він. — Оце тільки вийшов з лікарні. Ради бога, дай мені трохи грошей, прошу тебе!

— Так, так, — вимовила Керрі тремтячими губами, насилу стримуючи плач. — Але що ж це з тобою?

Вона розкрила сумочку і вийняла все, що там було — один п'ятидоларовий і два дводоларових папірці.

— Я ж кажу, що був хворий, — відповів він дразливо.

Нелегко було йому приймати допомогу з цих рук.

— Ось на, — промовила вона. — Це все, що я маю при собі.

— Гаразд, — відповів він стиха. — Коли-небудь віддам.

Керрі стояла і дивилася на нього, а перехожі озирались на неї. Вона ніяковіла під поглядами сторонніх, ніяковів і Герствуд.

— Чом же ти все-таки не хочеш мені сказати, що з тобою? — знов спитала вона, просто не знаючи, що їй робити. — Де ти живеш?

— О, у мене є кімната в Бауері,— відповів він. — Тут не місце про все це розповідати. Тепер у мене все гаразд!

Його явно дратували ці її щирі розпити, — занадто ласкавіша була доля до неї.

— Краще йди в театр, — мовив він, — я дуже тобі вдячний і більше не набридатиму.

Вона хотіла щось відповісти, але він відвернувся і почвалав далі.

Багато днів минуло, поки це видиво почало поступово бліднути і перестало гнітити її душу. Друе приходив знову, але цього разу навіть не зміг її побачити. Вона вважала його залицяння недоречним.

— Мене немає дома, — відповідала вона служникові.

І взагалі її спокійна, стримана й трохи відлюдна вдача аж дивувала, а отже й інтригувала навіть широку публіку.

Незабаром дирекція вирішила організувати гастрольну подорож у Лондон. Другий літній сезон у Нью-Йорку не обіцяв великих прибутків.

— Як ви дивитесь на те, щоб спробувати завоювати Лондон? — спитав її якось антрепренер.

— Може статись якраз навпаки, — відповіла Керрі.

— Ми, мабуть, виїдемо в липні,— сказав він на це.

Поспішне готування до від'їзду зайняло всі думки, і згадка про Герствуда розвіялась. І він, і Друе лише випадково дізнались про те, що її вже нема в Нью-Йорку.

Друе якось зайшов і, почувши, що вона поїхала, не міг стримати вигуку розчарування. Він постояв у вестибюлі, покусуючи кінчики вусів, і, нарешті, дійшов висновку, що минулому немає вороття.

"Та не варто й шкодувати", — потішав він себе, але в глибині душі відчував інше.

Герствуд саяк-так перебував все довге літо й осінь. Один місяць він займав місце швейцара в якомусь танцювальному залі. Потім знову жебрав, часто голодував, часто ночував у парку. Так минуло ще багато днів. Доведений до краю голодом, він звертався по допомогу до добродчинних установ, скрізь, куди тільки міг. Серед зими Керрі повернулася в Нью-Йорк і виступала на Бродвеї в новій п'есі, але Герствуд нічого не знав про це. Кілька тижнів уже блукав він по місту з простягнутою рукою, в той час як вогненні літери шовечора палали над веселим натовпом, закликаючи подивитись на неї. Друе бачив рекламу, але більше не пробував побачитися з Керрі.

Десь у цей же час повернувся до Нью-Йорка і Еймс. Його справи на Заході посувалися успішно, і тепер він відкрив лабораторію на вулиці Вустер. З Керрі він, звичайно, зустрівся у місіс Венс, але ця зустріч не схвилювала їх. Він вважав, що вона й досі живе з Герствудом, і тільки згодом дізнався про свою помилку. Не знаючи подробиць, він і далі удавав, ніби йому нічого не відомо, і не порушував цієї теми.

Еймс і місіс Венс пішли подивитись на нову оперету з участю Керрі; свої враження він висловив з властивою йому одвертістю.

— Їй не місце в цьому театрі, — сказав він. — По-моєму, вона здатна на краще.

Одного разу вони випадково зустрілись у Венсів, і між ними почалася дружня розмова. Керрі й сама не могла б сказати, чому вона більше не відчуває давнього палкого інтересу до нього. Причина, безперечно, була та, що раніше він втілював щось таке, чого вона не мала; але вона цього не усвідомлювала. Успіх навів її переконання, що тепер він повинен бути про неї вищої думки. Насправді ж її маленька слава, створена газетами, в його очах не мала ніякої ціни. Він вважав, що вона могла б піднятися значно вище.

— Ну що ж, ви так і не пішли у драму? — сказав він, пригадуючи, що вона колись виявляла інтерес саме до цієї галузі сценічного мистецтва.

— Ні, — відповіла вона. — Поки що — ні.

Він так подивився на неї, що вона одразу зрозуміла: він вважає це її помилкою. І те спонукало її додати:

— Але я думаю про це.

— По-моєму, вам слід про це подумати. При ваших нахилах вам місце в драматичному театрі.

Її дуже здивувало, що він говорить про її нахили. Невже він так добре її розуміє?

— Чому ви такої думки? — спитала вона.

— Бачте, — відповів він, — наскільки я можу судити, ви вдачею співчутливі.

Керрі всміхнулася і злегка почервоніла. Чистота його думок і незвичайна одвертість розбудили в ній тепліше почуття до нього. Поклик ідеалу знов знайшов відгук у її серці.

— Я й сама не знаю, — відповіла вона, хоч і не могла приховати, що їй це дуже приємно чути.

— Я бачив вас на сцені,— додав він. — Ви граєте дуже добре.

— Я рада, що вам сподобалось.

— Дуже добре, — повторив він, — як для оперетхт.

Розмова на цьому закінчилась — щось перебило її. Але згодом вони мали змогу її продовжити. Після обіду Еймс сидів у кутку кімнати, втупивши погляд у підлогу, а Керрі ввійшла ще з кимсь із гостей. Уперта праця поклала на ното обличчя тінь утоми. Керрі й сама не могла б сказати, що їй так подобалося в цьому обличчі.

— Самі? — промовила вона, звертаючись до нього.

— Я слухав музику.

— Я зараз повернусь, — сказала, виходячи, супутниця Керрі, яка не бачила у ньому винахідникові нічого цікавого.

Вона стояла перед ним, а він звів очі і глянув їй у лице.

— Правда, яка зворушлива мелодія? — спитав він, ще прислухаючись.

— О, дуже! — відповіла вона, теж прислухавшись і відчувши красу того, на що він звернув її увагу.

— Сідайте, — промовив він і присунув сусіднє крісло.

Кілька хвилин вони слухали мовчки, охоплені тим самим почуттям, тільки що в Керрі від нього аж серце затрепетало. Музика глибоко чарувала її, як і в давні дні.

— Не знаю, чим це пояснити, — заговорила вона, почувавши, як у її душі пробуджується незбагненне тоскне жадання, — але музика завжди якось дивно впливає на мене, мені хочеться чогось такого... я...

— Так, — промовив він, — я це розумію.

Він раптом звернув увагу на те, як безпосередньо й одверто висловлює вона свої почуття.

— Не треба сумувати, — сказав він їй.

Він замислився, потім знов заговорив, нібито про інше, але й ті його слова були співзвучні їхньому настроєві.

— На світі є багато такого, чого нам хочеться, але, на жаль, не можна гнатися за всім одразу. І нічого не допоможе ламати руки і побиватись за недосяжним.

Музика замовкла, він підвівся і тепер стояв перед Керрі.

— Чом ви не вступите до доброго, серйозного драматичного театру? — спитав він, допитливо дивлячись на неї, немов вивчаючи.

Ці великі, щирі очі, ледь болісний вираз уст підтверджували його думку.

— Може, я так і зроблю, — відповіла вона.

— Ваше місце там, — додав він.

— Ви гадаєте?

— Так, — відповів він. — Я цього певен. Ви, мабуть, і самі того не знаєте, але в вас є щось таке, ніби ви створені для драми; надто ж це позначається в очах і в лініях уст.

Керрі була в захваті. В ту мить вона забула про свою самотність. Ось коли вона

діждалась хвали розумної і проникливої.

— Саме в очах і в лініях уст, — повторив він замислено. — * Пригадую, коли я побачив вас уперше, я одразу подумав, що у вас якісь незвичайні уста. Мені здалось, що ви зараз заплачете.

— Як дивно, — промовила Керрі, зворушена й захоплена його словами.

Ось чого завжди жадало її серце!

— Потім я помітив, що це ваш природний вираз, а сьогодні я знову звернув на це увагу. На очі ваші теж часом

набігає якась тінь, і вона ще побільшує це враження. Це, мабуть, тому, що вони в вас такі глибокі.

До краю схвильована, Керрі дивилась йому просто в обличчя.

— Ви, мабуть, і самі не усвідомлюєте цього, — додав він.

Вона відвела погляд, щаслива чути це все від нього. Їй хотілося справджувати ті почуття, що відбиваються на її обличчі. А це відкривало шлях для нових прагнень.

Отже, Керрі мала про що думати до наступної зустрічі з ним через кілька тижнів. Ця розмова показала їй, що вона віддалилася і все далі віддаляється від того ідеалу, який володів її душею під час спектаклю в залі Евері і довго ще потім. Як же це сталося, що вона втратила його?

— Я знаю, чому ви повинні мати успіх, якби вам дати драматичнішу роль, — сказав їй Еймс цього разу. — Я це простежив і...

— Що саме? — спитала Керрі.

— Бачте, — сказав він таким тоном, як говорить людина, задоволена тим, що розгадала важку загадку, — справа в тому, що ваше обличчя яскраво відбиває найрозмаїтіші почуття. Те ж саме враження справляє зворушлива пісня або картина. Це щось таке, що люди люблять спостерігати, бо це є природне відбиття їхніх почуттів і прагнень.

Керрі дивилась на нього, не зовсім розуміючи.

— Люди завжди прагнуть висловити свої почуття, — провадив він. — Але більшість їх нездатна до цього. Вони покладають це на інших. Для цього й існує талант. Один висловлює за них їхні бажання в музиці, другий — у поезії, третій — на сцені. Часом природа обдаровує цією здатністю обличчя, роблячи його виразником усіх людських прагнень. Саме це і сталося з вами.

Говорячи, Еймс дивився на неї, і цей погляд допоміг їй зрозуміти суть його слів. У всякому разі, вона збагнула основне: що її обличчя здатне висловлювати бажання всіх людей. І була щаслива це чути. Але він додав ще:

— Це накладає на вас нелегкий обов'язок. Сталося так, що ви маєте цю рису. Це не є ваша заслуга, тобто я хочу сказати, що ви могли б і не мати її. Ви нічим не заплатили за неї. Але, оскільки ви її маєте, ваш обов'язок — не занедбати її.

— Як саме? — спитала Керрі.

— По-моєму, ви повинні присвятити себе драматичному мистецтву. У вас стільки почуття і такий мелодійний голос. Створіть із цього цінність для інших. Тоді ваші

здібності не пропадуть.

Останнього Кері не зрозуміла. З усього ж іншого їй стало ясно, що її успіх в опереті не вартий нічого або майже нічого.

— Я вас не розумію, — промовила вона.

— Ось що я хочу сказати. Ця ваша особливість виявляється у ваших очах, в лініях уст і, звичайно, у вашій вдачі. Але знайте, — ви можете все це втратити. Якщо ви перестанете на це зважати і житимете для себе самої, для задоволення своїх бажань, ви втратите свій талант дуже швидко. З очей ваших зникне цей особливий вираз. Зміняться уста. Зникне і ваше сценічне обдарування. Вам, може, здаватиметься, що це не так, але ви втратите ці дари. Природа подбає про це!

Він так прагнув сприяти розвитку всякого доброго паростка, що часом у своїх проповідях доходив до пафосу. Щось у Керрі зачіпало якісь струни в його душі. Йому хотілося розворушити її.

— Так, я це знаю, — промовила вона задумливо, почувавши себе і справді трохи винною.

— Бувши вами, я б змінив амплуа, — сказав він.

Ця розмова зовсім збурила її душу, як камінь збаламучує тихі води. Цілими днями стурбовані думи порушували її спокій у кріслі-гойдалці.

— Я, мабуть, уже недовго залишатимусь у опереті, — сказала вона якось Лолі.

— Чому ж це? — здивувалась та.

— Я думаю, що зуміла б домогтись більшого успіху в серйозній п'есі.

— Як це тобі спало на думку?

— Не знаю, — відповіла Керрі. — Мені так завжди здавалось.

Але все ж вона не робила ніяких кроків у цьому напрямі, а тільки журилась. Довгий шлях вів до цього вищого ступеня — чи, може, так тільки здавалось? — а її оточував такий комфорт. І тому вона лишалась бездіяльна і віддавалась тоскному жаданню.

РОЗДІЛ XLVII

Шлях переможених. Еолова арфа

В ті часи у місті існувало кілька добродійних закладів і окремих добродійців, подібних до капітана, і Герствуд, доведений до краю, цілком склався на них. Один такий заклад, місія монастиря Сестер милосердних, містився на П'ятнадцятій вулиці. На дверях цього червоного цегляного будинку висіла проста дерев'яна скринька для пожертв. Напис на цій скриньці сповіщав, що кожний, хто звернеться сюди по допомогу, може одержати тут опівдні безплатний обід. За цією простою і скромною об'явою приховувалась, проте, добродійність значних розмірів. У Нью-Йорку існує стільки різних добродійних закладів, що люди забезпечені звичайно проходять повз такі написи, не звертаючи на них уваги. Коли не цікавитись цим зумисне, то, стоячи на розі Шостої авеню і П'ятнадцятої вулиці десь перед полуднем, можна й не помітити, що з великого натовпу, який вирує на цій людній артерії міста, щохвилини відокремлюється, ледве соваючи ногами, якийсь потолочений життям, виснажений, пошарпаний представник роду людського. І що холодніший був день, то помітніший

ставав цей рух. Брак місця дозволяв нагодувати одночасно тільки чоловік двадцять п'ять — тридцять, решта людей витягалась у довгу вервечку і входила по черзі. Це видовище, повторюючись день у день протягом років, стало таким звичним, що ніхто на нього не зважав. Люди чекали терпляче, як худоба, чекали по кілька годин на страшенному холоді, щоб їх впустили. Тут ні про що не запитували і нічого більше не давали. Попоївши, люди знов виходили, і дехто з них бував тут щодня всю зиму.

При дверях завжди стояла на варті висока жінка, в обличчі якої було щось материнське. Вона відраховувала тих, хто міг увійти. Люди просувалися вперед, свято додержуючись ладу. Ніхто не квапився і не виявляв нетерплячки. Процесія рухалась у майже німій мовчанці. Цю чергу можна було бачити тут і в найлютішу негоду. Під крижаним вітром усі пританцьовували й били руками об боки. Шкіра на пальцях і обличчях репалась від морозу. При денному світлі можна було помітити, що всі в цій черзі дуже подібні один до одного. Це був той тип людей, які просиджують більш-менш погожі дні по парках на лавах і сплять на них літніми ночами. Вони вчащають до нічліжок на Бауері і вештаються по тих глухих вулицях Східної сторони, де поганий одяг і виснажене обличчя нікого не дивують. У дощ та холод вони гнутьсь по передпокоях нічліжок і тиснуться біля дверей тих найдешевших, що відчиняються лише о шостій годині, по найдальших завулках Східної сторони. Злиденна їжа, невчасно і пожадливо проковтнута, зовсім руйнувала їм здоров'я. Усі вони були бліді, охлялі, з запа-лими очима і грудьми, з гарячковим блиском в очах і з хворобливо червоними губами. Скуйовджене волосся, безкровні сині вуха, потріскані і стоптані черевики — одно слово, все свідчило про те, що ці істоти лише безпомічно пливуть за водою. І кожна людська хвиля викидає ще й ще нових, як буря виносить на берег тріски.

Майже чверть століття підряд в іншій частині міста пекар Флейшман давав булку кожному, хто приходив по неї опівночі до дверей його магазину на розі Бродвею і Десятої вулиці. І ось уже двадцять років щоночі близько трьохсот чоловік ставали в чергу і в призначений час проходили повз двері, виймаючи кожен одну булку з великого ящика і зникаючи в нічній темряві. За весь цей час і вигляд їхній, і число дуже мало змінилися. Дві-три постаті добре запам'ятались тим, хто рік у рік стежив за цією процесією. Двоє з них навряд чи пропустили хоч одну ніч за останні п'ятнадцять років. Чоловік сорок були майже постійними клієнтами. Решту становили більш-менш випадкові постаті. В часи криз і особливих злигоднів тут рідко набиралося більше трьохсот чоловік, і в часи процвітання, коли про безробіття майже не чути, дуже рідко приходило менше. Та сама кількість узимку й улітку, у бурю й погіддя, в лихі й щасливі часи збиралася щопівночі на це смутне побачення біля Флейшманового хлібного ящика.

В ту люту зиму Герствуд став частим клієнтом обох цих місць. Одного особливо холодного дня він цілий ранок марно жебрав по вулицях і тільки опівдні подався туди, де кожний бідняк мав змогу попоїсти. Вже з одинадцятої години туди припленталося з Шостої авеню кілька таких же злидарів, як і Герствуд. Вітер шарпав і тіпав їхне

лахміття. Прийшовши заздалегідь, щоб бути першими, вони чекали, спершись об залізні поручні під стінами арсеналу Дев'ятого полку, який виходить у цьому місці на П'ятнадцяту вулицю. Попереду була ще ціла година чекання, і вони спочатку тримались віддалік, але інші підходили, і вони присунулись ближче, щоб не втратити права на першість.

Герствуд наблизився до цього збориська з заходу, з боку Сьомої авеню, і спинився коло самих дверей, попереду всіх. Ті, що прийшли раніше, але стояли далі, присунулись тепер ближче, не кажучи ні слова, але всім своїм виглядом показуючи йому, що вони — перші.

Зустрівши таку відсіч, Герствуд кинув похмурий погляд вздовж черги і перейшов у кінець. Коли лад було відновлено, тваринне почуття ворожості згасло.

— Мабуть, уже скоро дванадцята, — промовив один.

— Напевно, — відгукнувся другий. — Я чекаю майже годину.

— Ух, і холодно ж!

Усі втупили жадібні погляди у двері, до яких вони мали ввійти. Під'їхав бакалійник і поніс у дім кошелі з харчами. Це викликало кілька реплік про бакалійників і про ціни на харчі взагалі.

— М'ясо знов подорожчало! — зауважив хтось.

— Хоч би війна почалась, абощо! Мо', легше було б.

Черга швидко зростала. Їх було вже більше п'ятдесяти, і передні, видко, раділи, що їм не доведеться чекати так довго, як тим, що стоять у хвості. Вони раз у раз витягали шиї, пробігаючи поглядом по черзі.

— Та 'дже однаково, чи близько ви стоїте, аби бути між перших двадцяти п'яти, — говорив один із цих щасливих. — Усі ввійдемо разом.

— Ох! — вихопилось у Герствуда, якого так невблаганно відтіснили.

— Уся справа в єдиному земельному податку, — промовив ще хтось. — Поки його не запровадять, ладу не буде.

Але загалом ці виснажені люди розмовляли мало. Вони мовчки переступали з ноги на ногу, дивились на двері і били себе руками по плечах, щоб зігрітись.

Нарешті двері розчинились і показала висока сестра з материнським обличчям. Вона самим поглядом сказала заходити. Черга повільно посунулась уперед, люди входили один за одним, поки сестра налічила двадцять п'ять чоловік. Тоді вона підняла дебелу руку, і черга спинилась; шестеро залишилось на сходах, серед них і колишній управитель бару. Чекаючи свого часу, одні балакали, інші нарікали на гірку долю, ще інші похмуро мовчали, серед них і Герст-вуд. Нарешті впустили і його. Він попоїв і пішов геть, майже розлючений тим, що ця ласка так нелегко дістається.

Тижнів через два він стояв об одинадцятій годині вечора під дверима пекаря і терпляче дожидав півночі, коли там мали роздавати булки. Це був невдалий для нього день, але тепер він почав ставитись до своєї долі по-філософському. Якщо йому не щастило з вечерею і він до ночі лишався голодним, то завжди міг прийти сюди. За кілька хвилин до дванадцяти з магазину витягли величезний ящик з булками, і рівно

опівночі опасистий, кругловидий німець став коло дверей і гукнув:

— Готово!

Уся черга одразу рушила вперед. Кожен брав одну булку і йшов собі. Цього разу колишній управитель бару з'їв свою булку, ще поки насилу плентався по темних, мовчазних вулицях до нічлігу.

У січні він почав навертатись на думку, що йому вже кінець. Раніше життя здавалося йому незрівнянним скарбом, але постійні злидні і занепад сил зробили для нього всі земні принади нецікавими і не вартими уваги. Кілька разів, коли недоля надто гнітила його, він хотів покласти край усім злигодням. Але наставала краща погода, чи йому перепало двадцять п'ять або хоч десять центів, і настрої мінявся — він вирішував ще почекати. Щодня він підбирав де-небудь кинуту стару газету і переглядав її, сподіваючись щось дізнатися про Керрі, але все літо і всю осінь він шукав марно. Потім Герствуд став помічати, що в нього болять очі. Біль швидко посилювався, і скоро він уже не міг читати в напівтемних нічліжних приміщеннях. Погане і нерівномірне харчування ослабило і розладнало весь його організм. Єдине, що йому лишалось, це сон, коли тільки була змога знайти притулок, заплатити за нічліг.

Він розумів, що весь вигляд, страшне лахміття й худорба роблять його в очах усіх професійним жебраком, волоцюгою. Поліція його переслідувала, власники їдалень і нічліжок поспішали виставити за двері при першій нагоді, а перехожі відмахувались від нього. Все важче й важче ставало щось у когось випросити.

Нарешті він мусив визнати, що йому кінець. Ця думка опанувала його після довгої низки безуспішних волань, на які перехожі знов і знов відповідали відмовою — і кожен поспішав відсунутись подалі від нього.

— Подайте, що можете, благаю вас, пане! — звернувся він востаннє. — Богом вас прошу, допоможіть, я конаю з голоду!

— Відчепися! — відповів перехожий, що сам був не з багатих. — Ні чорта ти не вартий! Нічого я тобі не дам!

Герствуд сховав почервонілі від холоду руки в кишені. Сльози набігли йому на очі.

"І справді, — сказав він сам собі. — Я тепер нічого не вартий. Колись було не те. Тоді я мав гроші. Треба кінчати".

Із смертю в душі він звернув до Бауері. Що ж, і до нього люди відкривали газ і вмирили. Чом би йому не зробити те саме? Герствуд подумав про одну нічліжку, де за п'ятнадцять центів здавалися маленькі окремі кімнатки з газовим ріжком, ніби спеціально пристосовані для цієї мети. Але тут-таки він згадав, що в нього немає п'ятнадцяти центів.

По дорозі він набрів на добре вдягненого, свіжо виголеного добродія, який виходив з першорядної перукарні.

— Як ваша ласка, подайте що-небудь! — наважився звернутись до нього Герствуд.

Джентльмен обвів його поглядом і почав шукати в кишені десятицентовика, але не знайшов там нічого, крім чвертаків.

— Ось, маєш, — сказав він, простягаючи одного з них, аби відкараскатись від

жебрака. — А тепер забирайся!

Герствуд пішов далі задумавшись. Вигляд великої блискучої монети трохи втішив його. Він пригадав, що хоче їсти і що за десять центів може мати постіль. І думка про смерть тим часом забулась. Смерть здавалася бажаною тільки тоді, коли він не зустрічав нічого, крім образ.

Одного разу в середині зими настала люта холоднеча. Перший день був сірий і холодний, на завтра пішов сніг. Герствудові не щастило: за цілий день він випросив тільки десять центів, та й ті витратив на їжу. Надвечір він опинився на розі Бульвару і Шістдесят сьомої вулиці, звідки повернув у бік Бауері. Незмірна втома опанувала його. Весь день невгамовна потреба руху гнала його з місця на місце, і тепер він ледве волочив мокрі ноги, човгаючи підошвами по тротуару. Комір старого, тонкого піджака був піднятий, продавлений котелок насунувся так глибоко, що відгинав почервонілі вуха, а руки він ховав у кишені.

"Піду на Бродвей", — раптом вирішив він.

Коли Герствуд дійшов до Сорок другої вулиці, світлові реклами вже яскраво палали. Юрби людей поспішали обідати. На кожному розі за освітленими вікнами ресторанів виднілися веселі компанії. В усі боки мчали екіпажі й переповнені трамваї. Краще б він і не приходив сюди такий стомлений і голодний. Надто вже кричущий був контраст, — навіть у його затьмареному мозку прокинувся спогад про кращі часи.

"До чого це все? — знов майнула думка. — Моя гра вже скінчена. Досить з мене!"

Люди озирались на цю жалюгідну, незграбну, хитливу постать. Полісмени проводжали його поглядом, стежачи, щоб він не просив у перехожих. Він раптом спинився, бездумно і безцільно, і втупив очі у вікно розкішного ресторану, над дверима якого сяяла світлова вивіска. За великими дзеркальними вікнами виднілося золоте й пурпурне оздоблення, пальми, білі скатертини, блискучий кришталь та безжурні люди за столиками. Хоч як потьмарився розум Герствуда, голод розбудив його. Він скам'янів, не відриваючи безтямного погляду від вікна, а краї його обстріпаних штанів мокли в калюжі.

— Їжте! — пробурмотів він. — Так і слід, їжте! Більше нікому нічого не треба...

Його голос став ще тихший, і він уже забув, про що тільки-но думав.

— Та й холодно ж, — прошепотів він. — Страшенно холодно...

На розі Бродвею і Тридцять дев'ятої вулиці електричними вогнями палав напис: "Керрі Маденда з трупою "Казино". Цей сліпучий напис осявав весь мокрий, заліплений снігом тротуар. Яскраве світло привернуло Герствудову увагу. Він звів очі і побачив афішу у великій золоченій рамі, де Керрі була зображена на весь зріст.

Якусь мить Герствуд дивився на неї, шморгаючи носом і сіпаючи одним плечем, немов воно свербіло. Від знесилення думки його плутались.

— Це ти, — вимовив він нарешті, звертаючись немов до самої Керрі. — Я був не досить добрий для тебе, так? Хе-хе!

Він довго силкувався зв'язати думки до купи, але для нього це вже було неможливе.

— У неї — багато... — забурмотів він знову, думаючи про гроші. — Нехай дасть і

мені!

Він повернув до бічних дверей, але тут же забув, що мав на думці, і спинився, засуваючи глибше в кишені замерзлі руки. Раптом згадав. Вхід за куліси! Ось що!

Він підійшов до дверей і переступив поріг.

— Чого тобі? — спитав служник, здивовано витріщившись на нього.

Бачачи, що Герствуд стоїть на місці, він наблизився і почав його виштовхувати зі словами:

— Іди геть звідси!

— Я хочу бачити міс Маденда, — сказав Герствуд.

— Он як? — перепитав той, аж розважений. — Іди геть звідси, — повторив він, далі виштовхуючи Герствуда, який не мав сили опиратись.

— Я хочу бачити міс Маденда, — намагався він пояснити, поки його випихувано на вулицю. — Я нічого... Я...

Служник дав йому останнього стусана і зачинив двері. Герствуд посковзнувся і впав у сніг. Падаючи, він ударився, і в ньому прокинулось невиразне почуття сорому. Він заплакав, безтямно лаючись.

— Проклятий! Собака! — бурмотів він. — Пес старий! — Він обтер болото зі свого подертого піджака. — Я... я колись наймав таких, як ти!

Тоді в ньому спалахнула шалена лють на Керрі, — лють і обурення; потім спогад про неї згас.

— Вона повинна дати мені хоч на харчі, — бурмотів він. — Вона повинна!

Він знов повернув на Бродвей, без мети й надії на щось, і поплентався, плачучи, жебраючи, щохвилини гублячи слід думок, які хаотично зринали в його розладнаному мозку.

Через кілька днів, похмурого холодного вечора, Герствуд дійшов остаточної ухвали. Уже о четвертій годині над містом почав густішати присмерк. Ішов густий сніг — дрібний, колючий; вітер гнав його довгими тонкими смугами. Він вистелив вулиці холодним, пухнастим килимом на шість дюймів, а кінські копита й ноги людей перетворили його в брудне темне місиво. По Бродвею пробиралися люди в теплих пальтах, з парасольками. По Бауері чалапали люди з піднятими комірами й шапками, насунутими на самі вуха. По першій з цих двох артерій міста діловики й приїжджі простували до комфортабельних готелів. По другій — юрби змерзлих блукачів брели повз убогі крамнички, в глибині яких уже блимали лампи. Ранні вогні горіли і на трамваях, гуркіт яких приглушувала пухка шкуринка, що налипла на колеса. Усе місто ніби загорнулось у білу мантию, що хутко товщала.

А Керрі сиділа в цей час у своїх затишних апартаментах в готелі "Уолдорф" і читала "Батька Горіо". З цим романом їй порадив ознайомитися Еймс. І сам твір був такий разючий, та ще й Еймсова рекомендація так підігріли її цікавість, що вона майже цілком відчула всю зворушливість цієї книжки. Керрі вперше зрозуміла, яку нічого не варту банальщину вона читала досі. Але згодом вона втомилась від читання, позіхнула, підійшла до вікна і почала стежити за незмінним потоком екіпажів, що звертав на

П'яту авеню.

— Яка гидка погода! — сказала вона Лолі.

— Жах! — відгукнулась її маленька подруга, підійшовши до неї.— Сподіваюсь, випаде досить снігу, щоб прокататися саньми.

— Ох, любя! — промовила Керрі, ще під свіжим враженням від страждань батька Горіо. — Ти ні про що інше й не думаєш. Невже тобі не шкода людей, у яких нічого немає в таку ніч?

— Шкода, аякже, — відповіла Лола. — Але що ж я можу зробити? У мене в самої нічогосінько немає.

Керрі усміхнулась.

— Та ти б не дуже турбувалась, якби й мала дещо.

— Чого там не дуже, — заперечила Лола. — Та й мені ніхто нічого не давав, коли я була у скруті.

— А все-таки як це жахливо! — промовила Керрі, вдивляючись у завірюху.

— Подивись он на того чоловіка! — засміялась Лола, помітивши перехожого, що послизнувся і впав. — До чого ж смішно дивитись, як люди падають, правда?

— Доведеться сьогодні їхати до театру в екіпажі,— задумливо сказала Керрі.

У вестибюль готелю "Імперіал", обтрушуючи сніг з елегантного теплого пальта, ввійшов містер Чарльз Друе. Погана погода рано загнала його додому, водночас будячи прагнення тих розваг і насолод, які примушують забувати про сніг і темряву, про все похмуре в житті. Смачний обід, товариство молодої жінки, вечір у театрі — ось що найбільше вабило його.

— А, це віт, Гаррі! — звернувся він до чоловіка, який зручно вмотився в одному з м'яких крісел. — Як ся маєте?

— Та нічого, потроху, — відповів той.

— Препаскудна погода сьогодні!

— Авжеж! Я оце сиджу й міркую, що його робити?

— Ходімо зі мною, — запропонував Друе. — Я вас можу де з ким познайомити — просто розкіш!

— З ким же це?

— Тут недалеко, на Сороковій вулиці, двоє дівчат. Ми чудово там перебудемо час. Я саме вас шукав.

— А що, як ми їх візьмемо з собою і поїдемо обідати?

— Гаразд, — відловив Друе. — Почекайте мене, я зараз, піду тільки перевдягнусь.

— Добре, я буду в перукарні,— відповів Гаррі.— Мені треба поголитись.

— Чудово, — промовив Друе і пішов до ліфта, порипуючи новенькими черевиками.

Цей метелик пурхав собі, як завжди, безтурботний.

У купе пультманівського вагона, що наближався в ту буряну ніч до Нью-Йорка із швидкістю сорок миль на годину, сиділо троє, всі з однієї родини.

— Перший дзвоник до обіду! — ознаямив офіціант вагона-ресторану, пробігаючи по коридору в сніжно-білому фартусі й куртці.

— Мені не хочеться більше грати, — промовила молода чорнява красуня і відсунула карти примхливим жестом улюбленки долі.

— То, може, підемо пообідаєм? — спитав її чоловік, чиє елегантне вбрання маскувало все те, чого не дала природа.

— Ах, ні, я ще не хочу, — відповіла вона. — Але грати мені теж набридло.

— Джессіко, — озвалась її мати, на яку теж варт було глянути, щоб побачити, як одяг може приховувати вік, — Джессіко, застроми краще шпильку в шарфику, вона випадас.

Джессіка поправила шпильку, потім, ніби ненароком, провела рукою по своїх пишних кучерях і поглянула на маленький, весь у діамантах годинничок. Чоловік не спускав з неї очей, бо краса, навіть холодна, завжди має владу над нами.

— Ну нічого, нам ще недовго терпіти таку погоду! — сказав він. — Усього два тижні, і ми будемо в Римі!

Місіс Герствуд усміхнулась, зручніше вмощуючись у своєму куточку. Як приємно бути тещею багатого молодика, фінансове становище якого ви самі перевірили!

— А ти гадаєш, що пароплав піде швидко, навіть якщо буде така погода? — спитала Джессіка.

— О, аякже! — відповів він. — Це однаковісінько!

По коридору пройшов дуже білявий юнак, син банкіра з Чікаго, що вже давно придивлявся до цієї гордовитої красуні. Навіть у цю мить він, не вагаючись, кинув на неї погляд, і вона це помітила. З підкресленою, умисною байдужістю вона відвернулась, ховаючи від нього своє чарівне личко. Але в ній озивалась зовсім не скромність молодій дружини. Просто її пиха була вдоволена.

А Герствуд стояв ту мить у бічній вулиці поблизу Бауері, перед брудним чотириповерховим будинком, колись темно-жовтим, але перефарбованим сажею і дощем. Навколо юрмились ще люди, і натовп усе зростав.

Спочатку сюди підійшло тільки двоє чи троє. Вони тинялись попід замкненими дощаними дверима і тупцяли, щоб хоч трохи зігріти задубілі ноги. Криси їхніх вигорілих котелків обвисали, понадривані, старі пальта обважніли від розталого снігу і настовбурчилися коло піднятих комірів, а мішкуваті штатні насувалися вистріпаними краями на потерті і зношені до дірок, завеликі, розкислі черевики. Вони не пробували ввійти і тільки сумно тупцялись біля дверей, глибоко засовуючи руки в кишені і скося зиркаючи на перехожих, на ліхтарі, що вже засвічувались... Були там старі з посивілими бородами й глибоко запалими очима, були люди ще молоді, але зв'язані недугами, і люди середнього віку. Гладких не було зовсім. Одні в тому натовпі були бліді, як крейда, інші, навпаки, мали шкіру червону, як цегла. У того худі плечі зовсім обвисли, той тяг дерев'яну ногу, ще інші вражали страшною худорбою — одяг просто теліпався на них. Вирізнялися розпухлі вуха, набряклі носи й губи, а особливо — червоні, налиті кров'ю очі. Ані одного звичайного, здорового обличчя, ані однієї стрункої постаті, ані одного ясного, твердого погляду.

У мокрій заметілі вони тупцялись, штовхаючи один одного. То тут, то там виднілися

червоні від холоду руки, не захищені ні рукавом, ні кишенею, або вуха, напівсховані під жалюгідними подобами капелюхів і все ж посинілі й задублі. Переступаючи з ноги на ногу в глибокому снігу, ці люди похитувались усі разом, майже ритмічно.

Що більше натовп під дверима зростав, то чутніше ставало бурмотіння, — не розмова, а просто ремство та лайка, адресована невідомо кому.

— Прокляття! Швидше б уже відчиняли!

— Он гляньте на фараона; так і зирить.

— Може, вони забули, що надворі зима?

— Краще б я зараз був у Сінг-Сінгу.

Та ось налетів лютий подув вітру, і вони зсунулися щільніше один до одного. Похмуре збіговисько штовхалось, ворухилось, совалось, але без гніву, без нарікання, без загроз. Того понурого чекання не полегшували ні жарти, ні дружнє слово.

Повз них проїхала карета, і в ній, вигідно розкинувшись, сиділа якась постать. Один із знедолених, що стояв коло самих дверей, звернув на неї увагу:

— Погляньте на того бовдура, що поїхав!

— Йому, либонь, не холодно!

— Гей, гей, гей! — загукав ще хтось, хоч карета давно вже промчала.

Помалу підкралася ніч. Густі лави перехожих поспішали по домівках. Службовці, продавщиці з магазинів хутко крокували хто куди. Трамвайні вагони заповнились пасажирами. Газові ліхтарі вже горіли, і в кожному вікні розцвів червонуватий вогник. А натовп знедолених все стояв невідступно під дверима.

— Та що вони, не збираються зовсім відчиняти, чи що? — прохрипів чийсь голос.

Це запитання ніби знов пробудило у всіх інтерес до замкнених дверей, і погляди звернулись в один бік. Вони дивились на ці двері зовсім як безсловесні тварини, як собаки, що шкрябаються й скавчать, не відриваючи очей від клямки. Люди ворухились, кліпали очима, бурмочучи скарги й прокльони. Так вони все чекали, а сніг летів і сік їх кусючими пластівцями, засипаючи старі капелюхи й похилі плечі. Він лягав на них купками й смугами, і ніхто його не струшував. У глибині натовпу він топився від тепла тіл і віддиху, і вода стікала з крисів по носах, а люди нездатні були підняти заляклу руку, щоб утертися. По краях натовпу ці купки снігу не танули. Герствуд, що не міг пробратися в середину, стояв, схиливши голову й зігнувшись проти вітру.

У віконці над дверима блимнуло світло. Юрба затрепетала в передчутті скорого відпочинку, зраділо загомонила. Нарешті прогоничі всередині забряжчали, і всі нашорошили вуха. За дверима почулися кроки, і знов між людьми пробіг шепіт. Хтось гукнув:

— Гей ви там, легше!

Двері розчинились. Якусь хвилину в понурому, тваринному мовчанні люди штовхались і протискувались уперед, потім тиснява швидко розтанула, улившись в двері, мов колоди, несені потоком. Рухались мокрі капелюхи, мокрі плечі, промерзла, змучена, роздратована юрба пливла між голих стін.

Була рівно шоста година. На обличчях усіх перехожих можна було прочитати те

саме: "обід". Але тут не було ніякого обіду — тільки ліжка.

Герствуд поклав свої п'ятнадцять центів і стомлено поплентався до приділеної йому кімнати. Це була брудна, запорошена комірчина з дощаними стінами. Тьмяного світла маленького газового ріжка цілком вистачало для такого невеселого захистку.

— Кгм! — прокашлявся Герствуд, замикаючи двері.

Потім почав неквапливо роздягатись. Скинувши піджак, він спинився і заткнув ним велику шпару під дверима. Туди ж пішов і жилет. Старий, брудний, роздертий капелюх він обережно поклав на стіл. Тоді скинув черевики й ліг.

Хвилину він ніби щось пригадував, та раптом устав, вимкнув газ і спокійно постояв, невидимий у темряві. Так минуло кілька хвилин: він нічого не обмірковував, а просто вагався. Потім знову увімкнув газ, але сірника не запалив. І ще він постояв, сповитий милосердною темрявою ночі, а газ наповнював кімнату. Коли запах досяг його ніздрів, він зрушив з місця і напому добрався до ліжка.

— Чи ж варто тягти далі? — ледь чутно прошепотів він і простягся на весь зріст.

Нарешті Керрі досягла всього того, що спочатку здавалося їй метою життя або, у всякім разі, вінцем здійснених людських прагнень. Вона могла тепер пишатися своїми туалетами, власною каретою, меблями і рахунком у банку. Були в неї і друзі — в поширеному розумінні цього слова, — тобто люди, готові схилитись перед нею і усміхатися, захоплюючись її успіхами. Про все це вона колись мріяла. Її вітали оплесками, її славили — колись це було недосяжне і таке жадане! Тепер, ставши звичною річчю, і оплески, і газетна хвала втратили в її очах всякий інтерес. Хоча й красуня на свій лад, — вона була проте цілком самотня. У вільні години Керрі сиділа в своєму кріслі-гойдалці, наспівуючи і віддаючись мріям.

На світі завжди існують натури інтелектуальні й натури емоційні — ті, що живуть розумом, і ті, що живуть почуттям. З-поміж перших виходять люди дії — полководці й державні діячі, з-поміж других — поети і мрійники, одно слово, митці.

Як еолова арфа, відгукуються вони на найлегший подих уяви, відбиваючи всі зміни й коливання у світі ідеального.

Люди ще не зрозуміли мрійника, як не зрозуміли й суті ідеального. Закони й вимоги життєвої моралі надмірно суворі до мрійника. Одвічно прислухаючись до поклику краси, силкуючись уловити блиск її далеких крил, він кидається їй навздогін і стомлює ноги в довгій путі. Так прислухалась, так наздоганяла красу і Керрі, гойдаючись і наспівуючи.

Слід пам'ятати, що не розум керував нею. Вперше потрапивши в Чикаго, вона побачила, що місто таїть у собі не знані нею доти принади, й інстинктивно, під впливом тільки своїх настроїв, ухопилась за нього. Люди в гарному вбранні й розкішній обставі здавалися такими щасливими — і її потягло до цього всього. Чикаго і Нью-Йорк, Друе і Герствуд, вишукане товариство і сцена — все це були тільки випадкові епізоди. Не до них прагнула вона, а до того, що, на її думку, вони втілювали. Час показав їй облудність цих прагнень.

О плутанина людського життя! Який ще все-таки слабкий наш зір! Ось перед нами

Керрі, спочатку бідна, недосвідчена, чутлива. Усе гарне в житті будить у ній бажання, але вона — ніби перед глухою стіною. Закони звістують: "Спокушайся, коли хочеш, усім, що є гарного в житті, але не наближайся до нього ніяким іншим шляхом, окрім праведного". Голос умовностей застерігає: "Не думай поліпшувати свого життя ніяким іншим способом, крім чесної праці!" Але чесна праця тяжка й оплачується мізерно; до того ж це довгий, дуже довгий шлях, що ніколи не приводить до краси, зате стомлює ноги й серце, а прагнення краси таке незбориме, що людина звертає з праведного шляху на ганебну стежку, яка швидше приводить до омріяної мети, — і скажіть, хто ж перший кине в неї каменем? Не зло, а жадання кращого найчастіше спрямовує кроки заблудлих. Не зле, а добре найчастіше спокушає чутливу натуру, що не звикла мислити.

Нешаслива йшла Керрі своїм шляхом, оточена тепер блиском й пишнотою. Так було, коли Друе заволодів нею, — вона тоді думала: "Ось тепер я досягла кращого життя!" Так було, коли Герствуд запропонував їй, здавалося, ще кращий шлях — їй тоді привиділось, що вона, нарешті, щаслива. Але світ проходить повз тих, хто не хоче поділяти його безумств, і тому вона знов лишилась сама. Її гаманець був завжди відкритий для тих, хто терпів аж надто дошкульні злидні. Гуляючи по Бродвею, вона вже не зважала на елегантність людей, які проходили повз неї. їм можна було б позаздрити, тільки якби в них почувалося щось від тієї ясної краси, що сяяла в недосяжній далечі.

Друе побачив, що його надії марні, і більше не показувався. Про смерть Герствуда Керрі навіть не знала. Чорна баржа, яка щотижня повільно відпливала від пристані в кінці Двадцять сьомої вулиці, повезла, серед багатьох інших, і його безіменне тіло на кладовище для вбогих.

Так поминуло в житті Керрі все пов'язане з цими двома людьми. Їх вплив на її долю можна пояснити тільки характером її прагнень. Був час, коли обидва уособлювали для неї всю яскравість життєвого успіху. Як живі втілення найжаданішого в світі, вони були акредитованими послами вигод і спокою, і їхні вірчі грамоти сліпили очі своїм блиском. Цілком природно, коли те, що вони втілювали, перестало вабити її, роль послів скінчилась. Навіть якби Герствуд повернувся у своїй давній красі й славі, йому вже не пощастило б звабити її. Вона-бо переконала, що і його світ, так само як і її теперішнє становище, не дає щастя.

Сидячи так, на самоті, вона являла приклад того, на які манівці заводять шукання краси людину, що живе почуттями, а не розумом. Раз у раз розчаровуючись, вона ще чекала того осяйного дня, коли її мрії стануть дійсністю. Еймс показав їй дальший крок, але, якщо вона його ступить, треба буде йти далі й далі, все вперед. Її вічно кликатимуть уперед відблиски блаженства, що осявають далекі вершини життя.

О Керрі, Керрі! О сліпі поривання людського серця! Вперед, вперед — кличе воно, рвучись туди, куди веде краса. Ось забринів дзвіночок самотньої вівці серед тихого краєвиду, чи блиснув красою зелений ліс, чи в глибині знайомого погляду промайнула душевна глибина — серце чує, відгукується, летить назустріч. І тільки як стомляться

ноги і згасне надія, серце боляче защемить і сповниться тугою. Знай, що відтоді для тебе не існуватиме ні переситу, ні задоволення. У своїй гойдалці, мріючи біля вікна, ти віддаватимешся на самоті своїй тузі. У своїй гойдалці біля вікна ти мріятимеш про те щастя, якого тобі не судилось зазнати.

Примітки

1

Поширена в Америці гра в карти

2

Берта М. Клей — псевдонім англійської письменниці Шарлотти Моніки Брім (1836-1884)

3

Дейлі Джон Августин (1838-1899) — американський драматург і режисер.

4

Перша коханка (франц.)

5

В Америці перукарні не мають вивісок. Їх замінює невисокий смугастий стовпчик, іноді обертовий.

6

Таммані-хол — реакційна організація, зв'язана з гангстерами, яка підкуплює чиновників і посилав на всі виборні посади своїх ставленців.

7

"Тіффані" — найбільша в світі ювелірна компанія.

8

"Гевіленд" — відома порцелянова фірма.